


Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității

studii 2

Mișcarea armată de rezistență anticomunistă din România  
1944-1962



Editura Kullusys



Cele 19 studii reunite sub generosul titlu *Mișcarea armată de rezistență anti-comunistă din România, 1944-1962* nu își propun să epuizeze subiectul. În schimb, sunt analizate, practic, cele mai semnificative grupuri de rezistență, între care nu lipsesc cele conduse de Leon Șușman, Teodor Șușman, Iosif Capotă, Ișfănuț sau Motrescu. Nu lipsesc interesante analize legate de utilizarea rețelei informative în rezistență, participarea Bisericii Ortodoxe Române la mișcarea de rezistență sau impactul defectiunii titoiste asupra grupurilor anticomuniste din România.

Prin urmare, a rezultat un volum care atrage prin diversitate, noutatea informației și care va adăuga o nouă filă la dosarul rezistenței anticomuniste din România.

GHEORGHE ONIȘORU

**Consiliul Național  
pentru  
Studierea Arhivelor Securității**

**MIȘCAREA ARMATĂ DE REZISTENȚĂ ANTICOMUNISTĂ  
DIN ROMÂNIA,  
1944-1962**

**Editura KULLUSYS  
București, 2003**

**Colecția Studii**

**2**

**Coordonator științific:  
Prof. univ. dr. Gheorghe Onișoru**

**Editura KULLUSYS**

**Tel./fax: 021.322.36.91; 0742.482.124**

**I.S.B.N. 973-86421-3-2**



# Cuprins

Listă de abrevieri	5
Gheorghe Onişoru, Cuvânt introductiv	7
Iuliu Crăcană, Rezistenţa armată anticomunistă din Munţii Făgăraş între anii 1948 şi 1955. Grupul Gavrilă	9
Elisabeta Neagoe, Grupul de rezistenţă Leon Şuşman (1948-1957)	45
Camelia Ivan Duică, Rezistenţa armată din Banat. Grupările Işfănuţ, Mutaşcu şi fraţii Duicu (1949-1952)	73
Clara Cosmineanu, Eroii fără glorie, eroii anonimi. Grupul Teodor Şuşman (1948-1958)	85
Monica Grigore, Grupul Arnota, un episod al rezistenţei anticomuniste româneşti din nordul Olteniei	99
Oana Ionel, Dragoş Marcu, Rezistenţa împotriva comunismului prin difuzarea de manifeste. Cazul Iosif Capotă	111
Alina Ilinca, Liviu Marius Bejenaru, Grupul Pop-Oniga: rezistenţă armată anticomunistă sau nesupunere civică?	133
Liviu Pleşa, Apartenenţa politică a membrilor grupurilor de rezistenţă din Ardeal (1948-1958)	141
Adrian Nicolae Petcu, Participarea Bisericii Ortodoxe Române la rezistenţa anticomunistă	183

<b>Cristina Anisescu, <i>In memoriam</i></b>	
<b>Nicolae Mărgineanu și George Bontilă – recurs la „procesul Mișcării Naționale de Rezistență” din 1948</b>	<b>223</b>
<b>Mirela Matiu, „Procesul marii finanțe” – o înscenare juridică sau procesul unei mișcări de rezistență?</b>	<b>251</b>
<b>Theodor Bărbulescu, Liviu Țăranu, Existența cotidiană a unui „bandit”: Cazul Vasile Motrescu</b>	<b>281</b>
<b>Florian Banu, Metode utilizate de Securitate pentru lichidarea grupurilor de rezistență din munți (1948-1958)</b>	<b>301</b>
<b>Luminița Hrițcu, Utilizarea rețelei informative în reprimarea rezistenței armate anticomuniste</b>	<b>317</b>
<b>Raluca Nicoleta Spiridon, Considerații generale asupra unei legende: „Mișcarea Națională de Rezistență”</b>	<b>335</b>
<b>Liviu Bejenaru, Să lupți pentru a muri: mișcarea de rezistență armată anticomunistă din România. O încercare de analiză</b>	<b>367</b>
<b>Elena Gherman, Forme de rezistență pasivă manifestate în procesul colectivizării</b>	<b>401</b>
<b>Silviu B. Moldovan, Rezistența anticomunistă din România și „defecțiunea” titoistă</b>	<b>407</b>
<b>Florian Banu, Epilog optzecist la mișcarea de rezistență armată din anii '50</b>	<b>435</b>

# Listă de abrevieri

<b>A.C.N.S.A.S.</b>	– Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității
<b>A.I.I.O.</b>	– „Anuarul Institutului de Istoric Orală”
<b>A.M.I.</b>	– Arhiva Ministerului de Interne
<b>A.M.J., D.I.M.</b>	– Arhiva Ministerului Justiției, Direcția Instanțelor Militare
<b>A.N.I.C.</b>	– Arhivele Naționale Istorice Centrale
<b>A.R.L.U.S.</b>	– Asociația Română pentru Legături cu Uniunea Sovietică
<b>A.T.</b>	– „Arhivele Totalitarismului”
<b>B.P.D.</b>	– Blocul Partidelor Democratice
<b>C.A.P.</b>	– Cooperativa Agricolă de Producție
<b>C.C.</b>	– Comitetul Central
<b>C.F.R.</b>	– Căile Ferate Române
<b>C.I.A.</b>	– Agenția Centrală de Informații
<b>C.J.M.</b>	– Codul Justiției Militare
<b>C.P.</b>	– Codul Penal
<b>C.T.S.</b>	– Comandamentul Trupelor de Securitate
<b>D.G.P.</b>	– Direcția Generală a Poliției
<b>D.M.R.U.</b>	– Direcția Management Resurse Umane
<b>D.R.S.P.</b>	– Direcția Regională a Securității Poporului
<b>D.G.S.S.</b>	– Direcția Generală a Securității Statului
<b>D.S.S.</b>	– Departamentul Securității Statului
<b>D.U.I.</b>	– Dosar de Urmărire Informativă
<b>F.D.C.</b>	– Frăție de Cruce
<b>G.E.G.</b>	– Grupul Etnic German
<b>G.A.C.</b>	– Gospodăria Agricolă Colectivă
<b>H.A.I.</b>	– Haiducii lui Avram Iancu
<b>I.A.S.</b>	– Întreprinderea Agricolă de Stat

<b>I.N.S.T.</b>	<b>– Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului</b>
<b>I.S.M.B.</b>	<b>– Inspectoratul de Securitate al Municipiului București</b>
<b>M.A.I.</b>	<b>– Ministerul Afacerilor Interne</b>
<b>M.A.N.</b>	<b>– Marea Adunare Națională</b>
<b>M.N.R.</b>	<b>– Mișcarea Națională de Rezistență</b>
<b>M.S.</b>	<b>– Majestatea Sa</b>
<b>M.S.S.</b>	<b>– Ministerul Securității Statului</b>
<b>N.K.G.B.</b>	<b>– precursor al K.G.B.</b>
<b>O.N.U.</b>	<b>– Organizația Națiunilor Unite</b>
<b>O.P.C.</b>	<b>– Oficiul de Coordonare Politică</b>
<b>O.S.S.</b>	<b>– Oficiul pentru Servicii Strategice</b>
<b>O.U.N.</b>	<b>– Organizația Naționaliştilor Ucraineni</b>
<b>P.C.R.</b>	<b>– Partidul Comunist Român</b>
<b>P.M.R.</b>	<b>– Partidul Muncitoresc Român</b>
<b>P.N.L.</b>	<b>– Partidul Național Liberal</b>
<b>P.N.Ț.</b>	<b>– Partidul Național Țărănesc</b>
<b>P.S.D.</b>	<b>– Partidul Social Democrat</b>
<b>R.P.R.</b>	<b>– Republica Populară Română</b>
<b>S.D.E.C.E.</b>	<b>– Serviciul de Documentare Externă și Contraspionaj</b>
<b>S.R.I.</b>	<b>– Serviciul Român de Informații</b>
<b>S.S.I.</b>	<b>– Serviciul Special de Informații</b>
<b>S.U.A. (U.S.A)</b>	<b>– Statele Unite ale Americii</b>
<b>T.O.</b>	<b>– Tehnică Operativă</b>
<b>T.U.N.Ț.</b>	<b>– Tineretul Universitar Național-Țărănesc</b>
<b>U.M.</b>	<b>– Unitatea Militară</b>
<b>U.R.S.S.</b>	<b>– Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste</b>
<b>U.T.C.</b>	<b>– Uniunea Tineretului Comunist</b>

# **Cuvânt introdactiv**

**I**nstaurarea regimului comunist în România s-a produs în condițiile ocupării țării de către Armata Roșie, prin aplicarea strictă a unui plan mai vast elaborat de Kremlin privind Europa de Est. Dacă la noi au lipsit momente spectaculoase precum cele din Ungaria (1956), Cehoslovacia (1968) sau Polonia din anii Solidarității, în schimb a existat o puternică mișcare de rezistență armată anticomunistă.

Practic necunoscută până la evenimentele din decembrie 1989, mișcarea de rezistență este în ultimii ani în atenția cercetătorilor, fiind publicate numeroase volume de documente, studii sau memorii ale supraviețuitorilor. Astfel, o pată albă a istoriei noastre contemporane începe să fie acoperită.

Una din menirile Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității este aceea de a publica documente și studii care să releve maniera în care comunismul a fost impus în România, accentul căzând pe rolul Securității. De aceea, în 2001, la puțin timp după înființarea instituției, a fost creat un departament

de cercetare format din tineri istorici, juriști și psihologi. Roadele muncii depuse de acest colectiv au început să apară. Până în prezent am reușit să aducem în atenția publicului propria publicație periodică, *Arhivele Securității*, să inaugurăm seriile de *Studii și Documente*, ultima apariție fiind volumul „*Bande, bandiți și eroi*”. *Grupurile de rezistență și Securitatea (1948-1968)*.

Volumul de față continuă seria *Studii*. El reunește comunicările susținute în octombrie 2002 cu prilejul unui simpozion organizat de C.N.S.A.S., la Giurgiu. Bazându-se pe numeroase documente inedite, selectate în cea mai mare măsură din arhiva proprie a C.N.S.A.S., dar și din alte arhive, membrii Direcției Cercetare aduc în atenția publicului interesat de trecutul recent o nouă lucrare despre mișcarea de rezistență.

Cele 19 studii reunite sub generosul titlu *Mișcarea armată de rezistență anticomunistă din România, 1944-1962* nu își propun să epuizeze subiectul. În schimb, sunt analizate, practic, cele mai semnificative grupuri de rezistență, între care nu lipsesc cele conduse de Leon Șușman, Teodor Șușman, Iosif Capotă, Ișfănuț sau Motrescu. Nu lipsesc interesante analize legate de utilizarea rețelei informative în rezistență, participarea Bisericii Ortodoxe Române la mișcarea de rezistență sau impactul defecțiunii titoiste asupra grupurilor anticomuniste din România.

Prin urmare, a rezultat un volum care atrage prin diversitate, noutatea informației și care va adăuga o nouă filă la dosarul rezistenței anticomuniste din România.

iunie 2003

Gheorghe ONIȘORU

# REZISTENȚA ANTICOMUNISTĂ DIN MUNȚII FĂGĂRAȘ ÎNTRE ANII 1948 - 1955. GRUPUL GAVRILĂ

## *Considerații generale*

**Î**ntre organizațiile de rezistență armată care s-au opus instaurării comunismului în România, un loc de seamă îl ocupă cea care a acționat pe versanții nordici ai munților Făgăraș, în special pe Valea Pojortei, condusă de Ion Gavrilă. Fapt este că istoricii care au tratat problema rezistenței au vorbit prea puțin sau deloc despre ea, deși a fost una dintre cele mai importante și a pus cele mai multe probleme regimului comunist.

Spre deosebire de alte „bande reacționare” (cum erau numite de regimul comunist), aceasta nu era coagulată în jurul unor foști ofițeri activi și nici nu aveau legături sus-puse cu conducerea statului, neepurată încă de toate vechile „elemente burghezo – moșierești”. Într-un raport asupra activității Serviciului 6 în perioada ianuarie 1953-mai 1954 era clasificată ca cea mai importantă din țară pentru motivul că „era formată din elemente intelectuale tinere, foști membri ai mișcării legionare și în activitatea ei a găsit teren

prielnic de a se menține deoarece pe raza Raioanelor Făgăraș, Sibiu și Agnita, elementele dușmănoase sunt în număr destul de mare. Aici mișcarea legionară a avut rădăcini adânci, imprimate de foștii comandanți legionari originari din aceste locuri ca Horia Sima din comuna Mândra, Raionul Făgăraș și Nicolae Pătrașcu din Comuna Sâmbăta, același raion. La aceste elemente și la familiile lor, banda și-a găsit principalul ei sprijin. În afară de aceasta bandiții, au mai găsit sprijin la elementele naționaliste din rândul populației germane care au activat în diferite organizații hitleriste (S.S., G.E.G.) precum și alte elemente dușmănoase, cu mentalități filo-americane, cunoscut fiind faptul că, într-o serie de comune din raionul Făgăraș și Sibiu, sunt foarte mulți români repatriați din America. Banda Gavrilă desfășoară o activitate de instigare a populației la nesupunere față de legile R.P.R., de instigare a populației naționaliste, de crime și jafuri îndreptate asupra organelor de stat și unităților socialiste. Gavrilă Ion a fost conducător al organizației de tineret *Frățiile de Cruce* pe întregul Ardeal.”<sup>1</sup>

Rezistența din munții Făgărașului s-a coagulat în jurul tinerilor Marcel Cornea, Nicolae Mazilu, Ioan Mogoș, Andrei Hașu, Ion Gavrilă, Virgil Radeș, Silviu Socol, Nicolae Stanciu, Gheorghe Arsu. Se cunoșteau cu toții din anii de liceu (Liceul „Radu Negru” din Făgăraș), timp în care unii dintre ei au făcut parte din organizația tineretului legionar *Mănunchiul de prieteni* și au încercat să se organizeze sub diferite sigle

---

<sup>1</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar 36, f. 37



precum: *F.D.C.*, *Vulturul*<sup>1</sup> etc. Erau foarte tineri dar parte din ei fuseseră deja condamnați pentru activitate legionară și, din 1946, după greva anticomunistă a studenților de la Cluj, erau urmăriți de comuniști pentru a fi încarcerați (vezi anexa). Văzându-și camarazii arestați, au dispărut pe rând de la domiciliu, hotărâți să se împotrivescă regimului și să nu fie prinși sau uciși până la multsperata „venire a americanilor” care să răstoarne regimul comunist<sup>2</sup>. Ion Ilieiu declara sub anchetă că „în banda în care m-am încadrat intenționez să activez până la schimbarea regimului democrat din țara noastră, schimbare care scontăm să se facă pe calea războiului declanșat de imperialiști contra comuniștilor”<sup>3</sup>, iar Victor Metea că „scopul nostru a fost de a duce lupta contra regimului actual, sub această formă, de grup înarmat, deoarece doream schimbarea regimului față de care nutream idei contrare.”<sup>4</sup>

---

<sup>1</sup> Organizația *Vulturul*, înființată de Marcel Cornea, Ioan și Iacob Buta, învățătorii Ioan Pridon și Ioan Boamfă, avea ca scop ajutorarea fugarilor. Jurământul formulat de Marcel Cornea se efectua cu o mână pe pistol și cu una pe inimă: „Jur să apăr interesele organizației *Vulturul* și să păstrez secretele ei”.

Punctele de bază:

1. Organizația se numește *Vulturul*.
2. *Vulturul* trebuie să fie un bun român.
3. *Vulturul* trebuie să fie un bun creștin.
4. *Vulturul* trebuie să dea adăpost și hrană elementelor urmărite, dacă acestea nu au crime la activul lor.
5. *Vulturul* trebuie să păstreze secretele și viața morală (A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar 770, vol. 1, f. 25).

<sup>2</sup> Vezi Ion Gavrilă, *Principii în preapăsare*, în *Din documentele rezistenței*, nr.2, Ed. Arhiva Asociației foștilor deșinuți politici din România, 1991, p. 122

<sup>3</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar 16, vol. 2 , f. 273

<sup>4</sup> *Ibidem*, vol. 18, f. 213

Aceste organizații erau menite să atragă sprijinul altor persoane din satele făgărășene, a căror luptă împotriva comunismului nu se putea duce fățiș. Ajutându-i pe fugari își riscau libertatea lor și a familiilor. Pentru depistarea grupului, Securitatea s-a folosit de o armată de informatori pentru a urmări aproape 300 de posibile „elemente de sprijin” ale „bandiților”. Prietenii și familiile acestora erau verificați prin mijloace tehnice, urmăriți pas cu pas și percheziționați frecvent. Pentru a le divulga ascunzătorile erau amenințați, bătuți și torturați de Securitate.

Constituirea grupului propriu-zis a avut loc la 1 mai 1950, atunci când Andrei, Laurian și Gheorghe Hașu, Ion Gavrilă, Ion și Gelu Novac, Gheorghe Șovăială, Silviu Socol, Remus Sofonea și Ion Chiujdeau au urcat la munte, unde au ținut o ședință legionară. Începând din acest moment, ei au acționat unitar, alegându-și un șef. La început acesta a fost Andrei Hașu (vechi legionar, condamnat la 5 ani de închisoare sub regimul Antonescu datorită faptului că participase la rebeliunea legionară de la Arad) și apoi Ion Chiujdeau<sup>4</sup> (condamnat la aceeași pedeapsă tot pentru activitate legionară, cu stagiul militar efectuat, iar mai apoi, între 1946/1948 – student la facultatea de Științe Naturale). Calitățile de lider ale lui Ion Gavrilă au făcut ca, în scurt timp, acesta să preia conducerea. Tot el se îngrijea ca membrii grupului să respecte permanent conduita și morala legionară. Până în anul 1955 s-au ținut 1-2

---

<sup>4</sup> *Ibidem*, vol. 2, f. 157

ședințe pe an, urmărindu-se menținerea coeziunii grupului.<sup>7</sup>

Fiecare membru al grupului purta cu el armament ușor: pușcă sau pistol mitralieră, revolver, uneori grenade defensive. Mai mult, în așteptarea unui prilej favorabil, au procurat și depozitat armament greu.<sup>8</sup> Aproape toți aveau instrucție militară: Gheorghe Hașu, sergent, decorat, a făcut frontul din Moldova, a fost rănit la Iași în 1944, Ioan Pop, de asemenea, a luptat pe frontul antisovietic, unde a fost rănit, Laurian Hașu a făcut frontul de apus în întregime, fiind decorat, Chiujea și Gavrilă au făcut școala militară de ofițeri cu zile de front, în 1944.

---

<sup>7</sup> Ședințele aveau loc în zilele de 24 iunie (ziua înființării Legiunii) și 20 noiembrie (ziua morții Căpitanului). Se desfășurau după tipicul legionar: se comanda „Drepți!”, se făcea o rugăciune, se intona cântecul legionar „Plânge printre ramuri luna”, apoi urma apelul morților *Legiunii* (Căpitanul, Moța, Marin) și a celor din grup (Marcel Cornea, Toma Pirău, Andrei Hașu). Se discutau problemele la zi. Pentru ivirea neînțelegerilor între membri sau încercările de scindare a grupului, Gavrilă acorda pedepse precum interzicerea fumatului. Ședințele se terminau cu salutul legionar (*Ibidem*, vol. 1, f. 105, 224, 346, 370; vol. 2, f. 144, 334).

Declarația lui Ioan Novne din 1 noiembrie 1955: „toate acțiunile întreprinse au fost hotărâte în prealabil în consfătuiri, unde fiecare și-a dat părerea, apoi s-a lunt hotărârea de comun acord. Gavrilă putea să ia hotărâri și singur sau să contramandeze. Când acționam pe grupe, conducerea grupului o avea, întotdeauna, cel mai în vârstă” (*Ibidem*, vol. 18, f. 213).

<sup>8</sup> Prin intermediul lui Ioan Munteanu, funcționar la Comitetul Provizoriu Rațional din Făgăraș, Ioan Mogoș, Nicolae Mazilu și Ioan Duminică au procurat și depozitat în curtea lui Zahlu Pop două bombe de avion de 50 de kilograme, iar în curtea lui Ioan Munteanu, altele trei. La primul domiciliu, Securitatea a mai găsit două lăzi cu sticle incendiare, două arme Z.B. și 180 de cartușe (A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar 770, vol. 1, f. 20).

Deranjant pentru reprezentanții regimului comunist era faptul că, încă de la începuturi, se dădeau drept milițieni sau securiști, căutând să legitimizeze excursiunile pentru a verifica dacă sunt membri de partid. Securitatea remarcă faptul că, acei care erau funcționari ai instituțiilor de stat și cei care posedau carnete de partid, erau lăsați desculți și dezbrăcați.”

În toamna anului 1950, rebelii au achiziționat de la Sabin Mare un șapirograf cu ajutorul căruia au tipărit peste 500 de manifeste intitulate *Români* și semnate *Grupul 73 carpatin de eliberare națională*<sup>10</sup>. Scopul acestei acțiuni, declarau unii dintre ei peste ani, sub anchetă, era lămurirea țăranilor să nu intre în gospodăriile colective.<sup>11</sup> Trecut în rezervă de noul regim, căpitanul Mare a ajutat grupul și cu echipament militar (hărți, binocluri, busole, ceasuri, foi de cort), cu o moară în miniatură și cărți militare, precum *Războiul de iarnă*, *Partizanii vagabonzi*, *Distrușerea de partizani*. A fugit peste graniță la finele anului, cu scopul de a lua legătura cu emigrația românească și de a se întoarce pentru a lupta împotriva comunismului. Va reveni din Franța în vara anului 1953 în fruntea echipei *Fiii Patriei* și va încerca să ia legătura cu fugarii din Făgăraș.<sup>12</sup> Grupul va afla despre moartea lui din ziar.<sup>13</sup>

---

\* *Ibidem*, f. 17. Conform mărturiei directe a lui Ion Gavrilă, membri grupului nu au procedat niciodată așa. Așa au procedat falșii partizani trimiși de Securitate pentru a-i compromite (de exemplu, grupul Miș în 1950 și grupul Anghel-Bolan în 1951).

<sup>10</sup> *Ibidem*, f. 455

<sup>11</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar 16, vol. 1, f. 122, 207

<sup>12</sup> *Ibidem*, vol. 5, f. 231

<sup>13</sup> Ion Gavrilă Ogoranu, *Bucuri se frâng dar nu se îndoiesc*, Timișoara, Ed. Marineasa, 2001, vol. 1, p. 130

Toamna și iarna anului 1950 au fost dezastruoase pentru fugari. În noaptea de 14 spre 15 noiembrie au fost uciși sau prinși de Securitate: Gheorghe Arsu, Ioan Duminică, Nicolae Stanciu și Silviu Socol. Pe 15 noiembrie, casa învățătorului Pridon a fost înconjurată de Securitate. Acesta-i găzduia pe Marcel Cornea și Virgil Radeș. Încercând să fugă, primul a fost împușcat mortal. Celălalt fiind capturat, avea să fie condamnat la 25 de ani de muncă silnică și să sfârșească în închisoare. Un membru mai nou al grupului de partizani care urcase în munți în iulie 1950, Toma Pirău zis „Porâmbu”<sup>14</sup> a fost înconjurat în timp ce se afla în podul unchiului său, Dumitru Cornea din Ileni-Făgăraș, așteptând să-i întâlnească pe aceștia. S-a apărut cu îndârjire împușcând mortal un sergent-major și un locotenent de miliție. S-a sinucis cu ultimele gloanțe în fața mamei lui, adusă de Securitate pentru a fi folosită ca scut viu. La 16 decembrie 1950, în urma unei trădări, Securitatea a aflat că Ioan Mogoș și Nicolae Mazilu sunt în casa lui Traian Murariu din Pădureni-Timiș. Șeful de miliție s-a deplasat cu 6 ostași la fața locului și, deși a folosit gazda drept pavază, a fost împușcat mortal de rebelii treziți din somn. Cei doi au fost copleșiți de numărul ostașilor și uciși. Nu împliniseră 20 de ani.<sup>14</sup>

Între anii 1950 –1955, restul fugarilor va desfășura lupte de gherilă cu trupele Securității și Miliției, care vor fi permanent pe urmele lor. Se crează impresia că ei sunt stăpânii munților, datorită faptului că, ani de zile, nu au fost prinși. Mai mult, pentru a deruta pe

---

<sup>14</sup> A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar 770, vol. 1, f. 27

urmăritori sau pentru a se hrăni, Gavrilă și camarazii săi dau lovituri răsunătoare la cabane și ferme din Făgăraș, uimind turiștii și localnicii prin curajul și dârzenia afișate. Organele de Securitate, îngrijorate de „psihoza creată de bandiți”<sup>13</sup>, folosesc metodele binecunoscute de aflare a persoanelor de sprijin și încadrare a lor cu informatori, luarea de acasă în mijlocul nopții a rudelor sau a presupușilor prieteni și anchetarea fără ca cei de acasă să știe dacă se mai află în viață, dacă se vor mai întoarce sau nu. Dosarul de urmărire informativă al lui Ion Gavrilă cuprinde peste cincizeci de mii de file și este fascinant prin multitudinea notelor informative date de sute de agenți din satele făgărășene.

În tot acest timp s-a încercat luarea contactului cu emigrația română și cu guvernele occidentale cum a fost încercarea de a transmite prin Ion Căpățână, nepotul unei persoane de sprijin, Moise Câlțea, o scrisoare către Consiliul Național Român din S.U.A., în care se dădeau coordonate geografice pentru parașutarea de arme și alimente. Numărul partizanilor era exagerat, în scrisoare apărând treizeci și șase.<sup>14</sup> O altă încercare nereușită a fost cea a unui alt prieten al rebelilor, care în luna martie 1955 conține textul unei scrisori destinate ambasadei S.U.A. din București prin care cere să se întâlnească cu un reprezentant al acesteia pentru a-i face comunicări importante despre situația grea a grupului de partizani din Făgăraș. A fost însă arestat pe 17 martie nemaiputând, astfel, să transmită scrisoarea.<sup>15</sup>

---

<sup>13</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar 16, vol. 12, f. 299

<sup>14</sup> *Ibidem*, vol.18, f. 222

<sup>15</sup> *Ibidem*, f. 237

Gruparea Gavrilă a evitat permanent luptele deschise pentru a nu fi nevoită să ucidă soldați în termen. Cu toate acestea, datorită operațiunilor militare de pândă și scotocire efectuate de securiștii care foloseau și câini de urmărire, au avut loc, pe parcursul timpului, numeroase întâlniri urmate de schimburi de focuri. Surprinși de patrule, luptătorii din munți trăgeau și fugeau. Astfel de ciocniri au avut loc în decembrie 1950, în iulie 1952 pe versantul sudic al muntelui Galbena, în iulie 1953, când Chiujdeș și Illoiu au fost nevoiți să părăsească mistrețul ucis pentru hrană, deoarece zgomotul făcut de focul de armă atrăsese trupele Securității. La o lună după aceea, Jan Pop este surprins de o patrulă pe Valea Sâmbetei. Fuge prin ploaia de gloanțe fără să tragă. Pe 2 noiembrie 1953, la poalele Arăpașului, Gavrilă și o parte din oamenii săi au fost surprinși de o patrulă în timp ce-și uscau ciorapii la foc. Nu au dat curs somației de a sta pe loc. Au luat-o la fugă pe deal, fiind nevoiți ca în retragere să rănească doi ostași. În mai 1954, la poalele muntelui Berivoi, Chiujdeș și Gavrilă sunt răniți la picior în timp ce fugeau. Deoarece trupele dislocate în nordul munților Făgăraș erau din ce în ce mai numeroase și ciocnirile s-au înmulțit pe măsură. În vara lui 1954 fugarii au fost găsiți de mai multe ori, întâlnirile cu trupele de securitate soldându-se cu schimburi de focuri. Pe 20 august, atrași într-o ambuscadă, Illoiu a fost rănit și capturat de Securitate, iar Remus Sofonea s-a rătăcit de restul grupului. Mai controversate sunt cazurile în care membrii grupului de rezistență au tras primii. În noiembrie 1950, venind de la Sâmbăta de Sus spre

Drăguș, Toma Pirău și Victor Metea au fost opriți de doi milițieni care le-au cerut să se legitimeze. Pirău a scos pistolul și i-a somat, după care a tras. Unul din milițieni a murit<sup>18</sup>.

Pe de altă parte, numeroase sunt momentele în care soldații în termen au fost cruțați de „bandiți” atunci când erau surprinși descoperiți, gândind că acești tineri nu aveau nici o vină. În general, partizanii nu trăgeau decât atunci când erau nevoiți să își apere propriile vieți.

## **Întâlnirea cu Vasile Motrescu**

„**A**m fi căzut sigur dacă în această grupă de falși partizani nu s-ar fi aflat un bucovinean înalt în haine naționale, care ne-a salvat viața”<sup>19</sup>, afirmă într-un interviu Ion Gavrilă.

În septembrie 1951, pădurarul Jan Pop, sprijinitor al fugărilor, care avea misiunea, traversând mai des munții prin natura funcției, să încerce facilitarea legăturii între Gavrilă și grupările din sudul Făgărașului conduse de Arsenescu și Arnăuțoiu, a aflat de la un cioban de patru partizani care și-ar face veacul pe creasta muntelui Bândeș. Deplasându-se la fața locului, află că unul dintre aceștia în cunoștea bine pe Andrei

---

<sup>18</sup> *Ibidem*, vol. 1, f. 331

<sup>19</sup> Adrian Brișcă, *O zi din viața unui partizan (III)*, în A.T., nr.4/1994, p. 101



Hașu, cerându-i să-i transmită acestuia că „badea Ioan” îi fixează o întâlnire la 12 septembrie în apropierea stânei de pe Netotu.<sup>20</sup> Andrei Hașu își dă seama că este vorba despre Ioan Boian, împreună cu care fusese încarcerat pentru activitate legionară. Ducându-se la locul stabilit, Andrei, Laurian și Gheorghe Hașu, Gavrilă și Chiujdeș s-au întâlnit cu trei inși nebărbieriți, îmbrăcați și înarmați ca și ei. Aceștia s-au recomandat ca Vrabie, Căpitanul și Vasile Bucovineanul și și-au manifestat bucuria de a întâlni camarazi alături de care să ducă în continuare lupta împotriva comunismului. Povestea lor era credibilă. Au spus că Boian este bolnav și a rămas într-o casă în pădure. Împreună au plecat către acel loc să îl întâlnească. Pe drum (mergeau dispersați din cauza terenului accidentat), trecând peste o punte în Valea Zirnei, aflat în spatele Căpitanului, Bucovineanul i-a scos pistolul, exclamând: „Tălharilor, vreți să-i vindeți pe românii ăștia!”<sup>21</sup>

Andrei și Gheorghe Hașu i-au imobilizat pe Vrabie și Căpitan. Gavrilă și Andrei Hașu au plecat și l-au adus pe Boian. Cei patru fuseseră trimiși de Securitate să lichideze grupul condus de Gavrilă. Erau securiști și foști partizani, prinși și obligați de Securitate să lucreze pentru ea. Aceasta fusese și soarta lui Vasile Motrescu, trimis în primăvara lui 1944 în spatele frontului ca partizan împotriva Armatei Roșii. A făcut parte din grupul lui Cenușă, iar după distrugerea lui a rămas singur, ascunzându-se de comuniști în munții Bucovinei. Fiind capturat, i s-a propus, în schimbul libertății, să participe, alături de *grupul Manda*, la

---

<sup>20</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar 16, vol. 2, f. 433

<sup>21</sup> *Ibidem*, vol. 1, f. 29

lichidarea altor grupuri de partizani. A acceptat cu intenția de a face exact contrariul. Căpitanul a recunoscut că „a mai băgat la apă șapte grupuri de studenți din Iași“, iar Vrabie că a fost agent la Huși și Bârlad.

Deși Gavrilă era de părere că acești trădători trebuie să moară, Andrei Hașu nu concepea ideea că prietenul său Boian ar fi participat intenționat la această operațiune. Văzând însă că este demascat de Motrescu, care a povestit cum Căpitanul și Boian se certau în privința metodei de ucidere a partizanilor (primul insista pentru metoda împușcării directe, iar cel de-al doilea era de părere că trebuie să le câștige încrederea și să-i otrăvească), și de el însuși (întrebat de Hașu de unde are pușca automată sovietică, a răspuns că de la rebeliunea legionară din ianuarie 1941, dar pe armă era imprimat ca an de fabricație tot 1941), Boian a încercat să scape prin fugă. Chiar prietenul său a tras după el, răbindu-l. În fața morții, Boian a recunoscut că era agent al Securității. Imediat a luat-o la fugă și Vrabie, fiind împușcat mortal și el. Căpitanul a fost executat cu un glonț în cap, toți trei fiind, apoi, îngropați.

Vasile Motrescu a rămas câteva zile alături de grup. Lăsându-l singur pentru a se duce în cercetarea unui depozit de alimente, Gavrilă nu a mai găsit la întoarcere, decât bocancii, pușca și cartușiera. Ajungând în satul Berivoi, acesta a povestit Securității că au fost deconspirați, au fugit și nu știe nimic de soarta celorlalți, bănuind că au fost împușcați. A fost adus de Securitate la fața locului, însoțit de două companii de ostași, găsindu-i pe cei îngropați.<sup>22</sup> Varianta sa a fost crezută în primul moment de Securitate.

---

<sup>22</sup> Ion Gavrilă Ogoranu, *op.cit.*, vol. I, p. 213

Aceasta aprecia că „grupul Manda” a căzut din „lipsă de tact și în urma trădării unui membru al acesteia, fost legionar și cunoscut cu Hașu Andrei din închisoare.”<sup>23</sup>

Deoarece aflaseră că cei trei falși partizani, în rapoartele pe care le trimiteau din munți Securității, introduseseră și informația că prin Jan Pop au intrat în legătură cu grupul lui Gavrilă, aceștia din urmă l-au desemnat pe Gheorghe Hașu să-l anunțe să fugă. Cel denumit „Filerul” a plecat și s-a alăturat grupului de rezistență, nu înainte de a veni beat acasă și a-și bate, demonstrativ, în fața vecinilor, nevasta. Aceasta a plecat plângând la părinți, care fuseseră preveniți. Tot cu asemenea martori l-a agresat verbal și pe socrul său și l-a dat afară din locuință, cei doi făcând plângere la miliție să vină să-l scoată din casă pe „nebun”. Soția sa a divorțat la scurt timp. Această stratagemă era menită să păcălească Securitatea. Cu toate acestea, atât nevasta cât și tatăl ei au fost încadrați informativ prin factorul poștal al satului, și, în cele din urmă, au fost condamnați.

## Supraviețuirea

**D**ață vara traiul în munți era mai ușor, putându-se deplasa fără să lase urme, odată cu căderea zăpezii proscrișii trebuiau să se împartă în două sau trei grupuri pentru a putea ierna. Deoarece presiunea asupra persoanelor de sprijin era foarte mare, ei trebuiau să își facă dinainte provizii de iarnă,

---

<sup>23</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar 36, f. 252

în special de la stâne. Un neprețuit ajutor venea din partea ciobanilor făgărășeni, care îi aprovizionau în special cu brânză și carne, acestea fiind depozitate în locuri sigure încă din vară.<sup>24</sup> Tot de atunci se încerca și construirea bordeielor pentru iernat. Iarna evitau deplasarea pentru a nu lăsa urme pe zăpadă. Depozitele de alimente erau în general descoperite de Securitate. Aceasta se lăuda cu două astfel de capturi în vara anului 1952.<sup>25</sup>

Datorită lipsei mijloacelor de subzistență, în februarie 1952 Andrei Hașu părăsește bordeiul din muntele Trăznita. Aflându-se în șura unui prieten din Voievodeni, este descoperit prin trădare de Securitate, fuge desculț, dar nu ajunge prea departe fiind împușcat.

Tot aprovizionarea pentru iarnă i-a determinat pe Gavrilă și ai săi să jefuiască I.P.E.I.L.-ul de pe valea Dâmboviței. Au scos muncitorii în fața cabanei și au încărcat pe patru cai untură, slănină, ulei, țigări, bocanci, cearșafuri și șapte burdufuri de brânză. Pe creasta muntelui Taga, întâmpinați cu foc de armă, au fost nevoiți să abandoneze alimentele.<sup>26</sup> În octombrie

---

<sup>24</sup> Pentru a nu crea probleme ciobanilor, aceștia primeau bonuri scrise de mână în care se preciza cantitatea confiscată în scopul „luptei împotriva comunismului”. Acestea erau semnate: *Craii libertății, Partisanii libertății, Răzvrății codrilor, Grupul 52 de rezistență, Șoimii Carpaților*. Ciobanii erau sfătuiți să declare că au fost jefuiți. Cantitatea de alimente trecută pe bon era mai mare, cu scopul de a le micsora acestora cotele date către stat și a induce în eroare Securitatea cu privire la numărul membrilor grupului (A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar 16, vol. 1, f. 218).

<sup>25</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar 36, f. 136

<sup>26</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar 16, vol. 1, f. 88, 181

1952, ferma de stat din Agnita a fost capturată pentru câteva ore. Fugarii au tăiat pe loc doi porci și i-au încărcat în două căruțe, alături de alte alimente. Muncitorii au fost obligați de Gavrilă să intoneze cântece legionare și regaliste.<sup>27</sup>

La sfârșitul lunii octombrie 1953, apropiindu-se iarna și neavând provizii, grupul jefuiește cabana Negoiu. După ce încarcă trei măgari cu alimente și alte lucruri folositoare, la poalele muntelui, înconjurați de armată, sunt nevoiți să abandoneze prada. Încleștarea duce la rănirea unui soldat și uciderea unui câine de urmărire, ceea ce înspăimântă pe tinerii recruți, care se retrag. O parte din alimente sunt recuperate.<sup>28</sup>

Un alt jaf armat a avut loc pe 30 iulie 1954, când opt „bandiți” au atacat I.F.E.T.-ul de pe Valea Cascoe de unde au luat patru cai încărcăți cu alimente. Securitatea a mobilizat imediat ce a aflat șapte unități cu care a scotocit zona până a dat de aceștia. În urma schimburilor de focuri partizanii au abandonat prada și au fugit. În această operațiune s-au consumat, conform raportului Securității, muniții și carburanți în valoare de 72.000 lei.<sup>29</sup>

Un ecou deosebit în epocă l-a avut jaful armat de la Bâlea – Cascadă. În ziua de 17 august 1952, în jurul orei 17, peste o sută de turiști au fost martorii unei ieșiri la rampă a celor ce stăteau de câțiva ani ascunși și feriți de ochii oamenilor obișnuiți. Veniți din București și Cluj, călătorii au avut nu numai ocazia de

---

<sup>27</sup> *Ibidem*, f. 179

<sup>28</sup> *Ibidem*, vol. 2, f. 77

<sup>29</sup> *Ibidem*, vol. 5, f. 194

a admira peisajul neobișnuit, ci și pe aceea de a vedea cu proprii ochi ceea ce doar auziseră că ar exista: o rezistență armată românească împotriva comunismului. O parte dintre ei plecau, alții mergeau către cabană, când un grup înarmat le-a ieșit în cale deturnându-le traseul și direcționându-i spre Bălea Cascadă. Au fost întorși din drum și doi ciobani din comuna Cârțișoara, împreună cu cei trei măgari de povară ai lor. Până să ajungă, se strânseseră vreo 70-80 de turiști, mirați în sinea lor de această sechestrare. Cu voie sau fără voie aceștia i-au dotat pe cei 5-6 partizani cu diverse lucruri mai mult sau mai puțin folositoare, precum buletine, bani, chibrituri, piepteni, săpunuri, binocluri, briceaguri și chiar proprii bocanci, primind la schimb alții mai uzați. Când s-a ajuns la cabană sub amenințarea cu incendierea acesteia și a rafalelor de foc trase în aer, cei cazați acolo s-au alăturat speriați, cu tot cu bagaje, grupului care depășise 100 de persoane. Bărbații au fost separați de femei, aliniați cu mâinile sus și percheziționați în grupuri de câte trei, unii întorcându-se desculți și fără ranițe. Nu s-a opus nici unul, temându-se de automatele cu roată de tip sovietic, grenadele și pistoletele de buzunar.

Intrând în sala de mese a cabanei și bruscându-l pe cabanierul bănuț de a fi informator, partizanii au rupt lozincile comuniste de pe pereți și au distrus fotografiile înrămate ale lui Stalin, Dej și ale altor conducători ai partidului. În acest timp, în curte, unul dintre ei, purtând o pelerină de ploaie de culoare neagră de tip german, pălărie de vânător și o barbă lungă, le-a ținut un discurs anticomunist prizonierilor, autointitulându-

du-se „partizani” care luptă de multă vreme împotriva regimului. Munții Făgărașului erau, după spusele sale, singurul colț din „regatul României” care și-a păstrat libertatea, neplecându-și capul, nucleul viitoarei conduceri a țării după eliberarea de sub jugul comunist impus de la Răsărit. Tot el a ordonat turiștilor să strige în cor „Trăiască Regele și România liberă”.<sup>30</sup> Mai ales studenții din Cluj, însoțiți de un asistent universitar, aflând că și rebelii studiaseră în același oraș universitar, au fost realmente impresionați de ceea ce se întâmpla.

Magazia de alimente a fost golită și încărcată pe măgari. A fost „rechiziționat” și aparatul de radio al cabanei. Se pare că generatorul electric era un alt punct de atracție dar acesta nu a putut fi încărcat pe arhaicele mijloace de locomoție, fiind foarte greu. Ulterior, Biroul de Turism și Excursii Sibiu a evaluat valoarea bunurilor jefuite la peste 12 000 de lei. Au intrat în camera unde cabanierul își ținea banii, acesta, de frică, deschizându-le sertarul și dându-le cei 2000-2600 de lei pe care îi avea din vânzări. Apoi l-au obligat să caute sub saltea, de unde acesta a fost nevoit să mai scoată în jur de 5000 de lei. Partizanii au lăsat cabanierului un bon, semnat *Rezistența Națională*, în care erau menționate bunurile și banii luați.

Deși știau că Securitatea va afla în câteva ore de prezența lor la cabană, fugarii le-au atras atenția turiștilor să nu părăsească locul timp de 2-3 zile, avertizându-i că, în caz contrar, vor fi împușcați de camarazii lor aflați la pândă în apropiere, cu care comunicau vizibil prin semne. După ce au tras în steaua roșie ce

---

<sup>30</sup> *Ibidem*, vol. 2, f. 62

împodobeau acoperişul cabanei, ciudaţii vizitatori au plecat strigând lozinci anticomuniste, lăsând în urmă oameni nedumeriţi care vor poveşti, mai mult în şoaptă, în diverse colţuri ale ţării, grozăvia pe care au trăit-o.

Ce rost avea această ieşire la rampă a fugarilor, ce-şi deconspirau astfel fără ezitare zona în care acţionau, atrăgând trupele de Securitate aflate într-o puternică ofensivă în vara lui 1952?

Tocmai acesta era scopul: crearea unei diversivni. La acel moment grupul era despărţit în două pentru a se ascunde mai uşor de batalioanele de Securitate şi a-şi procura mai uşor hrana pentru supravieţuirea peste iarnă. Văzând că jumătate dintre ei, plecaţi spre estul Făgăraşului, îşi pierduseră urma, neprezentându-se la o întâlnire stabilită anterior, ceilalţi au început să-şi pună semne de întrebare. Găsirea unui bilet într-un loc secret unde îşi puneau corespondenţa a dus la determinarea locului în care se aflau ei: Valea-Rea. Batalioanele mobilizate în număr mare înconjuraseră această zonă, ocupând toate căile de acces, încă din 11 august. Scăpaţi dintr-o ambuscadă soldată cu schimb de focuri, urmăriţii au decis că cel mai cuminte lucru era să rămână pe loc, în aşteptarea ceţei sau a furtunii pentru a ieşi din încercuire, hotărâţi ca în cazul descoperirii lor să se apere până la ultima suflare. Scăparea li se părea imposibilă, duşmanii ştiindu-le poziţia, făcându-şi permanent simţită prezenţa prin mişcări de trupe şi fluierături. Mare le-a fost mirarea când, după cinci zile, observară că ostaşii desfăceau corturile, făceau raniţele şi, vorbind cu voce tare, se încolonau pornind spre nord. Liniştea din ziua următoare le-a dat încredere să iasă din ascunzătoare şi să se îndrepte către poalele munţilor.



Legătura dintre *jaful* de la Bâlea – Cascadă și scăparea din încercuire a grupului din Valea – Rea rezidă în faptul că ceilalți aflaseră, prin intermediul unor ciobani, că această zonă e înțesată de trupe de securitate. Au căutat astfel o cabană spre apusul Făgărașilor. Semnele către așa-zișii colaboratori ascunși la o anumită distanță de acest loc erau regizate tocmai pentru a da impresia că la jaf a participat întregul grup de 11, deci că și ceilalți au scăpat din încercuire într-un fel sau altul. Planul s-a dovedit a fi bun. Securitatea a aflat de apariția „bandiților lui Gavrilă” la Bâlea încă din seara aceleiași zile și a dat ordin trupelor cantonate în Valea – Rea să se deplaseze în această direcție, înconjurând văile și munții din jur.<sup>31</sup> Interesant este că, în aceeași seară de 17 august, grupul Arnăuțoiu a atacat cabanele Padina I și II din munții Bucegi încurcând și mai mult lucrurile, Securitatea crezând, într-o primă fază că este vorba tot despre Gavrilă.

Bilanțul întocmit de Securitate în privința acțiunilor grupului era de patruzeci de jafuri probate cu martori, nouă „crime”(ofițeri și militari în termen) și doi militari grav răniți, pe lângă decesul soldatului Ilie Toader căzut de pe o stâncă în timpul operațiunilor de căutare.

---

<sup>31</sup> Iuliu Crăcană, *Povestea grupului Gavrilă*, în „Magazin Istoric”, anul XXXVI, nr. 5(422), mai 2002, p. 15

# **Metodele folosite de Securitate pentru prinderea „bandei Gavrilă”**

**D**eruta provocată de grupul rebel – bazată pe loialitatea persoanelor de sprijin, împărțirea în mai multe grupuri permanent în mișcare, confecționarea de piste false – i-au îndârjit pe tinerii securiști, dar și pe superiorii lor. Aceștia au folosit mijloace brutale de culegere a informațiilor.

Ridicați noaptea din casele lor sau chemați la miliție, sătenii făgărășeni se întorceau, după mai multe luni, de nerecunoscut. Bătaia, amenințarea și șantajul erau mijloace obișnuite în epocă. Pentru a-și proteja persoanele de sprijin fugarii foloseau diverse mijloace. Gavrilă cuvânta excursioniștilor de la Bălea-Cascadă sub formă de scuze spunând că „sunt forțați să facă pe tâlharli întrucât nu mai primesc nici un ajutor de nicăieri, sunt dezbrăcați și duc lipsă de alimente” menționând că „acest lucru îl fac pentru prima dată dar îl vor mai face și în viitor, căci altfel vor crăpa de foame și de frig”. De aici Securitatea trăgea concluzia că „bandiții nu mai sunt sprijiniți de anumite elemente localnice ca în trecut.”<sup>32</sup> De nevoie, pentru a-și apăra familiile sau pe ei înșiși, aceștia deveneau informatori. În ședințele de analiză a muncii, ofițerii se lăudau cu numărul informatorilor. Unii dintre ei primeau sume importante de bani pentru datele furnizate.<sup>33</sup> Deoarece

---

<sup>32</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar 36, f. 173

<sup>33</sup> A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar 770, vol. 42, f. 231, 234

se presupunea că partizanii erau ajutați de preoții mănăstirii Brâncoveanu din Sâmbăta de Sus, a fost recrutat starețul acesteia, impresia ofițerului de Securitate fiind că informatorul este nesincer, din această cauză încadrându-l și pe el cu informatori.<sup>34</sup>

Rudele celor fugiți în munți erau urmărite permanent. Factorii poștali erau, în general, cei care ajutau Securitatea la interceptarea corespondenței, dar și la aflarea unor informații prețioase din discuțiile cu sătenii. Alte meserii în care era aproape obligatoriu să fii informator erau cele de pădurar și cabanier. În preajma caselor celor bănuți că ar fi elemente de sprijin ale fugarilor se efectuau pânze informative pentru a-i observa și prinde pe vizitatorii ostili regimului.<sup>35</sup> Munții erau scotociți cu ajutorul câinilor de serviciu, iar în locurile bănuite a fi trecute frecvent de „bandiți” erau așezate posturi fixe.<sup>36</sup> Fiecare persoană întâlnită în munți era legitimată și interogată. Securitatea alcătuiase „o echipă înarmată de turiști care să atragă în cursă pe bandiți.”<sup>37</sup> În 1954 se introduce un sistem de autorizații în cazul fiecărei deplasări în munți pentru lemne și fân a populației civile.<sup>38</sup>

Informații urmate de scotociri cu două batalioane ale trupelor de Securitate pe muntele Trăznita, Valea Brescioarei și Valea lui Mogoș au dus la descoperirea a patru bordeie în care se aflau arme și alimente

---

<sup>34</sup> *Ibidem*, vol. 3, f. 357

<sup>35</sup> *Ibidem*, vol. 15, f. 92

<sup>36</sup> *Ibidem*, vol. 12, f. 2

<sup>37</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar 36, f. 176

<sup>38</sup> A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar 770, vol. 25, f. 82

puse la păstrare.<sup>39</sup> Dintr-un raport al Securității aflăm că două adăposturi din muntele Comisului și muntele Țiganu au fost depistate în urma unor *operațiuni informative complexe*. Trei grupe a peste 120 de militari cu câini de urmărire au scotocit locurile în noaptea de 19-20 ianuarie 1955. Alături de haine, veselă și mâncare au mai găsit un aparat de radio și un joc de șah.<sup>40</sup> Pentru partizani devenea astfel foarte periculos să se ducă la bordeiele lor deoarece la fiecare bordei descoperit de Securitate, aceasta instala posturi de pândă-capcană. De mai multe ori s-a întâmplat ca cei ce-l construiseră să fie întâmpinați din propriul bordei cu foc de armă.<sup>41</sup>

## ***Lichidarea grupului Gavrilă***

**Î**n primăvara - vara anului 1955, oamenii de sprijin erau fie arestați, fie refuzau sau nu mai puteau să-i ajute. Erau nevoiți să se aprovizioneze luând alimentele cu forța, sub amenințarea armelor, sau furând pur și simplu. Când nu au mai respectat această regulă, având încredere în oameni necunoscuți în prealabil, au fost trădați. Ajungând lângă satul Obreja, Gelu Novac și Gheorghe Șovăială au dat bani unui paznic de câmp și unui păstor de vite pentru a le aduce

---

<sup>39</sup> *Ibidem*, vol. 29, f. 78

<sup>40</sup> *Ibidem*, vol. 36, f. 423, 492

<sup>41</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar 36, f.175, 129

pâine. Aceștia au alertat Securitatea. Cei doi partizani nu s-au lăsat prinși, murind cu arma în mână.

Ajunși într-o situație critică, fugarii s-au despărțit în grupuri mici, încercând să fugă peste graniță, folosindu-se de profesorii Olimpiu Borzea și Ioan Grovu din Sâmbăta de Sus și de medicul Nicolae Burlacu din Făgăraș. Aceștia, însă, fuseseră, ca mulți alții,<sup>42</sup> nevoiți să semneze un angajament cu Securitatea, în sensul că o vor ajuta în prinderea „bandiților”.<sup>43</sup> Pe 20 august 1954, Ioan Ilieșiu fusese rănit și arestat. În timpul primelor anchete nu divulgase numele nici unei persoane de sprijin, dar la 5 octombrie își schimbă declarația („Nu am fost sincer față de anchetă”) și începe să divulge zecile de persoane care îi ajutaseră pe el și camarazii săi în ultimii 5 ani. Printre aceștia se aflau și cei trei menționați anterior.<sup>44</sup>

În casa profesorului Olimpiu Borzea, Laurian Hașu a fost nevoit să ia o decizie dureroasă. Prietenul și camaradul său Remus Sofonea fusese rănit, glonțul rămas în os provocându-i cangrena piciorului. În timp ce gazda era plecată să aducă pe ascuns un medic, Laurian a dat curs sugestiei lui Sofonea de a-i curma zilele, sub motivul că „nu s-a mai văzut partizan fără un picior”.

---

<sup>42</sup> Olimpiu Borzea și Remus Budac, un alt element de sprijin al partizanilor, își mărturisiseră reciproc situația de informatori formali ai Securității. Cu toate acestea, în discuții nu își dezvăluiau unul altuia ultimele informații despre aceștia. Borzea îl bănuia de colaborare sinceră cu Securitatea. Budac va fi condamnat la 20 de ani de temniță grea, confirmând injustețea bănuielei (A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar 16, vol. 3, f. 49).

<sup>43</sup> *Ibidem*, vol. 3, f. 102

<sup>44</sup> *Ibidem*, vol. 2, f. 223-229

Din solidaritate, Hașu s-a împușcat și el în cap, glonțul a pătruns prin tâmpla dreaptă și a ieșit prin cea stângă, dar nu i-a fost dat să moară. „Când m-am reîntors, declara Borzea în anchetă, am văzut un tablou îngrozitor. Sofonea întins pe podea zăcea într-un lac de sânge, cu pistolul pe piept. Lângă el, un alt lac de sânge, zăcea Hașu Laurian, cu pistolul tot pe piept. Acesta însă trăia. L-am întrebat ce s-a întâmplat, însă acesta nu mi-a răspuns nimic. L-am ajutat să se ridice de jos, pansându-l la cap, unde avea împușcătura. La întrebarea mea insistentă ce anume să fac, el mi-a spus să merg să anunț Securitatea spre a mă scăpa pe mine din încurcătură, însă eu nu am fost de acord.”<sup>45</sup> Ajutat de fratele său Gheorghe, profesorul Olimpiu Borzea l-a îngropat pe Sofonea în propria grădină. Pe ceilalți, împreună cu Grovu și Burlacu, sperau să îi poată trimite peste graniță. Printr-o călăuză cunoscută de Grovu, ei trebuiau să plece pe rând în Grecia. Cei care ajungeau cu bine acolo, erau înțeleși să trimită scrisori care să conțină anumite cuvinte-cheie. Borzea le dădea bani și haine de oraș, mergea împreună cu ei până la Podul Olt, le făcea legătura cu călăuza tocmită și se întorcea acasă.<sup>46</sup> Datorită faptului că totul era o înscenare din partea Securității, toți membrii grupului au fost arestați în vara lui 1955 la București.<sup>47</sup>

Pe 24 mai 1956, aflat în drum spre Constanța,

---

<sup>45</sup> *Ibidem*, vol. 3, f. 35

<sup>46</sup> *Ibidem*, f. 92, 97

<sup>47</sup> Ioan Novac și Laurean Hașu au fost arestați pe 28 iulie iar Ioan Chiușdea, Victor Metea și Gheorghe Hașu pe 15 august (*Ibidem*, vol. 1.3. f. 26)

este arestat și Ioan Pop. Acesta nu folosisese varianta de fugă a camarazilor săi. Rămăsese împreună cu Gavrilă. Contradicțiile cu privire la ideea de a fugi în străinătate (Gavrilă voia să fugă prin Iugoslavia, iar Pop prin Grecia) i-au determinat să se despartă.

Cu toții (Ion Chiujea, Laurian Hașu, Ioan Novac, Victor Metea, Gheorghe Hașu, Ion Pop) au fost condamnați pentru *crima de ucidere împotriva securității interne și externe a R.P.R. la moarte prin înșușcare* de către Tribunalul Militar Cluj, prin sentința nr. 1369/1957, la 6 august fiind executați. Tot această pedepsă au primit pentru complicitate Nicolae Burlacu și Olimpiu Borzea, care îi ajutau de mai mult timp. Alți colaboratori, peste 35 de persoane, au fost condamnați cu pedepse de la muncă silnică pe viață până la 10 ani temniță grea.<sup>48</sup> Printre aceștia nu se regăsește Ioan Grovu<sup>49</sup>, care, deși fusese arestat împreună cu ceilalți, – remarcă anchetatorii în 1958 – „a sprijinit organele noastre în timpul urmăririi penale a bandei în cauză, contribuind la arestarea unor membri ai acesteia.”<sup>50</sup> În anul 1965, un informator al Securității, stând de vorbă cu Petru Novac, tatăl lui Ioan Novac (fusese și el partizan în

---

<sup>48</sup> *Ibidem*, vol. 12, f. 188

<sup>49</sup> Ioan Grovu fusese arestat de Securitate pe 6 martie 1955, în urma divulgării lui de către Iliolu. Pe 7 mai 1955, ministrul Alexandru Drăghici recomandă în privința informatorului „Petru Pavel” (Grovu): „Să se treacă încet, cu tact și sigur de a-i sădi în conștiința informatorului situația clară că atât sora lui cât și el sunt în mâinile organelor noastre și față de acestea el trebuie să meargă hotărât alături de noi pentru a preda pe banditul Gavrilă, întrucât își distruge sora, copiii, soția lui și pe el însuși.” (A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar 770, vol. 85, f. 18).

<sup>50</sup> *Ibidem*, vol. 9, f. 14

munți alături de fiul său și de grupul Gavrilă – arestat înaintea acestora și condamnat la 25 de ani muncă silnică), afla că îl bănuia pe Grovu de trădare.<sup>51</sup>

Locuitorii satelor făgărășene au avut mult de suferit de pe urma Securității în încercarea ei de a distruge rezistența făgărășeană. Soția și copii lui Ioan Toader se plâneau într-un memoriu că, de o lună, de când acesta fusese chemat la Miliție, nu mai știau nimic de el.<sup>52</sup> Pentru a combate „psihoza creată de bandiți între anii 1950-1955“, Securitatea propunea ca procesul acestora să se desfășoare la Sibiu iar sala să fie plină de activiști, membri de partid și muncitori fruntași.<sup>53</sup> Bunurile sechestrare ale condamnaților au fost vândute în piață.<sup>54</sup>

## În afara legii

**F**aptul că liderul grupului nu a fost prins a determinat Securitatea să continue acțiunea operativă prin deschiderea, la 26 martie 1958, a acțiunii informative asupra obiectivului *Făgăraș*<sup>55</sup> (pe parcurs s-a mai numit și *Negoitul*). De teamă ca nu cumva acesta să formeze o altă grupă de partizani recrutați din rândul persoanelor de sprijin, trupele au continuat să patruleze prin zonă iar locuitorii satelor

---

<sup>51</sup> A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar 770, vol. 113, f. 107

<sup>52</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar 16, vol. 12, f. 446

<sup>53</sup> *Ibidem*, f. 299

<sup>54</sup> *Ibidem*, vol. 17, f. 244

<sup>55</sup> A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar 770, vol. 113, f. 107



făgărășene au fost în continuare urmăriți. Pentru a paraliza acțiunile, celor bănuți sau cunoscuți că ar avea legături cu Gavrilă li se propunea, pentru derută, să le parvină din Grecia o scrisoare scrisă de Hașu Gheorghe, în care, în numele legionarilor fugiți, acesta le cerea să nu treacă la nici o acțiune.<sup>56</sup> Pentru a le câștiga încrederea, Securitatea a lansat diversiunea că Gavrilă ar avea legături cu Securitatea. Argumentele erau: lipsa acestuia în ultimul timp din mijlocul camarazilor, arestarea lor după plecarea sa, faptul că a rămas în viață în urma tuturor ciocnirilor cu Securitatea, părăsirea camarazilor bolnavi etc.<sup>57</sup> Deoarece cei arestați declarau că nu știu unde se află au fost luați în lucru prin agentura din celule.<sup>58</sup> Aceasta era însă o măsură de rutină deoarece securiștii bănuiau că nici măcar Jan Pop nu știa unde se află.<sup>59</sup>

În sprijinul celui urmărit au venit piste false pe care a fost pusă Securitatea de către unii dintre informatori. Forțați să semneze angajamente de colaborare, oamenii de bună credință dădeau informații false doar ca să scape. Acest balast a ținut Securitatea ocupată ani de zile. În data de 26 oct. 1959 unul dintre securiștii care se ocupau de caz raporta că Nicolae

---

<sup>56</sup> *Ibidem*, vol.82, f. 110-111

<sup>57</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar 16, vol. 12, f. 159, fond Informativ, dosar 770, vol.96, f.97

<sup>58</sup> *Ibidem*, vol. 16, f.159.

<sup>59</sup> „Faptul că lui Pop Jan i-a spus că se va retrage în regiunile Cluj, Hunedoara, Timișoara, Iugoslavia, considerăm că e mai mult o diversiune decât intenția reală, cunoscut fiind faptul că fugarul niciodată nu și-a dezvăluit planurile proprii altor membri ai bandei” (A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar 770, vol. 109, f. 109).

Codrea, aflat în cele mai bune relații cu Ana Gavrilă, mama urmăritului, afirma că Gavrilă a fost recent operat la spitalul Colțea din București, unde s-a dus îmbrăcat în uniformă de Securitate.<sup>60</sup> De altfel tot el menționa că respectivul este un element dușmănos regimului, crescut într-o familie de legionari. Un informator descria cu lux de amănunte cum l-a văzut întâmplător în București în stația de tramvai Șerban Vodă.<sup>61</sup> Multe surse afirmau că Gavrilă ar fi în Franța, de unde a trimis scrisori în țară și a fost văzut<sup>62</sup>, sau S.U.A. Astfel de informații nu făceau decât să deruteze și mai mult, și, pentru multă vreme, pe ofițerii, dintre care cei mai mulți nu aveau nici pregătirea, nici experiența necesară pentru o astfel de muncă, mulți dintre aceștia preferând măsurile coercitive de stoarcere a informațiilor.

Măsurile operative ale Securității rămânând, în mare măsură aceleași, sute de persoane din sudul Ardcalului au continuat să fie încadrate informativ. Măsurile drastice au continuat și ele. La 26 mai 1958, colonelul Gheorghe Crăciun, șeful M.A.I.-Stalin raporta șaptesprezece percheziții la domiciliu și unsprezece arestări efectuate în vederea capturării „banditului Gavrilă”.

Familia a fost urmărită de o manieră cu totul deosebită. Locuința mamei lui Ion Gavrilă a fost înșesată de mijloace T.O. (Tehnică Operativă). Ascultarea discuțiilor de zi cu zi ale familiei nefiind suficientă, au fost dirijați, pentru provocarea acesteia, informatori

---

<sup>60</sup> *Ibidem*, vol. 79, f.79

<sup>61</sup> *Ibidem*, vol. 118, f. 250

<sup>62</sup> *Ibidem*, vol. 114, f. 114

dintre vecini („Cătană Toma“). Pe lângă Elena Lazea, sora fugarului, au infiltrat un informator – „Dragoș” – pe perioada tratamentului efectuat la Băile Herculane. Soțului, Nicolae Lazea, i s-a deschis, în 1965, de către Securitate, un Dosar de Urmărire Informativă. Existând în continuare suspiciuni că ar ști de existența fugarului, în 1973 i se deschide un alt D.U.I., închis în 1976, deoarece ofițerul respectiv realizează că nici nu l-a cunoscut pe Gavrilă.<sup>43</sup> Foarte importanți pentru Securitate au fost informatorii din rândul bisericii, aceasta datorită faptului că familia lui Gavrilă, la recomandarea acestuia, nu avea încredere în nimeni și nu discutau despre acesta nici atunci când erau singuri în casă; mama lui însă avea încredere absolută în fețele bisericești. Sursa „Creangă I.“, chemat, pe 6 decembrie 1960, de Ana Gavrilă pentru slujba de pomenire, este rugat de aceasta, „mai mult în șoaptă, făcând semn cu capul“, să-l treacă pe Ioan în pomelnicul pentru cei vii. „În mod sigur fugarul Gavrilă Ion trăiește“. Recomandarea șefului de raion de pe aceeași filă sună astfel: „Agentul să fie dirijat ca, cu ocazia sărbătorilor de Crăciun și când vine la spovedanie, să compătimizească viața ei legată de necazurile ce le are din cauza fiului“, bineînțeles, cu scopul de a o trage de limbă.<sup>44</sup> Mai mult, în 1969, Securitatea află de la un informator că acesta a aflat de la un călugăr al mănăstirii Sâmbăta de Sus despre pomelnicul adus de sora lui Gavrilă, în care acesta era trecut în rândul celor vii.<sup>45</sup>

---

<sup>43</sup> *Ibidem*, vol. 124, f. 190

<sup>44</sup> *Ibidem*, vol. 118, f. 250

<sup>45</sup> *Ibidem*, f. 303

Pentru a afla ce s-a întâmplat cu periculosul Gavrilă, Securitatea și-a extins căutările în tot Ardealul. Semnalmentele acestuia erau trimise periodic punctelor de trecere a frontierei<sup>66</sup>, întreprinderilor forestiere, de construcții, I.A.S.-urilor, C.A.P.-urilor, erau verificate stânilile și mănăstirile.<sup>67</sup> Un exemplu edificator este dosarul deschis în 1973 în Covasna, în urma unei note telefonice prin care se preciza că Securitatea deținea date că obiectivul „Negoiu” este căsătorit cu un cadru didactic și are doi copii, o fată și un băiat. Se ordonau măsuri pentru identificarea tuturor cadrelor didactice-femei, care au doi copii cu vârste cuprinse între zece și cincisprezece ani.<sup>68</sup> Deoarece un anume Picoi Vasile îndeplinea aceste condiții, la data de 1 august, patru lucrători de la Inspectoratul Județean Vrancea-Securitate s-au deplasat în comuna Brețcu cu scopul de a-l aresta. În urma anchetei însă a rezultat că acesta era nevinovat.<sup>69</sup>

Deoarece căutările nu dădeau rezultate, ofițerii au început să umble pe la stâne și să fotografieze ciobani cu scopul de a-i compara fotografiile cu ultima fotografie deținută a lui Gavrilă, veche de aproape treizeci de ani.<sup>70</sup> De-a lungul anilor, toate cadavrele turiștilor imprudenți din Făgăraș au fost verificate de Securitate dacă nu cumva corespund semnalmentelor urmăritului<sup>71</sup>.

---

<sup>66</sup> *Ibidem*, vol. 23, f. 23

<sup>67</sup> A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar 2988, f. 26

<sup>68</sup> *Ibidem*, f. 3

<sup>69</sup> *Ibidem*, f. 31

<sup>70</sup> A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar 770, vol. 113, f. 205-206

<sup>71</sup> *Ibidem*, vol. 113, f. 275

Căutat cu toate forțele, Gavrilă stătea ascuns la Ana Săbăduș din comuna Galtiu, județul Alba. În drum spre Cluj, trecând pe la văduva fostului prieten Petru Săbăduș, mort în pușcărie după ce a fost prins încercând să treacă granița, fugarul poposește la aceasta iar împrejurările fac ca timpul petrecut împreună să se prelungească.<sup>12</sup> Timp de douăzeci de ani, de existența lui nu a știut nimeni, în afară de Ana și copiii ei. Pericolul de a fi descoperit plana și aici permanent, deoarece Ana Săbăduș era supravegheată de Securitate, datorită faptelor fostului soț. Mai mult, ea apare și în dosarul lui Gavrilă, fiind bănuită că ar ști de existența acestuia. Un informator raportează pe 14 mai 1961 că a întâlnit-o în trenul de Cluj.<sup>13</sup>

Interesante sunt și destinele ofițerilor de Securitate care l-au urmărit pe Gavrilă. În cuprinsul dosarului, numele lui Gergely Francisc apare frecvent. Îl întâlnim în 1953 cu gradul de sublocotenent cu ocazia unei „ședințe de analiză a muncii în problema Bandei Gavrilă“, la care se putea lăuda că a raportat cea mai numeroasă agentură (douăzeci și doi de informatori)<sup>14</sup>, îl întâlnim în 1960, căpitan<sup>15</sup>, iar în 1973, era deja colonel. Va fi cel care îl va transporta pe Gavrilă de la Cluj către Rahova.

Deși a fost condamnat în contumacie, la moarte prin împușcare, conform sentinței Tribunalului Militar Brașov din 16 iulie 1951, pedeapsa îi fusese prescrisă.

---

<sup>12</sup> Vezi Ion Gavrilă Ogoranu, *op. cit.*

<sup>13</sup> A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar 770, vol. 73, f. 259

<sup>14</sup> *Ibidem*, vol. 29, f. 231

<sup>15</sup> *Ibidem*, vol. 118, f. 201

Prin intermediul unor cunoștințe emigrate cazul a ajuns în atenția lui Kissinger de la Departamentul de Stat American. Președintele Nixon i-a înmănat lui Ceaușescu o listă cu persoane despre care administrația americană era interesată. Între acestea se afla și Ion Gavrilă. Datorită conjuncturii internaționale create acesta a fost tratat omenește în timpul celor 6 luni de detenție secretă în sediul Securității din Calea Rahovei. Totuși au încercat să-l iradieze pentru a scăpa în timp de o persoană incomodă regimului.

Suferințele nu au încetat nici după intrarea sa în legalitate, mult timp neputându-se angaja, fiind unul dintre puținii șomeri din România. În ultimii ani ai regimului comunist a fost trimis de Securitate în diverse locuri pentru a testa vigilența inspectoratelor județene (în teritoriu faptul că a fost prins nu s-a știut timp de câțiva ani).

Personajul devenit celebru pentru aparatul de represiune comunist și-a văzut, în decembrie 1989, din mijlocul manifestațiilor, visul cu ochii: căderea regimului comunist. Astăzi se folosește de oportunitatea de a-și întregi memoriile, editate sub titlul *Brasii se frâng dar nu se îndoiesc*, prin lectura, în cadrul Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, a sutelor de volume ale propriilor dosare întocmite de Securitate.

## Anexă

În Hotărârea pentru deschiderea dosarului de grup asupra Bandei Gavrilă (A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar 770, vol. 1, f. 4-6) Securitatea îi prezenta astfel pe membrii ei:

1. GAVRILĂ ION, șeful bandei, născut la data de 4 ianuarie 1923 în satul Netotu, comuna Vaida-Recea, raionul Făgăraș, fiul lui Gheorghe și Ana, de profesie inginer agronom, necăsătorit, fără avere, cu stagiul militar satisfăcut.

Din 1936 simpatizant al mișcării legionare, iar în 1940 devine membru activ al acesteia. În 1941 a fost condamnat pentru activitate legionară la 10 ani de muncă silnică, însă în anul 1944 a fost eliberat din închisoare.

După eliberare își continuă activitățile legionare, iar în 1946 este numit șef de regională F.D.C. în Grupul Pătrașcu.

A întreținut legături cu conducătorii legionari.

În 1948, fiind urmărit de autorități pentru activitate legionară subversivă, dispare de la domiciliu și, împreună cu alții, constituie o bandă teroristă.

2. CHIUJDEA ION, născut la 14 martie 1921 în comuna Berivoii Mici, raionul Făgăraș, fiul lui Gheorghe și Maria, fost student la Facultatea de Drept, necăsătorit, fără avere, cu stagiul militar satisfăcut.

Din 1939 simpatizant al mișcării legionare, iar din 1940 se înscrie în F.D.C. Întreține relații cu Gavrilă Ion, șeful regionalei F.D.C., și cu alți conducători

legionari. După rebeliune continuă să desfășoare activitate legionară, fapt pentru care în noiembrie 1941 este condamnat la 5 ani de temniță grea. După eliberarea sa din închisoare continuă să desfășoare activitate legionară subversivă, fapt pentru care este urmărit de autorități. Pentru a nu fi arestat, în anul 1948, dispare de la domiciliu și se încadrează în banda teroristă „Gavrilă”.

**3. HAȘU LAURIAN**, născut la 22 octombrie 1921 în comuna Breaza, raionul Făgăraș, fiul lui Alexandru și Maria, fost student, necăsătorit, fără avere, cu stagiul militar satisfăcut.

Din 1939 a simpatizat cu mișcarea legionară, devenind membru activ al acesteia în 1940 și desfășurând o intensă activitate alături de Gavrilă Ion și alți conducători ai mișcării legionare.

Pentru activitate legionară, a fost condamnat la cinci ani de temniță grea în anul 1941.

Începând din 1946, desfășoară activități legionare subversive, fapt pentru care este urmărit de autorități. Pentru a nu fi arestat, dispare de la domiciliu și se încadrează în banda teroristă „Gavrilă”.

**4. NOVAC IOAN**, născut la 23 februarie 1930 în comuna Berivooi Mici, raionul Făgăraș, fiul lui Pătru și Eugenia, necăsătorit, fără avere, cu stagiul militar nesatisfăcut.

În 1947 se înscrie în „Mănunchiul de prieteni”, de pe lângă organizația legionară „Negoiul”, iar mai târziu în F.D.C. Fiind urmărit pentru activitate legionară, în 1948 dispare de la domiciliu și se înrolează în banda teroristă a lui Gavrilă.



**5. METEA VICTOR**, născut la 21 martie 1929 în comuna Ileni, raionul Făgăraș, fiul lui Victor și Virginia, fost elev, necăsătorit, fără avere, cu stagiul militar nesatisfăcut.

În anii '49-'50 a activat subversiv iar în august 1950 dispare de la domiciliu, fără ca în prealabil să fie urmărit. Se încadrează apoi în banda teroristă „Gavrilă”.

**6. ȘOVĂIALĂ GHEORGHE**, născut la 5 aprilie 1925 în comuna Berivoiu Mici, raionul Făgăraș, fiul lui Ilie și al Eva, fost elev, necăsătorit, fără avere, cu stagiul militar nesatisfăcut.

Începând din 1947 se înscrie în F.D.C. în orașul Stalin, fapt pentru care este urmărit de autorități. Pentru a nu fi arestat, dispare de la domiciliu în anul 1949 și se înrolează în banda lui Ion Gavrilă.

**7. ILIOIU IOAN**, născut la 24 noiembrie 1929 în comuna Sâmbăta de Sus, raionul Făgăraș, fiul lui Ioan și Ecaterina, fost elev, necăsătorit, fără avere, cu stagiul militar nesatisfăcut.

În 1947 se înscrie în „Mănunchiul de prieteni”, iar din anul 1948 este membru al organizației subversive F.D.C. Fiind urmărit de autorități, pentru activitate legionară subversivă, dispare de la domiciliu în anul 1948 și se încadrează în banda teroristă „Gavrilă”.

**8. SOFONEA REMUS**, născut la 8 februarie 1929 în comuna Drăguș, raionul Făgăraș, fiul lui Axente și Maria, fost elev, necăsătorit, fără avere, cu stagiul militar nesatisfăcut.

A activat ca legionar, din 1947, în „Mănunchiul de prieteni”, iar din anul 1948 este membru în F.D.C.

Urmărit de autorități, pentru activitate subversivă legionară, în anul 1948 dispăre de la domiciliu și se încadrează în banda teroristă de sub conducerea lui I. Gavrilă.

9. POP IOAN zis JAN, născut la data de 21 ianuarie 1908, în Indiana Urbar, U.S.A., fiul lui Ion și Varvara, de profesiune fost pădurar, căsătorit, stagiul militar satisfăcut, cu ultimul domiciliu în comuna Lisa, raionul Făgăraș.

Susnumitul, în trecut, a activat în P.N.Ț.-Maniu. A activat până la dizolvarea acestui partid. Este un element dușmănos care a intrat în legătură cu bandiții din banda „Gavrilă”. În anul 1950 dispăre de la domiciliu și se înrolează în banda teroristă „Gavrilă”

10. HAȘU GHEORGHE, născut la data de 24 octombrie 1921, în comuna Pojorta, raionul Făgăraș, fiul lui Andrei și Zenovia, de profesiune agricultor, căsătorit, stagiul militar satisfăcut.

Din anul 1940 este simpatizant al mișcării legionare.

În anul 1949, făcându-i-se o percheziție, se găsește la el o armă. Pentru a nu fi arestat, dispăre de la domiciliu și se încadrează în banda teroristă „Gavrilă”.

11. NOVAC GELU, născut la data de 15 ianuarie 1931 în Făgăraș, raionul Făgăraș, fiul lui Mihail și Ana, de profesiune fost elev, necăsătorit, fără avere, serviciul militar nesatisfăcut. În 1947 se înscrie în „Mănunchiul de prieteni”, de pe lângă organizația legionară „Negoiul”, iar în anul 1948 devine membru în F.D.C. Fiind urmărit pentru activitate legionară, în 1948 dispăre de la domiciliu și se înrolează în banda teroristă a lui Gavrilă.

## GRUPUL DE REZISTENȚĂ LEON ȘUȘMAN (1948-1957)<sup>1</sup>

**I**nstituționalizarea și consolidarea regimului comunist în spațiul românesc a însemnat distrugerea structurilor politice, economice și sociale de până atunci. În fața unui asemenea derapaj profund de la cursul firesc al istoriei, a luat naștere opoziția anticomunistă, care a îmbrăcat mai multe forme, una dintre acestea fiind rezistența armată. În acest sens, vom încerca să ne referim, în paginile următoare, la activitatea unui grup care și-a propus, într-o manieră similară cu a altor grupări de acest tip care au acționat în România, să înlăture regimul comunist.

Grupul condus de Leon Șușman a luat ființă în mai 1948, când acesta și-a părăsit domiciliul, acționând

---

<sup>1</sup> Înainte de prezentarea studiului, considerăm că este foarte important, având în vedere erorile comise până acum, să se facă precizarea că, în cadrul mișcării naționale de rezistență, au existat două grupuri Șușman: grupul Leon Șușman, pe de o parte, și grupul condus de Teodor Șușman, pe de altă parte. Familia lui Leon Șușman locuia în Măhăceni, Turda, în vreme ce familia lui Teodor Șușman era originară din Răchițele, Cluj, neexistând nici o relație de rudenie între cele două familii și nici un fel de conlucrare în ceea ce privește acțiunile lor anticomuniste.

în apropierea comunei Poșaga și a satelor componente (situate în Munții Apuseni, pe teritoriul județului Alba), până în noaptea de 18/19 iulie 1957, când grupul a fost descoperit și anihilat de către organele Securității din Cluj, unicul supraviețuitor fiind Gheorghe Șușman, fratele mai mic al lui Leon. Alături de frații Șușman s-au aflat și preoții greco-catolici Simion Roșu și Grigore Jaflea (în documentele Securității apare și cu numele de Grigore Javlea), ambii din comuna Poșaga.

Fiu al Victoriei și al lui Gheorghe, Leon Șușman s-a născut la 5 iunie 1910, în comuna Măhăcești, jud. Alba. A absolvit liceul „Titu Maiorescu” din Aiud și cursurile Facultății de Drept din Cluj, fiind prezentat de către Securitate ca un „vechi legionar cu funcții de răspundere”, din cauză că în timpul guvernării legionare îndeplinise funcțiile de șef de garnizoană și ajutor șef al Poliției legionare din Turda. Faptul că participase la rebeliunea legionară din ianuarie 1941 s-a soldat cu o condamnare la zece ani de temniță grea, pe care, însă, nu a executat-o, fugind, în același an, în Munții Apuseni, unde a rămas până în 1945, când, în urma Decretului de amnistie din 14 decembrie, s-a reîntors și și-a stabilit domiciliul în comuna Uioara de Sus, jud. Alba, alături de soție și de cei patru copii ai lor. A practicat avocatura în Ocna Mureș până în mai 1948, când, de teama represaliilor (în contextul în care autoritățile comuniste organizaseră, în noaptea de 14/15 mai 1948, o acțiune generală de arestare a legionarilor din toată țara, acțiune care s-a soldat cu arestarea unui număr foarte mare de legionari), și-a

părăsit din nou domiciliul, fiind condamnat în lipsă, după ce refuzase propunerea de a intra în partidul comunist și de a deveni judecător<sup>2</sup>. Episodul fugii lui Leon a fost relatat astfel de către fratele său Gheorghe Șușman: „În luna mai 1948 Leon Șușman era avocat în Ocna Mureșului, care era la cca. 8 km distanță de comuna sa natală, Măhăceni, unde venea deseori, având clienți. Fostul primar Gherman Gheorghe l-a întâlnit în acea lună, mai 1948, pe Leon Șușman, la Măhăceni, și i-a comunicat că noaptea trecută a fost căutat acolo, și posibil și acasă, de către șeful Securității din Turda, Dl. Albon. A mai aflat că, în ziua aceea, au fost aceleași organe la Uioara, unde nu au găsit decât copiii acasă, soția fiind la serviciu. Astfel stînd lucrurile, Leon Șușman s-a pregătit imediat și de atunci, chiar de a doua zi, a devenit fugar”<sup>3</sup>.

Alături de Leon Șușman s-a aflat, exceptându-l pe Gheorghe, și un alt frate de-al lor, Ieronim, preot la Seminarul Greco-Catolic din Blaj, care a luat legătura cu Gheorghe Broscățeanu, șeful grupării legionare a Corpului Răzleților, hotărînd să organizeze un nucleu legionar la seminar. Aflînd că este urmărit, a fugit împreună cu Leon pe valea Mureșului, însă a fost arestat la doar cinci luni de la fuga sa (pe 26 octombrie 1948).

În ceea ce-l privește pe Gheorghe Șușman, acesta s-a născut la 16 mai 1920, în comuna Măhăceni, jud. Alba și a absolvit Școala de Arte și Meserii din Arad. Luarea deciziei de a fugi de acasă a fost determinată de teama de a nu fi arestat din cauza fratelui său, care „se

---

<sup>2</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 31, vol. 38, f. 4.

<sup>3</sup> *Ibidem*, vol. 42, f. 20.

întâlnea în acest timp [după fuga sa-n.n.], din când în când, cu Gheorghe (...). Pe baza surselor de informații ale sale, Leon a aflat că Gheorghe va avea neplăceri de pe urma sa și l-a sfătuit ca să nu mai doarmă acasă. Într-o dimineață, până nu s-a făcut ziuă, pe când se întorcea de la locul unde dormise, Gheorghe Șușman a fost întâlnit de paznicul de noapte (...). Dima l-a oprit și i-a comunicat că șeful postului de miliție se interesează de el, dându-i să înțeleagă că ar fi bine să o șteargă de acasă. În acea zi chiar, Gheorghe Șușman a devenit fugar, plecând în comuna Dumbrava, învecinată cu Măhăceni, unde l-a găsit pe fratele său Leon<sup>4</sup>.

În primii doi ani (1948-1949) grupul era format din Leon Șușman, Gheorghe Șușman, Cornel Deac, Nicolae Moldovan, Iacob Târziu, Simion Bărduțiu, Alexandrina Teglaru, Dumbrăveanu Ioan și Maria Gligor și a activat în zona Turda-Ocna Mureș-Aiud-Blaj, în preajma localităților Dumbrava, Cistelu de Mureș, Micoșlaca, Ciugudu de Sus, Alecuș, Ormeniș, Cicău, așezări situate pe valea Mureșului, locuind pe la diferite gazde sau în adăposturi construite de el în pădure<sup>5</sup>.

Componența grupului era eterogenă, motivele care au determinat fuga membrilor acestuia fiind diferite: Cornel Deac și Nicolae Moldovan erau urmăriți pentru că împușcaseră câțiva soldați sovietici care comiseseră mai multe jafuri în comuna Uioara de Sus, Iacob Târziu era preot greco-catolic, se împotriva desființării Bisericii Greco-Catolice și provenea din organizația de rezistență țărănistă condusă de Ioan

---

<sup>4</sup> *Ibidem*.

<sup>5</sup> *Ibidem*, vol. 43, f. 11.

Robu și Alexandru Maxim (în care îndeplinise funcția de șef al grupării din comuna Cisteiu de Mureș), pe care Securitatea o desființase<sup>6</sup>, Alexandrina Teglaru era șefa Cetățuilor de fete din Centrul Universitar Cluj și conducea întreaga organizație legionară a femeilor din Ardeal<sup>7</sup>, Maria Gligor era și ea membră a Mișcării Legionare. Motivul pentru care la sfârșitul lui aprilie 1949 Leon și Gheorghe Șușman, însoțiți pentru o scurtă perioadă de Simion Bărduțiu<sup>8</sup>, s-au despărțit de restul grupului, reiese dintr-o declarație dată sub anchetă de către Gheorghe Șușman, în care menționa: „ne-am despărțit de ceilalți membri ai bandei, deoarece banda, fiind prea numeroasă, era mai greu de alimentat și eram mai ușor de descoperit, fapt pentru care am trecut din nou pe teritoriul comunelor Podeni, Ciugudu de Sus și Răchiș, ascunzându-ne din nou în buncherul din Pârâul Corbului. Aici am stat până în luna iunie 1949“, când, „în comunele mai sus arătate, au fost

---

<sup>6</sup> *Ibidem* vol. 1, f. 39-40.

<sup>7</sup> *Ibidem*, f. 158-159.

<sup>8</sup> Simion Bărduțiu (în dosare apare și sub numele de Simion Răduț sau Simion Răduțlu) a stat împreună cu frații Șușman până în iunie 1949, când s-au despărțit, în urma unor contradicții ce priveau modul în care ei ar fi trebuit să acționeze în situațiile în care s-ar fi confruntat cu organele de Securitate. Anchetat de Securitate, Gheorghe Șușman a afirmat că „Șușman Leon ne-a instruit cum trebuie să procedăm în cazul când vom fi surprinși de organele de Milizie sau de Securitate. Șușman Leon ne-a spus că, în asemenea cazuri, trebuie să atacăm prin focuri de armă pe aceste organe și apoi să fugim. Bărduțiu Simion nu a fost de acord cu această tactică, el a fost de părere să ocolim pe cât posibil aceste organe, și, în cazul când vom fi surprinși, să încercăm să fugim. În urma acestor neînțelegeri ne-am despărțit de banditul Bărduțiu Simion“ (*Ibidem*, vol. 1, f. 41).

descoperite unele elemente de legătură și sprijin ale bandei, astfel, pentru a nu ne expune, am plecat spre Munții Apuseni, în direcția comunei Arada<sup>9</sup>. Cu totul altfel prezentau autoritățile comuniste cauza divizării grupului, considerând că, „în urma divergențelor dintre Șușman Leon și Deac Cornel [un alt lider important al grupului-n.n.] pe tema conducerii bandei, (...) banda se desparte în două, Șușman Leon rămâne cu fratele său, Șușman Gheorghe, iar ceilalți membrii din bandă au rămas sub conducerea lui Deac Cornel<sup>10</sup>.

Așadar, în luna iunie 1949, frații Șușman au părăsit pădurea Ciugudului de Sus, îndreptându-se în direcția Munților Apuseni, „unde Leon Șușman avea o serie de elemente legionare, care l-au găzduit și înainte de 1944, și de la care spera să obțină găzduire și sprijin și în prezent<sup>11</sup>. Străbătând câteva așezări situate pe cuprinsul județelor Cluj și Alba: Pietroasa, Gârbova de Sus, Hidiș (vechea denumire a satului Podeni, com. Moldovenești, jud. Cluj), Vârful Trascău (1,217 m), Sângorz, Ponor, Lunca, Muncelu, Ocoliș, Muntele Bedeleu, Negrești, ei s-au stabilit undeva pe valea Arieșului, în apropierea localității Poșaga, unde au rămas până în momentul prinderii lor.

Centrul de greutate al acțiunilor lor a fost situat în partea de nord-est a Apusenilor, mai exact între masivele Trascău și Muntele Mare, unde se afla o zonă de dealuri împădurite, care a făcut posibilă rezistența lor timp de opt ani. Aici li s-au alăturat preoții greco-

---

<sup>9</sup> *Ibidem*, f. 63.

<sup>10</sup> *Ibidem*, vol. 3, f. 157.

<sup>11</sup> *Ibidem*, vol. 3, f. 41.



catolici, pe care comuniștii îi numeau „nereveniți“, Simion Roșă (din Poșaga de Jos)<sup>12</sup> și Grigore Jaflea (din Poșaga de Sus), numărul grupului ridicându-se astfel la patru persoane, pentru ca, prin aderarea lui Ioan Boboia, zis „Forgău“ (în dosare apare menționat și cu numele de Boboia Ioan, Bobaia Ioan), țăran din satul Săgăgea, jud. Alba (referirile care se fac în dosarele de Securitate cu privire la acest cătun sunt Segaja, Segajea, Săgaja și Segagea), în 1953, componența grupului să numere cinci persoane.

Măsurile opresive îndreptate împotriva clerului, a intelectualilor și a credincioșilor greco-catolici, care au succedat desființării Bisericii Greco-Catolice, survenită în anul 1948, puneau capăt unei organizări comunitare care dăinuise ani de-a rândul, fără ca nimic să o tulbure, determinând, în consecință, dispariția de la domiciliu a celor doi preoți amintiți. Potrivit lui Gheorghe Șușman, ci au intrat în contact cu preoții prin intermediul unui cioban, Teodor Trâncă, „am intrat în discuții cu el, i-am spus că umblăm să cumpărăm oi, iar, în cele din urmă, l-am întrebat despre preoții Roșă Simion și Jaflea Grigore, din Segajea, despre care aflasem că au dispărut de la domiciliu după unificarea bisericii greco-catolice cu biserica ortodoxă, când ambii au desfășurat activitate dușmănoasă și de instigare împotriva regimului democrat popular. La început, numitul Trâncă Teodor nu ne-a spus precis unde se află preoții fugiți,

---

<sup>12</sup> Născut la 13 februarie 1903, era căsătorit și avea trei copii. În momentul în care a dispărut de la domiciliu era urmărit „pentru activitatea sa contrarevoluționară desfășurată în P.N.Ț, în calitate de deputat județean“ (A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar nr. 2 701 vol. 5, f. 293).

numai după ce i-am spus că și noi suntem fugiți și că am vrea să ne întâlnim cu ei, după ce Trâncă Teodor s-a convins, într-adevăr, că suntem elemente dispărute de la domiciliu și după ce a văzut că avem asupra noastră arme, ne-a pus în legătură cu numitul Vlad Ilie, tot din Segajea, care era un element de sprijin, mai apropiat, al preoților Roșă Simion și Jaflea Grigore. A doua zi, Vlad Ilie și Trâncă Teodor ne-au condus în pădurea numită Bicașei, unde ne-am întâlnit cu Roșă Simion și Jaflea Grigore. Pe Roșă Simion, Șuşman Leon îl cunoștea de mai înainte. În urma discuțiilor dușmănoase la adresa regimului democrat popular, pe care le-am purtat împreună, am căzut de acord să ne constituim în aceeași bandă teroristă<sup>13</sup>.

Intrarea acestor doi preoți în grupul condus de Leon Șuşman a reprezentat un moment foarte important în istoria grupului, deoarece, datorită lor, fugarii „și-au lărgit rețeaua gazdelor pe care le vizitau după necesitățile pe care le aveau<sup>14</sup>. Majoritatea susținătorilor grupului Leon Șuşman îi cunoștea de mai mulți ani pe Simion Roșă și pe Grigore Jaflea și avea încredere în ei, fiind persoane foarte respectate în comunele respective, datorită faptului că ei fuseseră liderii spirituali ai acelor comunități timp de mai mulți ani. Câteva declarații ale unor săteni care au sprijinit grupul sunt edificatoare în această privință: Ilie Vlad, din Poșaga de Sus: „pe părintele Jaflea l-am ajutat deoarece a fost preot cu mulți ani înainte în satul nostru, era bătrân, și era de origine țăran sărac și îmi era milă de el (...)”<sup>15</sup>;

---

<sup>13</sup> Idem, fond Penal, dosar nr. 31, vol. 1, f. 47-48.

<sup>14</sup> *Ibidem*, vol. 42, f. 28.

<sup>15</sup> *Ibidem*, vol 9, f 43.

Ioan Ștefan Boboia, din Săgăgea: „la începutul lunii noiembrie 1949 (...), murindu-mi tatăl și neavând preot în sat cu care să-l îngrop, m-am dus la fugarul Jaflea acasă spre a-l chema pe el să facă slujba”<sup>16</sup>; Teodor Beț: „prin luna decembrie 1953 am fost cununat, la locuința lui Trâncă Teodor, de urmăritul Jaflea, care mi-a fost și naș (...) tot la locuința socrului meu Trâncă Teodor, urmăritul Roșa a organizat cursuri de religie greco-catolică”<sup>17</sup>; Isidor Măgurean: „recunosc că am cunoscut situația lor de urmăriți și, cu toate acestea, nu i-am denunțat organelor de stat, pentru că nu vroiam să fie arestați, deoarece erau preoți greco-catolici și religia îmi interzicea să fac acest lucru”<sup>18</sup>; Valer Crai: „deoarece eu nu am trecut la ortodocși, în urma celor spuse de cei doi, ei au mai venit la mine și în anii următori pentru a mă spovedi și cuminica. De asemenea, în fiecare an veneau de câte două-trei ori pentru a face la mine în casă slujbe clandestine”<sup>19</sup>; Gligor Bedeleian: „am crezut că fac bine dacă îl ascult pe preotul Roșa Simion și nu m-am îndurat ca să-l denunț, deoarece era preot în sat la noi de vreo 28-30 de ani”<sup>20</sup>.

Se poate afirma, așadar, că simțământul religios i-a motivat mult mai bine pe localnici, decât argumentele politice ale fraților Șușman. Securitatea, însă, a interpretat cu totul altfel sprijinul pe care țăranii l-au acordat fugarilor. Într-un referat redactat în 1957,

---

<sup>16</sup> *Ibidem*, vol. 7, f. 191.

<sup>17</sup> *Ibidem*, f. 208-209.

<sup>18</sup> *Ibidem*, f. 281.

<sup>19</sup> *Ibidem*, vol. 8, f. 13.

<sup>20</sup> *Ibidem*, vol. 15, f. 40.

„privind constatările și concluziile rezultate din studiul efectuat asupra unor acțiuni lichidate în cursul anilor 1956-1957, pe linie de bande și fugari“, Securitatea aprecia, în mod eronat faptul că preotul Simion Roșu „a folosit intens sentimentele religioase ale credincioșilor din comuna în care el fusese preot până la data dispariției lui, reușind să-i atragă, aproape pe toți, de partea bandei. Astfel, făcea colete publice în sat, adunând bani și alimente pentru bandă; făcea slujbe religioase și oficia cununii, botezuri, la care participau mulți cetățeni din comună“<sup>21</sup>. De acum înainte, membrii grupului aveau să fie găzduiți de numeroși oameni din Poșaga de Jos și Poșaga de Sus, sate din comuna Poșaga, și din alte asemenea cătune, precum: Săgacea, Belioara, Pleșești, Incești, Poiana Horea, Ponor, Podeni, Arada, Câmpeni.

Raporturile membrilor grupului cu acești localnici nu au fost dictate doar de necesitatea de a-și asigura surse de aprovizionare și de găzduire.

Mai mult decât atât, reușita proiectelor de natură politico-militară, în care fugarii își puneau toate speranțele, era condiționată de susținerea lor pe plan local, ceea ce presupunea existența unui spirit de revoltă anticomunistă generalizat în sânul populației, care urma să fie valorificat într-o conjunctură favorabilă (reprezentată de mult așteptata intervenție militară occidentală, în special americană, care ar fi dus la eliberarea României), dar și de existența unor depozite de armament și muniții. În acest sens, Gheorghe

---

<sup>21</sup> Idem, fond Documentar, dosar nr. 82, vol. 2, f. 7.

Șuşman precizase faptul că „am recrutat elemente de sprijin ale bandei și am păstrat arme, cu scopul de a organiza grupuri de elemente dușmănoase în munți, care, în cazul izbucnirii unui război, să acționeze împotriva regimului comunist”<sup>22</sup>. Ei aveau un depozit de armament la Dumbrava, iar o parte a armamentului de care dispuneau, respectiv „pistolul automat german, pistolul de buzunar Browning, precum și grenada, le aveau de la echipa de legionari din Germania, ce a fost parașutată după 1944, în spatele frontului sovietic, cu scopul de a întreprinde acțiuni de diversivune și de slăbire a forțelor care au acționat împotriva fascismului”<sup>23</sup>. Trebuie precizat că, în aceeași măsură, armamentul îi făcea mai puțin vulnerabili în cazul unor confruntări cu Securitatea și Miliția, situații în care Leon Șuşman îi sfătuisse pe colaboratorii săi să atace și apoi să fugă.

Cei care i-au sprijinit pe membrii grupului au fost în general oameni simpli, lipsiți de un orizont politic bine definit, care, în mod categoric, nu agreau comunismul. Exceptând situațiile în care asocierile erau motivate de convingeri politice sau de cele religioase, acestea puteau să aibă la bază relații de rudenie sau de vecinătate. „Favorizatorii” îi informau pe fugari cu privire la situația din fiecare comună, despre nemulțumirile unora dintre locuitorii comunelor în împreju-

---

<sup>22</sup> Idem, fond Penal, dosar nr. 31, vol. 1, f. 122.

<sup>23</sup> *Ibidem*, f. 55. În anul 1944 Leon Șuşman fusese semnalat alături de „trădătorii de patrie” Grîmanschi Pavel și Chira Aurel, doi legionari care fugiseră în Germania după rebeliune și care fuseseră parașutați în Munții Apuseni, adică în spatele frontului (Idem, fond Informativ, dosar nr. 2 701, vol. 5, f. 292).

rimile cărora se ascundeau, îi puneau la curent cu privire la măsurile pe care autoritățile le luau pentru prinderea lor sau îi informau despre diverse evenimente din politica internă și internațională.

O poziție aparte în categoria persoanelor care i-au ajutat pe membrii grupului Leon Șușman au ocupat-o legionarii, iar Gheorghe Șușman a arătat, în mai multe rânduri, faptul că „elementele legionare erau elementele noastre de sprijin de bază (...) legionarii ne dădeau informații precise în legătură cu evenimentele politice interne și internaționale, precum și cu privire la situația și încrederea pe care puteam să o avem în elementele de sprijin. În plus, prin legionari răspândeam zvonuri dușmănoase că în curând va începe un nou război mondial și că regimul comunist va fi răsturnat. Legionarii erau gazdele cele mai sigure și de încredere, și tot ei erau aceia care ne creau alte legături de sprijin și gazde”<sup>24</sup>.

Una dintre persoanele care i-a cunoscut și i-a sprijinit pe fugari, a descris în felul următor modul în care aceștia își petreceau timpul: „iarna aveau construite în pădurile de brazi, din raza comunelor amintite [Poșaga de Sus și Poșaga de Jos-n.n.], colibe în pământ, aducându-și din timp provizii, astfel că nu coborau în comune decât foarte rar, pentru a nu fi urmăriți după urme. Vara stăteau ziua în pădure, iar seara coborau, destul de des, aproape zilnic, în comune, în special în Poșaga de Sus, care era mai lângă munte și unde îi cunoștea aproape toată comuna, cu

---

<sup>24</sup> Idem, fond Penal, dosar nr. 31, vol. 1, f. 49-50.

mici excepții<sup>25</sup>. Un deținut, care a stat în aceeași celulă cu Gheorghe Șușman, relatează, potrivit acestuia din urmă, următoarele: „în tot cursul acestor ani, 1949-1957, vara, Leon și Gheorghe Șușman, precum și Boboia Ioan, Jaflea Grigore și Roșu Simion, nu își aveau un loc fixat. Ei, în general, se despărțeau și cutreierau în special după alimente și vânat, fixându-și, totuși, anumite puncte de reper unde se întâlneau, dar, uneori, nu se vedeau zile, chiar și săptămâni<sup>26</sup>”.

Pentru a nu fi descoperiți de către cei ce-i urmăreau, ei și-au construit adăposturi (sau „catacombe”, „ascunzișuri”, „bordeie” „bunchere”, „cazemat”, cum le numeau angajații Securității), săpate în pământ, acoperite cu scânduri și camuflate deasupra cu brădet și frunziș. Erau făcute din grinzi tăiate din pădure, cu unelte luate de la colibeile oamenilor. Printre adăposturile folosite de fugari s-au numărat cele situate în următoarele locuri: Dosul Pietrii (aprilie-iunie 1950; mai 1951), Pădurea Dumbrăveni, la locul numit Din Față (mai 1951-primăvara 1952), de lângă Pârâul Haiducului (iarnă 1951-1952), la locul numit Prag (toamna 1952 - iarna 1952/1953), despre care Gheorghe Șușman afirma că „în primăvara anului 1953 l-am părăsit definitiv, întrucât nu era construit în loc bun. În anul 1953 urma ca pe acolo să se facă pășune pentru vite și, astfel, cu ușurință buncherul putea fi descoperit de copiii sau de oamenii care mergeau cu vitele”, la locul numit Tâmpâna (toamna-10 decembrie 1952), care „a fost folosit până la data de 10 decembrie

---

<sup>25</sup> *Ibidem*, vol. 42, f. 13.

<sup>26</sup> *Ibidem*, f. 28.

1952, când am fost descoperiți de pădurarul Zbânca, care ne-a somat și a tras cu arma asupra noastră”, pe Dealul Gruicul Uliului (iarna 1952/1953; ianuarie-mai 1953), folosit concomitent cu „buncherul” de la locul numit Hârtoape (10 decembrie 1952-primăvara 1953), care devenise prea mic și în pădurea După Bulz (toamna 1953-vara 1956), folosit concomitent cu cel din Dâmbul Bradului (primăvara 1953-vara 1956)<sup>27</sup>. Gheorghe Șușman precizase, la anchetă, faptul că una dintre metodele folosite de ei pentru a nu fi descoperiți era aceea de „a folosi scurt timp un buncher și a ne schimba cât mai des locurile de ascunzătoare. Astfel, în primăvara anului 1951, când am părăsit buncherul din pădurea Dosul Pietrii, am săpat pământ peste ușă și apoi am acoperit-o cu frunze și cu lemne, pentru a nu fi descoperit”<sup>28</sup>. Pentru a găsi bordciele, fugarii făceau însemne pe scoarța copacilor, ca de exemplu: „de la cursul pârâului Putra până la bordei, sunt, pe copaci, unele semne, făcute de banditul Roșă Simion. La circa 4 m distanță, spre stânga (spre vest), pe un copac (fag), sunt săpate inscripțiile «R.S. 22.XII.1953», apoi este săpată o zvastică, după care sunt scrise inscripțiile «1954/15/III»,”<sup>29</sup>. De remarcat faptul că Securitatea nu a distrus doar adăposturile pe care membrii grupului condus de Leon Șușman le folosiseră, ci a distrus chiar și copacii marcați de aceștia, ceea ce arată îndârjirea

---

<sup>27</sup> *Ibidem*, vol. 1, f. 53-55. Gheorghe Șușman va fi forțat să arate toate aceste adăposturi anchetatorilor penali de securitate de la Direcția Regională M.A.I. Cluj, care l-au însoțit pe teren în zilele de 6, 7 și 20 august 1957 (*Ibidem*, vol. 21, ff. 25-32).

<sup>28</sup> *Ibidem*, vol. 1, f. 52.

<sup>29</sup> *Ibidem*, vol. 21, f. 25.



cu care comuniștii au căutat să-i zdrobească pe toți cei care „îndrăzniseră” să li se împotrivească. Astfel, „atât inscripțiile de pe copaci, de pe drumul spre bordei, bordeiul și inscripțiile de pe copacul de lângă bordei, au fost fotografiate, după care au fost distruse”<sup>30</sup>.

Ceea ce i-a reunit pe toți, fie ei membri sau susținători, au fost sentimentele puternic anticomuniste pe care le-au împărtășit, iar Gheorghe Șușman a evidențiat acest lucru atunci când a afirmat că „toți membrii bandei am urât regimul democrat popular din R.P.R. În plus, fiecare dintre noi era urmărit de organele de stat, fie pentru activitate legionară, fie pentru alte fapte criminale, săvârșite împotriva legilor statului. Membrii bandei, între noi, purtam discuții și ne încurajam reciproc în activitatea dușmănoasă pe care o desfășuram”<sup>31</sup>. Ei au crezut și au sperat că regimul comunist era lipsit de orice perspectivă, iar această previziune, eronată după cum s-a dovedit în final, cu privire la fragilitatea regimului comunist, a stat la baza motivațiilor unora de a se alătura sau de a-i sprijini pe frații Șușman și pe restul grupului. În această parte a țării a fost deosebit de răspândită această idee, după cum o confirmă și mărturia Lucreției Jurj, membră a grupului condus de Teodor Șușman, care, în interviurile acordate, a recunoscut că „toată lumea ne spunea că nu mai e mult, să avem răbdare să nu ne prindă”<sup>32</sup>.

---

<sup>30</sup> *Ibidem*.

<sup>31</sup> *Ibidem*, vol. 1, f.42.

<sup>32</sup> Cornel Jurju, *Mîntul Venirii americanilor. Studiu de caz: rezistența anticomunistă de la Huedin*, în „Anuarul de Istorie Orală”, III, Cluj-Napoca, 2002, p. 180.

Descoperirea relativ târzie a acestui grup de către Securitate a fost cauzată și de insuficientul profesionalism al organelor de Securitate, cărora li s-a reproșat, adeseori, în cadrul analizelor efectuate la nivelul conducerii M.A.I., că nu au acordat suficientă atenție infiltrării informative a grupărilor subversive<sup>30</sup>. De exemplu, pe seama unor astfel de greșeli, în 1953 s-a alăturat grupului și Ioan Boboia, zis „Forgău”. Acesta fusese chemat la Securitate, dar, pentru că persoana care îl chemase nu fusese prezentă, spunându-i-se să revină a doua zi, el fugi în munți. Modul concret în care s-a desfășurat acest incident a fost relatat de Gheorghe Șușman: „în luna mai 1953, Bobaia Ioan a fost chemat la Cercul Militar al raionului Turda. Înainte de plecare, a venit și s-a sfătuit cu Șușman Leon ce să facă, să se prezinte sau nu. Îi era frică să nu fi fost descoperit că are legături cu noi. Șușman Leon i-a spus să vadă dacă sunt chemați și alții, sau numai el, și, după ce Bobaia Ioan i-a spus că sunt chemați și alții, Șușman Leon i-a spus să se ducă, deoarece nu este vorba despre descoperirea lui. Bobaia Ioan s-a dus la Cercul Militar Turda, iar a doua zi a venit din Turda direct la noi în pădure, la buncherul din Dealul Bradului, unde eram ascunși, și ne-a spus că s-a prezentat la Cercul Militar și că, fiind ora întârziată, i-a spus să aștepte până după masă și, fiindu-i teamă că a fost chemat ca fiind descoperit că are legături cu noi, a cerut portarului permisiunea să iasă în oraș să cumpere țigări și nu s-a mai înapoiat, fugind la noi în pădure, devenind astfel

---

<sup>30</sup> *Cartea Albă a Securității*, vol. III, S.R.I., București, 1995, p. 52.

membru al bandei”<sup>34</sup>. Rapoartele Securității aveau să arate ulterior că scopul chemării lui Ioan Boboia la Securitate nu vizase arestarea acestuia, ci, dimpotrivă, recrutarea lui ca informator în vederea descoperirii grupului condus de Leon Șușman.

La sfârșitul anului 1956, Direcția Regională M.A.I. Cluj a întocmit un plan de măsuri pentru identificarea și arestarea „bandiților” Leon Șușman, Gheorghe Șușman și Simion Roșă<sup>35</sup>. Printre măsurile mai importante figurau următoarele:

- încadrarea informativă a familiei și a rudelor apropiate ale fugarilor, care nu fuseseră „lucrate” până atunci, „folosindu-se toate mijloacele muncii de Securitate (supravegherea operativă, supravegherea secretă a corespondenței etc.)”;

- instruirea și dirijarea agenturii pe lângă elementele de sprijin ale acestora, din raza localităților Turda și Câmpeni. Dintr-un număr de 10 agenți, în 1956 rămăseseră opt, doi fiind deconspirați;

- verificarea agenților „Maxim Ionescu”, „Popescu” și „Piatră Nicolae”, asupra cărora planau suspiciuni că ar fi nesinceri;

- instruirea calificată a agenților, fixându-li-se sarcini și obiective concrete;

- efectuarea unei combinații informative, potrivit căreia unul dintre agenți ar fi intrat în legătură cu un grup de cinci rebeli din Ungaria, urmăriți activ de către Securitate, fiind retrași la rudele lor din România;

- elaborarea unui plan de măsuri în colaborare cu

---

<sup>34</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 31, vol. 1, f. 86-87.

<sup>35</sup> A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar nr. 2 701, vol. 5, f. 201.

Direcția Regională M.A.I. Stalin, pe baza unor materiale rezultate din cenzura corespondenței;

- studierea posibilității de recrutare a unui agent care să aibă legături directe cu grupul;

Printre lipsurile de care se făceau vinovate organele Securității din Cluj figurau următoarele:

- agenții folosiți au fost nesinceri sau „dubli”, iar informațiile date de aceștia „fie sunt inventate, fie sunt prezentate sub o formă amplificată față de realitate”;

- informațiile furnizate de agenți erau contradictorii, iar organele de Securitate din Cluj nu au făcut nimic pentru clarificarea lor, „deși sunt în posesia acestor informații de circa trei luni de zile, prea puțin a dat atenție luării unor măsuri de verificare, continuând a lucra la întâmplare, cu o agentură neverificată, care ar putea să ne dezinformeze”<sup>36</sup>;

- instruirea nepotrivită a agenților, care „sunt instruiți să pună întrebări directe despre bandiți, care, de la început, ar putea atrage suspiciuni asupra lor, iar, în alte cazuri, agenților li se dau sarcini legate de materialele cunoscute de noi, deconspirând astfel față de aceștia munca de Securitate”;

- nu s-a asigurat o bună conspirativitate a agenților în relațiile dintre aceștia;

- caracterul fantezist al legendelor pe baza cărora se construiau diverse combinații, oferindu-se următoarele exemplificări: „agentul «Popescu» se prevede a fi folosit într-o combinație, pe baza unei legende potrivit căreia el ar fi în legătură cu o bandă de 200-250 de elemente care caută loc de ascunziș în munte”. O altă

---

<sup>36</sup> *Ibidem*, f. 205.

exemplificare arăta că, „fără a cunoaște realitatea, agentul, în baza instrucțiunilor organelor noastre, ar trebui să pună în discuție problema legionarului Gârneață, aflat în străinătate, de la care s-ar fi primit instrucțiuni de căutare a bandei”<sup>37</sup>.

Dintre informatorii pe care Securitatea i-a folosit pentru a anihila grupul Leon Șușman, îi putem menționa pe: „Piatră Nicolae”, „Bucur Petre”, „Maxim Ionescu”, „Brad Gheorghe”, „Popescu”, acestea fiind numele lor conspirative. În ceea ce privește identitatea unor agenți, știm sigur că Securitatea l-a folosit și pe Vasile Răfăilă pentru a da informații despre membrii grupului. Însă, pe parcursul anchetei s-a dovedit că Vasile Răfăilă a fost omul cel mai apropiat de Leon Șușman, pe care „il informa cu toate problemele pe care le afla, din contactul cu organele noastre, iar Șușman, la rândul său, îl pregătea cum să dezinformeze organele de securitate”<sup>38</sup>.

După evenimentele din Ungaria anului 1956, când s-a constatat că o relaxare exagerată a sistemului putea pune în discuție însăși existența comunismului, ca sistem politic, instituțiile de represiune din România (Securitatea și Miliția) aveau să relanseze acțiunea de suprimare a oricăror nuclee de rezistență românească. În acest context se va reuși și prinderea grupului condus de Leon Șușman, Securitatea recurgând la „infiltrări cu informatori proveniți din imediata apropiere a grupurilor de rezistență și la supravegherea atentă, de către organele de Securitate, a zonelor de

---

<sup>37</sup> *Ibidem*, f. 204.

<sup>38</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 82, vol. 2, f. 8.

acțiune ale acestora”<sup>39</sup>. Momentul descoperirii grupului în noaptea de 18/19 iulie 1957, în casa lui Vasile Crișan, una dintre gazdele grupului, secretar al organizației de bază a P.M.R. din Săgăgea, este prezentat de către unul dintre martorii oculari, numitul Ioan Mazăre, nimeni altul decât informatorul „Maxim Ionescu”, cel care i-a trădat pe Leon Șușman, Gheorghe Șușman și pe preotul Simion Roșu, singurii care mai rămăseseră în grup, după moartea preotului Grigore Jaflea (iulie 1954)<sup>40</sup> și după dispariția lui Ioan Boboia, zis „Forgău” (septembrie 1954)<sup>41</sup>: „După aproximativ o jumătate de oră de la momentul când am început să bem, am auzit pe cineva afară, apropiindu-se de ușă. Imediat după aceasta s-a încercat să se deschidă ușa pe din afară, însă, ușa fiind încuiată, s-au auzit somații «Predă-te Șușman, că ești înconjurat». Abia în acest moment mi-am dat seama că persoanele cu care stăteam la masă sunt membrii bandei «Șușman Leon», despre care eu auzisem. Imediat după ce s-a făcut somația mai sus declarată, prima persoană, despre care mai târziu am aflat că se numește Șușman Leon, i-a spus celei de-a doua persoane, pe care am cunoscut-o

---

<sup>39</sup> *Cartea Albă...*, vol. 3, p. 54.

<sup>40</sup> A murit în iulie 1954, fiind bolnav de stomac, și a fost înmormântat în secret, în curtea lui Teodor Trăncă (A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 31, vol. 42, f. 12-13).

<sup>41</sup> Suspectat că ar intenționa să-l trădeze pe membrii grupului condus de Leon Șușman, fapt ce ar fi echivalat cu arestarea de către Securitate a majorității oamenilor din acele cătune, care se făceau vinovați de sprijinirea grupului, doi dintre sprijinitori, Vasile Răfăilă și Andrei Bicuț, l-au ucis pe Ioan Boboia, zis „Forgău”, în septembrie 1954. Bănulala apăruse în urma afirmațiilor pe care acesta le făcuse în câteva rânduri față de unii locuitori (*Ibidem*, vol. 18, f. 48-49).

sub numele de Gheorghe, să tragă. La aceasta, Gheorghe a scos din buzunar un pistol și a tras prin ușa două cartușe. Menționez că, în timpul când s-a încercat ușa, tot Gheorghe a fost acela care a blocat cu piciorul ușa. După focurile trase de Gheorghe, a tras și Șușman Leon mai multe cartușe prin geam. În acest timp, lampa din casă s-a stins, iar Șușman Leon ne-a poruncit să ne culcăm jos și să tăcem din gură. După cartușele trase de Șușman Leon a început să se tragă și de afară. S-au tras mai multe rafale, la care s-a răspuns la anumite intervale și cu focuri trase din casă. De data aceasta, în casă fiind întuneric, nu pot preciza cine a tras. Făcându-se ziuă, organele Securității au intrat în casă și ne-au arestat pe toți. Eu, fiind rănit la piciorul stâng, am fost transportat la spital pentru îngrijire medicală. În afară de mine a mai fost rănit Șușman Leon, iar a treia persoană, care a fost adusă de Crișan Vasile, a fost împușcată mortal<sup>42</sup>.

Consecințele descoperirii și lichidării grupului condus de Leon Șușman au fost dintre cele mai dramatice: sate depopulate în urma arestărilor și a deportărilor în Bărăgan, familii distruse, diverse traume care au afectat definitiv unele persoane, pierderi de vieți omenești, condamnări la pedepse grele, cum ar fi condamnarea la moarte sau muncă silnică pe viață etc.

Arestările au început pe 4 august 1957, continuând, în serii, până în toamna aceluiași an, ultima grupă fiind întemnițată la 20 octombrie 1957. Arestați preventiv de către Securitatea din Cluj și depuși în celule la UM 0203 Cluj, unde au fost anchetați, fiind supuși

---

<sup>42</sup> *Ibidem*, vol. 3, f. 6-7.

unei cavalcade de interogatorii, ei au fost înaintați Tribunalului Militar al Regiunii a 3-a Cluj, care i-a găsit vinovați și i-a condamnat prin patru sentințe, pronunțate în cursul anului 1958. Din cauza numărului prea mare al celor arestați, șeful Serviciului de Anchete Penale, căpitanul Gruia Manea, a înaintat un raport Direcției Regionale de Securitate Cluj, raport aprobat în același an, 1957, prin care a cerut „înregistrarea a încă două nume, adică două dosare de anchetă, în lotul bandei teroriste condusă de fostul legionar Șuşman Leon, pentru următoarele motive: întreg lotul este compus din 70 de elemente arestate, care până în prezent sunt înregistrate la Secția C în două dosare de anchetă, fapt ce ar impune ca întreg lotul să fie împărțit în două, pentru trimiterea în justiție, adică 35 de arestați. Fiind numărul prea mare, de 35 de arestați într-un singur lot, impune greutatea mari în judecarea lotului. Pentru a ușura judecarea elementelor de mai sus, se impune împărțirea în patru loturi, iar pentru acest fapt este necesar încă două dosare de anchetă [sic!], deoarece loturile sunt împărțite după teritorii și gravitatea faptelor”<sup>43</sup>.

Toate persoanele arestate și judecate au fost împărțite în două categorii: singurul supraviețuitor al grupului, Gheorghe Șuşman, și cei care i-au ajutat pe membrii grupului, aceștia din urmă fiind în număr de 68 de persoane. Ambele categorii de inculpați au fost judecate în baza Decretului nr. 199/1950, articolele 1 și 6. În baza articolului 1 a fost condamnat Gheorghe Șuşman, care, prin faptul că se constituise într-o

---

<sup>43</sup> *Ibidem*, vol. 29, f. 246.



„bandă subversivă”, se făcuse vinovat de „infracțiunea de crimă de uneltire împotriva securității interne a R.P.R.”. Articolul 6 se referea la „crima de nedenunțare și favorizare la crima de uneltire contra securității interne a R.P.R.”, culpă ce greva asupra celor 68 de așa-zisi „favorizatori”. De menționat că cei care au colaborat cu fugarii au fost denumiți cu diferiți termeni, precum „favorizatori”, „legături” sau „elemente de sprijin”, care, la rândul lor, au fost clasificați în elemente de sprijin mai importante sau mai puțin importante. Toți colaboratorii au fost condamnați pe baza materialelor de anchetă reprezentate, într-o proporție covârșitoare, de procesele verbale de interogatoriu, dar și pe baza corpurilor delictu ce fuseseră depuse la dosar și pe baza altor documente care, pentru Securitate, reprezentau probe suficiente pentru ca inculpații să primească pedepse dintre cele mai grele.

Lotul I era alcătuit din 18 persoane: Gheorghe Șușman, fratele său Ieronim Șușman (care fusese arestat preventiv încă din 28 aprilie 1957), Teodor Crișan, Vasile Crișan, Teodor Belea, Mircea Ludu, Maria Cremene, Ioan Părtilă [sau Părtilă-n.n.], zis „Arlus”, Irina Boboia, Ioan Belea, Nastasia Sdeorna, Dănilă Cremene, Vasile Părtilă a Jenchii, Victor Bodea, Ioan Părtilă a Jenchii, Petru Mătiș, Ioan Mătiș, zis „Chitoc”, Gligor Popa. Prin Sentința nr. 463 din 12 aprilie 1958<sup>44</sup>, pronunțată de Tribunalul Militar al Regiunii a 3-a Militare Cluj, doi dintre inculpați au primit pedeapsa cu moartea „pentru crima de constituire în bandă în scop terorist” (Gheorghe Șușman, executat la Gherla,

---

<sup>44</sup> *Ibidem*, vol. 3, ff. 147-179.

prin împușcare, în seara zilei de 4 august 1958<sup>45</sup>) și „pentru crima de favorizare la constituire în bandă în scop terorist“ (Vasile Crișan). Restul de 15 inculpați au primit pedepse de la 5 ani muncă silnică (Ioan Pârțilă a Jenchii) la 18 ani (Maria Cremene). Conform art. 4 din Decretul 199/1950, combinat cu art. 25, punctul 6, din Codul Penal și art. 30 din Codul Familiei, se dispunea confiscarea totală a averii condamnaților, iar, potrivit art. 304, aliniatul I C.J.M., condamnații erau obligați să plătească cheltuielile de judecată, care mergeau de la 800 lei (Irina Boboaia, Ioan Belea, Victor Bodea, Petru Mătiș și Ioan Pârțilă, zis „Arlus“) până la 2 300 lei (Gheorghe Șușman).

Lotul II, condamnat prin sentința nr. 464 din 12 aprilie 1958, sentință pronunțată de același Tribunal Militar Cluj<sup>46</sup>, era compus din 20 de persoane: Ilie Vlad, Teodor Trâncă, Marc Rus, Sabin Zdiorna, Ioan Ștefan Boboaia, zis „Cuc“, Teodor Beț, Victor Belea, Izidor Măgureanu, Iacob Cirebea, Ilie Brad, Valer Crai, Pavel Pitea, Vasile Rus, Ioan Puf, zis „Țiganul“, Sabin Puf, Simion Bota, Ioan Cremene, Simion Rus, Vasile Boboaia, Aurel Crai. Dintre aceștia, Teodor Trâncă și Ilie Vlad au fost executați la 4 august 1958, orele 21,30, la Gherla<sup>47</sup>. Restul oamenilor au primit pedepse cuprinse între 5 ani muncă silnică (Ioan Cremene, Ilie Brad) și 18 ani (Iacob Cirebea și Valer Crai). Se adăuga confiscarea averilor și a corpurilor delictate atașate la dosar, plus plata cheltuielilor de judecată care

---

<sup>45</sup> *Ibidem*, vol. 6, f. 4.

<sup>46</sup> *Ibidem*, vol. 9, ff. 122-149.

<sup>47</sup> *Ibidem*, vol. 22, f. 5-6.

ajungeau de la 600 lei (Vasile Rus, Simion Rus, Sabin Puf, Ioan Puf, Simion Boța, Vasile Boboaia) până la 2 300 lei (Ilie Vlad și Teodor Trâncă).

Lotul III însuma un număr de 16 persoane, condamnate prin sentința nr. 465 din 12 aprilie 1958<sup>49</sup>. Au fost întemnițați la Gherla: Aurel Puf, Cornel Puf, Nicolae Pârțilă, zis „Dora”, Gligor Bedeleian, Nicolae Stejar, Teodor Urs, Nicolae Roșa zis „Cula”, Nicolae Popovici, Vasile Popovici, zis „Surdea”, Teodor Leaș, Maria Popovici, Vasile Stejar, Simion Roșa, Alexandru Popovici, Nicolae Urs și Miron Bodea. Au primit pedepse care înaintau de la 5 ani de muncă silnică (Alexandru Popovici) la 16 ani (Cornel Crai), ajungând chiar la muncă silnică pe viață (Aurel Puf). Se adăuga confiscarea totală a averii condamnaților, plata cheltuielilor de judecată (între 500 lei-Nicolae Urs și 2 300-Aurel Puf) și confiscarea corpurilor delictive.

Lotul IV era format din 15 persoane: Vasile Răfăilă, Andrei Bicuț, Spiridon Boboaia, zis „Donu”, Pavel Turc, Zaharia Botaș, Gherasim Vlad, Aurel Pleșa, Teodor Răfăilă, Iulian Sdeorna, Ștefan E. Boboaia, zis „Cerb”, Dumitru Crucița, Ioan Bodea, Ilie Boboaia, Ioan Bicuț, Teodor Botaș. Toți cei 15 au fost condamnați prin sentința nr. 561 din 30 aprilie 1958<sup>50</sup>. La data de 2 septembrie 1958, între orele 18 și 19, la Gherla, au fost executați Vasile Răfăilă și Andrei Bicuț<sup>51</sup>. Ceilalți inculpați au primit pedepse de la 6 ani muncă silnică (Ioan Bicuț) la 20 de ani (Spiridon

---

<sup>49</sup> *Ibidem*, vol. 15, ff. 110-132.

<sup>50</sup> *Ibidem*, vol. 19, ff. 138-161.

<sup>51</sup> *Ibidem*, vol. 22, f. 8-9.

Boboaia, zis „Donu” și Pavel Turc), plus confiscarea totală a averii, plata cheltuielilor de judecată (între 600 lei-Dumitru Cruciță, Ioan Bodea zis „Print”, Ilie Boboaia și 2 000-Vasile Răfăilă, Andrei Bicuț, Spiridon Boboaia) și confiscarea corpurilor delict.

Toate recursurile intentate de inculpați au fost respinse sistematic de către Colegiul Militar al Tribunalului Suprem al R.P.R., argumentându-se că „faptele comise de recurenți sunt deosebit de grave, astfel că sancționarea lor, în baza Decretului nr. 199/1950, este în totul justificată”, deoarece ei au acționat conștient atunci când au deținut ilegal arme de tip militar sau au mijlocit legăturile dintre membrii grupului Leon Șușman. Astfel, „din examinarea probelor dosarului rezultă că inculpații, atunci când au găzduit, alimentat și au procurat arme pentru Șușman Leon, Jaflea Grigore și alții, au știut că aceștia sunt constituiți într-o bandă teroristă”<sup>11</sup>. Într-un memoriu înaintat de sora fraților Șușman, Silvia, Tribunalului Militar al Regiunii a 3-a Cluj, la 12 martie 1958, aceasta considera „o nedreptate, făcută prin neacceptarea unicului martor care a fost solicitat, acel Mazăre (...), care ar fi dezlegat probleme nelămurite”<sup>12</sup>.

În viziunea Securității, membrii grupului folosiseră „atât formele de luptă fățișe, ca: instigarea populației la nerespectarea măsurilor luate de organele de stat sau chiar actele de teroare îndreptate împotriva acestor organe, cum și formele de luptă camuflate și bazate pe religie, cu ajutorul acestora din urmă reușind

---

<sup>11</sup> *Ibidem*, vol. 16, f. 48-49.

<sup>12</sup> *Ibidem*, vol. 3, f. 145.

a-și găsi o serie de elemente de sprijin în ce privește alimentarea, găzduirea, obținerea diferitelor informații cu privire la urmărirea întreprinsă asupra lor de către organele de stat și alte ajutoare"<sup>33</sup>. Însă, „actul deosebit de grav săvârșit de către membrii acestei bande, arată Procurorul Militar, l-a constituit împușcarea în noaptea de 18/19 iulie 1957 a maiorului de securitate Vieru, împrejurare din care rezultă, neîndoielnic, caracterul terorist al acestei bande"<sup>34</sup>. Pentru „devotamentul față de patrie, comportarea eroică și spiritul de sacrificiu în lupta cu dușmanul“, Vieru Constantin a fost decorat post-mortem cu ordinul „Apărarea Patriei“ clasa a III-a și a fost avansat la gradul de maior"<sup>35</sup>. Autoritățile comuniste (Securitatea, Miliția și Procuratura) au justificat aceste confruntări cu opozanții regimului prin aceea că au luptat pentru „apărarea ordinii sociale și orânduirii de stat“, membrii grupului fiind etichetați, în documentele oficiale ale regimului (documentele Miliției și ale Securității), drept „tâlhari“, „bandiți“, „criminali“, „teroriști“.

---

<sup>33</sup> *Ibidem*, vol. 3, f. 126.

<sup>34</sup> *Ibidem*.

<sup>35</sup> A.M.I., fond D.M.R.U., Inventar nr. 7 389, dosar nr. 34, f. 449.

## REZISTENȚA ARMATĂ DIN BANAT GRUPĂRILE: IȘFĂNUȚ DUMITRU, MUTAȘCU DUMITRU ȘI FRAȚII DUICU (1949-1952)

**I**nființarea Securității (30 august 1948) coincide cu procesul sistematizării și concentrării acțiunilor organelor de stat, prin contramăsuri ce mergeau de la minimalizare până la torpilarea grupurilor și grupărilor existente în munți.

Banatul, zonă cu o extindere temporară considerabilă a mișcării de rezistență armată (1947-1962), ridică mari probleme organelor superioare ale Securității, ajungându-se chiar la constituirea unui Comandament Unic (înființat la 22 ianuarie 1949 în orașul Caransebeș), cu rolul de a conduce întreaga operațiune de pe teritoriul fixat. Achiesarea la acest sistem sintetic de luptă „contrarevoluționară” semnifică, pentru mulți partizani, *ultima ratio* în divergențele pe care le-au avut cu regimul nou impus.

Analiza structurii sociale a formațiunilor de luptă dezvăluie caracterul compozit, eterogen al acestora, cuprinzând un segment larg al societății românești, de la ofițeri deblocați, preoți, țărani, până la legionari și foști membri sau simpatizanți ai partidelor istorice. Un rol deosebit de important în asigurarea viabilității

grupurilor era atribuit membrilor rezidenți în comune (persoane de sprijin aflate la domiciliu) cu statut special, întrucât lucrau conspirativ și erau organizați în diferite localități din regiune. Misiunea lor consta în aprovizionarea cu alimente, arme și muniții, precum și în transmiterea informațiilor despre activitatea organelor de stat. Acest *mixtum compositum* de organizații și grupări, diferențiate în funcție de metodele utilizate, mijloacele de luptă și zona de acțiune, se supune aceleiași comandament politic: lupta împotriva comunismului.

Consolidarea rezistenței bănățene trebuie văzută ca un proces complex, etapizat, acoperind în coeficienți majori caracterul general al mișcării de rezistență din România. Grupările din această zonă au fost conduse de colonelul Ioan Uță (1947-1949), Dumitru Ișfănuț, zis „Sfârloagă”, Mutașcu Dumitru, zis „Fus”, Gheorghe Urdăreanu, frații Duicu (ziși „Boieru”, 1949-1952), preotul Rațec Iosif (1948), Spiru Blănaru (1947-1949), comandorul Petru Domășneanu (1948-1949), Gheorghe Ionescu din Teregova (1949-1950), dr. Emilian Wuk<sup>1</sup>, Petru Ambruș (1949-1950), frații Blaj (1948), Ioan Târziu (1947-1954).

Începutul anului 1949 se evidențiază printr-o puternică desfășurare a forțelor Securității - rezultatul acestei acțiuni fiind dizolvarea grupurilor importante<sup>2</sup> - urmată, în anul 1950, de o reconfigurare a nucleelor de

---

<sup>1</sup> În documentele Securității, acesta apare și cu numele Wuk.

<sup>2</sup> În documente mai aparși nume ca: general Radu Toma (1948, în zona cuprinsă între Cornereva și Bala de Aramă), Buracu (Munții Almaajului, jud. Caraș), Aurel Vernichescu (1947-1949), Nicolae Popovici - Nicolae Doran (1948-1950), Ion Banda (1962). Informațiile cronologice privindu-l pe acesta le considerăm incerte.

rezistență, elementelor rămase în munți adăugându-li-se altele provenite din organizațiile „subversive” depistate între timp și care, reușind să scape de arestare, s-au repliat. Organizația asupra căreia vom stărui, consolidată din rămășițele fostei grupări Uță, a fost fracționată pe mai multe echipe conduse de: Ișfănuș Dumitru, zis „Sfârloagă”, Mutașcu Dumitru, zis „Fus” și frații Duicu, ziși „Boieru”. Acționează separat, la anumite date și în anumite locuri se întâlnesc, acțiunile lor se împletesc.

Grupările conduse de „Fus”-„Sfârloagă”-frații „Boieru”- activează în zona comunelor Mehadica, Verendin, Luncavița, Domașnea, Breazova, Borloveni, Bozovici, Prigor, Lăpușnicu Mare, Cănicea, Cornereva și pădurile Teregovii.

## *I. Istoric*

Odată cu lichidarea grupării conduse de fostul colonel Ioan Uță (ucis în confruntarea cu Securitatea din februarie 1949, când majoritatea partizanilor din grupul său sunt prinși), se produce o centrifugare a rămășițelor acesteia, urmată de o înregimentare a lor în diferite grupări care s-au reconstituit. Baderca Iancu împreună cu Mutașcu Dumitru reușesc să se salveze, refugiindu-se la hotarul comunei Verendin, unde și-au făcut un adăpost și au stat până în luna aprilie-mai 1949. De aici au plecat să se întâlnească cu restul grupării Uță, care se găsea în Munții Cornerevei<sup>1</sup>. La

---

<sup>1</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 131, vol.2, f.18.



locul numit „Laz” au întâlnit pe Vădrariu Pavel, Baderca Iosif și Ișfănuț Dumitru, acolo propunându-se reorganizarea și alegerea unui nou conducător. A fost ales Mutașcu Dumitru, iar ca ajutor Ișfănuț Dumitru (mai-octombrie 1949). Comandamentul principal a fost acela de a-i găsi pe ceilalți membrii ai fostei grupări Ușă și de a li se stabili o întâlnire pentru luna octombrie 1949 la locul numit „Lazul lui Negrilă”.

După această întâlnire grupul s-a disipat. Din august până în septembrie 1949 va avea loc o microrganizare a grupului în comuna Verendin, prin reîntâlnirea dintre Baderca Iancu, Caraibot Ion, Mutașcu Dumitru, Serengău Gheorghe și Curescu Victor. În luna octombrie 1949 se hotărăște tripartiția grupării lui Mutașcu Dumitru, compusă la acea dată din următorii: Mutașcu Dumitru, Ișfănuț Dumitru, Vlădescu Maria, Curescu Victor, Serengău Gheorghe, Duicu Nistor, Duicu Ion, Duicu Petru, Ghiță Gaia, Caraibot Ion, Vădrariu Pavel, Baderca Iosif, Baderca Iancu. Din acest moment ființează cele trei grupări conduse de: Mutașcu Dumitru, Ișfănuț Dumitru și Duicu Nistor.

Gruparea lui Ișfănuț Dumitru și-a construit un adăpost la 4 km de comuna Părvova, în zona „Valea Cățelii”. După ce și-au procurat alimente, au iernat până la 12 februarie 1950, când au fost descoperiți de către organele de stat. Având santinelă, grupul reușește să se salveze prin fugă, luând cu ei numai armele și munițiile. Au mers la locul numit „Dosul Lazului”, unde aveau un adăpost și un alimentator în persoana

lui Fotoc Iosif<sup>4</sup>. Aici vor sta până la 10 martie 1950, când gruparea Ișfănuț Dumitru, s-a fracționat în micogrupuri. Astfel, Baderca Iancu se atașează de Caraibot Ion, zis „Ciovică“, cu care pleacă spre Luncavița, stabilindu-se în pădurea de lângă grădina acestuia, la circa 500 m de comună. Ca persoane de sprijin erau folosite mama și unchiul lui „Ciovică“ (Caraibot Dumitru). În intervalul martie-octombrie 1950 are loc o singură întâlnire între Ișfănuț Dumitru, Duicu Nistor, Baderca Iancu și Caraibot Ion în regiunea „Bradul Moșului“<sup>5</sup>. În ziua de 30 ianuarie 1950, pe baza informațiilor precise și conturându-se clar faptul că grupul Duicu se ascunde în ogașul din pădurea „Marazdinului“, Compania a 2-a a Batalionului de Securitate care opera în zonă, în colaborare cu Miliția, declanșează o operațiune în urma căreia au fost capturați vii: Duicu Petru, Romănu Petru și Lalescu Gheorghe. Schimbul de focuri între organele de stat și partizani a durat circa o oră și s-a încheiat cu uciderea lui Duicu Ioan și Cristescu Gheorghe, zis Galea. Au reușit să se salveze din încercuire Duicu Nistor și Stelică Ioan. Operațiunea a fost condusă de locotenentul Mihăiță Marin, educatorul politic din Compania 2-a a Batalionului de Securitate din zonă, secondat de plutonierul Balaci Nicolae. Asupra partizanilor s-a găsit: un pistol mitralieră, 3 arme militare, 4 grenade și cartușe militare<sup>6</sup>.

Prin sentința nr. 720/1950 s-au pronunțat

---

<sup>4</sup> *Ibidem*, f.101.

<sup>5</sup> *Ibidem*, f.103.

<sup>6</sup> *Idem*, fond Penal, dosar nr. 143, vol.1, f.32.

condamnări între 25 și 1 an și 6 luni închisoare pentru membrii și favorizatorii grupării Duicu. La sfârșitul lunii octombrie 1950 s-au întâlnit toți membrii organizației la locul denumit „Rașca”, stabilind, printre altele, să construiască adăpost de iarnă la „Nerganul Negru”. Pe data de 26 octombrie 1950 s-au reunit la cele două adăposturi construite: Mutașcu Dumitru, Vlădescu Maria, Curescu Victor, Duicu Nistor, Serengău Gheorghe, Caraibot Ion și Baderca Iancu. La adăpost, Duicu Nistor făcea educație națională și spunea că „în curând va începe războiul și noi vom fi aceia care vom sprijini armatele americane pentru doborârea regimului din R.P.R.”, scopul grupării fiind acela de a lupta contra comunismului.

Au stat împreună până în martie 1951, când grupul s-a scindat din nou, Mutașcu Dumitru rămânând cu Baderca Iancu, Serengău Gheorghe, Curescu Victor, și Vlădescu Maria, în jurul comunei Verendin, restul membrilor plecând spre Luncavița. Încadrat în grup la începutul lunii mai 1951, Balica Gheorghe rămâne cu Ișfănuț Dumitru până la sfârșitul acestei luni când, în apropierea comunei Borloveni Vechi, are loc o confruntare cu Miliția. Surprins singur, Balica Gheorghe fiind plecat cu un cetățean care promisese cartușe, Ișfănuț Dumitru împușcă mortal pe milițianul Păsărică Virgil, el însuși fiind împușcat în picior<sup>7</sup>. Auzind focuri de armă, Balica Gheorghe reușește să se strecoare până în comuna Văliug și apoi în Luncavița, unde se întâlnește cu Duicu Nistor și Ciurică Nicolae. La ordinul lui Duicu Nistor au plecat toți spre comuna Verendin, la un

---

<sup>7</sup> Idem, dosar nr. 131, vol.2, f.33.

adăpost în care se găsea întreaga grupare.

În iunie 1951 un grup compus din Baderca Iancu, Serengău Gheorghe, Curescu Victor, Ciurică Nicolae și Caraibot Ion se deplasează la cantonul Păroasa. Cu această ocazie au fost prinși de organele de stat care l-au rănit pe Caraibot Ion. Pentru a ușura retragerea acestuia în pădure, restul grupului a tras asupra urmăritorilor circa 5 minute. A doua zi, un grup alcătuit din Mutașcu Dumitru, Ișfănuț Dumitru, Duicu Nistor, Ciurică Nicolae, Balica Gheorghe, Serengău Gheorghe, Curescu Victor, Vlădescu Maria și Baderca Iancu pleacă spre Munții Mari adică la Cornereva și de acolo la Țarcu.

Din octombrie 1951 până în februarie 1952, când nu au mai avut alimente, grupul compus din: Mutașcu Dumitru, Vlădescu Maria, Curescu Victor, Serengău Gheorghe, Duicu Nistor, Ciurică Nicolae, Balica Gheorghe, Caraibot Ion (Ciovică) și Baderca Iancu, a stat la adăpostul de iarnă de la „Lacu Roșu“, iar apoi la „Gura Alunilor“, unde au fost alimentați și găzduiți de Sârbu Lazăr timp de o zi, căci acesta observa cum armata cobora din deal și îi anunța la timp<sup>8</sup>. Atunci tot grupul compus din nouă persoane a fugit și, pentru că zăpada era mare de circa 70 cm, au mers prin apă circa 2 km, reușind să ajungă la un sălaș părăsit. După ce s-au uscat au plecat spre Lăpușnicu Mare, la locul denumit „Ploșchin“, unde au stat o săptămână, iar apoi la un sălaș de la Borloveni Noi.

În ziua de 4 martie, orele 14,00, are loc o nouă confruntare cu Miliția, de această dată Balica Gheorghe, și Serengău Gheorghe, zis Chinejescu, aco-

---

<sup>8</sup> *Ibidem*, f. 107.

perind cu focuri de armă retragerea celorlalți. Reușesc să ajungă la locul numit „Șest”, acolo primind alimente de la Neagu Dumitru, Baderca Constantin, zis Roșu, și Cătană Stana, toți originari din Mehadica. În luna aprilie Mutașcu Dumitru se deplasează împreună cu Baderca Iancu, Serengău Gheorghe și Vlădescu Maria la adăpostul de la „Lacu Roșu”, de unde au luat ce mai rămăsese din lucruri și apoi s-au îndreptat spre Văliug. În urma informațiilor primite de la persoana de sprijin, Căpățână Trandafir, Baderca Iancu și Balica Gheorghe se desparte de Mutașcu Dumitru și pleacă în pădurile de la Cuptoare-Secul. De aici se deplasează spre Lăpușnicu Mare, unde și-au ales ca ascunzătoare locul numit „Scoc”. Au avut ca alimentatori din comuna Lăpușnicu Mare pe Lala Nistor, Lala Ion, Bihoi Ion, Bihoi Dionisie, Bulza Olimpiu, Sitariu Andrei, Ghera Iosif, zis Gobici, Luca Boba, iar din comuna Bozovici pe Milă Colă, și Moață Nicolae<sup>9</sup>. Prin sentința nr. 71/1953 favorizatorii grupării Mutașcu Dumitru au primit condamnări cuprinse între 3 și 15 ani muncă silnică.

În luna mai 1952, Duicu Nistor împreună Ciurică Nicolae și Curescu Victor s-au hotărât să meargă și să facă legătura cu Wuk Liviu care, de asemenea, era șeful unei alte grupări anticomuniste. Bănuiau că îl va găsi în comuna Rugi, la un sălaș, deoarece Duicu Nistor se mai întâlnise cu el în anul 1949<sup>10</sup>. Aici au luat legătura cu un cioban și cu ginerele acestuia. Fiind informați că sunt urmăriți de Miliție, au plecat spre comuna Prisecani și apoi spre Armeniș și Luncavița, unde erau

---

<sup>9</sup> *Ibidem*, f.109.

<sup>10</sup> *Ibidem*, f.121.

găzduiți de diferite persoane de sprijin. În Muntele Olanul, la locul numit „Buza Osli“, s-au întâlnit Ișfănuț Dumitru și Stănescu Gheorghe. Vor sta împreună de la 15 iunie până la 12 iulie 1952, când Ișfănuț Dumitru s-a îndreptat spre Munțele Țarcu, în comuna Bolvașniță.

La data de 23 august 1952 Curescu Victor și Duicu Nistor au plecat în oomuna Verendin, Ciurică Nicolae și Stănescu Gheorghe rămânând pe loc. Caraibot Ioan, zis Ciovică plecase înaintea lor, însă a fost prins (ucis) în seara zilei de 6/7 iulie 1952 la cota 686 Tâlva Înaltă, de o pândă fixă a Regimentului 10 Securitate<sup>11</sup>. În urma unei acțiuni întreprinse de către Trupele de Securitate în colaborare cu cadrele Securității Statului, s-au descoperit două bordeie principale, unul situat la 4 km S-E de comuna Verendin, la „Râul Olanului“, iar celălalt pe Valea Zâză, unde s-a găsit o cantitate importantă de alimente și diferite obiecte de uz casnic.

În ziua de 1 septembrie 1952 a fost întreprinsă o acțiune în muntele „Buza Osli“ la stâna tatălui lui Ciurică Nicolae, unde urma să vină acesta împreună cu Ișfănuț Dumitru și Stănescu Gheorghe. Acțiunea a fost ratată din cauza lipsei de operativitate și orientare a lui Varodi Emeric<sup>12</sup>.

Informatorul „Corbu“ ia legătura cu Duicu Nistor și Curescu Victor, în ziua de 27 august 1952, stabilind cu aceștia o nouă întâlnire pentru dimineața zilei de 28 august 1952. Pe baza acestei informații, în noaptea de 27/28 august s-a întreprins o acțiune operativă care a

---

<sup>11</sup> A.M.I., fond C.T.S., Secția Pază-Operații, dosar nr 4311 II/B/4, f. 69.

<sup>12</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 36, f.123-124.

avut ca rezultat capturarea lui Curescu Victor<sup>13</sup>. Duicu Nistor, care nu s-a predat, a fost împușcat<sup>14</sup>. La 10 noiembrie 1952, în urma trădării lui Obesterescu Donisie, zis Bogatu, din comuna Lăpușnicu Mare, raionul Almaș, Balica Gheorghe a fost arestat<sup>15</sup>. O lună mai târziu, 11 decembrie 1952, a fost arestat și Baderca Iancu. În cadrul organizației dispunea de un pistol „Parabelum” și 8 cartușe, o armă Z.B. cu 47 cartușe, o baionetă, un binoclu, un sac tip militar, 3 cartușiere, armament și materiale procurate prin favorizatorii săi<sup>16</sup>.

Cei trei, Balica Gheorghe, Baderca Iancu, și Curescu Victor au fost judecați în cadrul lotului Balica Gheorghe, din care mai făcea parte Wuk Liviu, comandantul unei grupări anticomuniste, împreună cu alți membrii, în total 11 persoane. Prin sentința nr. 68/1953 (12 martie) Balica Gheorghe este găsit vinovat pentru crima de uneltire împotriva securității interne și externe a R.P.R. și pentru acte de teroare.

Făcând aplicațiunea art. 1, lit. c. și d. din Decretul nr. 199/1950, combinat cu art. 4 din același Decret, art. 25, pct. 6 C.P., art. 304, 463 C.J.M., cu unanimitate de voturi condamnă pe Balica Gheorghe, Baderca Iancu și Curescu Victor la moarte și confiscarea averii personale, îi obligă să plătească 200 lei cheltuieli de judecată. Prin Decizia nr. 468/1953 a Tribunalului Militar pentru Unitățile M.S.S. s-a respins recursul, sentința rămânând definitivă prin respingerea cererii de

---

<sup>13</sup> *Ibidem*, f.123.

<sup>14</sup> *Idem*, fond Penal, dosar nr. 131, vol.1, f. 131.

<sup>15</sup> *Idem*, fond Documentar, dosar nr. 36, f.36.

<sup>16</sup> *Idem*, fond Penal, dosar nr. 131, vol.1, f.130v.

grațiere de către Prezidiul Marii Adunări Naționale<sup>17</sup>. Condamnații au fost executați prin împușcare la ora 4,30, în zorii zilei de 13 august 1953<sup>18</sup>.

Rețeaua informativă utilizată de Securitate pentru capturarea lui pentru Curescu Victor, zis Gudulea, și rudele sale era compusă din: Curescu Gheorghe („Cucu“), Curescu Petru („Lupu“), Mutașcu Gheorghe („Cocoșel“), Popescu Teodor („Rață“), Gaiță Aurel („Juiete“), Mutașcu Gheorghe („Câțoiu“). Pe baza unor informații, organele de Securitate în colaborare cu organele de Miliție, la data de 29 septembrie 1952, efectuând o percheziție domiciliară într-un adăpost special amenajat în grajdul „chiaburului“ Rain Avram, a fost găsit Ișfănuț Dumitru, care în timpul acțiunii a fost rănit mortal prin aruncarea unei grenade<sup>19</sup>.

Prin sentințele nr.1150/1951, 910/1951, 114/1952, membrii și favorizatorii grupării conduse de Ișfănuț Dumitru au primit condamnări cuprinse între 3 și 10 ani închisoare.

În ansamblu, sentințele pronunțate au fost disproportionale cu caracterul acțiunilor întreprinse de partizani. Încercarea (reușită) de implantare a comunismului în zona bănățeană a dezvoltat o intransigență nealterată a locuitorilor, intransigență ce a condus, de cele mai multe ori, spre sacrificiul suprem.

---

<sup>17</sup> *Ibidem*, vol.4, f. 202-204.

<sup>18</sup> *Ibidem*, f.3.

<sup>19</sup> *Idem*, fond Documentar, dosar nr. 36, f. 62-63.



## EROI FĂRĂ GLORIE, EROI ANONIMI. GRUPUL TEODOR ȘUȘMAN (1948-1958)

**P**e parcursul a zece ani Securitatea a dus o campanie susținută pentru capturarea unui grup care, în 1951, avea opt oameni, iar în 1958, doar doi. Surprinzător de multe sunt planurile de măsuri, și la fel de numeroși sunt informatorii și anchetații. Acești oameni simpli care au consimțit să-i sprijine pe fugari, sunt adevărații eroi ai acestei povești. În mod cert fără ei, grupul Șușman ar fi fost foarte repede arestat.

Studiul celor 19 volume ale dosarului informativ 2701<sup>1</sup>, consacrat grupului Șușman Teodor, m-a condus spre acest titlu. Denumirea de „grup de rezistență” acordată de istorici acestuia, este puțin forțată. Rezistența presupune un scop, un plan și o structură organizate, obiective propuse, membri aflați cu intenție în acea asociație.

Ori, în cazul Șușman, se poate vorbi despre prea puține dintre acestea. Nici un moment grupul nu și-a propus acțiuni concrete de sabotare a regimului

---

<sup>1</sup> A.C.N.S.A.S. fond Informativ, dosar 2701, privind pe Șușman Teodor și Șușman Avisalon.

comunist, membrii lui au fugit în munți de teama represiunilor, a pușcăriei, fără însă a-și propune ceva efectiv după această fugă. Acțiunile lor armate<sup>2</sup> vizau aprovizionarea personală, obținerea de materiale necesare în schimbul unei locuințe sau a unei informații. Membrii organizației Șuşman erau conjunctural împreună, ei nu aderaseră la aceeași luptă, doar supraviețuiau mai bine împreună sau se alăturaseră din oportunism, pentru că erau convinși că *americani vor veni*, iar ei vor avea funcții importante. Fiecare membru al grupului avea un litigiu cu noul regim și de aceea a preferat temniței calea pădurii. Ei nu se opuneau fățiș regimului, ei îl ocoleau, se străduiau să nu i se integreze, iar calea muntelui era cea mai potrivită acestui obiectiv. Având în vedere forțele masate în capturarea unor oameni simpli, se poate spune, fără ironie, că fuga lor a fost eroică.

Conform amintirilor Lucreției Jurj<sup>3</sup>, Teodor Șuşman senior era un om bogat, poate cel mai bogat din Răchițele. Încă din anii '20 avea un magazin general, depozit de cherestea, șapte-opt hectare de pământ, folosit ca fâneată, două vaci, doi boi, un cal, 30 de oi, două slugi, o casă impunătoare, grajd și grădină cu pomi fructiferi, 290 de familii de albine, „cine trecea pe drum spunea: ăsta-i raiul lui Șuşman”<sup>4</sup>.

Însă respectul oamenilor l-a câștigat nu doar datorită faptului că era bogat, în egală măsură au contribuit la aceasta educația solidă, a lui și a copiilor săi,

---

<sup>2</sup> Securitatea a încadrat la „realizări” ale grupului Șuşman 12 jafuri asupra unor persoane particulare și unități de stat.

<sup>3</sup> Cornel Jurju, Cosmin Budeancă, *Lucreția Jurj, Suferința nu se dă la frați*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 2002, p. 20.

<sup>4</sup> *Ibidem*.

biblioteca bine utilată. Măsurile pe care el le luase ca primar al comunei Răchițele, în perioada interbelică, contribuiseră la creșterea veniturilor țăranilor din zonă. Teodor Șușman a fost cel care a obținut „drepturi moșilor”. În imaginația populară s-a păstrat imaginea unui om („Tată al moșilor”) care a mers la rege și a pledat în favoarea lor. În 1925, aflat în audiență la regele Ferdinand, a obținut, pentru moși, dreptul de exploatare a pădurilor.

Admirația și respectul popular au fost definitiv câștigate în timpul celui de al doilea război mondial. După dictatul de la Viena, mare parte din zona Huedinului a revenit Ungariei, iar Teodor Șușman a adus pe banii lui, cereale din Regat, la Câmpeni, pentru că în zonă era foamete<sup>5</sup>.

Stima de care se bucura Șușman seniorul s-a răsfrânt asupra întregii familii, iar aceasta ar putea fi considerată drept una dintre cauzele ajutorului îndelungat pe care localnicii l-au acordat grupului fugăr.

Toți viitorii fugari au fost oameni avuți, gospodari. Mihai și Lucreția Jurj aveau în exploatare trei gateri de tăiat chereștea, iar Gheorghe Mihuț deținea unul, Ioan Popa avea pământ și cârciumă în Calata.

### Componența grupului

„Banda Șușman Teodor a luat ființă în 1948, la inițiativa lui Șușman Teodor senior, decedat, fruntaș P.N.Ț/P.N.L., care după alegerile din 1948 a dispărut de la domiciliu. Șușman Teodor a fost mai mulți ani primar al comunei Răchițele”<sup>6</sup>, așa începe primul document al

---

<sup>5</sup> *Ibidem*, p. 21.

<sup>6</sup> A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar 2701, vol.1, f.2.

dosarului pe care Securitatea l-a dedicat „bandei Șușman”. A fost însă o întreagă evoluție înaintea acestui eveniment.

Teodor Șușman senior era, structural, adversar al noului regim, iar modalitatea forțată de instalare a acestuia nu a scăpat atenției fostului primar P.N.L. Cu ocazia alegerilor din 1946 și-a manifestat fățiș opoziția. Organele statului au fost sesizate de unii „prieteni” care râvneau poziția lui.

Chemările repetate la Securitate, eludate de fiecare dată, au culminat cu vizita din 1948 al cărei scop era arestarea acestuia. Aflat în pădure, Șușman alege să fugă. Curând i se vor alătura băieții mai mari: Teodor, Traian și Avisalon. Acesta din urmă fusese arestat de Securitate cu ocazia acelei vizite, iar, în drum spre Huedin, datorită unei paze „foarte severe”, a reușit să fugă. Treptat numărul membrilor crește prin implicarea următoarelor persoane:

Ioan Popa, zis Cioată, din 1950. Din punct de vedere social fusese încadrat drept chiabur datorită averii sale. Însă aceasta a fost naționalizată, iar el a fugit în munți singur, iar, prin Han Aurel, a luat legătura cu Șușman seniorul;

Mihai Jurj a ajutat inițial grupul cu informații și alimente. Suspectat sau trădat, în august 1950 o comisie a venit să-i ceară să predea arma pe care o avea ca pădurar. El a mers în camera alăturată, a luat toate armele și a fugit pe fereastră, în pădure. Soția lui, Lucreția Jurj, a fost arestată, apoi eliberată, iar la scurt timp, în septembrie 1950, a fugit după soțul ei<sup>7</sup>;

---

<sup>7</sup> *Ibidem*, f.4.

Teodor Suciuc a avut relații cu grupul de la început, a fost arestat, eliberat din lipsă de probe, apoi reia legăturile cu fugarii. În 1958 a fost arestat și condamnat la șapte ani temniță grea<sup>8</sup>;

Ioan Bortuș<sup>9</sup> și Gheorghe Mihuț au acționat similar, întâi ca elemente de sprijin, apoi au devenit membri ai grupului până în 1952, când acesta din urmă a fost rănit mortal de Securitate;

Roman Oneț era fratele de mamă al lui Mihai Jurj. În noiembrie 1951, fiind reținut la Securitate și bătut crunt, după mărturiile Lucreției Jurj<sup>10</sup>, este obligat să divulge locul unde Mihai și Lucreția erau ascunși. Apoi însoțește trupele de securitate la locul cu pricina. Cu scopul de a-i convinge să se predea, îi este permis să intre în șură, dar odată ajuns acolo, își deschide cătușele, cere o armă și acoperă fuga din încercuire a fratelui și cumnatei sale, devenind și el membru al grupului Șușman<sup>11</sup>.

Pentru o perioadă, documentele Securității i-au încadrat în grup și pe Petru Purcel și Pascu Suciuc, însă ulterior, în urma interogatoriilor din 1954, luate Lucreției Jurj și lui Roman Oneț, s-a stabilit că aceștia au fost executați de Șușmani, fiind bănuți de trădare.

Povestea acestor două răpiri poate constitui subiect de film, fiind la fel de spectaculoasă. Petru Purcel a simulat apartenența la grup, dorind de fapt să-l predea

---

<sup>8</sup> *Ibidem*.

<sup>9</sup> Documentele nu specifică nimic clar în privința decesului lui I.B., însă mărturiile consemnate în dosar atestă că acesta s-ar fi sinucis, afectat psihic de condițiile grele în care trăiau fugarii.

<sup>10</sup> Cornel Jurju, Cosmin Budeancă, op. cit., p. 128.

<sup>11</sup> A.C.N.S.A.S., *ibidem*, vol. 1, f.5.

autorităților, motiv pentru care liderul grupului l-a executat pentru trădare<sup>12</sup>.

Cazul lui Pascu Suciu e diferit doar prin antecedenta conflictuală cu Teodor Șușman senior. Inițial prieteni și asociați, acesta a fost vice-primar P.N.L. în Răchițele. După 1945 alege calea comunistă pentru a parveni, lovind intenționat în interesele materiale ale familiei Șușman. Iritați de această stare de fapt, o parte a grupului merge la Suciu acasă, se prezintă drept milițieni și îl obligă să-i urmeze în munți. Acolo îl este prezentat Șușman senior, legat la mâini, pentru o confruntare. Falșii milițieni joacă rolul până la capăt, iar Suciu cade în capcană fiind convins că totul este real, manifestându-și bucuria că „banditul” a fost prins, chiar cerând o armă pentru a-l împușca. Cortina cade, Teodor Șușman senior își desface legăturile și începe judecata. Suciu este găsit vinovat de trădare și condamnat la moarte. Va fi executat de însuși Șușman senior, iar cadavrul său va fi aruncat în aceeași prăpastie ca și cel al lui Purcel<sup>13</sup>.

## Acțiunile Securității

Între 1948-1958 Securitatea a dus o campanie încrâncenată pentru capturarea „bandiților”. Cele 19 volume ale dosarului în cauză reflectă cu acuratețe această acțiune, sunt zeci de planuri de măsuri (lunare, trimestriale, anuale), sute de informatori recrutați, numeroase combinații (capcane întinse posibilelor ajutoare ale grupului Șușman). În mai multe rânduri, trupele de securitate au scotocit munții și satele vecine

---

<sup>12</sup> *Ibidem*, f.331.

<sup>13</sup> *Ibidem*, vol. 6, f.356.

comunei Răchițele, au plasat posturi de pândă, în pădure și în casele rudelor fugarilor, a existat chiar un Birou Bande<sup>14</sup> în organigrama Securității raionale Huedin.

În decembrie 1951 are loc prima acțiune serioasă a trupelor de securitate. Concentrarea forțelor în jurul comunei Răchițele duce la încercuirea lui Șușman senior care, pentru a nu se preda, preferă să se sinucidă. Sursele istoriei orale au avansat și ideea depresiei datorate morții soției, în urma tratamentului aplicat la Securitate după fuga lui, și condamnării celor trei copii mai mici: Traian, Emilian și Romulica.

Cea mai amplă și complexă măsură întreprinsă pentru capturarea fugarilor a fost cea desfășurată în anul 1952. Planul din 31 mai 1952 presupunea o acțiune de ansamblu, desfășurată între 28 iunie-16 iulie 1952. Forțele care erau mobilizate în această misiune numărau 18 ofițeri ai D.R.S.S. Cluj, trei ofițeri ai D.R.S.S. Oradea, (exceptându-i pe cei de pe teren), 2.427 soldați aparținând batalioanelor de Securitate Florești, Oradea, Orăștie, o companie de miliție (cca. 100 oameni), șase câini de urmărire. Planul avea delimitate comunele Poiana Horea, Ponor, Smida, Valea Firei, Mărgău, Giurcuța de Sus, Răchițele, Scărișoara, Câmpeni, Poiana, Saliște de Vașcău. Zona era încercuită de organele de securitate, controlată prin pânde și posturi capcane<sup>15</sup>.

Un număr de 14 informatori au fost trimiși în munți către punctele Piatra Arsă?, Ponor, Valea

---

<sup>14</sup> În zona Huedin existau mai multe grupuri de rezistență: Teodor Șușman, Potru- Gheorghiu („Cruce și spadă”), Capotă-De-jeu, fiecare cu mai mulți membri - *ibidem*, vol. 14, f.410.

<sup>15</sup> *Ibidem*, vol. 1, f.13.

Calineasa?, Runcu Ars?, Izbuc, Valea Bătrânei?, Clovoaia?, Neagra de Sus<sup>16</sup> cu misiunea de a lua legătura cu fugarii pentru a divulga adăpostul lor. În timpul acestei acțiuni grupul a fost încercuit, dovadă fiind cele 26 de ciocniri cu trupele, soldate cu moartea lui Ioan Popa (la 6 iulie 1952) și Gheorghe Mihuiț (rănit la 13 iulie 1952, a decedat la spital, după ce a dat o serie de informații eronate)<sup>17</sup>.

În ciuda unei asemenea desfășurări de forțe, Securitatea nu a obținut nici o informație consistentă referitoare la locul de adăpost al membrilor grupului Șuşman.

Eșecul răsunător din vară motivează o nouă acțiune de proporții. Desfășurată între 3 și 28 decembrie 1952, ea viza localitățile Polana Horii, Smida, Dealul Bonti, Giurcuța de Sus și de Jos, Răchițele, Sulița și Scind. Nici de această dată rezultatele nu au fost cele așteptate, localnicii refuzând cu îndârjire colaborarea efectivă cu Securitatea.

## Rețeaua informativă

Abia în 1953 ofițerii au realizat că agentura recrutată de ei, de-a lungul atâtor ani, nu era eficientă, informațiile furnizate erau *pro-forma* sau intenționat eronate, iar angajamentele, pe care unele dintre rudele membrilor grupului le semnavă, erau doar o mai bună camuflare a acțiunii lor de sprijin. La prima vedere numeroasele angajamente și numele persoanelor care și le asumau pot surprinde neplăcut, însă acțiunea concretă

---

<sup>16</sup> Numele localităților sunt relative.

<sup>17</sup> *Ibidem*, vol. 14, f.476.



lipsește. Au fost și excepții, ca și exces de zel. Unele persoane s-au oferit pentru a-și turna rudele. Cazul Minei Moldovan, cu numele conspirativ „Negrea Sofia” este elocvent. S-a dus la Securitate pentru că bănuia că sora ei avea legături cu „bandiții”<sup>18</sup>, mai mult, ea, ca și sora ei fuseseră iubitele fraților Șușman. În acest context, ca notă ilară, în dosar sunt de remarcat numeroasele iubite ale fraților Șușman, fiecare sperând că această poveste se va termina cu bine, iar ei se vor căsători cu ele. Acest sistem a fost deosebit de util fraților pentru că astfel ei beneficiau de gazde, însă exemplul Minei Moldovan denotă că ele nu erau întotdeauna sigure.

Superficial, am contabilizat aproape 80 de informatori, însă numărul real este, cu siguranță, mult mai mare. Doar în septembrie 1952 fuseseră recrutați 24 de informatori, iar comuna Răchițele avea în permanență în jur de 20 de informatori<sup>19</sup>. Printre cei care au furnizat cele mai utile informații au fost Mina Moldovan/ „Negrea Sofia”, Teodor Balas/„Victor”<sup>20</sup>, fost bun prieten al bătrânului Șușman, nașul celei mai serioase susținătoare a fugarilor, Victoria Golban<sup>21</sup>, Ioan Ilandrea/ „Vasile”, fost bun prieten al bătrânului Șușman, Petre Bortoc/

---

<sup>18</sup> *Ibidem*, vol. 1, f.87.

<sup>19</sup> *Ibidem*, f.158.

<sup>20</sup> Securitatea i-a întocmit un plan detaliat de combinații pentru a se infiltra în grupul Șușman, a fost lansat „fugur”, iar soția i-a fost arestată, formal.

<sup>21</sup> Arestată în mai multe rânduri, V.G. a refuzat colaborarea, continuând să ajute atât pe frații fugari, cât și pe frații lor mai mici pe care i-a găzduit, după ce au fost eliberați din închisoare, în martie 1954. Această acțiune a ei și a altor cetățeni din Răchițele a sporit moralul fugarilor, *ibidem*, vol. 11, f.59.

„Ionescu”<sup>22</sup>, Ana Corchiș/ „Aurora”, verișoara fraților Șuşman, Ana Pandea/ „Pliscu”, sora lui Mihai Jurj, datorită căreia el, soția și fratele lui au fost arestați.

## Primele capturi

Acțiunile intensificate ale Securității au dus în cele din urmă la capturarea Lucreției Jurj, a soțului ei și a lui Roman Oneț, în august 1954.

Operațiunea poate fi un nou scenariu de film. În august 1954 au fost reținuți discret Constant și Florica Popa (chemați sub pretextul de a-și da acordul pentru plecarea fiului lor, și el reținut, la studii în U.R.S.S.) și obligați să recunoască legăturile lor cu bandiții, și că le-au fost gazde timp de cinci-șase luni (iarna 1953-1954). Li s-a instalat un post de observație în șură (trei oameni), li s-au dat narcotice pentru a-i droga și adormi mai ușor, deoarece „bandiții” trebuiau prinși vii. Pe 28 august 1954, la ora 22, au apărut musafirii, gazda le-a pus somniferul în lapte, însă nu și-a făcut efectul. Atunci Constant Popa a propus să-i conducă în șură pentru a se odihni, el mergând primul pentru a da alarma. Au intrat toți în șură, unde s-a declanșat lupta, bălatul gazdei luminând cu lanterna toată scena. Fugarii au fost imobilizați. Mihai Jurj a fost rănit grav, decedând ulterior. Pentru contribuția la capturarea „bandiților” gazdele trebuiau premiate cu 1000 lei părinții, și 200 lei fiul, așa cum considera ofițerul care a întocmit darea de seamă<sup>23</sup>.

---

<sup>22</sup> *Ibidem*, vol.5, f.85.

<sup>23</sup> *Ibidem*, vol. 10, f.256.

După arestarea Lucreției Jurj și a lui Roman Oneț, nu s-au obținut informații în plus despre frații Șușman, așa cum sperau ofițerii de securitate. Din declarațiile celor doi a rezultat că ei nu mai avuseseră nici o legătură cu frații încă din 1952, când hotărâseră să se despartă, fixându-și locuri de întâlnire, la care Șușmanii nu au venit niciodată. Motivele pentru care grupul s-a despărțit în 1952 nu sunt încă elucidate. Lucreția Jurj declară la interogatoriu că teama de a fi prinși l-a îndemnat pe Teodor Șușman să prefere separarea, Roman Oneț vorbește despre o presupusă relație idilică dezvăluită de el, între Lucreția Jurj și Șușman junior care ar fi dus la o ruptură, dar nimic nu este sigur. Obiectiv vorbind mai multă credibilitate ar avea argumentele favorabile unui grup mai mic care și-ar pierde urma mai ușor.

Această separare a fost spre binele fraților Șușman, secretul locului lor de adăpost fiind bine păstrat încă aproape patru ani.

## Sfârșitul poveștii

Abia la sfârșitul lui 1957 Securitatea întocmește un plan de combinații foarte complicat. Un ofițer camuflat s-a dat drept cumpărător de lemne care avea nevoie de un căruțaș pentru transport. Căruțașul nu putea fi altul decât Iosif Floca, căci arestarea lui secretă era ținta acestui plan. Abia în a treia zi de anchetă, Iosif Floca recunoaște că știe ceva despre frații Șușman. Ei se aflau în satul Traniș, comuna Valea Drăganului, la Costan Florea, sau la fiul lui, Romul Florea<sup>24</sup>.

---

<sup>24</sup> A.C.N.S.A.S. fond Documentar, dosar 41, vol. 2, f.25.

Pe baza acestor informații, pe 1-2 februarie 1958, trupele de securitate ale Batalionului Florești au descins la adresa indicată de Floca.

În dimineața zilei de 2 februarie 1958, la ora 5,30, au blocat locuința și grajdul lui Romul Florea. Două percheziții consecutive ca și anchetarea gazdei și soției sale, Floarea, au rămas fără rezultate. La 8,30 însă soția, fiind dusă în grajd, a început să strige că „nu se sperie de amenințări”<sup>25</sup>. La aceste strigăte anormale, s-a ordonat scoaterea fânului din pod. În acest moment Șușmanii, ascunși în pod, au început să tragă. Grajdul a fost încercuit, timp de două ore s-a tras, apoi s-a dat foc la o căpiță de paie din spatele grajdului, au fost scoase vitele, dar cei doi frați au continuat să tragă. S-a dat foc la un colț al grajdului, dar tot nu au cedat. După două încercări eșuate de pătrundere, grajdul a fost incendiat complet. A doua zi s-a făcut expertiza medico-legală și identificarea cadavrelor. Gazdele au recunoscut, în fața procurorului, victimele drept frații Șușman, care au ars de vii<sup>26</sup>.

Iosif Floca a fost obligat să însoțească trupele de securitate, iar apoi a revenit în arestul Securității în aceleași camioane cu soldații. Pentru a-l determina la noi mărturisiri, soldații fuseseră instruiți să-i spună că frații Șușman au fost prinși vii. Revenit la închisoare, Floca spune tot ce avea pe suflet colegului de celulă care era informator: „Toate ar fi bine dacă Șușmanii n-ar fi fost prinși vii, pentru că atâtea vor declara, vor aduce multă lume în închisoare. Vor mai spune multe și despre mine, fiindcă nu ne-am întâlnit numai de câte ori ți-am spus. De

---

<sup>25</sup> *Ibidem*, f.29

<sup>26</sup> *Ibidem*.

aia nici nu mă pun pe mine în libertate, așa cum mi-au promis. ...Mai au multe de aflat, că nici eu nu le-am spus adevărul. Am vrut să cruț lumea, să nu trag în pușcărie atâția și apoi să am și greutate în cuvânt. Că dacă m-au încolțit așa de tare trebuia să spun ceva. Nu i-am găzduit, nu i-am ajutat, nu le-am dat nimic, nu mi-au dat nimic. Am știut de ei și nu i-am declarat. Asta-i tot<sup>27a</sup>, „...ta-su în privința asta a fost mai de omenie și decât Teodor (la care lumea-i zice Petre) și decât Visalon. S-a împușcat singur, dar nu s-a predat. El a fost într-adevăr un «om mare». I se zicea «Tatăl Munților» și «Tatăl Moșilor». Și pe baza asta țineau oamenii la copii lui și-i găzduiau să nu-i aresteze Securitatea. Pentru că numai Șuşman bătrânul a câştigat «drepturi moșilor». A bătut cu pumnul în masa regelui de a căpăta «drepturi» pentru moși: să exploateze pădurile și să aibă libertatea să pască marginile drumurilor când plecau cu carele prin țară până spre Dobrogea. Astea drepturi, nu ca azi. ... Dar copiii lui s-au predat și vor trage în pușcărie mulți oameni săraci care le-au făcut bine<sup>28</sup>.

Această declarație conține esența întregii acțiuni de ajutorare dusă de localnicii comunei Răchițele și din împrejurimile ei. Respectul pe care tatăl lor l-a câştigat printre moși, a îndreptățit întregul sprijin acordat fiilor, când aceștia erau la ananghie. O altă explicație, la fel de valabilă, ar fi comparația pe care moșii o puteau face zilnic. Când Șuşman bătrânul era primar aveau libertatea să se folosească de pădure zi de zi, însă drepturile lor au fost anulate de regimul comunist, iar viața lor a fost

---

<sup>27</sup> *Ibidem.*

<sup>28</sup> *Ibidem*

împovărată de cote crescânde. Ajutorul acordat fraților Șuşman venea și din sentimentul intim de revoltă în fața unui sistem care le confiscase libertatea.

Nu este ușor de imaginat felul în care acești oameni au trăit aproape zece ani. Documentele Securității nu au cum să păstreze astfel de date. Sursele istoriei orale transmit preocuparea continuă pentru procurarea hranei, a hainelor, a unor gazde de încredere, informații despre mișcările trupelor de securitate. Martorii acelor ani nu au păstrat însă nici o amintire referitoare la acțiuni de sabotaj, planuri pentru viitor sau contacte cu grupurile fugare vecine. Însă aceasta nu scade dramatismul situației în sine și nici nu justifică amploarea represiunii.

Grupul Șuşman a produs mult prea multe victime împrejurul lui. Acești oameni au îndurat umiliri, torturi, arestări, urmăriri, microfoane instalate în casele și în șurile lor. Rezistența lor, îndărătnicia cu care au refuzat să trădeze locul de adăpost și astfel toată nenorocirea să înceteze, îi de-culpabilizează de toate angajamentele de formă semnate și niciodată respectate. Acești oameni au demonstrat cum se poate semna o hârtie odioasă, și totuși onoarea să rămână neștirbită. Aceștia sunt adevărații eroi, cei care au trăit în jurul grupului Șuşman și care au refuzat trădarea.

## GRUPUL ARNOTA, UN EPISOD AL REZISTENȚEI ANTICOMUNISTE ROMÂNEȘTI DIN NORDUL OLTENIEI

**D**upă 6 martie 1945 istoria României a cunoscut o transformare radicală, care a influențat negativ viețile a sute de mii de oameni. Pe măsură ce încercările de opoziție non-violentă față de regim au fost suprimate una câte una, prin cenzură, falsificarea alegerilor și arestările arbitrare ale opozanților, unii cetățeni au recurs la metode extreme de luptă împotriva autorităților comuniste. Una din formele de opoziție față de noua putere a fost retragerea în munți și organizarea în grupuri paramilitare. Lucrarea de față examinează constituirea și activitatea unui astfel de grup, care a acționat în Nordul Olteniei pentru o scurtă perioadă de timp, la începutul anului 1949.

Bazele acestui grup au fost puse în primăvara anului 1948, de câțiva legionari conduși de Gheorghe Pele\*.

---

\* Din păcate, documentele redactate de Securitate nu sunt consecutive în ceea ce privește numele celor arestați. Numele celor doi șefi ai grupului Arnota variază de la un document la altul. Astfel, pe Gheorghe Pele îl mai găsim și cu numele de Ptele, iar pe Ion Oprețescu sub numele de Oprețoiu. Mihai (Mișu) Morănescu mai e menționat și cu numele Moronescu.

Acesta, împreună cu Ion Martin și Ion Oprișescu, au încercat să organizeze un așa numit „Corp Legionar Muncitoresc”<sup>1</sup>, la care documentele Securității fac referiri foarte vagi. La început au apelat la vechile cunoștințele din rândul legionarilor, cerându-le să cotizeze cu bani sau alimente pentru a acorda ajutor celor aflați în închisori. Treptat a fost lansată și ideea formării unui grup de refugiați în munți.

Grupul condus de Gheorghe Pele era organizat după model legionar, fiind structurat în șase grupe, astfel împărțite: prima grupă, condusă de Ion Martin, avea în subordine două cuiburi, a doua grupă (condusă de Ion Tudose) trei cuiburi, a treia (Ilie Vlad) două cuiburi, a patra (Ștefan Cătățeanu) unul singur, a cincea (Petre Bănică) două, iar ultima grupă, cea de-a șasea, era condusă de Nicu Constantin, de care ascultau două cuiburi<sup>2</sup>.

Deși, inițial, Securitatea urmărea un număr relativ restrâns de persoane, ca și în alte cazuri, pe parcursul anchetei au fost reținuți și interogați toți cei care avuseseră într-un fel sau altul legături cu grupul, ajungându-se la un număr de aproximativ 60 de arestați<sup>3</sup>. Nucleul cuprindea, însă, doar 16 oameni, iar restul celor arestați se încadrau în categoria „persoanelor de sprijin”. Aceștia din urmă acceptau să acorde o cotizație, în bani sau alimente, care avea ca destinație ajutorarea celor aflați în munți sau în diferite închisori. Conducătorii acestora au devenit Gheorghe Pele și Ion Oprișescu, foști membri ai mișcării legionare. Cel dintâi fusese

---

<sup>1</sup> A.M.J., D.I.M., fond Penal, dos. 6910, vol. 8, f. 5.

<sup>2</sup> *Ibidem*, vol. 1, f. 1.

<sup>3</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal, dos. 145, vol. 9, f. 50.



condamnat, în anul 1941, la 10 ani de muncă silnică pentru participare la rebeliune. Executase 6 ani de pedeapsă la Penitenciarul Aiud, iar în 1946 evadase și se întorsese la București<sup>1</sup>. Cel de-al doilea șef al grupului, Ion Opreșcu, fusese și el condamnat în 1941 de Tribunalul Militar București, la muncă silnică pe viață, pentru rebeliune. După proces a fost trimis la Penitenciarul Aiud, după care, în urma unei reorganizări, a ajuns la închisoarea Suceava. De aici a evadat în 1944 și s-a întors la București sub numele de Ion Cărciumaru. Cei doi s-au cunoscut în primăvara anului 1948, prin intermediul lui Ion Martin, care îl știa pe Ion Opreșcu din timpul ispășirii detenției la Aiud<sup>2</sup>.

Activitatea grupului până la momentul retragerii în munți a constat în participarea la diferite ședințe conspirative, ținute în București sau în jurul Bucureștiului, în timpul cărora se strângeau cotizațiile, se hotăra modul de recrutare a noi membri și se trăsau sarcini pentru fiecare participant, până la viitoarea ședință.

## Organizarea grupului

Ideea retragerii în munți a apărut din discuțiile lui Gheorghe Pele cu Mișu Ocneriu, Dumitru Popescu și Ilie Marinescu, de la sfârșitul anului 1948 și începutul anului 1949. Gheorghe Pele avea unele legături în regiunea Olteniei, cu Dumitru Popescu și Mihai Morănescu, ambii din județul Romanați, și cu Mișu Ocneriu în județul Vâlcea<sup>3</sup>. Aceștia au primit

---

<sup>1</sup> *Ibidem*, vol. 7, f. 9.

<sup>2</sup> *Ibidem*, vol. 9, f. 50.

<sup>3</sup> *Ibidem*, vol. 1, f. 5.

instrucțiuni să facă cercetări la fața locului, în zona muntoasă Arnota și au stabilit locul favorabil pentru așezarea taberei în punctul numit „Hoaga Molinului“, din munții Arnota, județul Vâlcea<sup>7</sup>, loc aflat în apropierea Mănăstirilor Arnota și Bistrița.

Începând cu data de 26 februarie 1949, la locul stabilit, au sosit în diferite etape refugiați, veniți din București, prin intermediul lui Gheorghe Pele și din județul Vâlcea prin intermediul lui Dumitru Popescu și Nicolae Anghel<sup>8</sup>. Numărul acestora a variat, mulți dintre ei făcând un fel de navetă între tabăra din munți și locul de proveniență al fiecăruia. În momentul încercuirii lor de către Securitate, în noaptea de 25/26 aprilie 1949, s-a stabilit că numărul acestora era de 16 oameni<sup>9</sup>.

Constituirea grupului din munți a avut ca urmare împărțirea conducerii, astfel că, principalul lider, Gheorghe Pele, a rămas la București, ocupându-se de recrutarea de noi oameni, iar Ion Opreșcu, a devenit conducătorul celor din munți, având ca principală sarcină asigurarea mijloacelor necesare pentru supraviețuirea celor deja stabiliți la Arnota<sup>10</sup>. Oamenii care formau grupul nu aveau ca obiectiv întreprinderea unei acțiuni de amploare împotriva regimului. După cum au declarat cei mai mulți în timpul anchetelor, principalul motiv care i-a determinat să se retragă în munți a fost teama de Securitate. De exemplu, Mișu Ocneriu afirma despre Gheorghe Pele „... că el nu este un bandit ci este un om

---

<sup>7</sup> A.M.J., D.I.M., fond Penal, dos. 9610, vol. 1, f. 162.

<sup>8</sup> A.M.J., D.I.M., fond Penal, dos. 48192, vol. 3, f. 168.

<sup>9</sup> *Ibidem*, vol. 2, f. 11-12.

<sup>10</sup> *Ibidem*, vol.3, f. 309.

care nu mai vrea să fie arestat de Securitate<sup>11</sup>, iar declarația lui Nicolae Constantin arată că acesta fugise de acasă în munți fiindu-i frică să nu fie „arestat pentru a executa o condamnare de șase luni pentru rebeliune”<sup>12</sup>.

Nu se poate vorbi în cazul grupului Arnota de o organizație în adevăratul sens al cuvântului, deși Securitatea îi cataloga astfel, deoarece aceștia nu dispuneau de un program sau de un plan de acțiune împotriva regimului, ceea ce-i lega cel mai puternic fiind frica inspirată de Securitate. Ei s-au situat pe o poziție defensivă, așteptând sosirea salvatoare a americanilor și au avut ca unic scop evitarea arestării lor până în momentul înlăturării comuniștilor de la conducerea țării. De altfel, unul din membrii mișcării declara în timpul anchetei: „scopul organizării în munte era să stăm până prin iunie când ni se spunea de Oprețoiu că va fi o intervenție armată din partea americanilor, care vor răsturna regimul, singurii care o vor face deoarece o intervenție internă nu are nici o șansă de reușită, iar atunci mișcarea va purta de grijă fiecărui membru”<sup>13</sup>.

Securitatea dorea să demonstreze existența unei mișcări de amploare împotriva regimului, încercând astfel să justifice arestarea unui număr atât de mare de oameni și condamnările grele pe care le-au primit. Din concluziile formulate la sfârșitul anchetei transpare ideea că acest grup urmărea „recrutarea de elemente legionare și maniste urmărite de autorități spre a duce lupta

---

<sup>11</sup> *Ibidem*, vol. 1, f. 303.

<sup>12</sup> *Ibidem*, f. 305.

<sup>13</sup> A.M.J., D.I.M., fond Penal, dos. 102, vol. 1, f. 290-291.

împotriva actualului regim<sup>14</sup> și de asemenea, „se urmărea înarmarea acestor elemente, trimiterea în munți, pregătirea pentru trecerea la o acțiune de sabotaj pentru aruncarea în aer a lucrărilor de artă și pentru intervenția la un eventual conflict armat<sup>15</sup>, urmând să lupte sub lozinca „Luptei de eliberare națională<sup>16</sup>.

Armamentul de care dispunea grupul era extrem de modest. El era procurat fie de la diferite persoane din București și trimis în munții Arnota prin grupurile de refugiați, fie prin intermediul unui patron de restaurant din Piatra Olt care avea cunoștințe în cadrul corpului de pază din gara acestei localități<sup>17</sup>.

Între București și regiunea muntoasă Arnota era menținută o comunicare permanentă. Legătura era făcută de un curier, al cărui rol l-au jucat, pe rând, Ion Oprișescu (șeful celor din munți), Dumitru Popescu, Mișu Morănescu și Nicolae Anghel.

## Activitatea grupului

Scurta perioadă de timp în care au stat ascunși în munți (26 februarie-26 aprilie 1949) până la arestarea lor de către Securitate nu a permis angajarea grupului într-o acțiune de amploare împotriva regimului. Majoritatea timpului era petrecut în căutarea celor necesare supraviețuirii. Astfel, unul din arestați declara în anchetă: „În acest timp noi am făcut în munte un cuptor de copt pâine sau mălai, am făcut adăposturi pentru dormit. Unii

---

<sup>14</sup> A.M.J., D.I.M., fond Penal, dos. 48192, vol. 2, f. 2.

<sup>15</sup> *Ibidem*, vol. 3, f. 220.

<sup>16</sup> *Ibidem*.

<sup>17</sup> *Ibidem*, vol. 2, f.12.

găteau, câte unul pe fiecare zi făcea de serviciu la bucătărie.

Dimineața strângeam lemne pentru gătit. Restul timpului stăteam prin pădure, pe aproape, câte unul sau doi. Câte unul făcea planton lângă o stâncă sau deasupra ei, să observe dacă venea cineva pe potecă spre noi.

Spre ora 12 se lua masa, apoi ne răspândeam prin pădure în apropiere și discutam tot câte doi sau trei, ori ne odihneam până seara. Seara luam masa și apoi ne duceam la adăpost, unde făceam foc și stăteam câte doi-trei de vorbă, apoi ne culcam. În fiecare noapte făcea câte unul planton, în afară de ultima noapte. Câteodată coboram spre poalele muntelui câte doi-trei inși să așteptăm pe Angheluș, niște studenți sau tot muncitori, în fine din cei care erau orânduși să fugă în munte (...)

În munte se discuta, discuțiile aveau loc seara despre război, despre evenimentele și încordarea externă, despre prigoana contra legionarilor, de faptul că la Ministerul de Interne se fac mari schingiuri și despre situația noastră (...)

Despre război se discuta că este posibil să fie în vara aceasta, că rușii vor fi bătuți, puterile capitaliste fiind superioare în armament de tot felul.

Despre pace se discuta de asemenea și era mai preferabil în dorințele și în interesul nostru. Dacă se realiza pacea definitivă în fiecare țară se va produce o destindere politică și vor instala guverne cu interese capitaliste, sau democrație capitalistă, care nu vor mai dezlănțui o nouă prigoană împotriva noastră. Se afirma că mișcarea legionară în urma rectificării programului va fi admisă în arena politică<sup>18</sup>.

---

<sup>18</sup> A.M.J., D.I.M., fond Penal, dos. 48192, vol.2, f. 51v.

Singura acțiune importantă a grupului s-a soldat cu capturarea a doi agenți ai Securității. În ziua de 23 aprilie 1949, din ordinul Direcției Generale a Securității Poporului s-au instalat două posturi de pândă în jurul taberei din munți. În primul dintre acestea a fost prins Constantin Ciorgan, care făcea aprovizionarea grupului, și care a oferit apoi detalii despre refugiați<sup>19</sup>. În paralel, fugarii au prins și dezarmat doi agenți de Securitate, care făceau parte din cel de-al doilea post de pândă. Aceștia au fost aduși la locul de refugiu, unde au fost ținuti sub pază și hrăniți, până în momentul judecării lor de către o instanță prezidată de Ion Opreșcu. Rezultatul dezbatărilor a fost eliberarea celor doi în schimbul lucrurilor de valoare pe care le aveau asupra lor. Astfel, le-au fost confiscate un ceas de mână, un portofel, un piaptăn și un palton<sup>20</sup>.

## Prinderea fugarilor

În dimineața zilei de 26 aprilie 1949, în timp ce erau eliberați agenții Securității, fugarii au fost descoperiți. Somați să se predea de către o companie din Batalionul de Securitate Drăgășani și 25 de „persoane operative” din partea Direcției Regionale a Securității Poporului Craiova<sup>21</sup>, aceștia au refuzat și au deschis foc asupra trupelor de Securitate, rănind doi ostași<sup>22</sup>. Iată cum descria în anchetă momentul arestării una dintre victime: „În dimineața zilei de 26 aprilie 1949, pe la orele

---

<sup>19</sup> *Ibidem*, vol. 3, f. 312.

<sup>20</sup> A.M.J., D.I.M., fond Penal, dos. 102, vol.1, f.290.

<sup>21</sup> A.M.J., D.I.M., fond Penal, dos. 48192, vol. 3, f. 308.

<sup>22</sup> *Ibidem*, vol. 2, f. 2.

patru dimineața în timp ce dormeam, am auzit pe Cetățeanu Ștefan strigând «sculați băieți, că suntem atacați». Acest semnal a fost dat de Cetățeanu Ștefan, în zăpăceala aceasta nici nu am avut timp să ne încălțăm și eu care abia mi-am tras cizmele am auzit pe Opreșescu spunând «înarmați și după mine». Băieții în acest timp au văzut pe Anghel Nicolae trăgând cu pistolul automat în sus, spre armata care venea spre noi, iar Opreșescu Ion, Popescu Gheorghe, Cetățeanu Ștefan și eu m-am luat după ei. Toți aceștia aveau arme în mână, iar eu nu am avut pistol la mine pentru că îl dădusem seara lui Huțan, care i-a petrecut pe agenți spre drumul Arnota. Eu în timpul atacului, am fost rănit la cap și m-am băgat într-o scorbură ascuns unde am stat trei zile. Nemaiputând suporta durerea, foamea și setea m-am coborât la izvor să beau apă și m-au somat trei pădurari, care m-au dus la primul post de jandarmi și am fost predat la Securitate<sup>23</sup>.

Acțiunea Securității s-a soldat cu șapte morți (Petre Banu, Ștefan Nicolae, Gheorghe Ionescu, Gheorghe Iluțanu, Starovici Băncescu, Nicolae Anghel și Adrian Mohorea), cinci arestați (Gheorghe Ionescu, Constantin Viduva, Gheorghe Sitoianu, Ioan Pavel și Constantin Nicolae) și patru dispăruți (Ion Oprețoiu, Ștefan Cetățeanu, Constantin Popescu, Nicolae Tărășescu) din partea fugarilor și doi răniți din partea Securității<sup>24</sup>.

La fața locului au fost confiscate două pistoale automate, trei grenade ofensive, un pistol mitralieră Mauser, șase pistoale de mână, două exemplare din *Carticica șefului de cuib*, un caiet de evidență și

---

<sup>23</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal, dos. 145, vol. 1, f. 89.

<sup>24</sup> *Ibidem*, f. 164-165.

alimente<sup>25</sup>.

Pentru ajutorul acordat fugarilor (i-au găzduit timp de o noapte) au fost arestate și șase maici de la Mănăstirea Bistrița: Xenia Dâmboviceanu, Olga Glojaru, Nimfodora Cuștiuliță, Pantelimona Iordan, Monica Păciu și Ripsimia Martolu<sup>26</sup>.

În ceea ce privește starea de spirit a populației, din rapoartele Securității reiese că în zonă se vorbea de existența în munți a unor „patrioți adevărați”, fapt pentru care pe data de 2 mai 1949, s-a cerut retragerea Batalionului 4 Securitate Drăgășani în garnizoana de reședință, pentru ca zvonurile să nu capete mai multă amploare.<sup>27</sup>

Având în vedere că mulți oameni din satul Bistrița-Costești acceptaseră să-i ajute pe cei din munți, Securitatea a decis ca trupurile celor omorâți să fie transportate în sat, încercând astfel să-i intimideze pe cei care îi sprijiniseră<sup>28</sup>.

## Condamnări suferite

Arestarea grupului din munți a atras după sine declanșarea unei ample anchete în timpul căreia s-a înregistrat o nouă victimă, patronul restaurantului din gara Piatra Olt, Ion Costin, fiind omorât sub pretextul de a fi încercat să evadeze<sup>29</sup>. Ancheta s-a încheiat prin trimiterea în judecată a arestaților. Aceștia au fost împărțiți în trei

---

<sup>25</sup> *Ibidem*, vol. 2, f. 14.

<sup>26</sup> A.M.J., D.I.M., fond Penal, dos. 102, vol. 1, f. 147.

<sup>27</sup> *Ibidem*, f. 168.

<sup>28</sup> A.M.I., fond D.M.R.U., Inv. 7389, dos. nr. 34, f. 62-65.

<sup>29</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal, dos. 145, vol. 8, f. 35.



loturi - lotul 1 era compus din 16 persoane, lotul 2 din 15 persoane și lotul 3 din 17 persoane<sup>30</sup>. Prima sentință a fost dată pe data de 6 decembrie 1949, iar ultima pe 19 iunie 1952.

Toți au primit condamnări între un an de închisoare corecțională și 18 ani de muncă silnică<sup>31</sup>.

Deși dosarul de anchetă al celor din grupul Arnota se întinde pe mai multe volume, nu se știe cu exactitate când au fost arestați conducătorii grupului, Gheorghe Pele și Ion Opreșcu. În septembrie 1949 apar câteva declarații ale acestora date sub anchetă, fapt ce dovedește arestarea lor de către Securitate, dar nu există nici un indiciu privitor la o sentință dată. Destinul lor a fost tragic. Ioan Opreșcu, arestat la Craiova, a fost executat în 1951, iar Gheorghe Pele a avut parte de un sfârșit asemănător în martie 1950, la penitenciarul Timișoara<sup>32</sup>.

## Concluzii

Scurta existență a grupului de la Arnota nu constituie un motiv suficient pentru ignorarea lui atunci

---

<sup>30</sup> *Ibidem*, vol. 1, f. 3-4.

<sup>31</sup> A.M.J., D.I.M., fond Penal, dos. 48192, vol. 1, f. 305-368 și dos. 6910, vol. 2, f. 151-160, 226, 260.

<sup>32</sup> Mihai Pelin, *Dicționar al victimelor detenției politice*, în mss. Iar Eugen Șahan, în articolul *Aspecte din rezistența românească împotriva sovietizării în perioada martie 1944-1962*, din *Analele Sighet*, 2, *Instaurarea comunismului între rezistență și reprimare*, București, Fundația Academia Civică, 1995, p. 238, susține că „au mai fost uciși în «transporturile morții», după proces, în 1950, încă 5 oameni: I. Cătășeanu, Mirocea Măzăreanu, Ion Martin, Gheorghe Pele și Ioan Opreșcu”.

când se discută despre grupurile de rezistență de la sfârșitul anilor '40 și din anii '50.

Grupul Arnota era format, în primul rând, din oameni care refuzau să aștepte pasiv iminenta lor arestare. Intuind ce soartă ar fi avut în cazul arestării, Ion Opreșcu le recomanda oamenilor săi ca atunci când „vor fi atacați de autorități, să răspundă cu focuri împotriva acelor și nimeni să nu se predea viu în mâinile lor, fiecare păstrând ultimul glonț pentru el”<sup>33</sup>.

Ca mulți alți români care aleseseră calea clandestinității, cei din zona Arnota erau animați de speranța sosirii trupelor americane și de ideea revenirii României la o stare de normalitate. Din nefericire pentru ei, trupele americane nu aveau să sosească, iar conducerea preluată de Partidul Comunist Român nu avea să fie de scurtă durată.

---

<sup>33</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal, dos. 145, vol. 1, f. 7.

OANA IONEL  
DRAGOȘ MARCU

# REZISTENȚA ÎMPOTRIVA COMUNISMULUI PRIN DIFUZAREA DE MANIFESTE. CAZUL IOSIF CAPOTĂ

Motto: „Dacă l-am ajutat pe Iosif Capotă înseamnă că mi-a plăcut acțiunea lui împotriva regimului, la urmă mi-am dat seama de consecințele faptei mele. (...) Nu mi-a spus ce fel de regim va veni, doar că așa cum a fost nu va fi niciodată”<sup>1</sup>.

**R**egiunea Huedinului a reprezentat centrul rezistenței anticomuniste din Munții Apuseni. În amintirea oamenilor din zonă au rămas așa-numitele grupuri de rezistență *Frații Șuşman*, *Potra-Gheorghiu* - sau *Grupul Cruce și Spadă* - și *Capotă-Dejeu*<sup>2</sup>. Spre deosebire de celelalte două grupuri care s-au implicat în confruntări cu trupele de

---

<sup>1</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar 86, vol 11, f. 52v. (declarație a lui Gheorghe Crețu).

<sup>2</sup> C. Jurju, *Rezistența anticomunistă în zona Huedin. Grupul „Capotă-Dejeu”*, în „Anuarul Institutului de Istorie orală”, II, 2001, p. 243.

securitate, acțiunea lui Iosif Capotă a constatat doar în sintetizarea stării de spirit a populației din zonă într-un adevărat program politic de rezistență anticomunistă, prin circa 5000 de manifeste cu peste 30 de teme, redactate în perioada anilor 1949-1954<sup>3</sup>.

Capotă și cei care l-au găzduit sau au răspândit manifeste au fost condamnați de justiția „populară” pentru organizarea unui grup armat<sup>4</sup>. Considerăm că nu se poate vorbi de o organizație deoarece nu existau elementele tipice precum structura ierarhică și depunerea unui jurământ; mai mult, Iosif Capotă a fost singurul care și-a părăsit domiciliul (timp de 10 ani) și, cu toate că a fost înarmat, nu a fost implicat în confruntări cu trupele de securitate. Oamenii cu care a luat legătura Iosif Capotă erau rude apropiate, cunoscuți sau foști membri ai P.N.Ț. care îi împărtășeau opiniile, mai ales în legătură cu politica agrară a noului regim. Chiar și în sentință se preciza că: „din starea de fapt expusă cu privire la acești inculpați, nu rezultă că s-au alăturat în calitate de membri ai organizației inițiată de către fugarul Capotă Iosif, că acesta le-ar fi făcut propunerea pentru a se încadra în organizația respectivă și că inculpații la rândul lor au acceptat o

---

<sup>3</sup> Studiul de față este documentat cu dosarele din A.C.N.S.A.S.: fond Penal, nr. 86 (privind procesul Iosif Capotă), fond Informativ, nr. 2701 (Teodor Șuşman și Avisalon Șuşman), fond Informativ, nr. 2190 (Teofil Crețu), fond Informativ, nr. 3223 (Alexandru Dejeu). În A.C.N.S.A.S., fond Informativ dosarul nr. 2701, vol. 12, f. 411 se face precizarea că exista un dosar Informativ Iosif Capotă, deschis de M.A.I., Raionul Huedin, la data de 5 august 1957 în care însă nu am avut acces, precum nici la dosarul fond Documentar „Iosif Capotă”.

<sup>4</sup> Art 211, Cod Penal: „crimă de insurecție armată”.

asemenea propunere”<sup>3</sup>.

Primele manifeste anticomuniste au apărut în Regiunea Cluj în luna octombrie 1950, pe raza comunelor Poieni și Ciucea. O dată cu intensificarea difuzării lor, Securitatea a deschis la 1 septembrie 1952 un dosar de urmărire informativă pentru depistarea autorilor manifestelor semnate *Frontul Național Creștin Iulian Maniu*, fiind vizate în mod special regiunile Cluj și

---

<sup>3</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 86, vol. 5, f. 245-245v. În memoriul înaintat Tribunalului Suprem de către Judecătorul Gavril Dejeu, fratele lui Alexandru Dejeu, prin care se cerea schimbarea pedepsei capitale cu munca silnică pe termen limitat sau nelimitat, se făcea o valoroasă analiză juridică a activității grupului Capotă-Dejeu, avansându-se unele soluții care nu au fost acceptate de instanțele vremii. El preciza că „prin abrogarea Legii nr. 16/1949 și Decretului nr. 199/1950, faptele primesc calificarea art. 209 pct. 1 c.p. și nu aceea a art. 211 c.p. pentru că în speță a existat o asociație care a avut drept scop schimbarea ordinii sociale existente în stat (esența art. 209 c.p.) și nu s-au organizat sau făcut să se organizeze grupuri armate ori să le fi procurat sau înlesnit procurarea de arme sau muniții (esența art. 211 c.p.). Grupul armat presupune mai multe persoane anume înarmate cu sarcini și scopuri precise. (...) Cei ce în speță au avut arme, dar nu le-au procurat nici de la și nici cu ajutorul fratelui meu. Esența activității întregului grup nu s-a orientat spre o insurecție armată, ci spre o agitație în masă prin manifeste. Iar elementul de organizare – în măsura în care a existat – a fost pentru difuzare de manifeste și întreținerea fugarului și nu cu scopul înarmării și insurecției armate”. De asemenea, în legătură cu pericolul social al faptelor, ele nu motivau pedeapsa capitală pentru că „defectuos cum a fost concepută așa-zisa lor luptă în sinea ei, acensta era lovită de ineficiență datorită construcției șubrede. Motiv pentru care a și fost abandonată încă în 1954” (*Ibidem*, vol. 6, f. 51). În recursul în anulare pronunțat în 26 ianuarie 1998 de C.S.J. se precizează că „nu a existat un regulament sau statut în baza căruia (organizația – n. n.) să-și desfășoare activitatea și care să asigure cadrul unitar și organizat al acțiunilor sau o structură organizatorică privind ierarhia, rolurile și disciplina celor care ar fi alcătuit-o” (*Ibidem*, vol. 28, f. 10).

Oradea<sup>6</sup>. În februarie 1953 într-un raport al Securității se bănuia că autorul manifestelor era fost manist sau cuzist, funcționar cu șase-șapte clase de liceu (deoarece avea posibilitatea de a redacta manifestele la o mașină de scris și pentru că scria ortografic), din comunele de la poalele muntelui Vlădeasa<sup>7</sup>. Crezându-se mai apoi că autorul manifestelor era din rândul învățătorilor sau preoților, Securitatea din Cluj investiga 18 învățători și 43 de preoți din Regiunea Hucdin. De asemenea, s-a hotărât urmărirea traficului poștal din regiune<sup>8</sup>, pe parcursul anului 1954 fiind anchetate mai multe persoane suspecte.

În urma apariției manifestelor la târgul din Negreni de pe 18 octombrie 1953, Securitatea din Cluj înaintează un raport conducerii M.A.I. pe care Alexandru Drăghici scrie următoarea rezoluție: „Aceștia sunt legionari. Regiunea Cluj să ia măsuri pentru grabnica prindere a auztorilor manifestelor”<sup>9</sup>.

Răspândirea de manifeste încetează după luna iulie 1954 când sunt semnalate pentru ultima oară la Cluj. Un raport al Securității din anul 1956 făcea un bilanț al întregii acțiuni. Se preciza că de la 15 octombrie 1950 până la 8 iulie 1954 s-au difuzat 26 de tipuri de manifeste, majoritatea în versuri populare.

Deși cercul suspjecțiilor era destul de extins, fugarul Iosif Capotă nu figura printre aceștia. Se credea că este mort sau plecat în Turcia ori într-o țară din America de Sud sau că era undeva într-un județ din Moldova. Abia din

---

<sup>6</sup> *Ibidem*, vol. 23, f. 26.

<sup>7</sup> *Ibidem*, f. 278.

<sup>8</sup> *Ibidem*, f. 143.

<sup>9</sup> *Ibidem*, f. 13.

octombrie 1957 Iosif Capotă a fost suspectat ca fiind autorul manifestelor<sup>10</sup>. Până atunci acțiunea de depistare a celui care redactase manifestele anticomuniste s-a desfășurat în paralel și fără nici o legătură cu cea de prindere a fugarului Iosif Capotă, în două dosare diferite.

Dintr-o familie înstărită din satul Mărgău, medicul veterinar al circumscripției Huedin, Iosif Capotă, devenise cunoscut mai ales după ce în anul 1946 reușise să oprească răspândirea unui virus al turbării care afectase mai multe animale din zonă<sup>11</sup>.

În primăvara anului 1946, Iosif Capotă s-a înscris în P.N.Ț., în același an fiind ales șeful organizației pe plasa Huedin<sup>12</sup>. După cum declara, la început a activat „conform programului acestui partid, datorită faptului că la orizontul patriei a apărut un nou sistem politic” pe care l-a considerat „străin poporului și țării”<sup>13</sup>. În calitate sa de lider țărănist local, Iosif Capotă a fost desemnat candidat al P.N.Ț. la alegerile din noiembrie 1946 aflându-se pe a treia poziție pe lista comună țărănist-liberală. Datorită orientării sale politice, Iosif Capotă a fost arestat timp de 10 zile în martie 1947<sup>14</sup>.

Văzînd că regimul comunist începuse arestarea liderilor politici, în ziua de 8 mai 1947 Iosif Capotă și-a părăsit domiciliul din Huedin. „Eu credeam că măsurile de arestare sunt arbitrare și de aceea m-am hotărât să nu

---

<sup>10</sup> A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar nr. 2701, vol. 12, f. 409.

<sup>11</sup> C. Jurju, *op. cit.*, p. 251.

<sup>12</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 86, vol. 5, f. 381.

<sup>13</sup> *Ibidem*.

<sup>14</sup> *Ibidem*.

mă mai las arestat, pentru care motiv am devenit fugăr<sup>15</sup>, declara el în anchetă. Pentru a nu crea suspiciuni, la data de 5 mai 1947, Iosif Capotă a făcut o cerere de concediu medical pe o perioadă de 60 de zile având un certificat medical în care se arăta că suferă de spondiloză și avea nevoie de un tratament cu nămol<sup>16</sup>.

Până la data de 7 decembrie 1957, când a fost arestat, Iosif Capotă a avut mai multe gazde pe teritoriul fostului raion Huedin. La început s-a ascuns la rude apropiate, apoi la diferiți cunoscuți din comunele Mărgău, Morlaca și Hodiș. Părinții săi, care l-au găzduit în perioada mai 1947-decembrie 1951, au fost deportați, în 1952, în regiunea Galați deoarece erau chiaburi, aveau un fiu, Gheorghe, condamnat la 15 ani închisoare<sup>17</sup>, iar altul, Iosif, fugăr. Tatăl lui Iosif Capotă mai avea o vină: fusese prieten cu Teodor Șuşman bătrânul, din Răchițele, care constituise un grup contra regimului comunist<sup>18</sup>. Fugarul își schimba gazdele atunci când în sate apăreau persoane străine pe care le suspecta, când erau concentrați un număr mare de milițieni în zonă sau când dorea să-și achiziționeze diferite produse (aparat de radio sau bandă pentru mașina de scris) prin oameni care nu erau din localitate<sup>19</sup>.

---

<sup>15</sup> *Ibidem*. La începutul lunii mai 1947, sora lui, Ana Capotă, a aflat de la o centralistă a oficiului P.T.T. Huedin că, potrivit unui ordin telefonic, urma să se facă rețineri din rândul membrilor P.N.Ț. Huedin (*Ibidem*, vol. 1, f. 133v-134).

<sup>16</sup> *Ibidem*, vol. 23, f. 89.

<sup>17</sup> Fost căpitan în armată, Gheorghe Capotă a fost acuzat de activitate dușmănoasă și închis la penitenciarul Aiud (A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar nr. 2701, vol. 12, f. 390).

<sup>18</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 86, vol. 23, f. 391.

<sup>19</sup> *Ibidem*, vol. 1, f. 97-97v.



La sfârșitul anului 1947 Iosif Capotă a luat legătura cu lideri ai P.N.Ț. din Cluj, prin intermediul surorii sale, Ana Capotă. Emil Hațieganu și Copilu Chiatră i-au trimis scrisori de încurajare în care își exprimau regretul că trebuie să se ascundă „pentru simplul motiv că-și iubește țara și neamul”<sup>20</sup>. Prin mijlocirea lui Copilu Chiatră, Iosif Capotă i-a trimis o scrisoare episcopului greco-catolic Iuliu Hossu, cunoscut pentru ideile sale împotriva noului regim<sup>21</sup>. În anul 1956, după eliberarea din închisoare a lui Emil Hațieganu, a luat din nou legătura cu acesta. Liderul țărănist i-a transmis lui Iosif Capotă că situația internațională era favorabilă, sfătuindu-l să nu renunțe la ideile sale deoarece în scurt timp ar fi urmat amnistii privind infracțiunile politice<sup>22</sup>.

Iosif Capotă a declarat în anchetă că prin intermediul tatălui său a primit o scrisoare din partea lui Teodor Șușman senior în care acesta îi propunea să meargă la el în comuna Răchițele pentru ca împreună să ia calea codrului; propunerea nu a fost acceptată, deoarece prea multă lume știa de „banda” Șușman și de locurile în care se ascundea, astfel încât Iosif Capotă considera că va fi prinsă repede<sup>23</sup>. În vara anului 1957 Teodor și Avisalon Șușman, prin Dumitru Tărău, i-au cerut lui Iosif Capotă un aparat de radio și un pistol; Capotă le-a vândut doar un aparat de radio marca „Turist” de care făcuse rost de la fratele său, Victor, din Arad<sup>24</sup>. A refuzat în continu-

---

<sup>20</sup> *Ibidem*, f. 62-62v.

<sup>21</sup> *Ibidem*, f. 63.

<sup>22</sup> *Ibidem*, f. 64v.

<sup>23</sup> *Ibidem*, f. 50-50v.

<sup>24</sup> *Ibidem*, f. 54v-55.

are orice legătură directă cu cei doi frați suspectându-i că erau „agenți provocatori”, deoarece știa că fuseseră arestați<sup>25</sup>.

Ancheta întocmită de Securitate arată că la începutul anului 1949 Iosif Capotă a hotărât să creeze o organizație care purta numele de *Frontul Național Creștin Iuliu Maniu, Gruparea pentru libertate, patrie și cruce*. „Am creat această organizație contrarevoluționară - afirma fugarul - datorită convingerilor mele anticomuniste și datorită hotărârii luate de mine de a lupta împotriva regimului democrat-popular. În afară de aceste motive, la crearea organizației contrarevoluționare a mai contribuit și propaganda făcută în acest sens de către statele capitaliste din apusul Europei și Statele Unite ale Americii”<sup>26</sup>.

Alexandru Dejeu, rudă a fugarului (era căsătorit cu nepoata de soră), a fost cel care i-a cunoscut cel mai bine acțiunile și i-a oferit o substanțială susținere materială. Cu toate acestea el declara în anchetă că Iosif Capotă n-a avut nici o organizație și că i-a spus că răspândește manifeste în numele *Frontului Național Iuliu Maniu* „pentru a avea mai multă autoritate” în rândul populației<sup>27</sup>. De fapt cei doi aveau păreri diferite în legătură cu modalitatea de schimbare a regimului comunist din România: dacă Alexandru Dejeu susținea ideea că schimbarea se va face lent, în urma unei evoluții interne a societății românești sau - în timpul evenimentelor din Ungaria din 1956 - că și la noi va izbucni o revoluție sau

---

<sup>25</sup> *Ibidem*, f. 53.

<sup>26</sup> *Ibidem*, vol. 9, f. 87.

<sup>27</sup> *Ibidem*, f. 55.

o răsccoală, Iosif Capotă considera că doar un război între Occident și U.R.S.S. va duce la nimicirea comunismului<sup>28</sup>. Și Teofil Crețu, unul dintre cei care a fost considerat membru al așa-numitei organizații, a declarat: „Iosif Capotă nu mi-a vorbit de nici un fel de organizație. Denumirea cu care semna manifestele mi-a spus că o folosește ca să inducă în eroare oamenii care citesc manifestul, în sensul ca aceștia să creadă că este vorba de o organizație mare”<sup>29</sup>, că „organizația o forma el însuși și semna manifestele în felul acesta pentru a avea mai mult efect la locul de destinație, pentru ca cei ce vor primi astfel de manifeste să vadă în ele activitatea unei organizații subversive care luptă pentru libertate și pentru binele neamului”<sup>30</sup>.

Denumirea așa-zisei organizații și scopurile sale au fost relatate de către Iosif Capotă: „Organizația pe care am creat-o și condus-o eu purta denumirea de *Gruparea pentru libertate, patrie și cruce*. Consideram că foștii membri și simpatizanți ai partidelor istorice reprezintă o rezistență contra orânduirii democrat-populare din RPR. Acestei rezistențe i-am dat denumirea simbolică de *Frontul Națiunii Creștine* la care am adăugat numele lui Iuliu Maniu pe care-l consideram ca fiind figura cea mai proeminentă de om politic ce reprezenta atunci simbolul de luptă și rezistență împotriva formei de guvernământ din R.P.R. În cadrul acestui front simbolic, am creat organizația căreia i-am dat denumirea de *Gruparea pentru libertate, patrie și cruce*. Astfel, întreaga denumire a organizației

---

<sup>28</sup> *Ibidem*, vol. 1, f. 313-313v.

<sup>29</sup> *Ibidem*, vol. 5, f. 84v.

<sup>30</sup> *Ibidem*, vol. 9, f. 41v.

contrarevoluționare era: *Frontul Național Creștin Iuliu Maniu, grija noastră pentru libertate, patrie și cruce*<sup>41</sup>.

Scopul așa-zisei organizații contrarevoluționare „a fost acela de a întreține în rândul populației o atmosferă de rezistență contra sistemului democrat popular din R.P.R., de a sădi în conștiința cetățenilor neîncrederea în trăinicia acestui regim, de a [face] propagandă împotriva lui. Prin aceasta urmăream ca în cazul unor viitoare alegeri sub control internațional să asigur o majoritate de voturi care să ducă la schimbarea formei de guvernământ. Prin crearea organizației contrarevoluționare, am mai urmărit ca în cazul izbucnirii unui război între cele două lagăre, și numai în acest caz, această organizație să lupte pe cale armată în vederea răsturnării formei de guvernământ democratic din R.P.R., luptă la care, bineînțeles, urmau a fi atrase și alte elemente ostile regimului”<sup>42</sup>.

Persoanele cele mai apropiate de Iosif Capotă au fost: Alexandru Dejeu, medic, fost membru P.N.Ț., Traian Tulbure, învățător, fost simpatizant al P.N.Ț. și ulterior membru al P.S.D., Gheorghe Creșu, țăran, fost membru P.N.Ț. și șeful organizației P.N.Ț. din comuna Brăișor, Teofil Creșu, conductor C.F.R. fost membru P.N.Ț., Gheorghe Duhanes, funcționar și Iosif Roșca, topograf, ambii foști membri ai Tineretului Național Țărănesc Iuliu Maniu. În afară de aceștia, în activitatea desfășurată au fost implicate și alte persoane care l-au sprijinit material pe Iosif Capotă, care au cunoscut acțiunile sale sau care au răspândit manifeste<sup>43</sup>.

---

<sup>41</sup> *Ibidem*, vol. 1, f. 68.

<sup>42</sup> *Ibidem*, f. 68-68v.

<sup>43</sup> *Ibidem*, vol. 9, f. 87.

Principală acțiune întreprinsă de Iosif Capotă a fost redactarea, multiplicarea și răspândirea unor manifeste cu conținut ostil regimului comunist. Gheorghe Crețu declara că: „Prin redactarea și difuzarea manifestelor fugarul [Iosif Capotă – n.n.] mi-a spus că voia să arate și organelor de stat realitatea în țara noastră și în celelalte țări socialiste subjugate de Rusia. Mai urmărea să semene neîncredere în trăinicia regimului democrat popular din RPR, să instige la răsturnarea regimului și să intimideze cetățenii, mai ales că manifestele erau semnate *Gruparea Iuliu Maniu Vlădeasa pentru libertate, patrie și cruce*, ca să arate că totuși sunt români care luptă pentru eliberarea patriei și pentru binele neamului românesc”<sup>34</sup>.

Deși manifestele au fost redactate încă din vara anului 1949, ele au fost răspândite destul de târziu, abia în 1950. În legătură cu acest decalaj dintre data întocmirii manifestelor și cea a expedierii lor, Iosif Capotă declara: „Prin răspândirea acestor manifeste am urmărit să provoc o stare de agitație și împotrivire față de regimul democrat popular. Consideram că în primii ani după dispariția mea de la domiciliu, respectiv anii 1948-1950, elementele reacționare rămase în libertate întrețin această atmosferă dorită de mine. Văzând însă înspre sfârșitul anului 1950 și începutul anului 1951 că populația se acomodează cu noua situație, fără a întreprinde nimic împotriva ei, am crezut necesar ca prin expedierea acestor manifeste să redeștept în ei sentimentele de ostilitate față de regim pentru a nu-i lăsa să se încadreze în noua orânduire”<sup>35</sup>. Manifestele erau

---

<sup>34</sup> *Ibidem*, f. 47v-48.

<sup>35</sup> *Ibidem*, vol. 1, f. 138v.

multiplycate fie la mașina de scris, de către autor, fie de mână, de către Iosif Capotă sau de către diferite persoane de sprijin. Gheorghe Crețu, unul dintre cei care a multiplicat și răspândit manifeste, declara: „Fugarul [Iosif Capotă – n.n.] mi-a spus că a mai scris astfel de manifeste tot cu mâna și mi-a cerut să le multiplic eu pentru a nu se putea descoperi după scris autorul manifestelor [...] conținutul lor s-a redat într-o formă mai literară, iar scrisul meu nu este un scris ortografic corect de om intelectual [...] fugarul a urmărit prin aceasta împiedicarea descoperirii autorului manifestelor, astfel că după scris nu se îndreptau asupra sa nici un fel de suspiciuni și nu s-ar fi putut îndrepta bănuieli nici asupra mea și nici asupra fugarului”<sup>36</sup>.

În legătură cu momentele alese pentru difuzarea manifestelor, Iosif Capotă declara: „Prin răspândirile de manifeste cu ocazia unor aniversări urmăream să trezesc în conștiința cetățenilor, tocmai în acele momente de sărbătoare, sentimentul că regimul se va schimba și că împotriva lui există o rezistență organizată ce luptă și activează în acest scop”<sup>37</sup>. Manifestele erau răspândite prin diferite persoane ce aveau drumuri de făcut în localități mai îndepărtate, cu prilejul unor aglomerări de persoane (de exemplu târguri) și cu ocazia unor aniversări, sărbători (de exemplu la 23 august, 7 noiembrie, 30 decembrie etc.) sau acțiuni politice începute de guvern (de exemplu în ajunul alegerilor)<sup>38</sup>. Cea mai des folosită metodă de răspândire era aruncarea

---

<sup>36</sup> *Ibidem*, vol. 9, f. 42.

<sup>37</sup> *Ibidem*.

<sup>38</sup> *Ibidem*, vol. 1 f. 105-105v.

manifestelor pe străzi, în piețe, curți, cutii poștale etc. de către persoanele cărora Iosif Capotă le încredința acest lucru, dar erau trimise și prin poștă către Prezidiul M.A.N., Președintele Consiliului de Miniștri, ministere, Academia R.P.R., A.R.L.U.S. și altor instituții de importanță secundară precum Institutul român pentru relațiile culturale cu străinătatea, Asociația studenților din R.P.R., Crucea Roșie, structuri regionale de partid, unor legații și ambasade<sup>39</sup>. Manifestele erau trimise prin poștă de la Cluj (de către Gheorghe Cătaș) și de la Oradea (de către Onița Cătaș), fiind trecute nume de persoane sau instituții reale la expeditor<sup>40</sup>, pentru a deruta autoritățile. Astfel, Iosif Capotă a dat spre a fi trimise de către colaboratorii săi circa 30-40 de plicuri cu manifeste<sup>41</sup>.

Autorul manifestelor a ținut o evidență scrisă a numărului lor, a „genurilor” (erau circa 30-32 de genuri, pe diverse teme<sup>42</sup>), a persoanelor care le difuzau și a locurilor unde urmau să fie împrăștiate. După calculele sale, au fost redactate și date spre difuzare circa 5000 de manifeste. Numai o parte din ele au fost răspândite efectiv, restul fiind distruse sau ascunse, din frică, de persoanele cărora le erau încredințate.

Titlurile manifestelor sunt edificatoare: „Solie către

---

<sup>39</sup> Iosif Capotă spera ca manifestele sale să fie folosite de ambasade ca probe împotriva regimului din R.P.R. (*Ibidem*, f. 130v). Acesta a fost principalul cap de acuzare, condamnarea la moarte bazându-se pe legăturile pe care le-ar fi avut cu străinătatea.

<sup>40</sup> De la Cluj erau expediate în numele lui Dumitru Dejeu, prim-secretar al P.M.R. din regiunea Cluj, iar de la Oradea în numele organizației A.R.L.U.S. din regiune (*Ibidem*, f. 120, 129).

<sup>41</sup> *Ibidem*, f. 41.

<sup>42</sup> *Ibidem*, vol. 5, f. 41v.

români“, „Români din regiunea Vlădeasa și cetățeni din Târgul regiunii Vlădeasa“, „Frați români“, „Scrisoare către comuniști“, „Dorul românilor din sclavia bolșevică“, „Noi nu vrem raiul bolșevic“, „Rușii – dușmanii dreptății și pământului românesc“, „Soldatul bolșevic sau diavolul roșu“, „La noi în republica populară“, „Moarte bolșevismului“, „Tovărășirea rusească“, „Kremlinul și omul“, „Să știi rusule barbar“, „Stalin – anticristul evanghelic“, „Noi nu vrem bolșevism“, „Țărani români – ne poruncesc strămoșii“, „Țăranii țării mele îndurerate“, „Temelia țării sunt țăranii“, „Neamul și țăranii una sunt“, „Răvaș către țăranii“, „Dorul țăranului ajuns rob pe brazda lui“, „Răvaș moților de la Vlădeasa“, „Lui Dumnezeu“, „Armate creștine – soli ai libertății“, „Altarele sub pumnul bolșevic“, „Creștinismul liman de izbăvire“, „Biserica creștină universală“, „Noi și crucea Golgotei“, „Viața noastră sunt martirii“, „Politica cea bună în România de mâine creștină“, „Dorul și credința mea“<sup>43</sup>.

În vara anului 1949, iar apoi în 1952, Iosif Capotă a redactat o serie de scrisori semnate „Apărătorii comorilor creștine și naționale, secția demascarea trădătorilor“ pe care le-a trimis prin poștă preoților din regiunea Huedin, unor școli și protopopiate. Ele erau îndreptate în mod special împotriva protopopului de Huedin, Petre Pop, fost membru al P.N.L. care aderase la politica partidului comunist, și tuturor celor care făcuseră acest lucru. Scrisorile erau adresate preoților deoarece în comune ei se bucurau de autoritate și influență<sup>44</sup>. Denumirea de „Apărătorii comorilor creștine și naționale, secția

---

<sup>43</sup> *Ibidem*, vol. 1, f. 225-269.

<sup>44</sup> *Ibidem*, f. 137-138.



demascarea trădătorilor" reprezenta o organizație subversivă fictivă, pentru ca scrisorile să aibă o mai mare autoritate și să se creadă că vin din partea unei grupări bine pusă la punct<sup>43</sup>.

Iosif Capotă spunea că în Uniunea Sovietică erau hotărâte toate măsurile care se luau la noi în țară<sup>44</sup>. De aceea manifestele aveau ca temă centrală antiteza bolșevism, păgânism – românism, creștinism.

Bolșevicii erau văzuți ca guvernanți păgâni, scelerati, apatrizi, monștri; ei promovează jaful legiferat, ura, biciul și duba; politica lor nu este populară, ci „mortuară”; legea lor este nelegiuirea și silnicia, iar regimul lor este sclavagist și perfid. Stalin era „anticristul evanghelic”, țar flămând, muscal vampir umflat de sânge și bir, călău, groparul libertății, dascăl renegat și preot ateu al necredinței. Soldatul bolșevic era diavolul roșu, viclean, desfrânat, pătimaș și animalic, „cere spirt, rachiu, vin, ceasul, haina și paltonul, ghctele<sup>45</sup> și pantalonul”.

Comuniștii români erau un „parlament de boi în slujba Moscovei” cu legi ticluite de la ruși, bandiți, vânduți, hoți, nemernici, conduc prin fals și teroare, mincinoși, vorbesc de fericirea colhozurilor, trădători, turme de mișei, păgâni, trândavi, leneși cu leafă, neisprăviți, exploataitori care jefuiau truda poporului pe toate căile.

Prin opoziție, țărani erau exponenții românismului autentic. Pentru a se face înțeles mai bine de către cei cărora le erau adresate, în manifestele către țărani Iosif Capotă folosea imagini tradiționale, scria versuri în stil popular și făcea apel la figurile importante ale istoriei

---

<sup>43</sup> *Ibidem*, f. 139v; vezi și vol. 8.

<sup>44</sup> *Ibidem*, vol. 5, f. 41v.

românilor (Decebal, Traian, Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul). Țăranul era în lanțuri, despuiat de munca lui, de proprietatea asupra pământului strămoșesc și obligat să dea cote la stat, poporul era gol și dezbrăcat de drepturi, patrioții piereau în lagărele morții. Iosif Capotă făcea apel la patriotism și conștiință, considerând misiunea lui ca pe un apostolat. El sesiza contradicția propagandei comuniștilor care au adus o „pace” a robiei comuniste dar și „lupta de clasă”.

Mitul „venirii americanilor” se regăsește și în unele manifestele redactate de Iosif Capotă. Prin acestea el urmărea „să pregătească oamenii pentru a fi gata să-i ajute pe cei care vor veni să-i elibereze”<sup>47</sup>.

Dintre manifeste se remarcă cel intitulat „Dorul și credința mea”<sup>48</sup>, testamentul politic al lui Iosif Capotă, redactat în decembrie 1951 și completat în iunie 1953. El își dorea ca în cazul în care ar fi murit, testamentul să rămână mărturie a convingerilor și a activității sale împotriva regimului comunist, pentru că dorința lui supremă nu a fost „să moară de bătrân, ci mai degrabă a preferat onoarea de a muri de român și de creștin”<sup>49</sup>. „Mortificarea pe care am acceptat-o – moartea pentru lume, înainte de a fi mort din viață – este cea mai grozavă agonie. Dacă n-ar fi fost credința, speranța și iubirea de bine și de adevăr – arme ce mă vor face învingător - cu voia mea n-aș mai fi supraviețuit”<sup>50</sup>. În final elogia persoana și activitatea lui Iuliu Maniu. Acest testament a

---

<sup>47</sup> *Ibidem*, f. 40.

<sup>48</sup> Vezi anexa.

<sup>49</sup> *Ibidem*, vol. 1, f. 225.

<sup>50</sup> *Ibidem*.

fost multiplicat în mai multe exemplare și dat spre păstrare, împreună cu câte un exemplar din toate celelalte manifeste, lui Iosif Roșca, Gheorghe Duhaneș, Ioan Borșig, Irina Creț, Onița Cataș, Axente Murdure și lui Vasile Capotă<sup>51</sup>; în cazul schimbării regimului politic din România, documentele păstrate în mai multe exemplare și la persoane diferite ar fi constituit dovezi ale activității sale<sup>52</sup>.

Considerând că existau șansele unei destinderi internaționale după Conferința de la Geneva, la sfârșitul anului 1954 Iosif Capotă își încetează activitatea de răspândire a manifestelor<sup>53</sup>.

Doar după trei ani, pe 7 decembrie 1957, Iosif Capotă va fi arestat. În ultimul interogatoriu de inculpat din 10 iunie 1958, probabil la recomandarea avocatului său, Iosif Capotă a declarat din nou motivele care l-au determinat să se opună comunismului, dar și faptul că își dă seama de realizările regimului politic din țară care „joacă un rol pozitiv în viața societății, a poporului”<sup>54</sup>. Prin sentința nr. 900 din 8 iulie 1958 a Tribunalului Militar al Regiunii a III-a Militară a fost condamnat la moarte. Cererea de recurs din 14 iulie 1958 se baza pe recunoașterea de către inculpat a superiorității regimului comunist și renunțarea „în mod implicit și liber la cea mai mare parte a convingerilor” sale. Își exprima speranța ca instanța să-i ofere posibilitatea să devină „cetățean loial și liber, gata să contribuie printr-o muncă

---

<sup>51</sup> *Ibidem*, vol. 5, f. 42.

<sup>52</sup> *Ibidem*, vol. 1, f. 98v-99.

<sup>53</sup> *Ibidem*, f. 46.

<sup>54</sup> *Ibidem*, vol. 5, f. 46v.

rodnică la dezvoltarea bunei stări materiale și culturale a poporului patriei sale<sup>55</sup>. Cu toate că a adoptat această tactică, la 1 august 1958 Tribunalul Suprem – Colegiul Militar a casat sentința și a schimbat încadrarea juridică a faptei, dar a menținut pedeapsa la care a fost condamnat de instanța de fond<sup>56</sup>. Prezidiul M.A.N. în ședința din 22 august 1958 a respins cererea de comutare a pedepsei capitale<sup>57</sup>, astfel că Iosif Capotă a fost executat prin împușcare la penitenciarul Gherla, la data de 2 septembrie 1958<sup>58</sup>. Aceeași soartă a avut-o și Alexandru Dejeu, considerat cel mai apropiat colaborator și inițiatorul unui nucleu de rezistență în comuna Dragu, unde era medic uman.

Ca o reabilitare morală, la 26 ianuarie 1998 Curtea Supremă de Justiție a pronunțat recurs în anulare împotriva sentinței nr. 900 din 8 iulie 1958 a Tribunalului Militar al regiunii a III-a Militară și deciziei nr. 213 din 1 august 1958 a Tribunalului Suprem – Colegiul Militar<sup>59</sup>.

Prin acțiunile pe care le-a desfășurat timp de mai bine de 10 ani, Iosif Capotă a urmărit să mențină în rândul populației din regiunea Huedin o atmosferă de nesiguranță în trăinicia regimului comunist și speranța

---

<sup>55</sup> *Ibidem*, f. 319-319v.

<sup>56</sup> *Ibidem*, vol. 24, f. 38. Iosif Capotă a fost condamnat pe baza art. 186, alin. 1 din Codul Penal care prevedea: „Cetățeanul român care unește sau se pune în înțelegere cu guvernele străine sau cu agenții lor ori cu partide, asociații sau grupări străine cu caracter politic, spre a provoca război contra statului român, spre a înlesni ori aduce ocupația străină, comite crima de trădare de patrie și se pedepsește cu moartea” (*Ibidem*, vol. 28, f. 16).

<sup>57</sup> *Ibidem*.

<sup>58</sup> *Ibidem*, vol. 8A, f. 28.

<sup>59</sup> *Ibidem*, vol. 28, f. 1-20.

că acesta se va schimba, că lucrurile vor reveni la situația de dinainte. Manifestele pe care le redacta conțineau îndemnuri la respingerea colectivizării și cotelor, la împotrivirea față de armata rusă de ocupație în așteptarea sprijinului din exterior, îndemnându-i pe oameni să fie gata de luptă pentru redobândirea libertății.

Încheiem cu aprecierea făcută de Alexandru Dejeu în legătură cu acțiunea lui Iosif Capotă: „Ceea ce eu cred că a urmărit Capotă Iosif este același scop pe care l-am urmărit și eu în [...] condițiuni de relativă libertate, să influențez mersul evenimentelor politice prin cuvântul scris și vorbit spre o schimbare a regimului politic actual într-un regim liberal-democrat. Prin răspândirea manifestelor Iosif Capotă a urmărit tot influențarea mersului istoriei. Nu m-am exprimat exact când am spus că lupta prin manifeste era ineficace. Am considerat că nu-și are rost în actuala fază, așa cum a făcut Iosif Capotă. Nu mai era nevoie atunci de nici o acțiune, fiindcă zarurile erau aruncate<sup>460</sup>.”

---

<sup>460</sup> *Ibidem*, vol. 6, f. 59.

**„Dorul și credința mea“**

**8 mai 1947, 19 decembrie 1951, 4 iunie 1953**

În cazul când eu nu voi mai fi, vă rog să predați fiilele alăturate în număr de...

- familiei mele, rudelor, prietenilor ori tuturor celor ce vreau să le primească, împreună cu conținutul ce urmează:

Auto-încadrat în organizația simbolică „Frontul Național Creștin Iuliu Maniu” și „Gruparea de luptă pentru Libertate, Patrie și Cruce” din regiune, precum și îmboldit de porunca tainică a Istoriei plină de zbucium pentru drepturile și năzuințele românești și creștine, am redat pe fiilele alăturate, după cum m-au ajutat puterile sufletului, tot ceea ce cred despre lume și tot ceea ce dorește Omenirii și Neamului meu românesc.

Sunt aici multe din manifestele răspândite în regiune și Transilvania, precum și exemplare din pocziile pe care le-am scris pentru mine și prezent, dar mai ales pentru posteritate, ca să înțeleagă că n-am fost un seclerat, ci un om care n-am dorit să trăiesc cu orice preț și că dorința mea supremă n-a fost să mor de bătrân, ci mai degrabă am preferat onoarea de a muri de român și de creștin.

Celor care nu-și justifică locul în spațiu fără să acuze, să zădărnicească, cu alte cuvinte să întrețină puterea diavolului în suflete și minți, îi rog să primească următorul răspuns: Subsemnatul, prin asentimentul aproape unanim al regiunii Vlădeasa, am fost solicitat și cu voia mea am primit

---

<sup>61</sup> *Ibidem*, vol. I, f. 225-225v.

un rol activ în viața politică<sup>42</sup>, tocmai în momentul când Patria și Neamul erau la răspântia apocaliptică a existenței lor. Acest rol pe care mulți îl priveau ca un mijloc de căpătuială, cu l-am privit așa cum trebuie – ca un apostolat, pentru care era nevoie de mai multă conștiință și patriotism, decât spirit ori talent. Acesta este și astăzi principiul meu călăuzitor.

Ei bine, privind din această poziție evenimentele din primăvara anului 1947 și următorii, în fața mea se prezentau trei alternative:

1. să plec capul, să mă supun – ceea ce era sinonim cu lașitatea și trădarea;
2. să nu mă plec, să lupt deschis – ceea ce era sinonim cu înfrângerea sigură, deoarece forțele în luptă erau cu totul inegale;
3. în fața acestei situații – deplin conștient și hotărât – n-am depus armele, ci m-am retras pe poziții mai avantajoase și străbune, unde să aștept momentul favorabil, mai apropiat sau mai tardiv, dar inevitabil, când voi putea alături de neamul întreg să lupt în frontul ofensiv contra dușmanului cotorpitor - pângâr și vandal. Mortificarea pe care am acceptat-o – moartea pentru lume, înainte de a fi mort din viață – este cea mai grozavă agonie. Dacă n-ar fi fost credința, speranța și iubirea de bine și de adevăr – arme ce mă vor face învingător -, cu voia mea n-aș mai fi supraviețuit:

---

<sup>42</sup> Candidat deputat în alegerile parlamentare din toamna anului 1946 pe lista organizației județului Cluj a Partidului Național Țărănesc, care în acele momente grele pentru țară se transformă spontan și firesc în Mișcare națională și creștină condusă de personalitatea D-lui Iuliu Maniu, care intruchipează totalitatea neapleritoare a năzuințelor românești, cea mai populară figură de om politic național și democrat ce a pășit granițele Europei. Caracter gigant, statuia onoarei și libertății cetățenești ce va străjui vilele, orașele și capizulele provinciilor României. Personalitatea lui în fruntea unei elite de tribuni, eroi și martiri, este nădejdea sigură a reînvierii Humanității Mari (nota aparține lui Iosif Capotă și încheie textul manifestului).

Ele mi-au dat putere  
Să pribegesc în lume,  
Să cânt în taină dorul  
Ce-mi amărăște Neamul  
Și clocotește-n mine-  
În satele române -  
Și-n cetățile cu suflete Creștine.

Îmi iubesc fără-ncețare  
Patria, Neamul și Legea  
Fericirea și nădejdea  
Într-o lume de popoare  
În care să strălucească  
Faldurile tricolore  
Eu vreau drepturi, libertate

Țară, neam, frățietate  
Cu toate popoarele  
Ce cuprinde Soarele  
Și recunosc un stăpân  
Înțelept, Măreț și Bun  
Pe Dumnezeu Unul Sfițat  
Peste Cer și pe Pământ.

Doamne! Pentru Neamul meu creștin aduc rugă  
Izbăvește-l de-atâta robie și trudă,  
Ajută-l să sfărme jugul cel greu  
Să-ngroape pe veci comunismul ateu,  
Dă-ne puteri să spargem mai curând paharul  
Ce ni l-ai pus pe masă ca să-i sorbim amarul,

Revărsă-ți din nou fericirea peste patria mea  
Fă să domnească proura stăpânirea Ta,  
Îngăduie-ne să trîmbițăm în lume  
Că-n România Mare din nou se-nalță-altare  
C-au înviat oștenii lui Ștefan cel Mare și  
că pornim prîmă spre porțile barbare.

8 mai 1947-4 iunie 1953,  
Dr. Iosif Capotă - Vlădeasa



## GRUPUL POP - ONIGA: REZISTENȚĂ ARMATĂ ANTICOMUNISTĂ SAU NESUPUNERE CIVICĂ?<sup>1</sup>

**L**a 27 august 1953, Tribunalul Militar Teritorial Oradea pronunța Sentința nr. 577/1953<sup>2</sup> prin care Rusu Ioan și Măț Ioan erau condamnați la câte 25 de ani muncă silnică și 10 ani degradare civică fiecare, Dobre Mircea, Pașca Vasile și Pop Achim la câte 22 de ani

---

<sup>1</sup> Nicolae Pop din Lăpușul Româneșc și Atanasie Oniga, preot greco-catolic din aceeași localitate, au fost considerați de Securitate conducătorii acestui grup, din care au mai făcut parte: Pop Achim și Pop Aristina (copiii lui Pop Nicolae), Pașca Vasile, Hotea Vasile, Dobre Mircea, Blaga Vasile, Chindriș Vasile, Chindriș Ștefan, Chindriș Dumitru, Dunca Gavril, Dunca Ilieș, Hotico Dumitru, Hotico Ioan, Măț Ioan, Rusu Ioan, Trădar Vasile și Jurj Toader, cf. *Istoricul bandeii de fugari Pop - Oniga din comuna Lăpușul Româneșc, raionul Lăpuș, regiunea Baia Mare*, în A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dos.2426, vol.1, ff.15-19. De asemenea, odiseea grupului este prezentată în cartea lui Șt. Bellu, *Măchorea răscordată. Mărmoră ale rezistenței anticomuniste*, Baia Mare, Ed. Gutinul, 1993.

<sup>2</sup> Este vorba de sentința dată în urma judecării celui de-al doilea lot de persoane din grupul amintit (A.M.J., D.I.M., fond Penal, dos.724, vol.1, ff.505-513). Același Tribunal a pronunțat Sentința nr.89/20 februarie 1953 pentru lotul Dunca Ilieș, Dunca Gavril, Hotico Ioan, Chindriș Vasile, Chindriș Ștefan, Chindriș Dumitru (*Ibidem*, dos.160, vol.2, ff.524-527), fiind condamnați tot pentru „uneltire contra ordinii sociale”. În ambele cazuri, alături de membri ai grupului au fost judecați și o serie de favorizatori, în total 40 de persoane.

muncă silnică și 10 ani degradare civică, iar Tivadar Vasile și Pop Aristina la câte 20 de ani muncă silnică și 8 ani degradare civică în baza art.209, partea a III-a C.P.<sup>3</sup> „pentru delictul de uneltire contra ordinii sociale”.

Decizia era motivată astfel: „Din analiza probelor administrate dosarului se constată că într-adevăr, acuzații au participat la organizația paramilitară condusă de Pop Nicolae Achim, al cărui scop final era acela de a răsturna prin violență, în eventualitatea unui nou război mondial, ordinea noastră de Stat.

Organizația are un caracter paramilitar, luându-se în considerare următoarele caracteristici:

- a existat un șef al organizației în persoana numitului Pop Nicolae Achim;
- toți membri organizației au purtat asupra lor arme și muniții militare;
- scopul organizației era acela de a distruge în mod violent orânduirea noastră de Stat.”

În continuare se afirma că „acuzații au acceptat să se încadreze în această organizație contrarevoluționară”, faptul că „au acceptat să activeze în această organizație declarându-se de acord cu scopurile urmărite, din aceste considerente rezultă că acuzații, cu bună știință și în mod liber, au săvârșit faptele lor, cunoscând în prealabil că asemenea fapte sunt interzise și pedepsite de lege, în ultima analiză se declară de acord cu rezultatul criminal

---

<sup>3</sup> „Se pedepsesc cu muncă silnică de la 15 la 25 de ani și degradare civică de la 5 la 10 ani, cei care inițiază, organizează, activează sau participă la organizațiuni de tip fascist, politice, militare sau paramilitare”, vezi, Victor Popadopol, Ilie Stoenescu, G.V. Protopopescu, *Codul Penal al R.P.R. actualizat*, Editura de Stat, 1948, p.269.

al acțiunii lor, așa încât Tribunalul îi condamnă pentru aceste fapte.”<sup>4</sup>

Întrebările care decurg de aici sunt următoarele: care au fost motivele pentru care membrii grupului au fugit în munți și dacă a fost Nicolae Pop șeful unei organizații paramilitare în adevăratul sens al cuvântului?

Nicolae Pop a fost nevoit să ia calea munților după ce, în mai 1949, îl scăpase din mână securiștilor pe Vasile Pașca, pe care îl adăpostea în „căsoiul”<sup>5</sup> său încă din aprilie 1948<sup>6</sup>. Acesta, fost membru activ al P.N.Ț., aflându-se în centrul comunei sale, în august 1947, își exprimase protestul față de regimul politic instaurat prin forță de către comuniști, iar „pentru a nu fi prins de autorități” dispăruse de la domiciliu<sup>7</sup>.

Au fost urmași de Achim și Aristina, cărora le era frică să rămână acasă „fiindcă tata era fugar”<sup>8</sup>.

Lor li s-a alăturat, în primăvara lui 1950, Ioan Măț, mănât în munți tot de frica autorităților.

„Eu eram vecin cu badea Nicolae –mărturisea acesta la începutul anilor `90. Eram aici vreo patru-cinci familii izolate. După fuga lui, Doamne ce chinuri am mai îndurat din partea autorităților pentru a-l denunța. Oamenii au fost bătuți și schingiuiți, dar degeaba. În toamnă trebuia să mă duc la armată. Văzând eu mersul lucrurilor, m-am dus în pădure la badea Nicolae.”<sup>9</sup>

Grupul s-a mărit considerabil în toamnă prin

---

<sup>4</sup> A.M.J., D.I.M., fond Penal, dos.724, vol.1, f.510.

<sup>5</sup> Locuință incropită pe lângă o stână.

<sup>6</sup> A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dos.2426, vol.1, f.16.

<sup>7</sup> A.M.J., D.I.M., fond Penal, dos.724, vol.1, f.30.

<sup>8</sup> *Ibidem*, ff.86, 102.

<sup>9</sup> Șt. Bellu, *op. cit.*, p.60.

cooptarea lui Chindriș Vasile, Chindriș Ștefan, Chindriș Dumitru, Dunca Gavril, Dunca Ilieș, Hotico Dumitru și Hotico Ioan, șapte tineri ce dezertaseră în vară de la detașamentul de muncă Săcel – Iza și pe care Securitatea îi socotea periculoși, „deoarece dau naștere în rândul populației la diferite zvonuri și comentarii în ce privește un nou război“, ceea ce-i făcea pe „țărani săraci și mijlocași din comuna Ieud să nu se înscrie în G.A.C., plecând urechea la acești fugari“<sup>10</sup>.

În decembrie același an se afla printre ei și Atanasie Oniș, care se ascundea în urma unui incident petrecut în comună în ziua de Sfântu Dumitru a anului 1948, când enoriașii săi i-au obligat pe activiștii de partid veniți să facă propagandă ateistă să se „boteze“ îmbrăcați în raul Lăpuș<sup>11</sup>.

Mircea Dobre, Vasile Tivadar, Ioan Rusu – toți trei urmăriți pentru activitate legionară – Vasile Blaga și Jurj Toader au devenit membri ai grupului în anul 1951<sup>12</sup>.

Persoana cu cea mai mare autoritate a fost Nicolae Pop, cel mai vârstnic din grup și, fost pădurar, un foarte bun cunoscător al drumurilor de munte. De asemenea, prin prestigiul de care se bucura în cadrul comunității a reușit să asigure mijloacele de subzistență ale grupului, precum și armele, în marea lor majoritate de la sătenii ce nu le predaseră la posturile de miliție<sup>13</sup>. El nu era însă un om cu experiența războiului, cu atât mai puțin a organizării unui grup după reguli militare.

---

<sup>10</sup> A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dos.2425, vol.1, f.4.

<sup>11</sup> Șt. Bellu, *op. cit.*, pp.73-74.

<sup>12</sup> A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dos.2426, vol.1, f.17.

<sup>13</sup> A.M.J., D.I.M., fond Penal, dos.160, vol.2, f.18.

Nu se cunosc foarte multe lucruri despre modul în care s-au organizat în munți, dar nicăieri, nici măcar în declarațiile luate celor prinși de Securitate în timpul interogatoriilor nu apar date despre antrenamente sau despre o organizare pe baze militare care să îndreptățească o clasificare a grupului ca organizație paramilitară. Ioan Măț vorbește despre dorința lui Pop de a-i ține grupați, în sensul de a nu se despărți prea des pentru a nu cădea în plasa securiștilor și despre misiunile în care plecau. Tot el spune ce însemna pentru ei „a pleca în misiune”: a face rost de hrană, halne și lemne de foc<sup>14</sup>.

Ajutorul acordat de rude a fost și el prețios pentru longevitatea grupului, o mare parte din hrană fiind asigurată de acasă<sup>15</sup>.

Casele rudelor erau vizate însă și de către Securitate și Miliție, astfel încât, în seara de 8 iunie 1951, „o patrulă de Miliție ce făcea pândă în jurul căsoiului lui Pop Nicolae” a zărit un grup de șase persoane care se îndreptau spre casă. Printre ei se afla și Ioan Măț, rănit apoi de milițienii ce deschiseseră focul. Pentru salvarea acestuia s-a ripostat, din partea grupului, cu foc<sup>16</sup>. O singură dată mai procedaseră în mod similar, și atunci pentru salvarea lui Pașca<sup>17</sup>.

Nici Securitatea nu a putut demonstra însă alte atacuri din partea grupului, așa cum reiese dintr-un raport de activitate: „Nu s-au înregistrat atacuri din partea bandei, bandiții făcând uz de foc numai pentru acoperirea

---

<sup>14</sup> Vezi, pe larg, în Șt. Bellu, *op. cit.*, p.64.

<sup>15</sup> A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dos.2426, vol.1, ff.16, 305.

<sup>16</sup> *Ibidem*, f.278.

<sup>17</sup> A.M.J., D.L.M., fond Penal, dos.724, vol.1, f.34.

retragerii în contactul avut cu patrurile Miliției.<sup>18</sup>

Același lucru au susținut și cei acuzați, în timpul interogatoriilor<sup>19</sup>. Adoptând această strategie au reușit să se salveze.

N-au reușit să-și salveze însă „rezervele de alimente și îmbrăcăminte“, ce le-au fost capturate în „acțiunea de scotocire“ întreprinsă de Securitate la 18 februarie 1952, când, de altfel, au și fost capturați primii membri ai grupului – Hotico Ioan, Dunca Gavrilă și Dunca Ilieș<sup>20</sup>.

Acesta a reprezentat începutul sfârșitului. Dacă Oniga, Dobre și Blaga<sup>21</sup> plecaseră în septembrie 1951 din cauza unor neînțelegeri cu Nicolae Pop, iar Rusu și Tivadar „se îndreaptă spre Sighet, unde stau izolați pe la case cunoscute până la depistarea lor“<sup>22</sup>, alături de Nicolae Pop mai rămăneau din acel moment doar copiii săi (Achim și Aristina), Hotea și Măț.

Securitatea acționa în forță – au fost reținute o

---

<sup>18</sup> *Raport de activitatea chisă împotriva bandelor în perioada 1 iulie 1952– 20 ianuarie 1953*, în Marius Oprea, *Banalitatea răului. O istorie a Securității în documente: 1949-1989*, Polirom, Iași, 2002, p.288.

<sup>19</sup> Mircea Dobre: „Noi să nu atacăm, însă când vom fi atacați să luptăm cu hotărâre împotriva oricui ne-ar ataca.“ (A.M.J., D.I.M., fond Penal, dos.724, vol.1, f.75.), Vasile Chindriș: „Armamentul era în permanență asupra noastră, în sensul că dacă ne vom întâlni cu autoritățile să tragem asupra lor. Eu nu am tras asupra autorităților niciodată, de altfel nici nu m-am întâlnit cu ele deloc.“ (*Ibidem*, dos.160, vol.1, f.18.)

<sup>20</sup> A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dos.2426, vol.1, f.19.

<sup>21</sup> În noaptea de 5 spre 6 ianuarie 1953, pe când se aflau în casa părinților călugărului Nifon Casian din Rohla, înconjuțați fiind de trupele de Securitate, Oniga Atanasie a fost rănit grav și a murit la spital, iar Mircea Dobre a fost capturat (Șt. Bellu, *op. cit.*, p.88). Despre Blaga nu mai există alte informații.

<sup>22</sup> Au fost prinși în martie 1953 (A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dos.2426, vol.1, ff.18-19).

serie de persoane care sprijineau grupul, dintre acestea fiind recrutați și unii informatori, iar familiile lui Pop și Măț au fost „dislocate” pentru „dezrădăcinarea bandiților din acel teritoriu”<sup>23</sup>.

Măsurile luate dădeau și rezultate; prin „trădarea” unuia dintre cumnații săi, Ștefan Chindriș a fost prins la 13 septembrie 1952, Hotoico Dumitru fiind împușcat mortal<sup>24</sup>. La 27 septembrie, s-au predat la postul de miliție din leud Chindriș Vasile și Chindriș Dumitru<sup>25</sup>.

În iarnă a fost intensificată acțiunea de hărțuire a ultimilor membri ai grupului rămași liberi și cea de intimidare a populației prin „trimiterea în fața justiției” a „informatorilor inconsecvenți”, dintr-o notă-sinteză din 29 decembrie aflând că oamenilor lui Pop le era „tot mai greu să se aprovizioneze pentru iarnă”<sup>26</sup>.

Atins de o pareză, Pop însuși este găsit de doi localnici pe malul Botizei, „cărora prin semne le-a cerut să-l depună la miliție”<sup>27</sup>. Nu se știe cât a mai trăit<sup>28</sup>.

Celorlalți le era tot mai greu să se ascundă, deoarece, ca urmare a presiunilor la care erau supuși, „cetățenii nu mai vroiau să-i primească în locuințele lor”<sup>29</sup>.

În martie 1953 a fost raportată lichidarea grupului.

---

<sup>23</sup> Tg. Lăpuș la Sud și Căminic-Băiuți la Nord (*Ibidem*, f.306).

<sup>24</sup> Șt. Bellu, op. cit., p.88.

<sup>25</sup> A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dos.2426, vol.1, f.289.

<sup>26</sup> Notă-sinteză privind înnămurirea bandelor și fugărilor izolați din raza Regiunii Baia Mare, în *Ibidem*, ff.299-306.

<sup>27</sup> Șt. Bellu, op. cit., p.85.

<sup>28</sup> Ultimele date care apar despre el în documentele Securității sunt acestea: „Starea banditului Pop Nicolae se ameliorează în urma tratamentului primit la spital, însă, până în prezent, n-am reușit să obținem nici un material de la el, încercând toate variantele posibile.” (A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dos.2426, vol.1, f.306).

<sup>29</sup> *Ibidem*, f.267.

Denunțați, cei din urmă prinși au fost Aristina și Achim (rănit), Hotea Vasile, care-i însoțea, fiind rănit mortal<sup>30</sup>.

Prezentarea odiseei grupului, atât pe baza documentelor elaborate de Securitate, cât și a declarațiilor făcute de supraviețuitori în timpul anchetei și, de către unii, chiar la începutul anilor '90, demonstrează în mod clar faptul că n-a fost vorba de o organizație paramilitară, lipsind chiar bazele militare de constituire a grupului<sup>31</sup> și atacul asupra trupelor de Miliție și de Securitate.

În privința scopului – încercarea de a se salva prin fugă de furia autorităților comuniste, în așteptarea schimbării situației internaționale<sup>32</sup>, este cunoscut faptul că, în acea perioadă, orice act de respingere a unor legi considerate nedrepte, nesupunerea civică<sup>33</sup> în sine (protestele lui Pașca și Oniga, ajutorul acordat lor de către Pop), era considerat „uneltire contra ordinii sociale”.

Prin urmare, rezistența lor a fost mai mult de natură civică decât o rezistență armată. Desigur, în alte condiții, modul în care au înțeles să se opună comunismului ar fi putut duce la forme violente de protest sau de rebeliune.

Moartea unora dintre membrii grupului și condamnarea abuzivă, urmată de suferința celor care au cunoscut închisorile comuniste<sup>34</sup>, a fost cumplitul preț pe care l-au plătit.

---

<sup>30</sup> Șt. Bellu, op. cit., p.91. Tot în martie 1953 a fost prins și Ioan Mât, după ce, în februarie, fusese prins Vasile Pașca (A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dos.2426, vol.1, f.266).

<sup>31</sup> Este, printre altele, vorba de un grup constituit în mod conjunctural și nu prin recrutare.

<sup>32</sup> A.M.J., D.I.M., fond Penai, dos.160, vol.2, f.18 și dos.724, vol.1, f.70.

<sup>33</sup> Pentru definirea noțiunii de nesupunere civică, vezi David Miller (coord.), *Enciclopedia Blackwell a gândirii politice*, București, Editura Humanitas, 2000, pp.530-532.

<sup>34</sup> Cei condamnați nu fost eliberați pe parcursul anului 1964, beneficiind de grațierea pedepsei conform Decretului 310/1964.



## APARTENENȚA POLITICĂ A MEMBRILOR GRUPURILOR DE REZISTENȚĂ DIN ARDEAL (1948-1958)

**U**na dintre caracteristicile specifice regimurilor totalitare de tip comunist este aceea că ele, deși pretind că aprobă și respectă ideile democratice privind participarea la viața politică a statului, în practică elimină pluralismul politic și competiția dintre partidele politice. Pentru a justifica acest fenomen, statele comuniste afirmă că regimurile pluraliste nu sunt decât instrumente ale oligarhiei capitaliste, oligarhie care, conform luptei de clasă, trebuie să dispară, pentru a face loc unei societăți unitare, fără clase antagonice, aceasta fiind adevărata democrație<sup>1</sup>. În acest sens, una din definițiile pluralismului afirmă: „(...) Neajunsul comunismului constă în aceea că măsurile aplicate de el în vederea unificării poporului vor fi resimțite de mulți ca niște constrângeri ce le subminează drepturile individuale, le ignoră interesele și le lezează sentimentele de dreptate”<sup>2</sup>. În fapt, conform lui Raymond Aron,

---

<sup>1</sup> Raymond Aron, *Democrație și totalitarism*, București, Ed. All, 2001, p. 174.

<sup>2</sup> David Miller (coord.), *Enciclopedia Blackwell a gândirii politice*, traducere de Dragăni Stoianovici, București, Ed. Humanitas, 2000, p. 571.

„pentru a atinge obiectivele supreme ale unei societăți fără clase, puterea absolută a unui partid, care este exponentul proletariatului, este un mijloc indispensabil”<sup>3</sup>. Așadar, într-un stat de tip comunist monopolul puterii politice, mai exact existența unui singur partid, este cvasinecesară. Aceasta deoarece, în opinia lui Aron, „nu se poate făuri o societate omogenă, nu se pot desființa clasele sociale dacă partidul își impune să respecte drepturile opoziției. Atunci când se urmărește realizarea unor transformări fundamentale, trebuie înfrântă rezistența grupurilor ale căror concepții, interese sau privilegii, vor fi afectate”<sup>4</sup>.

În practică, anihilarea acestei rezistențe și destructurarea vechii societăți, urmată de construirea uneia noi, de tip socialist, nu s-a putut realiza decât printr-o singură metodă, prin teroare. Agresiunea brutală asupra întregii societăți și în special asupra vechii clase politice a fost calea cea mai uzitată și mai eficientă pentru preluarea puterii totale în stat.

În România, această agresiune a fost potențată și acutizată și de faptul că elita comunistă care o practica era complet ruptă de societatea românească, neavând nici aliați și nici o bază politică proprie<sup>5</sup>, fiind impusă cu forța din exterior. Clivajul ideologic în raport cu celelalte partide și lipsa unui sprijin real din partea populației au determinat noua elită comunistă să nu apeleze la metodele democratice de preluare a puterii într-un stat,

---

<sup>3</sup> Raymond Aron, *op. cit.*, p. 174.

<sup>4</sup> *Ibidem*, p. 59.

<sup>5</sup> Stelian Tănase, *Elite și societate. Guvernarea Gheorghe Gheorghiu Dej, 1948-1965*, București, Ed. Humanitas, 1998, p. 57.

alegeri libere și corecte, ci să treacă la acțiuni în forță contra adversarilor politici, folosindu-se în special de serviciile secrete și de armata sovietică.

Deoarece comuniștii doreau să dețină monopolul puterii politice, primele acțiuni au fost îndreptate asupra fostei elite politice, în special asupra membrilor Partidului Național Țărănesc (P.N.Ț.), Partidului Național Liberal (P.N.L.) și Mișcării Legionare. Cu largul concurs al Siguranței, care avea încă de la sfârșitul anului 1945 scopul de a urmări activitatea, organizarea și orientarea partidelor politice<sup>6</sup>, P.C.R. a trecut la o campanie de atacuri împotriva principalelor partide politice, dorind discreditarea și compromiterea liderilor de marcă. Într-un bilanț al Siguranței din 23 august 1947 se specifica: „(...) am urmărit acțiunea politică sub toate aspectele, concentrându-ne vigilența asupra P.N.Ț., în jurul căruia am apreciat că s-a polarizat acțiunea subversivă”<sup>7</sup>. După o campanie propagandistică virulentă, din 1946 s-a trecut la acțiuni fățișe de intimidare a membrilor P.N.Ț. și P.N.L. (arestări pe termen scurt, agresiuni fizice, amenințări etc.), acțiuni care s-au întezit în timpul campaniei electorale. În paralel, a început și discreditarea liderilor de la vârful acestor partide, prin implicarea lor, deocamdată colaterală, în procese politice de anvergură (cele mai importante fiind cele ale Mișcării Naționale de Rezistență și procesul Pop-Bujoiu). Toate acestea, la care s-au adăugat trucarea grosolană a alegerilor din 1946 și arestările continue ale unor fruntași politici din opoziție,

<sup>6</sup> *Cartea Albă a Securității*, vol. I, S.R.I., 1997, p. 35-36.

<sup>7</sup> Marius Oprea, *Nașterea Securității*, în *Analele Sighet*, 6, București, Fundația Academia Civică, 1998, p. 297.

au dus la debusolarea întregii societăți românești, dar în special a vechii elite politice, surprinsă nepregătită în fața valului fără precedent de teroare care s-a năpustit asupra ei. Răspunsul partidelor a constat în emigrarea legală sau ilegală a unor membri de vârf, cu scopul de a crea o rezistență externă, cât și în constituirea unor grupuri de rezistență în interior, cum ar fi „Haiducii lui Avram Iancu”, „Sumanele Negre”, „Graiul Sângelui” etc. Toate aceste ultime grupuri au fost însă puternic infiltrate de serviciile secrete, care au folosit activitatea lor, ca și procesele aferente, ca un nou mijloc de compromitere a liderilor de marcă ai partidelor politice.

Poziția P.C.R. față de legionari a fost însă puțin diferită, partidul având nevoie de ei pentru a se consolida. Într-o conferință ținută la Ministerul Afacerilor Interne la 18 mai 1948, ministrul Afacerilor Interne, Teohari Georgescu, justificând pactul cu legionarii, afirma că „s-a considerat că nu era potrivit să se ducă lupta împotriva tuturor dușmanilor deodată”, dar că acum „discuții cu unii legionari care ar pretinde că sunt cuminți nu facem. Nu mai credem pe nimeni. Trebuie să terminăm și cu dușmanul acesta și să fim fără milă, pentru a nu-i da nici o posibilitate de manevră”<sup>4</sup>. Exemplificarea celor spuse s-a regăsit în masivele arestări ale legionarilor care au avut loc în întreaga țară în noaptea de 14/15 mai 1948.

În 1948, șocul provocat de situația generală din țară, care culminase cu arestarea lui Iuliu Maniu, cel mai respectat om politic, cu desființarea partidelor politice și cu abdicarea forțată a regelui Mihai, a determinat

---

<sup>4</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dos. nr. 45, f. 1-4.

apariția unor noi grupuri de rezistență armată, la conducerea și în componența cărora s-au aflat în principal foști membri ai partidelor politice dizolvate.

În zona Ardealului, culoarea politică a membrilor mișcării de rezistență a fost în imensa majoritate a cazurilor țărănistă sau legionară. În această regiune, P.N.Ț. era foarte bine reprezentat și se bucura de o puternică simpatie, în principal datorită activității unor lideri de-ai săi în timpul Unirii din 1918, și în special datorită lui Iuliu Maniu, care era aproape venerat. Spre sfârșitul perioadei interbelice, în contextul speculării crizei economice din 1929-1933 și a politicianismului unor membrii ai fostei elite politice, concomitent cu o propagandă bine gândită, și Mișcarea Legionară a început să câștige aderenți tot mai numeroși în Ardeal, fiind bine reprezentată în toate zonele.

În perioada 1948-1958 principalele grupuri de rezistență care au activat în această regiune au fost cele conduse de următorii lideri: frații Popșa (în Maramureș), Nicolae Pop (în Munții Țibleș), Iosif Capotă, Leon Șuşman, Teodor Șuşman, Nicolae Dabija și Ștefan Popa (în Munții Apuseni), Lazăr Caragea (în județul Hunedoara), Alexandru Maxim, Cornel Deac și frații Spaniol (pe valea Mureșului, în județul Alba), Gheorghe Gheorghiu „Mărășești”, frații Abăcioaie (în județul Cluj), Ion Gavrilă Ogoranu (în Munții Făgăraș).

O caracteristică a conducătorilor grupurilor de rezistență din Ardeal este aceea că aceștia erau aproape în unanimitate încadrați politic, dar totodată trebuie specificat și faptul că ei nu fuseseră lideri politici de anvergură, ci doar fruntași locali sau chiar simpli membri

ai partidelor politice. În acest sens, o scurtă trecere în revistă a apartenenței și activității politice a șefilor și membrilor mai importanți ai acestor grupuri este edificatoare. Leon Șuşman era un vechi legionar, fost șef de garnizoană, care în perioada guvernării legionare a deținut concomitent funcțiile de șef al Gărzii Financiare Județene Turda și de ajutor al șefului Poliției Legionare Turda, motiv pentru care după rebeliune a trebuit să fugă pentru a nu fi arestat. Teodor Șuşman senior a fost simpatizant al mai multor partide politice, fiind primar și ajutor de primar în comuna Răchițele din 1922 până în 1945, fiind în general un apropiat al liberalilor. El a intrat în vizorul Securității deoarece din anul 1944 „duce o vie activitate P.N.Ț.-istă, iar cu ocazia alegerilor din 1946 își intensifică activitatea sa dușmănoasă, îndemnând populația de a nu vota cu B.P.D.”<sup>9</sup>. Iosif Capotă era președinte al organizației de plasă a P.N.Ț. din Huedin, candidând la alegerile din 1946 în județul Cluj. El a ocupat al treilea loc pe lista P.N.Ț.-ului, tocmai ca o recunoaștere a calităților sale de organizator și propagandist local al acestui partid. Vasile Pașca, membru al grupului condus de Nicolae Pop (el însuși fost membru al P.N.Ț. și P.N.L.), s-a înscris în P.N.Ț. în 1936, deținând funcția de organizator-propagandist al Comitetului de Plasă al P.N.Ț. din Târgu Lăpuș, comitet pe care el îl organizase în 1946 și din care făcea parte<sup>10</sup>. Ioan Popșa a fost președinte al organizația județene de tineret a P.N.Ț. din județul Maramureș, unde a activat intens după 1944, motiv pentru care a fost arestat de Siguranță de două ori.

---

<sup>9</sup> A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dos. nr. 2701, vol. 1, f. 7.

<sup>10</sup> A.M.J., D.I.M., fond Penal, dos. nr. 724, vol. 1, f. 29.

Preotul greco-catolic Ioan Joldea Dunca, membru de frunte al grupului fraților Popșa, a avut calitatea de vicepreședinte al organizației județene Maramureș a P.N.Ț., motiv pentru care în iulie 1947 a fost arestat de Siguranța Maramureș<sup>11</sup>. Ioan Robu, coordonatorul grupului condus de Alexandru Maxim (membru P.N.Ț.), deținea în 1947 funcția de secretar al Centrului Universitar București al T.U.N.Ț. Alexandrina Teglaru, membră a grupului condus de Cornel Deac, în 1938 s-a înscris în Mișcarea Legionară, unde a fost numită șefă a Cetățuilor de Fete din cadrul Centrului Universitar Legionar Cluj, fiind însărcinată și cu organizarea legionașă a femeilor din întreg Ardealul<sup>12</sup>. Ion Gavrila Ogoranu a activat în Mișcarea Legionară din 1936, în 1940 a devenit șef al organizației F.D.C. Făgăraș, iar în perioada 1945-1948 a fost șef al regionalei F.D.C. Ardealul de Nord<sup>13</sup>. Alexandru Dejeu, unul dintre cei mai de încredere oameni ai lui Iosif Capotă, s-a înscris în P.N.Ț. în toamna anului 1944, dar a fost foarte activ, având funcțiile de membru al Comitetului T.U.N.Ț. al Facultății de Medicină din Cluj și membru al Comitetului Regional al Tineretului P.N.Ț. din Ardeal, calitate în care trebuia să organizeze tineretul P.N.Ț. din plasa Călata, județul Cluj. Totodată el a participat activ și la greva studentescă din anul 1946 de la Cluj, motiv pentru care a fost căutat de Siguranță<sup>14</sup>. Pe lângă aceștia, și ceilalți lideri de grupuri

---

<sup>11</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal, dos. nr. 84, vol. 9, f. 113-115.

<sup>12</sup> Idem, dos. nr. 31, vol. 1, f. 158-159.

<sup>13</sup> Marius Oprea, *Banahitatea răului. O istorie a Securității în documente, 1949-1989*, Iași, Ed. Polirom, 2002, f. 279.

<sup>14</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal, dos. nr. 86, vol. 1, f. 336-337.

fuseseră membrii ai unor partide sau organizații politice: Nicolae Pop (fost membru al P.N.Ț. și P.N.L.), Lazăr Caragea, frații Abăcioaie, frații Spaniol, Ștefan Popa, Gheorghe Gheorghiu „Mărășești”, Vasile Popșa (legionari), Alexandru Maxim (P.N.Ț.). Singurele excepții notabile sunt cele ale lui Cornel Deac și Nicolae Dabija, ambii neîncadrați în nici un partid, care au activat în rezistență, primul deoarece era urmărit pentru asasinarea a doi soldați sovietici, iar al doilea datorită profundelor sale convingeri anticomuniste. La aceștia se mai adaugă și acei preoți greco-catolici care au participat la rezistență pentru a se împotrivi unirii cu Biserica Ortodoxă, cum au fost Atanasie Oniga (membru al grupului lui Nicolae Pop), Simion Roșu și Grigore Jaflea (care au activat în organizația lui Leon Șușman).

Cu toate că marea majoritate a conducătorilor acestor grupuri erau implicați politic, unii având chiar funcții de conducere, este greu de afirmat că încadrarea lor în rezistență a fost determinată de dorința de a se opune regimului prin crearea unor organizații politice ilegale, care să lupte politic contra dictaturii comuniste. În fapt, marea lor majoritate au dispărut de la domiciliu și au devenit fugari din teama de a nu fi reținuți de Securitate, în contextul valurilor de arestări începute în martie 1947 pentru membrii partidelor democratice și în mai 1948 pentru legionari. În cazul unor țărâniști (Ioan Popșa, Ioan Joldea Dunca, Iosif Capotă), fenomenul se manifestă mai pregnant deoarece ei deja cunoscuseră acest calvar, fiind arestați în anul 1947 (în martie sau în iulie), trecând deja prin regimul dur al anchetelor comuniste. În legătură cu acestea, Iosif Capotă declara în



anchetă; „Eu credeam că măsurile de arestare sunt măsuri arbitrare și de aceea m-am hotărât să nu mă mai las arestat, pentru care motiv am devenit fugar”<sup>15</sup>.

Practic, se poate chiar vehicula ideea că o mare parte a membrilor rezistenței din Ardeal sunt persoane care au scăpat, prin șansă, de arestările masive din perioada 1947-1949. Urmăriți pentru activitatea lor politică, ei au profitat de incapacitatea organelor de represiune, încă insuficient consolidate, pentru a deveni fugari. În marea majoritate a cazurilor au fost anunțați că vor fi arestați de către rude, vecini, prieteni, consăteni sau chiar au avut norocul de a nu se afla la domiciliu când au fost căutați de Securitate (cazul lui Leon Șuşman și al lui Teodor Șuşman) sau de a evada din arest (ca Ioan Popșa). Tot aici trebuie menționați și acei membri ai unor partide politice care au sesizat corect cursul evenimentelor și, chiar dacă nu dispuneau de nici o informație concretă privind eventuala lor arestare, au dispărut de la domiciliu, preîntâmpinând-o. În acest sens, Vasile Tivadar, legionar, fost membru al grupului fraților Popșa, declară că a fugit în august 1948, „știind că sunt urmărit de către autorități pentru activitate legionară (...) datorită faptului că ceilalți care au făcut parte cu mine din F.D.C. din Sighet au fost arestați”<sup>16</sup>. La fel, Ioan Popa zis „Cioată”, fost legionar, apoi membru al P.N.Ț., aflând că se anchetează activitatea sa din timpul alegerilor din 1946, când împreună cu alți tineri a rupt lozincile B.P.D.-ului, tineri deja arestați, a dispărut de la domiciliu și s-a

---

<sup>15</sup> *Ibidem*, vol. 5, f. 38.

<sup>16</sup> A.M.J., D.I.M., fond Penal, dos. nr. 724, vol. 2, f. 49.

încadrat în grupul lui Teodor Șușman senior<sup>17</sup>.

Așadar, în faza inițială, trecerea în rezistență a majorității membrilor grupurilor din Ardeal, nu a fost un răspuns politic la acțiunile comuniștilor de distrugere a clasei politice românești, ci mai mult, un răspuns față de acțiunile violente ale regimului. Acest fenomen, de apariție a rezistenței tocmai ca rezultat al acțiunilor organelor represive contra oponentilor politici este surprins și într-o sinteză a Securității din 1 aprilie 1951: „O altă parte dintre fugarii aflați în evidența regiunilor de Securitate nu sunt fugiți în munți, ci dispăruți de la domiciliu cu ocazia diferitelor operații în problemele P.N.Ț. Maniu, P.N.L., «L» etc”<sup>18</sup>.

Deși mai puțin numeroase, grupuri care au gândit încă de la început participarea la rezistența armată ca o luptă politică au fost prezente și în Ardeal. Unul dintre cele mai importante a fost cel condus de Alexandru Maxim, grup coordonat de la București de Ioan Robu, secretar general al T.U.N.Ț. București. Ioan Robu, pornind reorganizarea T.U.N.Ț.-ului în ilegalitate, în 1948 i-a dat lui Alexandru Maxim sarcina de a înființa nuclee țărăniști în județul Alba. În scurt timp, Alexandru Maxim, ajutat de învățătorul Cornel Pascu din Benic, și el membru P.N.Ț., a înființat grupuri de rezistență compuse majoritar din țărăniști, într-un număr mare de comune, pe întreaga vale a Mureșului, de la Alba Iulia la Ocna Mureș, cu ramificații pe valea Galdei, până la poalele Apusenilor.

O activitate asemănătoare au desfășurat frații Spaniol (Aron și Vasile), ambii legionari din Aiud, care au

---

<sup>17</sup> A.C.N.S.A.S., fond Informativ; dos. nr. 2701, vol. 1, f. 9.

<sup>18</sup> Cartea Albă..., vol. 1, f. 283.

trecut la organizarea unei rețele de împotrivire la noul regim. Grupul era format în mod preponderent din legionari și ființa după modelul cuiburilor legionare, membrii necunoscând decât un număr mic de persoane care activau în organizație. Conform afirmației lui Aron Spaniol, care a supraviețuit dictaturii, „grupul nostru, cu toate că activa unitar, era format în așa manieră încât mai mult de trei inși nu se cunoșteau între ei”, mai mult, nici măcar liderii nu cunoșteau întreaga componență a organizației<sup>19</sup>. Aceste reguli stricte de conspirativitate au făcut ca Securitatea să nu cunoască niciodată componența întregii grupări.

Tot în acest cadru trebuie amintită și acțiunea lui Alexandru Dejeu, fost lider P.N.Ț., medic în comuna Dragu, care în a doua jumătate a anului 1956, în contextul evenimentelor din Polonia și Ungaria, ia legătura cu mai mulți foști fruntași țărâniști din comună, cărora le-a dat sarcina de a găsi în fiecare comună din zonă aproximativ 3-4 oameni, cu care dorea ca în cazul căderii regimului comunist să poată trece la „constituirea rapidă și masivă a P.N.Ț.”<sup>20</sup>.

Un puternic suport psihologic în luarea deciziei de a deveni fugari și de a se încadra în grupuri de rezistență armată l-a constituit credința că regimul proaspăt instalat, datorită brutalității sale și a măsurilor nepopulare (naționalizarea, colectivizarea, cotele obligatorii, interzicerea Bisericii Greco-Catolice etc.), nu va putea să

---

<sup>19</sup> Marius Cristea, *Rezistența anticomunistă în zona Arieș*. „Grupul Spaniol”, în „Anuarul Institutului de Istorie Orală” din Cluj (în continuare A.I.I.O.), III, p. 198-200.

<sup>20</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal, dos. nr. 86, vol. 1, f. 341.

se mențină la putere prea mult timp. Această credință era alimentată și de speranța că statele democratice occidentale, în frunte cu Statele Unite ale Americii, nu vor abandona Europa Centrală și Răsăriteană în mâinile sovieticilor și vor porni cât mai curând un război contra U.R.S.S., eliberând toate popoarele ocupate. Mitul venirii americanilor a fost creat și alimentat continuu de reprezentanții partidelor politice desființate, care, în contextul tensiunilor dintre foștii aliați, a izbucnirii războiului rece și a conflictului din Coreea, credeau că apariția unui război direct între statele democratice și URSS era iminent. Fenomenul a fost potențat și de diferitele luări de poziție ale autorităților americane față de evenimentele din România, de ajutoarele alimentare trimise de SUA în Moldova bântuită de foamete, cât și de campania mediatică anticomunistă promovată constant la posturile de radio occidentale, ca Radio „Europa Liberă” și Radio „Vocea Americii”, toate creând impresia că americanii privesc cu mare atenție țara noastră<sup>21</sup>.

În acest context, marea majoritate a grupurilor de rezistență din Ardeal au încercat să se organizeze pentru ca în cazul izbucnirii unui conflict între blocul democrat și blocul sovietic să poată acționa pentru a prelua controlul asupra zonei în care își desfășurau activitatea, cu scopul final de a lupta pentru răsturnarea regimului comunist. Pentru a-și putea îndeplini aceste obiective, liderii grupurilor de rezistență urmăreau recrutarea a cât mai mulți membri și persoane de sprijin, dotarea cu armament în cantități cât mai mari, colectarea de bani,

---

<sup>21</sup> Cornel Jurju, *Mind „venirii americanilor”. Studiu de caz: rezistența anticomunistă de la Huedin*, în A.I.I.O., III, p. 186-191.

elaborarea de planuri de acțiune pentru atacarea unor anumite obiective (instituții, căi de comunicații etc.). Astfel de proiecte și le-au propus în special membrii grupurilor Dabija, Popșa, Nicolae Pop, Leon Șușman, Alexandru Maxim și Lazăr Caragea.

În completare la aceste planuri, unii lideri de grup priveau într-o perspectivă și mai îndepărtată, punându-și problema organizării unor mici nuclee de foști membri ai partidelor din care făcuseră și ei parte, nuclee pe baza cărora, după răsturnarea regimului, să se treacă rapid la reconstrucția vechilor organizații politice locale. În acest sens au acționat, pe lângă deja amintitele cazuri ale fraților Spaniol, Alexandru Dejeu sau Alexandru Maxim, și Leon Șușman, Ștefan Popa sau Lazăr Caragea, cât și frații Ioan și Vasile Popșa (primul încercând constituirea unor organizații țărăniste, iar cel de-al doilea a unor cuiburi legionare).

Încercarea de a crea organizații omogene din punct de vedere politic, care aveau ca scop, în cazul căderii dictaturii, revitalizarea fostelor partide și organizații politice, participarea la competiția politică democratică și chiar preluarea puterii, este în mod evident un act de acțiune politică, un răspuns la monopolul partidului unic impus de către comuniști. Acest fenomen denotă faptul că deși marea majoritate a liderilor grupurilor a intrat în rezistența armată din teama de a nu fi arestați și mai puțin din dorința de a acționa din punct de vedere politic, după ce au optat pentru această formă extremă de luptă, ci au trecut la organizarea unor rețele bazate pe aceleași afinități politice. În acest context, imediat după ce au intrat în rezistență, aproape toți liderii grupurilor au luat

contact îndeosebi cu foști membri ai partidelor și organizațiilor politice din care făcuseră și ei parte, chiar dacă nu cunoscuseră anterior persoanele respective. Faptul acesta este însă explicabil, deoarece respingerea și lupta împotriva regimului comunist se manifesta prin asumarea unui set de valori bine definit, set de valori care în general a stat și la baza aderenței politice anterioare.

Din punctul de vedere al constituirii pe baze politice a grupurilor de rezistență armată anticomunistă din regiunea Ardealului, ele se pot împărți în trei principale categorii: grupuri ai căror lideri au încercat și au reușit să formeze organizații omogene politic (Ion Gavrilă Ogoranu, Alexandru Maxim, Ștefan Popa, Iosif Capotă, Alexandru Dejeu și frații Spaniol), grupuri ai căror lideri au încercat și ei constituirea unor organizații care să cuprindă cât mai mulți foști membrii ai aceleiași partid politic, dar datorită condițiilor de pe teren nu au reușit acest lucru decât parțial, tangențial sau chiar deloc (frații Popșa, Lazăr Caragea, Leon Șușman) și, în sfârșit, grupuri ai căror lideri au dorit să formeze organizații ale căror scop exclusiv să fie doar lupta împotriva regimului comunist, apartenența politică a membrilor fiind fără importanță (Nicolae Dabija, Nicolae Pop, Cornel Deac, Teodor Șușman, Gheorghe Gheorghiu „Mărășești”).

Trebuie specificat însă că această împărțire se referă aproape exclusiv la nucleeele acestor organizații, pentru că dacă ne îndreptăm spre periferia lor, la persoanele de sprijin, situația este cu totul alta. Mai exact, în toate cele trei categorii, chiar și în cazul grupurilor omogene politic, nu se poate vorbi despre preponderența

membrilor unui anumit partid politic în rândul persoanelor de sprijin. Toate partidele politice erau reprezentate printre cei care ajutau grupurile de rezistență, existând țărâniști, liberali, legionari, chiar și comuniști. În plus, marea majoritate a acestor persoane nu era încadrată în nici un partid politic, în cazul tuturor susținerea bazându-se în principal pe convingerile și sentimentele anticomuniste și mult mai puțin pe concepțiile politice.

Unul dintre cele mai omogene grupuri din punct de vedere politic a fost cel condus de Ion Gavrilă Ogoranu, care a acționat în Munții Făgărașului, grup care nu numai că era format doar din legionari, dar cuprindea aproape în exclusivitate persoane care absolviseră același liceu (Liceul „Radu Negru” din Făgăraș) și care își desăvârșeau studiile superioare la Cluj, fiind participanți și la greva studentescă din anul 1946. Toți au aderat la Mișcarea Legionară în timpul liceului, datorită educației primite de la profesorii legionari și au fost înscrși în puternica frăție de cruce de la liceu, condusă de Gavrilă. Astfel, în momentul în care în mai 1948 sunt urmăriți pentru activitatea legionară desfășurată (Ion Gavrilă Ogoranu deținea acum funcția de șef al Regionalei Ardealul de Nord a Frățiilor de Cruce), un număr de 11 foști colegi legionari se retrag în munți. În toată perioada de până la prinderea grupului, membrii lui au fost sprijiniți de către un număr foarte mare de persoane din rândul țărănimii locale. Cu toate că membrii grupului erau exclusiv legionari, apartenența politică a acestor persoane de sprijin, era foarte diversificată, printre ei regăsindu-se legionari (prezenți totuși în număr mare, un loc special ocupându-l profesorii și elevii Liceului „Negru Vodă”), țărâniști,

liberali și chiar comuniști. Majoritatea persoanelor de sprijin nu era însă înscrisă în nici unui partid politic, susținând grupul doar din sentimente anticomuniste.

Organizația condusă de Alexandru Maxim, care activa în județul Alba, era coordonată de la București de Ioan Robu, secretar general al Tineretului Universitar Național Țărănesc (T.U.N.Ț.) București, care ținea legătura cu Maxim prin intermediul lui Radu Ionescu, și el membru al P.N.Ț.. Începând din aprilie 1948, Maxim a trecut la organizarea de nuclee țărăniste în comunele de pe valea Mureșului (Uioara de Sus, Cisteiu de Mureș, Ciumbrud, Oiejdea, Obreja, Băgău etc) și de pe valea Gălzii, până la poalele Munților Apuseni (Galda de Jos, Mesentea, Benic, Galda de Sus, Întregalde, Mogoș). Marea majoritate a conducătorilor și persoanelor care activau în aceste nuclee erau foști membri ai P.N.Ț., cum ar fi preotul greco-catolic Iacob Târziu (șeful grupului din comuna Cisteiu de Mureș), Cornel Pascu (liderul din comuna Benic), Mircea Istrate (șeful grupului din comuna Uioara de Sus), Florian Picoș și Emil Dalea (liderii din comuna Galda de Jos). Printre membrii marcantți ai organizației se aflau și persoane de altă afiliere politică, dar numărul lor este redus (preotul Nicolae Suciș din Uioara de Sus, simpatizant legionar, și Petru Mărgineanu, fost timp de 14 ani primar liberal al comunei Obreja, al cărui frate a fost condamnat în procesul Pop-Bujoiu<sup>22</sup>). Conform unui raport al Securității, Ioan Robu i-ar fi trimis o scrisoare lui Grigore Niculescu-Buzești „prin care făcea cunoscut că a pornit la o acțiune de regrupare a fostelor elemente național

---

<sup>22</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dos. nr. 36, f. 434.



țărăniște pe întreaga țară, cerându-i directive de modul cum să activeze<sup>23</sup>.

Ștefan Popa, originar din comuna Deca, jud. Alba, fost student, condamnat înainte de 1944 la trei ani închisoare corecțională, a condus și el un grup format numai din legionari și simpatizanți ai Mișcării Legionare, grup compus din șapte membrii care acționa în zona Vârfului Piatra Caprei din Munții Apuseni. Deși majoritatea persoanelor de sprijin erau legionari (precum Cornel Căliman, legionar din 1933, șef de cuib și șef de garnizoană în perioada 1938-1940), grupul era susținut și de țărăniști, existând o colaborare cu organizația lui Alexandru Maxim, dar și de persoane neîncadrate politic<sup>24</sup>. Fiind descoperiți de Securitate, Ștefan Popa și alte patru persoane au fost uciși în timpul luptelor care au premers prinderea membrilor organizației.

Un grup de asemenea foarte omogen din punct de vedere politic a fost cel care l-a ajutat pe dr. Iosif Capotă. Țărănist din 1946, Capotă avea o încredere deplină în P.N.Ț. și în membrii acestui partid, fapt evidențiat chiar de el în anchetă: „Am intrat în P.N.Ț. pentru convingerile mele și datorită modului de viață în care am crescut. Eram convins că P.N.Ț. dezvoltă democrația burgheză națională creștină, pe care o consideram cea mai de valoare, și credeam că acest sistem politic poate dezvolta caractere într-un grad superior<sup>25</sup>. În acest sens, după ce se ascunde într-o comună din zona Huedinului, el apelează la vechii săi camarazi de partid, pe care îi alege să-l cînească cu

---

<sup>23</sup> A.M.J., D.I.M., fond Penal, dos. nr. 47584, vol. 2, f. 382.

<sup>24</sup> *Ibidem*, vol. 2, f. 395-396.

<sup>25</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal, dos. nr. 86, vol. 5, f. 38.

distribuirea manifestelor. Dintre aceștia, rolul cel mai important l-au avut Teofil Creșu (conductor C.F.R.), Traian Tulbure (directorul Școlii de șapte ani din comuna Bonțida), Petru Popțeanu (funcționar la Institutul Oncologic din Cluj), Iosif Roșca (topograf la Exploatarea Minieră Șorecani) și Gheorghe Duhanes (funcționar la Stația C.F.R. Aghireș), toți membrii sau simpatizanți ai P.N.Ț., pe care îi cunoscuse în timpul activității sale politice, pe unii chiar atrăgându-i el în partid. Referitor la cauzele care l-au determinat să apeleze la aceste persoane, Capotă declara: „comportările și antecedentele lor politice m-au făcut să-i aleg și să-i consider mai apropiați”<sup>26</sup>. În afara acestora, Capotă a mai fost ajutat doar de rudele sale și de rudele unui servitor al tatălui său (Gheorghe Borțig). Una din persoanele cele mai de încredere a fost Alexandru Dejeu, fost membru al Comitetului T.U.N.Ț. pe Ardeal, căsătorit cu o fiică a surorii sale Ana Capotă. În timp ce îl ajuta pe Capotă, dar în paralel cu acțiunea acestuia, Dejeu a trecut la organizarea propriului său grup, deja amintit. Pentru început, el a luat legătura cu trei foști fruntași ai P.N.Ț. din comuna Dragu, jud. Sălaj: Iosif Iancu (țărănist din 1933, membru al Comitetului de Conducere al PNȚ din comună, fost șef al Gărzilor Țărănești din comună și ajutor de primar), Alexandru Cozar (fost șef de grupă în cadrul Gărzilor Țărănești) și Vasile Zdrobea (țărănist din 1946, membru în Comitetului de Conducere al P.N.Ț. din comună), socrul lui Iosif Iancu<sup>27</sup>. Celor trei, Dejeu le-a trasat sarcina de a contacta persoane de încredere din comunele învecinate

---

<sup>26</sup> *Ibidem*, f. 40.

<sup>27</sup> *Ibidem*, vol. 1, f. 341.

pentru a forma o organizație de rezistență, dar aceștia nu au avut curajul de a trece la fapte.

Ultima organizație ai cărei membrii aparțineau preponderent aceleiași formațiuni politice este cea condusă de frații Spaniol, Vasile și Aron, legionari din Aiud. Pe lângă cei doi, din grup mai făceau parte alți trei membri ai familiei Spaniol, Iuliu, Ștefan și Aurelia, toți legionari cunoscuți (Aurelia fiind chiar condamnată pentru activitate legionară). Organizația a reunit în principal legionari din zona Aiudului, printre care Traian Hanu (fost chestor al Poliției Județene Alba în timpul guvernării legionare) și Emil Gligor (legionar parașutat de germani în spatele frontului). Existau și persoane neincadrate politic sau membre ale altor formațiuni politice, dar numărul lor era redus. Trebuie menționat și faptul că acest grup a intrat în legătură îndeosebi cu legionari, cum ar fi Leon Șușman, Alexandrina Teglaru sau organizația lui Ștefan Popa<sup>28</sup>.

Trecând la cea de-a doua categorie de grupuri, cel mai interesant caz este cel al fraților Popșa (Ioan și Vasile), conducătorii grupului de rezistență din Maramureș. Frații Popșa doreau crearea unei organizații de rezistență anticomunistă formată din nuclee aflate în toate comunele din Maramureș, nuclee care să fie gata de luptă în caz de nevoie. Pe viitor, ei preconizau și extinderea acestei organizații și în afara Maramureșului. Cei doi frați au reușit înființarea unor astfel de grupuri în mai multe comune de pe valea Izei, cele mai puternice fiind cele din Ieud, Dragomirești, Botiza, Rozavlea, Vișeu,

---

<sup>28</sup> Marius Cristea, *op. cit.*, p. 196-201.

Șieu, Bocoicocel, Borșa și Săliște. Deoarece cei doi frați erau angajați politic diferit (Ioan fusese președintele organizației județene Maramureș a Tineretului P.N.Ț, iar Vasile membru al organizației legionare București, unde era student, dar și al unui cuib de la Liceul „Dragoș Vodă” din Sighet, unde era profesor suplinitor), fiecare dintre ei a trecut la înființarea de grupuri formate din membri cu aceeași culoare politică precum a lor. Trebuie amintit însă că cei doi frați, cu toate aceste diferențe politice, au acționat unitar, văzând aceste nuclee de rezistență ca puncte de sprijin pentru întreaga organizație, indiferent de valența lor politică. Fenomenul nu este unic, un caz similar existând în rezistența din Caraș-Severin, cu organizația fraților Blaj (Traian și Doru Viorel), primul legionar, al doilea țărănist<sup>29</sup>. Pentru a-și pune în aplicare planurile, Ioan Popșa a cooptat în grupul de fugari un alt țărănist, Vasile Hotea, iar în ian. 1949 a luat legătura cu preotul greco-catolic Ioan Joldea Dunca, fost vicepreședinte al organizației județene Maramureș a P.N.Ț. și membru în Delegația Permanentă a P.N.Ț., cu scopul de a-l ajuta în recrutarea de țărăniști. Prin Dunca, Ioan Popșa a intrat în contact cu un alt preot greco-catolic dispărut de la domiciliu, Alexandru Chindriș, și el fost membru al P.N.Ț.. Cei doi preoți însă nu doreau o luptă anticomunistă pe tărâm politic, ei văzând rezistența în plan religios, de împotrivire față de desființarea Bisericii Greco-Catolice, astfel încât ajutorul lor în atragerea de persoane angajate politic a fost minim. În continuarea acestor contacte, Ioan Popșa i-a trimis o scrisoare lui Toma Mociran, fost șef

---

<sup>29</sup> Dorin Dobrințu, *Rezistența armată anticomunistă la începutul „republicii populare”*, în *Analele Sighet*, 6, p. 221.

al Tineretului P.N.Ț. din Baia Mare, cerându-i să treacă la reorganizarea P.N.Ț., dar acesta a refuzat<sup>30</sup>. În lipsa sprijinului căutat, Ioan Popșa a eșuat în tentativa sa de a organiza grupuri țărăniste, numărul membrilor P.N.Ț. din nucleeele formate în comunele amintite fiind mic. Numărul țărăniștilor era mai ridicat doar în grupul din comuna Ieud, șeful acestuia, Dumitru Pop „Roibu“, fiind fost membru P.N.Ț., dar aici anticomunismul era susținut de atitudinea preotului Ioan Dunca, având prin urmare în mod preponderent un substrat religios și nu unul politic.

Rezultate mult mai bune a înregistrat Vasile Popșa, care a reușit crearea a două cuiburi legionare, unul la Sighet, numit „Tănărul cuib“ și format din elevi de la Liceul „Dragoș Vodă“, iar un altul în comuna Dragomirești, numit „Mănunchiul legionar“, alcătuit de asemenea din tineri. Un membru al acestui ultim cuib, Ilie Zubașcu, avea să-și formeze ulterior propriul său grup de rezistență, fiind prins abia la sfârșitul anului 1950<sup>31</sup>. În plus, Vasile Popșa a atras în grupul principal alți doi legionari, Ioan Rusu și Vasile Sofron, foști profesori și colegi de cuib la Liceul „Dragoș Vodă“ din Sighet. De asemenea, el a încercat să ia legătura cu foști legionari din Satu Mare, Oradea sau Bistrița.

Încercările celor doi frați de a politiza componența și acțiunile organizației au dus la conflicte între membri, conflicte care ulterior au degenerat în sciziune. Vasile Hotea și Ioan Rusu, unul țărănist, celălalt legionar, observând corect că acest caracter politic mult prea pronunțat al organizației va duce la limitarea ariei de

---

<sup>30</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal, dos. nr. 84, vol. 1, f. 65.

<sup>31</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dos. nr. 36, f. 368-369.

aderență în rândul populației, au cerut insistent celor doi lideri să activeze „deschis, fără culoare politică, și în colaborare cu toate elementele dispărute de la domiciliu”<sup>32</sup>. Disensiunile au fost potențate și de caracterul ambipolitic imprimat organizației de cei doi frați. Pentru medierea conflictului, care se acutiza, Vasile Popșa a apelat la preotul Dunca, personalitate unanim recunoscută drept liderul spiritual al grupului. Și acesta însă „a cerut energic eliminarea tuturor divergențelor între linia manistă și legionară (...) cerând să fie instaurată armonia între membri bandei, pentru ca aceste divergențe să nu dăuneze scopului urmărit”<sup>33</sup>. Ioan Joldea Dunca a încercat să-i convingă pe cei doi frați de necesitatea „de a uni toate elementele dușmănoase regimului, ca să lupte cu cât mai mare forță contra actualului regim pentru a-l răsturna”<sup>34</sup>. În final, Vasile Hotea și Ioan Rusu au părăsit grupul Popșa, alăturându-se organizației lui Nicolae Pop, care activa în Munții Țibleș, organizație a cărei coerență se baza doar pe atitudinile anticomuniste, apartenența politică fiind fără importanță.

Leon Șuşman, provenit dintr-o familie de legionari notorii (fratele său Iuliu a fost executat în 1939 în timpul represaliilor de după asasinarea lui Armand Călinescu, iar un alt frate, Ieronim, preot greco-catolic, a fost închis pentru activitatea sa legionară), el însuși lider legionar (în timpul guvernării legionare a fost șef al Gărzii Financiare Județene Turda și ajutor al șefului Poliției Județene Turda), a intrat în rezistență la începutul anului

---

<sup>32</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal, dos. nr. 84, vol. 1, f. 35.

<sup>33</sup> *Ibidem*, f. 219.

<sup>34</sup> *Ibidem*, f. 6.

1948. După ce a activat o perioadă pe valea Mureșului, în primăvara anului 1949, când i s-a alăturat și fratele său Gheorghe, s-a retras în Munții Apuseni, în zona comunei Poșaga, zonă pe care o cunoștea foarte bine, deoarece aici s-a refugiat și în perioada 1941-1945, când a fost urmărit pentru participarea la rebeliune. Conform declarației lui Gheorghe Șușman, ei au plecat în Apuseni „în scopul de a lua legătura cu unele elemente legionare din Arada și Poiana Horii. Pe aceste elemente Șușman Leon le cunoștea din timpul guvernării legionare și de mai înainte, când a deținut funcții importante de conducere în organizația legionară. Șușman Leon a urmărit să intre din nou în legătură cu aceste elemente pentru a le recruta ca elemente de sprijin ale bandei. În legionari avea cea mai mare încredere și speram că ne vor sprijini în activitatea noastră”<sup>25</sup>. De asemenea, Leon credea că legionarii îl vor sprijini „datorită atitudinii lor dușmănoase față de regimul democrat popular”<sup>26</sup>. În acest sens, Leon Șușman a intrat în contact cu mai mulți legionari din zonă, printre care Teodor Belea (fost primar al comunei Poșaga în timpul guvernării legionare) și Mircea Iadu (învățător în Segagea). Totuși numărul legionarilor care au ajutat grupul a fost foarte redus, aproape insignifiant în raport cu cele peste o sută de persoane de sprijin care au găzduit și alimentat membrii organizației datorită prezenței printre ei a celor doi preoți greco-catolici din comună, Simion Roșu și Grigore Jaflea. Practic convingerile politice ale lui Leon Șușman nu au contribuit aproape cu nimic la coagularea acestor

---

<sup>25</sup> Idem, dos. nr. 31, vol. 1, f. 76.

<sup>26</sup> *Ibidem*, f. 303.

persoane în acțiunea de sprijinire a grupului, ele fiind motivate exclusiv de activitatea celor doi preoți, care militau deschis împotriva desființării Bisericii Greco-Catolice. Prin urmare, ca și în cazul Popșa, și aici factorul politic în lupta împotriva regimului comunist a fost subordonat factorului religios, care avea o mult mai mare priză în rândul locuitorilor zonelor respective.

Tot o organizație legionară a încercat să creeze și Lazăr Caragea, inginer constructor, fost legionar. În anul 1948, acesta a trecut la constituirea unor grupuri de rezistență în zona Hațegului, formând nuclee în comunele Pui, Râul Alb, Râul Bărbat și Sălaș, cu care dorea să treacă la acțiune pentru schimbarea regimului. Cu toate că Lazăr Caragea a încercat să atragă în organizația sa în general legionari, numărul acestora era destul de mic. Astfel, din cele aproape 100 de persoane condamnate pentru apartenența la acest grup (judecate în trei loturi), doar cu puțin peste zece au fost legionari, pondere în care se regăseau și membri partidelor istorice (P.N.L. și P.N.Ț.). De altfel, din ultimul grup de fugari, prins în 1952, se aflau doi legionari, un liberal și un țărănist<sup>37</sup>. Marea majoritate a celorlalte persoane implicate (fie ca membrii activi ai organizației, fie ca persoane de sprijin) nu erau afiliate nici unui partid sau organizații politice<sup>38</sup>.

Unul din grupurile cele mai bine organizate din întreaga rezistență românească a fost cel condus de maiorul în rezervă Nicolae Dabija. Acesta a participat la întreaga campanie militară împotriva U.R.S.S., remarcându-se în luptele de la Kerçi, Caucaz, Kuban și Perikop. Datorită

---

<sup>37</sup> Idem, dos. nr. 135, vol. 1, f. 2-5;

<sup>38</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dos. nr. 17, f. 58-77.



faptelor deosebite de eroism pe care le-a săvârșit a fost citat pe națiune și a primit multiple decorații românești și germane (Ordinul „Mihai Viteazu“, clasa a III-a cu spade, „Steaua României“ în grad de comandor, „Crucea de Fier“ clasa I, „Crucea Germană de Aur“ etc.), fiind înaintat în mod excepțional la gradul de maior. După război, Dabija reprezenta exact tipul de ofițer de care noul regim nu avea nevoie, astfel încât la 20 iul. 1946 a fost trecut în rezervă. Înlăturarea brutală din armată, după ce-și făcuse cu prisosință datoria față de țară, a constituit probabil principala sa motivație pentru a lupta deschis împotriva regimului comunist. În anchetă, Dabija a declarat că hotărârea de a intra în rezistență a luat-o „determinat de faptul că nu eram de acord, după cum nici acum nu sunt, cu transformările și reformele sociale aplicate de actualul regim, nefiind de asemenea de acord cu transformările și reformele aplicate în armată<sup>43</sup>“. După câteva luni de tatonări și pregătiri, în toamna anului 1948, Dabija a înființat un grup cu care s-a retras în Munții Apuseni, pe Muntele Mare, unde a construit două cabane. Provenind din armată, Dabija a imprimat grupului un pronunțat caracter militar, ceea ce a făcut ca organizația sa să fie una din cele mai bine constituite din întreaga rezistență românească (organizația avea planuri și scopuri foarte clar conturate, vizând întreg teritoriul României, exista un *Statut* bine redactat al grupului, un sistem național de informații, fiecare membru primea instrucțiuni precise etc.).

Deoarece fusese militar de carieră, Dabija nu a

---

<sup>43</sup> AMJ., D.I.M., fond Penal, dos. nr. 47584, vol. 1, f. 48.

aderat la nici un partid politic, astfel încât el nu a fost tentat să imprime organizației sale un caracter politic. În privința componenței grupului, Dabija a declarat: „doream recrutarea de noi membri aleși din rândul celor nemulțumiți, ca ofițeri deblocați, funcționari compri-mați, chiaburi și alții, indiferent de credința lor politică, cu condiția numai de a fi dușmani ai actualului regim”<sup>40</sup>. De altfel, caracterul apolitic al organizației este subliniat și în manifestul intitulat *Proclamația Frontului Apărării Naționale către români și toate naționalitățile conlocu-toare*, în care se afirmă că „«Frontul Apărării Naționale» este o organizație de luptă, nicidecum politică, care să urmărească luarea puterii în Stat. (...) În «Frontul Apărării Naționale» se pot înrola toți cetățenii conștienți ai acestei Patrii, indiferent de naționalitate sau credință politică”<sup>41</sup>. Totodată, în instrucțiunile generale date membrilor organizației se prevedea că vor fi găzduiți „toți fugarii politici [sublinierea n.n.], după ce au fost verificați că prezintă încredere și garanție”<sup>42</sup>.

În acest cadru, printre cei care făceau parte sau ajutau grupul condus de Dabija existau foști membrii sau simpatizanți ai tuturor formațiunilor politice: țărâniști (Traian Mihălțan, Silvestru Bolfea, Ion Scridon etc.), legionari (Traian Macovei, Titus Onea, Alexandra Pop etc.), liberali (Alexandru Cătălina), social-democrați (Constanța Bucea) și chiar comuniști (Augustin Rațiu, Mihai Angheluță - fost șef al Tineretului Frontului Plugarilor pe țară, Gheorghe Oprița etc.). Erau prezente

---

<sup>40</sup> *Ibidem*, f. 61.

<sup>41</sup> *Ibidem*, vol. 2, f. 213.

<sup>42</sup> *Ibidem*, f. 224.

de asemenea și persoane neîncadrate politic, cum este cazul lui Ion Cara din București, locotenent colonel de aviație deblocat. În mod evident nici legăturile cu alte grupuri de rezistență nu au fost condiționate politic, existând o foarte bună colaborare, uneori până la întrepătrundere, cu organizația țărănistă condusă de Alexandru Maxim (care a participat personal alături de grupul lui Dabija la atacul asupra Percepției Fiscale de la Teiuș), dorindu-se și contactarea organizației legionare condusă de Ștefan Popa. Mai mult, Nicolae Dabija nu numai că nu a ținut cont de criteriul politic în atragerea de noi membri și organizarea grupului, dar chiar a depus eforturi pentru estomparea diferențelor politice, astfel încât acestea să nu afecteze unitatea organizației. În acest sens, el declara în anchetă că unul dintre motivele care l-au determinat să redacteze un statut al grupului a fost acela că „prea puțini dintre membri organizației mele erau obișnuiți cu disciplina militară și aveau credințe politice diferite, unii fiind maniști, alții legionari, astfel încât dacă n-aș fi luat această măsură ar fi existat pericolul unor acțiuni dezordonate sau dezorganizate”<sup>49</sup>.

Rămânând în imediata apropiere a ariei de acțiune a organizației lui Nicolae Dabija, trebuie menționat și grupul de rezistență condus de Cornel Deac, care a activat pe valea Mureșului, în zona Teiuș-Ocna Mureș-Blaj. Inițiatorul acestui grup a fost Leon Șușman, care însă la începutul anului 1949 a plecat în munții Apuseni, conducător rămânând Cornel Deac. Noul lider nu

---

<sup>49</sup> *Ibidem*, vol. 1, f. 57.

aparținea nici unui partid politic și era un fugăr mai vechi, dispărând de la domiciliu împreună cu Nicolae Moldovan deoarece erau căutați pentru împușcarea unor soldați sovietici care au comis jafuri în com. Uioara de Sus, unde locuiau cei doi. Grupul era compus din reprezentanți ai tuturor formațiunilor politice, în general persoane care făcuseră parte sau ajutaseră organizațiile conduse de Alexandru Maxim și Ștefan Popa, deja distruse de Securitate. Erau prezenți astfel atât țărâniști (ca preotul greco-catolic Iacob Târziu sau Mircea Istrate), cât și legionari (Alexandrina Teglaru, Maria Gligor), liberali (Florian Cristea) sau apolitici (Nicolae Moldovan, Simion Bărduțiu)<sup>44</sup>.

Tot în Munții Apuseni, o rezistență îndelungată a opus și grupul condus de Teodor Șușman senior, care a activat în zona Huedin-Câmpeni-Beiuș. Teodor Șușman sn. era o persoană care se bucura de prestigiu în zonă datorită faptului că în 1925 a fost personal în audiență la regele Ferdinand I ca să ceară împrumutarea moșilor cu pădurile și pășunile ce aparținuseră unor mari proprietari din fostul Imperiu Austro-Ungar, cele cerute fiind transpuse în practică. La aceasta se adaugă și faptul că fusese timp de aproape 26 de ani primar și ajutor de primar în com. Răchițele, fără a fi însă membru al vreunui partid politic, simpatizând totuși cu liberalii. După 1945, Teodor Șușman sn. a dus o propagandă electorală favorabilă P.N.Ț.-ului, influențând oamenii din localitate către acest partid<sup>45</sup>. Deoarece a refuzat să intre în P.C.R.,

---

<sup>44</sup> A.C.N.S.A.S., fond Pennl, dos. nr. 31, vol. 1, f. 39-40, 158-159.

<sup>45</sup> Cosmin Budeancă, Cornel Jurju, *Rezistența armată micromunistă din zona Huedinului. Grupul „Șușman”*, în A.I.I.O., III, p. 215-219.

populația din zonă nu a aderat la noul regim, astfel încât Teodor Șuşman sn. a intrat rapid în atenția Securității. Fiind căutat la domiciliu de organele de represiune, a reușit să fugă, alături de trei dintre fii săi, Teodor jr., Avisalon și Traian. Deși Teodor Șuşman sn. era un lider politic local, el nu a încercat să-și constituie un grup bazat pe aceleași afinități politice, dorind să-i reunească pe toți cei care se opuneau noului regim. Astfel, pe lângă țărâniști (Ioan Popa „Cioată“, Roman Oneț, Gheorghe Mihuț), printre membri grupului sau printre cei care l-au sprijinit au existat și legionari (Gheorghe Neag, fost șef de cuib), comuniști (Mihai Jurj, Teodor Rășinar) sau persoane care nu simpatizau cu nici un partid<sup>44</sup>.

Un alt grup care nu avea la bază criterii politice a fost cel condus de Nicolae Pop, cu zona de activitate în Munții Țibleș. Nicolae Pop, pădurar din com. Lăpușul Românesc, a devenit încă din 1948 gazdă pentru mai multe persoane urmărite de autoritățile comuniste. Deoarece a intrat în vizorul Securității, în 1949 a fugit și el de la domiciliu, urmat fiind de cei doi copii ai săi, Achim și Aristina. Cu toate că liderul grupului, Nicolae Pop, fusese membru al P.N.L. și P.N.Ț., foarte puțini dintre membri organizației sale erau afiliați politic, existând doar doi țărâniști (Vasile Pașca și Vasile Hotea) și trei legionari (Mircea Dobre, Ioan Rusu și Vasile Tivadar). Grupul mai era format din opt tineri maramureșeni care au dezertat din armată (deoarece fuseseră concentrați într-un detașament de muncă de pe șantierul Salva-

---

<sup>44</sup> A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dos. nr. 2701, vol. 1, f. 7-16, vol. 11, f. 208, vol. 15, f. 195.

Vișeu)<sup>47</sup> și din doi fugari mai vechi, despre care se cunosc foarte puține date (Vasile Blagu și Teodor Giurgiu). Acestora li s-a adăugat și preotul greco-catolic Atanasie Oniga, urmărit de Securitate pentru că a răsculat populația din com. Târgu Lăpuș împotriva activiștilor P.C.R., protestând față de interzicerea Bisericii Greco-Catolice<sup>48</sup>. Referitor la apartenența politică a membrilor acestei organizații, mai trebuie remarcat doar numărul mare de persoane de sprijin care erau înscrise în P.M.R. sau în Frontul Plugarilor<sup>49</sup>.

O problemă puțin cunoscută este cea a rolului pe care l-au avut în rezistență membrii P.C.R. sau ai organizațiilor politice satelit ale acestuia (Frontul Plugarilor, Tineretul Sătesc, Partidul Național Popular etc.). Încă de la început, trebuie menționat faptul că printre membri sau persoanele de sprijin ale tuturor grupurilor de rezistență din Ardeal au existat aderenți ai acestor formațiuni politice. Este necesar de specificat însă faptul că o mare parte dintre aceste persoane considerate apropiate regimului făcuseră parte din fostele partide sau formațiuni politice, în general din P.N.Ț., P.N.L. și Mișcarea Legionară. Acești oameni au aderat la P.C.R. începând cu anul 1946, în contextul întezirii campaniei regimului comunist împotriva opozanților politici, probabil și cu scopul de a-și face uitat trecutul politic, din dorința de a nu avea probleme cu noua putere. Un exemplu elocvent este cel al lui Mircea Dobre, viitor

---

<sup>47</sup> A.M.J., D.I.M., fond Penal, dos. nr. 160, vol. 1, f. 2-5.

<sup>48</sup> De altfel, în rapoartele Securității organizația era prezentată sub numele de „Grupul Pop-Oniga”.

<sup>49</sup> A.M.J., D.I.M., fond Penal, dos. nr. 724, vol. 1.

membru al grupului de rezistență condus de Nicolae Pop, care în 1948, știind că este urmărit de Securitate pentru intensa activitate legionară pe care a avut-o la Cluj, s-a retras într-o comună, declarând că acolo „am dus o activitate comunistă, dar mai mult am activat la organizația Frontul Plugarilor, luând parte la adunări și scriind pancarte pentru manifestații. Cu ocazia trecerii religiei catolice la cea ortodoxă, am lămurit pe oameni să treacă fără șovăire și să nu se opună”<sup>50</sup>. O altă categorie de comuniști o reprezentau persoanele care au aderat la P.C.R. doar pentru a obține sau păstra un loc de muncă mai bun sau o poziție privilegiată, folosind partidul pe post de trambulină socială. Mihai Jurj, membru al organizației lui Teodor Șuşman, s-a înscris în 1947 în P.C.R., dar rapoartele Securității arată că a făcut-o „numai pentru a putea să intre ca pădurar”, ceea ce a și reușit, în 1948 fiind numit în acest post în com. Ponor, jud. Alba<sup>51</sup>.

Nu trebuie desigur omise nici acele persoane care au devenit membre ale P.C.R. sau Frontului Plugarilor din convingere, atrase de promisiunile de egalitate socială ale comuniștilor. Un rol important l-a avut reforma agrară inițiată de comuniști în 1945, o mare parte dintre țărani crezând sincer că sub noul regim vor avea o viață mai bună. Toți acești aderenți au fost însă rapid dezamăgiți de politica agresivă a P.C.R. (naționalizarea, colectivizarea, sistemul cotelor obligatorii, desființarea Bisericii Greco-Catolice, atmosfera de teroare generală etc.), astfel încât ei s-au transformat din apropiați ai regimului comunist în

---

<sup>50</sup> *Ibidem*, vol. 4, f. 99.

<sup>51</sup> A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dos. nr. 2701, vol. 1, f. 35.

dușmani ai acestuia, ajutând activ organizațiile de rezistență sau devenind ei înșiși membri ai acestora. De menționat este și faptul că printre cei care au sprijinit grupurile de rezistență nu au fost numai membrii de rând ai P.C.R., ci chiar persoane aflate în fruntea organizațiilor comuniste din comune. Astfel, una dintre gazdele cele mai de încredere a lui Leon Șușman a fost Vasile Crișan, secretar al organizației de bază a PMR din com. Poșaga, în casa căruia a și fost prins (motiv pentru care acesta a fost executat). Conform Securității, Vasile Crișan i-a informat pe membrii grupului „despre organele de stat și acțiunile întreprinse de acestea în vederea descoperirii bandei, precum și despre problemele de politică internă și măsurile luate de partid și guvern”<sup>32</sup>. O altă persoană care-l ajuta pe Leon Șușman a fost Petru Mătiș, din com. Poiana Horii, fost legionar, care s-a înscris în P.C.R. (probabil pentru a-și păstra postul de gestionar la bufetul din localitate), devenind și el secretar al organizației de bază din comună<sup>33</sup>. Gavrilă Adam Chindriș, membru al Frontului Plugarilor și secretar al Primăriei Ieud, a fost arestat și condamnat la șase ani închisoare deoarece a oferit grupului condus de frații Popșa informații despre acțiunile Miliției, informații pe care le auzea la telefonul primăriei<sup>34</sup>. Frații Popșa au fost ajutați și de Vasile Petreus, președinte al organizației Frontului Plugarilor din com. Botiza, care a dat membrilor grupului mai multe carnete de membru al Frontului Plugarilor semnate în alb, carnete de care aceștia aveau nevoie pentru a-și masca

---

<sup>32</sup> A.C.N.S.A..S., fond Penal, dos. nr. 31, vol. 42, f. 162.

<sup>33</sup> *Ibidem*, vol. 3, f. 269.

<sup>34</sup> *Idem*, dos. nr. 84, vol. 5, f. 87, 220.



identitatea și eventual a scăpa de arestare<sup>35</sup>. Toate aceste persoane, datorită funcțiilor ce le ocupau, nu au intrat în atenția Securității decât după arestarea grupurilor, motiv pentru care puteau ajuta nestingheriți organizațiile de rezistență. Semnificativ în acest sens este declarația dată în anchetă de Teodor Rășinar, membru PMR și președinte al C.A.P.-ului din com. Răchițele, care afirmă că l-a găzduit pe Teodor Șuşman deoarece „a știut că pe el nu-l va bănuî nimeni”<sup>36</sup>.

Nu pot fi uitate nici persoanele care nu erau membre ale nici unui partid politic, numărul lor fiind foarte mare în cadrul rezistenței armate, în special în rândul persoanelor de sprijin ale grupurilor, unde constituiau marea majoritate. Preponderent este vorba de țărani nemulțumiți de politica P.C.R., dar se întâlneau și dezertori, militari deblocați, funcționari comprimați, diverse persoane înstărite etc., în general reprezentanți ai tuturor categoriilor nemulțumite de noul regim. Un loc special îl ocupau preoții și credincioșii greco-catolici, care erau bine reprezentați în unele zone. În fapt, acolo unde printre rezistenți se aflau și preoți greco-catolici (cum a fost cazul organizațiilor conduse de Leon Șuşman, frații Popșa sau Nicolae Pop), grupurile respective se bucurau de o susținere masivă din partea populației locale, profund nemulțumite de interzicerea Bisericii Greco-Catolice.

Valurile de arestări politice nu au lăsat indiferente grupurile de rezistență, unele preconizând chiar atacuri

---

<sup>35</sup> *Ibidem*, vol. 6, f. 5-6.

<sup>36</sup> A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dos. nr. 2701, vol. 15, f. 195.

asupra penitenciarelor și eliberarea celor arestați. Aceste planuri de a ataca închisorile cu deținuți politici au fost proiectate de organizațiile care acționau în imediata apropiere a centrelor de detenție. Astfel, grupul fraților Popșa dorea atacarea penitenciarului din Sighet, iar grupul fraților Spaniol a penitenciarului de la Aiud. În anchetă, Gavril Jușco, membru al grupului condus de frații Popșa, declara că el și ceilalți membri ai organizației preconizau „atacarea Penitenciarului din Sighet, de unde să eliberăm grupul de legionari, pe care să-i înarmăm și să lucrăm împreună pentru a ne înmulți numărul membrilor pentru momentul când vom trece la revoltă armată împotriva regimului”<sup>57</sup>. Acțiunea urma să fie condusă de Ioan Popșa, care cunoștea topografia penitenciarului, fiind închis acolo în 1947<sup>58</sup>. Eliberarea deținuților politici, prin atacarea închisorii de la Aiud, era dorită și de frații Spaniol<sup>59</sup>, vizându-se probabil tot punerea în libertate a unor legionari. După cum se poate observa, aceste acțiuni eminamente politice au fost preconizate de grupuri în care factorul politic avea un rol predominant. Lipsa mijloacelor umane și materiale, dar și arestările premature, au făcut ca aceste planuri să rămână doar la stadiul de proiect, ele nefiind realizate niciodată.

O acțiune politică a reprezentat-o și atacarea comuniștilor, în special fiind vizați liderii locali, dorindu-se în general intimidarea acestora, dar uneori și

---

<sup>57</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal, dos. nr. 84, vol. 1, f. 311.

<sup>58</sup> Mărturia lui Mihai Popșa, în *Din documentele rezistenței*, vol. 3, 1991, p. 149.

<sup>59</sup> Marius Cristea, *op. cit.*, p. 201.

răzbunarea. Pentru a obține rezultate cât mai bune în acest sens, unele grupuri au trecut chiar la alcătuirea unor liste cu toți comuniștii activi din zonă. Conform Securității, unul din scopurile organizației conduse de frații Popșa era „înființarea unei evidențe cu persoanele credincioase actualului regim, pentru a trece la acte de teroare împotriva lor, iar după schimbare, predarea lor autorităților și sancționarea lor pentru activitatea depusă în regimul actual”<sup>60</sup>. Leon Șuşman a trecut și el la „notarea membrilor vigenței ai P.M.R.”<sup>61</sup>. Mai mult, unul din principalele scopuri ale grupului condus de Ștefan Popa era „de a da lovituri izolate în contra frunțașilor politici democrați”. Trecând la fapte, membrii acestei organizații au asasinat la 17 ian. 1949 un membru al P.M.R. din com. Vălișoara, jud. Alba<sup>62</sup>. Și membrii grupului condus de Alexandru Maxim au încercat să asasineze un comunist, este vorba de secretarul organizației de bază a partidului din com. Mihalț (jud. Alba), așteptându-l într-o seară lângă un pod, dar deoarece acesta nu a trecut pe acolo planul a eșuat<sup>63</sup>. În 1948, Teodor Șuşman jr. și alți patru membri ai grupului condus de tatăl său au atacat casa secretarului organizației de bază a P.M.R. din com. Răchițele. În rapoartele Securității se consemnează că: „bandiții trag trei focuri de armă prin geamul de la casă, aceasta făcând-o pentru a-l intimida, bănuind că ar fi în legătură cu organele de sat”<sup>64</sup>. Tot în acest sens, o acțiune

---

<sup>60</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal, dos. nr. 84, vol. 1, f. 18.

<sup>61</sup> Idem, dos. nr. 31, vol. 43, f. 14-16.

<sup>62</sup> A.M.J., D.I.M., fond Penal, dos. nr. 47584, vol. 2, f. 396.

<sup>63</sup> Ibidem, f. 394.

<sup>64</sup> A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dos. nr. 2701, vol. 1, f. 9.

concentrată a dus organizația fraților Popșa, ai cărei membrii, în perioada mart.-iun. 1949, au intrat în casele mai multor comuniști, amenințându-i cu împușcarea dacă nu părăsesc P.M.R. sau Frontul Plugarilor. Membrii grupului, „în seara zilei de 23 apr. a.c. [1949-n.n.], au atacat pe tinerii Ioan Ghergheș și Hrușcă, membri în Frontul Plugarilor, și sub amenințarea armelor i-au dus forțat în pădure, unde le-au luat carnetele de membru în Frontul Plugarilor, i-au amenințat cu împușcarea dacă nu se retrag din partid, iar după ce le-au dat drumul au tras un foc de armă asupra după ei”<sup>65</sup>.

Pentru a-și menține convingerile politice, o parte a membrilor grupurilor de rezistență, desigur cei afiliați politic, au apelat la materialele de propagandă ale partidelor din care făcuseră parte, materiale ascunse cât mai bine pentru a nu fi găsite de Securitate. Astfel, Leon Șușman a primit și a citit de la Teodor Crișan cărți legionare de bază, ca *Pentru legionari, Creș de generație, Cranii de lemn, Căpitanul* și diferite broșuri legionare<sup>66</sup>, iar de la Teodor Belea cartea *Închisorile Căpitanului*. Teodor Belea, fost primar al com. Poșaga în timpul guvernării legionare, mai deținea și *Testamentul lui Moșă*, o carte cu cântece legionare și două fotografii ale lui Corneliu Zelea Codreanu<sup>67</sup>. La o altă persoană de sprijin a grupului condus de Leon Șușman, țărânistul Teodor Urs, Securitatea a găsit *Programul Partidului Național Țărănesc, Statutul Partidului Național Țărănesc* și o fotografie a lui Iuliu Maniu<sup>68</sup>. Tot un material politic al P.N.Ț., *Normele*

---

<sup>65</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal, dos. nr. 84, vol. 1, f. 35-36.

<sup>66</sup> Idem, dos. nr. 31, vol. 1, f. 191.

<sup>67</sup> *Ibidem*, f. 317-318.

<sup>68</sup> *Ibidem*, vol. 14, f. 107-108.

și regulamentul pentru organizarea Gărzilor Țărănești, a fost descoperit de Securitate la domiciliul lui Iosif Iancu<sup>66</sup>, din com. Dragu, contactat în 1956 de Alexandru Dejeu pentru a crea o organizație P.N.Ț.. În mod similar, într-un raport al Securității se menționează faptul că în podul casei lui Dumitru Petrovan unde se ascunseseră câțiva membri ai grupului condus de frații Popșa, au fost descoperite cărți și notițe legionare<sup>67</sup>. O altă persoană din organizația condusă de frații Popșa, Aurel Vlad, mărturisea în anchetă: „am desfășurat activitatea legionară mai sus descrisă [era membru al „Mănunchiului legionar” din com. Dragomirești-n.n.] cu convingere politică, convingere pe care am avut-o în urma învățăturilor ce le-am avut din cărțile legionare ce s-au găsit ascunse de mine într-o ladă de lemn sub niște lemne lângă locuința noastră”<sup>68</sup>.

În caracterizarea politică a grupurilor de rezistență nu trebuie desigur omisă nici forma în care acestea au făcut sau nu propagandă în favoarea vreunui partid sau formațiune politică. Ceea ce iese în evidență, în cazul organizațiilor de rezistență din Ardeal, este faptul că propaganda politică era net inferioară campaniei de diseminare a ideilor privind împotrivirea la noul regim. Deoarece principalul obiectiv al tuturor grupurilor de rezistență era lupta împotriva statului comunist, lupta politică fiind prezentă doar în plan subsidiar și numai la anumite organizații, era firesc ca locul central să-l ocupe răspândirea credinței privind caracterul temporar al

---

<sup>66</sup> Idem, dos. nr. 86, vol. 2, f. 39.

<sup>67</sup> Idem, dos. nr. 84, vol. 8, f. 97.

<sup>68</sup> *Idem*, vol. 4, f. 369.

noului regim, schimbarea acestuia în scurtă vreme, iminența unui război prin care statele democratice vor alunga comunismul etc. Unul dintre cei care au desfășurat o propagandă activă în favoarea unei formațiuni politice a fost Leon Șușman, despre care Securitatea relatează că „a răspândit ideile cuprinse în manifestele și materialele legionare pe care le deținea în rândurile elementelor de sprijin”<sup>12</sup>. În anchetă, Teodor Belea declara că Leon Șușman „m-a încurajat spunându-mi că regimul comunist în curând va cădea și din nou vor veni la putere legionarii”, menționând apoi în continuare că „banditul Leon Șușman mi-a spus că după schimbarea regimului se va reîntoarce în țară șeful legionarilor, Horia Sima, care se află în străinătate, și el [ii] va uni din nou pe toți legionarii din țară”. Tot acum, Teodor Belea arăta și faptul că Leon Șușman i-a promis că după căderea comuniștilor și venirea legionarilor la conducerea țării îl va numi din nou primar în com. Poșaga de Sus, ca o răsplată pentru ajutorul ce i l-a dat<sup>13</sup>. De asemenea, Vasile Răfăilă recunoștea că „discutam cu fugarul Șușman Leon, care îmi spunea cum s-a creat organizația legionară, despre conducătorul organizației legionare, Corneliu Zelea Codreanu, și despre participarea lui la rebeliunea din ianuarie 1941. Tot atunci, l-am întrebat pe fugarul Șușman Leon unele cântece legionare, pe care le cântam împreună cu acesta în bordei. Cântecele legionare pe care le-am cântat sunt *Visul unui legionar* și *Ștefan Vodă al Moldovei*”<sup>14</sup>.

---

<sup>12</sup> Idem, dos. nr. 31, vol. 42, f. 157.

<sup>13</sup> Ibidem, vol. 1, f. 302-303.

<sup>14</sup> Ibidem, vol. 18, f. 51, 72.

Exceptând cazul lui Leon Șușman, se evidențiază faptul că propaganda politică desfășurată de celelalte grupuri de rezistență a fost firavă sau chiar inexistentă, aceasta chiar dacă excludem organizațiile care nu erau constituite pe criterii politice și nu erau conduse de foști membri ai unor partide politice. Frații Popșu, deși foarte activi din punct de vedere politic, au neglijat aproape complet propaganda în favoarea vreunui partid, concentrându-se pe difuzarea concepțiilor anticomuniste. Mai mult, Ion Gavrilă Ogoranu arată că deși grupul condus de el era format exclusiv din legionari se țineau doar două ședințe legionare pe an, când se aniversa înființarea Legiunii Arhanghelului Mihail și când se comemora moartea lui Codreanu, în rest propaganda legionară fiind inexistentă.

Cel mai surprinzător caz este însă cel al lui Iosif Capotă, care cu toate că a fost un important lider țărănist local și a candidat la alegerile din 1946, în cele peste 4.000 de manifeste răspândite nu amintește nici un cuvânt despre PN.Ț. sau politica acestui partid, concentrându-se exclusiv pe atacarea regimului comunist. Într-un singur manifest, din cele 52 de tipuri, intitulat *La noi, în Republica populară*, Capotă îl elogiază pe Iuliu Maniu, considerând că acesta „întruchipează totalitatea nepieritoare a năzuințelor românești, cea mai populară figură de om politic național și democrat, ce a depășit granițele Europei, caracter gigant, statuia onorii și libertății omenesti, ce va străluci satele, orașele și capitalele României Mari. Personalitatea lui, în fruntea unei elite de tribuni, eroi și martiri, este nădejdea sigură

a reînvierii României Mari<sup>75</sup>. Evocarea encomiastică a lui Iuliu Maniu a fost folosită de Iosif Capotă pentru a atrage cât mai multe persoane împotriva regimului comunist, știind că fostul lider țărănist se bucura de o imensă popularitate în rândul ardelenilor, accentuată după venirea comuniștilor la putere și închiderea lui la Sighet. Figura lui Maniu a fost uzitată și într-un alt manifest, scris în versuri: „Noi vrem pacea lui Maniu/cu bunețea de creștin și inima de român/pacea lui e libertatea/soră bună cu dreptatea/Nu vrem pacea lui Stalin/care aduce-n lume chin/pacea lui e silnicia/soră bună cu robia/pacea pe care o vreți voi/este groapă pentru noi<sup>76</sup>”.

Lipsa unei propagande politice în favoarea P.N.Ț.-ului denotă faptul că Iosif Capotă, deși a apelat numai la țărăniști, nu a văzut rezistența ca fiind apanajul unui singur partid, ci ca un larg front anticomunist, care să-i reunească pe toți adversarii noului regim și în care rivalitățile politice să dispară. Sugestiv în acest sens este și un pasaj din manifestul *Frați Români*, în care este omagiată activitatea lui Ion Antonescu, un fost adversar al țărăniștilor: „Ce a fost altceva decât Ticăloșie trimite-rea la moarte a grupului de patrioți în frunte cu mareșalul Antonescu, erou al neamului și al umanității în lupta contra dușmanului libertății popoarelor? Doar mâna pe care i-a întins-o Părintele Patriei, Iuliu Maniu, în fața tribunalului ticălos, a fost simbolul dorinței întregului popor de a nu pieri un erou între eroi<sup>77</sup>”. În mod identic,

---

<sup>75</sup> Idem, dos. nr. 86, vol. 1, f. 252.

<sup>76</sup> *Ibidem*, f. 246.

<sup>77</sup> *Ibidem*, f. 267.



---

Securitatea relatează cum câțiva membrii ai grupului lui Teodor Șușman au oprit un autobuz și mai multe mașini, printre care și una a Sfatului Popular Raional Șimleu Silvaniei, timp în care l-au preamărit pe generalul Rădescu, „strigând numele acestuia și punând pe pasageri să aplaude și să strige «ural!»”, iar pe o mașină au scris „Trăiască generalul Rădescu!”<sup>10</sup>, evocând așadar și ei o personalitate puternic anticomunistă, dar apolitică.

Conchizând, se poate observa faptul că deși apartenența la un partid politic a avut un rol destul de important în constituirea unor organizații de rezistență se remarcă debila prezență a unor acțiuni politice și a unei propagande în favoarea unui anumit partid sau chiar eșecul în constituirea unor grupuri omogene politic. Toate acestea, conduc la concluzia că, în marea majoritate a cazurilor, în fața realităților de pe teren și a nevoii de a coagula cât mai mulți oameni împotriva noului regim, ideea unei acțiuni în numele unui singur partid a fost abandonată, fiind înlocuită cu dorința de a atrage orice persoană care dorea alungarea comuniștilor de la putere. În acest sens, considerăm ca expresiv punctul de vedere al lui Ion Gavrilă Ogoranu: „Pe vremea aceea nu te întreba nimeni din ce partid ai făcut parte, ci dacă ești gata să lupți și să mori pentru țara asta”.

## PARTICIPAREA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE LA REZISTENȚA ANTICOMUNISTĂ

**S**fârșitul celui de-al doilea război mondial destina României un regim politic oarecum cunoscut. Cunoscut nu din vreo experiență politică românească, ci doar datorită unor oameni de cultură români, care încercaseră să sensibilizeze opinia publică românească interbelică prin diferite articole și discursuri. Mai mult, amenințarea bolșevică fusese prevenită de Mișcarea legionară, mai întâi în forma sa incipientă, apoi prin structura sa politică, gustată de mulți intelectuali ai României. În câțiva ani, sistemul comunist, impus de Moscova, va prinde rădăcini, pentru ca după 1948 să treacă la o represiune drastică a tot ce avea de valoare România la acea vreme.

Măsurile adoptate de noul regim, în politică, cultură, economie, dar cel mai mult în Biserică, luate ca model de la marea aliată U.R.S.S., vor avea de suportat o amplă rezistență din partea celor care credeau că numai Dumnezeu este Cel care poate da libertatea, libertatea spirituală. De aici, conflictul cu noua ideologie, cea materialistă, care nega existența divinității și implicarea Ei în lucrarea omului. În cele de mai jos dorim să aducem spre dezbatere o temă mai veche: rezistența anticomunistă desfășurată de Biserica Ortodoxă Română.

# Istoriografia problemei.

## Tipologia rezistenței anticomuniste

Abordarea problematicii aduse în discuție de noi, prin prisma analizei istoriografice, necesită o explorare impresionantă, dat fiind faptul că timp de 12 ani s-a scris foarte mult pe această temă. De fapt, majoritatea lucrărilor despre Biserica creștină în timpul regimului comunist se bazează pe problema rezistenței. Însă, chestiunea se complică în momentul în care apar acuzațiile atât de o parte, cât și de alta. Cei mai vehemenți se pare că sunt istoricii și memorialiștii greco-catolici, care de multe ori s-au dovedit a face afirmații neîntemeiate, preluate din sloganele exilului românesc.

Cele mai grave acuzații aduse Bisericii ortodoxe sunt de genul: *Justinian Marina patriarh roșu*<sup>1</sup>, *Biserica greco-catolică este singura biserică românească martină* sau *B.O.R. este vinovată de desființarea Bisericii greco-catolice*. Prin urmare, rezistența anticomunistă, după unele păreri, este monopolul Bisericii Române Unite cu Roma<sup>2</sup>.

O altă critică adusă B.O.R. este: „Biserica Ortodoxă a privit cu satisfacție cum ereticii greco-catolici se mistuie în lagărele comuniste ale exterminării”, evident o

---

<sup>1</sup> H. Sima, *Este sau nu „roșu” Patriarhul Justinian de la București?*, în *Antologie legionară - opera publicistică*, vol. IV, Miami Beach, 1994, p. 78-81. Acuzațiile din articolul lui Horia Sima, ca de altfel ale celorlalți din exilul românesc, aduse la adresa patriarhului Justinian s-au dovedit nefondate.

<sup>2</sup> Literatura greco-catolică post-decembristă este extrem de bogată, ceea ce ne determină să nu ne angrenăm într-o trimitere la aceste lucrări

imaginară,, satisfacție“, despre care nu se poate vorbi nici în glumă, deoarece Ortodoxia a suportat același tratament – represiunea comunistă<sup>1</sup>.

Așadar considerăm oportun să discutăm rezistența anticomunistă depusă de Biserica Ortodoxă Română, în funcție de sursele pe care le avem la îndemână (memorialistică, documente, manuscrise) și de fațetele acesteia. Însă, care au fost aspectele rezistenței? Este o problemă pe care încercăm să o delimităm cât mai bine pentru a înțelege fenomenul. Astfel, putem identifica: o *susținere a mișcării de rezistență armată anticomunistă* din munții și codrii României, acțiune depusă de foarte mulți călugări din schiturile și mănăstirile ortodoxe, dar și de preoți de mir; altă fațetă este cea a *predicii ca discurs anticomunist*, de cele mai multe ori îmbrăcată în haina limbajului și înțelepciunii creștine. Un alt aspect al rezistenței este cea prin *spiritualitate* intensă, prin folosirea rugăciunii ca armă împotriva ateismului, atât în mănăstiri, cât și în temnițele comuniste. Ultimele aspecte pe care le vom semnală sunt *rezistența ierarhiei*, precum și cea din *exilul românesc*.

## Susținerea mișcării de rezistență armată anticomunistă

Mișcarea de rezistență anticomunistă își are începutul în inițiativa legionarilor fie din Germania, fie

---

<sup>1</sup> Gh. Drăgulin, *Linșajul ardelenilor și o necesară reînțeprire a istoriei*, în „Studii Teologice“, an XLVIII (1996), nr. 3-4, p. 92-93.

din țară, imediat după actul de la 23 august 1944<sup>4</sup>. Mai exact, Mișcarea Legionară nu putea fi de acord cu prezența în guvern a Partidului Comunist. Pe aceeași poziție se aflau teologi reprezentativi din BOR, aflați în țară, printre care Ion V. Georgescu, Spiridon Cândeș sau Liviu Stan. Cu toate acestea, ultimii doi vor adopta o apropiere de „partidele democratice”, pe când primul va fi unul dintre principalii legionari care vor pune bazele rezistenței anticomuniste. Așadar, după 23 august profesorul Ion V. Georgescu va ajunge liderul legionarilor din București. Până la arestare (august 1945), Ion V. Georgescu își va desfășura activitatea în trei etape principale: septembrie-octombrie 1944, până la stabilirea contactului cu conducătorii legionari veniți din Germania; octombrie 1944-martie 1945 prin colaborarea cu conducătorii legionari veniți din Germania și elementele germane, pentru pregătirea acțiunii de rezistență și, ultima etapă, martie-august 1945, dizolvarea organizației legionare și a mișcării de rezistență de inițiativă legionară<sup>5</sup>.

Paralel, în Germania, legionarii conduși de Horia Sima aveau dispoziție de la Hitler să organizeze un guvern care să contraatace acțiunile celui de la București. Totodată, aveau misiunea să organizeze o contralovitură care să ajute armata germană să se replieze împotriva sovieticilor.

---

<sup>4</sup> H. Sima, *Căci a luat naștere mișcarea de rezistență în România?*, în *Anuologie...*, vol. IV, p. 408. Vezi discuția pe această temă în Dorin Dobrințu, *Începuturile rezistenței armate anticomuniste în România*, în „Anuarul Institutului de Istorie A.D. Xenopol”, XXXIV (1997), pp.111-136.

<sup>5</sup> A.M.J., D.I.M. fond Penal 47.593, vol. II, f. 21-21v (proces verbal de interogatoriu din 16 octombrie 1957, luat lui Ion V. Georgescu).

Pentru organizarea unei rezistențe vor fi trimiși în țară Nicolae Petrașcu, secretarul general al Mișcării și Andreas Schmidt, șeful Grupului Etnic German, care vor stabili legătura cu Ion V. Georgescu. Obiectivul rezistenței, care trebuia să prindă contur, era favorizarea unei lupte din interiorul dușmanului Reich-ului. De aici, au apărut diferențe de opinie în metodele care trebuiau aplicate de membrii rezistenței. Astfel, Georgescu, împreună cu noul lider Constantin Stoicănescu (trimis din Germania de Horia Sima) era de părere ca Mișcarea să nu se implice pe scena politică a țării, ci să pregătească o rezistență în munți care să acționeze la momentul potrivit și să se conducă independent, față de poziția lui Nicolae Petrașcu, influențat de Andreas Schmidt, care era de părere că trebuie organizate acțiuni de sabotaj și diversiune împotriva sovieticilor, după cum doreau germanii. După discuții aprinse la nivelul conducerii mișcării, se va adopta poziția Georgescu-Stoicănescu. În această situație și în împrejurările în care comuniștii făceau tot mai mari presiuni la adresa guvernului Rădescu, Georgescu se va întâlni cu primul ministru (decembrie 1944), care îi va comunica faptul că legionarii din țară sunt independenți de hotărârile celor din Germania și că deocamdată rămân în expectativă. Același profesor Georgescu va avea întâlniri și cu agentul spionajului englez de la București, Gibson, spunându-i că în eventualitatea victoriei engleze asupra Germaniei, în România vor domina scena politică partidele de stânga și ca atare legionarii se vor înrola în partide socialiste de dreapta ca alternativă la conducerea politică. Recrutarea ca agent N.K.V.D. de către sovietici a telegrafistului dr. Țăranu

Alexandru (fost agent S.D.), care făcea legătura radio între legionarii din țară și Horia Sima, va conduce la desființarea principalelor legături între inițiatorii rezistenței și va culmina cu răpirea profesorului Ion V. Georgescu de către serviciile secrete sovietice (august 1945)<sup>6</sup>.

La Viena, curtat de guvernul național român constituit de Horia Sima se afla mitropolitul Visarion Puiu, fostul conducător al Misiunii Ortodoxe din Transnistria (1942-1943), propus fie ca prim ministru (facțiunea Papanace), fie ca ministru al Cultelor (de către Sima). În cele din urmă, i se propune să înființeze o Episcopie Ortodoxă Română pentru Europa de Vest, care să denunțe Biserica Ortodoxă ce funcționa cu acordul lui Stalin<sup>7</sup>, ceea ce va face, dar abia în 1950, la Paris. Ulterior se va retrage la Kitzbühel, în Tirol, fără să se angajeze în politica simistă<sup>8</sup>.

Slujitori care au participat la acțiunea de la Viena au fost protopresbiterul Emilian Vasilovschi, care la 10 decembrie 1944 lua jurământul membrilor guvernului de

---

<sup>6</sup> *Ibidem*, f. 31-38v.

<sup>7</sup> H. Sima, *Guvernul Național Român de la Viena*, Madrid, Ed. Mișcării legionare, 1993, p. 60-61, 87-90; Șt. Pulaghiță, *Garda de Fier spre refacerea României*, București, Editura Roza Vânturilor, 1993, p. 262-263, 267. Vezi H. Sima despre moartea mitropolitului Visarion Puiu, în *Arhologie...*, vol. IV, p. 14-15. Aici Sima vorbește despre o colaborare a mitropolitului cu guvernul de la Viena, fapt discutabil, mai ales după scoaterea la lumină a unor documente referitoare la cazul arhiereului în discuție. O privire mai profundă și obiectivă asupra cazului o vom face într-un studiu aparte, pe care intenționăm să-l alcătuim.

<sup>8</sup> A.M.J., D.I.M. fond Penal, dosar 24.541, vol. VIII, f. 209 (cerere de recurs a mitropolitului Visarion Puiu către Prim-președintele Înaltei Curți de Casație, din 30 ianuarie 1947); vol. XII, f. 91-92v (scrisoare a mitropolitului Puiu către ÎPS Justinian, locuitor de patriarh, din 26 aprilie 1948).

la Viena, iar câteva zile mai târziu preotul Cojocaru presta aceeași activitate la regimentul I din Armata Națională din exil, față de Hitler ca șef suprem al „armatelor germane și aliate contra comunismului” și către Horia Sima ca șef al guvernului<sup>9</sup>. Activitatea guvernului de inițiativă legionară va dispărea prin victoria aliaților împotriva Reich-ului.

Poate o importantă particularitate a așezămintelor monahale ortodoxe din spațiul românesc este așezarea lor pitorească, admirată de mulți călători străini prin Țările Române. Această situație a facilitat după instaurarea regimului politic la 23 august 1944, dar mai ales după 6 martie 1945, *adăpostirea persoanelor urmărite* pentru crime de război, ori pentru infracțiuni care „leza” securitatea națională. Prin acest rol, după 1945, mănăstirile ortodoxe au devenit puncte de sprijin pentru rezistența armată anticomunistă. Orice persoană certată cu autoritățile putea fi găzduită în aceste lăcașuri, pentru multă vreme. Astfel, fostul prefect al Jandarmeriei Odesa din anii războiului era adăpostit în mai multe rânduri la mănăstirile Polovragi, Govora, în 1945 și 1948-1949, și chiar la Antim, atunci când susținătorul său moral, părintele Gherasim Bica devenea exarh al Arhiepiscopiei Bucureștilor<sup>10</sup>.

Alt caz este cel al profesorului Nichifor Crainic, care era acuzat de comuniști ca unul dintre principalii susținători ai mareșalului Antonescu. El era adăpostit de părintele Arsenie Boca, starețul de la mănăstirea

---

<sup>9</sup> Șt. Palaghiță, *op. cit.*, p.266-268, 271.

<sup>10</sup> A.M.J., D.I.M. fond Penal, dosar 113.668, vol. 1, f. 115-116v, 138-139, 142-144v.



Sâmbăta de Sus, în iarna 1944-1945, însă datorită pelerinajului permanent la acest locaș, profesorul a fost nevoit să se refugieze către Apuseni, cum se poate citi în memoriile sale și în dosarul ce i s-a întocmit marelui duhovnic<sup>11</sup>.

Într-o sinteză a D.G.S.P. din septembrie 1948, privitoare la „evenimentele importante în problema cultului ortodox”, printre altele, se vorbește și de unele mănăstiri care susțineau într-un fel sau altul rezistența anticomunistă. De pildă: „Postul Mitropolit al Chișinăului, Efrem Enăchescu, după ce a fost pus în retragere din oficiu la data de 17 septembrie a.c., s-a retras la mănăstirea Cernica, unde este stareț. Aici grupează elemente dușmănoase antisovietice, fugite din Basarabia, în jurul său, pentru a putea la timpul potrivit să ajute «Biserica și Statul»<sup>12</sup>.

În nota informativă a DRSP Iași, privind urmărirea unor ierarhi din zona Iașilor, din data de 26 octombrie 1948, se vorbește despre unii intelectuali, care s-au retras în unele mănăstiri din Moldova, probabil suspectați de securitate pentru trecutul lor. Este cazul doctorului Fulgeanu Gheorghe, fostul director al Spitalului de stat din Bacău, care a plecat în septembrie 1948 la mănăstirea Neamț, „cu intenția de a se călugări”. Și acestea se făcea cu binecuvântarea starețului, precum se arată în document: „La mănăstirea Neamțului a stat până la 1

---

<sup>11</sup> A.C.N.S.A.S., fond Informatic, dosar 2637, vol. 2, f. 86-91, 349-350; N. Crainic, *Priveaș în țara mea. Mărturie din închisoare. Memoriar răspuns la actul meu de acuzare*, ed. îngr. de Al. Condeescu, București, Muzeul Literaturii Române, [f.a.], p. 42-43.

<sup>12</sup> Cristina Rîișan, Radu Cluceanu, *Biserica Ortodoxă Română sub regimul comunist*, vol. I (1945-1958), București, I.N.S.T., 2001, d. 28, p. 82-83.

octombrie 1948 sub protecția stareșului Melchisedec Dumitru, numita Olga Sturza. În acest timp Olga Sturza a avut strânse legături de prietenie cu Arhimandritul Vasile Vasilache, fost conferențiar la radio în timpul războiului antonescian, izgonit de la Patriarhie, venind la mănăstirea Neamț, stareșul i-a pus la dispoziție palatul vechi al fostului Patriarh Nicodim. Olga Sturza avea legături și cu călugărul Petre Pogonat, fostul decan al baroului Iași până la 23 august 1944. A mai avut legături și cu Vladimir Muscă și Victor Ojoc. David Muscă zis Vladimir are gradul de Arhimandrit și este directorul tipografiei mănăstirii. Acești indivizi, în tot timpul cât a stat Olga Sturza la mănăstire, se strângeau fie la stăreție, fie la Olga Sturza și discutau tot felul de chestiuni la adresa actualului Guvern<sup>13</sup>.

În sinteza din 13 decembrie 1948 a DGSP se relatează modul cum arhiereul Pavel Șerpe, exarh al mitropoliei Ungro-Vlahiei, în timp ce patriarhul Justinian se afla la Moscova la congresul pan-ortodox (iulie 1948), a permis ca la „mănăstirea Pasărea să locuiască 30 de zile, fără să plătească hrană și chirie numitul Vasile Caligariu, cu soția sa, fost militar activ, epurat din armată care avea domiciliul în București (...). Acesta era vizitat de către Pavel Șerpe, când venea la mănăstire și vorbea zilnic la telefon cu Bucureștiul”. Ulterior avea să plece în luna septembrie a aceluiași an<sup>14</sup>.

Concludentă în această privință este nota DGSP din 25 martie 1949 în care se arată: „În țară există 206 mănăstiri și schituri cu 5564 călugări și călugărițe, frați

---

<sup>13</sup> *Ibidem*, d. 29, p. 83-84.

<sup>14</sup> *Ibidem*, d. 39, p. 104.

surori, așezate mai ales în regiunile muntoase și greu de supravegheat. Dacă această așezare a mănăstirilor și schiturilor ortodoxe este datorită faptului că ele slujeau drept adăpost în caz de invazie militară, în prezept constituie o gravă preocupare a autorităților, pentru că mereu se descoperă legături între călugări și călugărițe pe de o parte și elemente subversive pe de altă parte (...). În această situație schiturile și mănăstirile izolate (din unele cum este Găvanul din jud. Buzău nu se poate apropia nimeni mai mult de 3 km fără să fie văzut, din orice parte ar încerca) sunt adevărate focare de activitate subversivă, călugării coborând în vale pentru a transporta corespondența celor fugiți și a le procura alimente, ziare, tutun, chibrituri etc<sup>13</sup>.

La un alt nivel este susținerea dată de unii ierarhi grupurilor de rezistență din România. Este cazul mitropolitului de Timișoara, Vasile Lăzărescu și episcopilor Andrei Magieru de Arad și Nicolae Colan de Cluj. Înalții prelați erau contactați de secretarul organizației „Haiducii lui Avram Iancu” (H.A.I.), Dumitru Oprea, în anul 1945, pentru o susținere din partea Bisericii ortodoxe ardelenene<sup>14</sup>. Astfel, episcopul Andrei va dona sume de bani în perioada iunie 1945-17 februarie 1946, în contul organizației H.A.I. Mitropolitul Lăzărescu contactat din

---

<sup>13</sup> *Ibidem*, p. 119-120.

<sup>14</sup> R. Ciuceanu, O. Roske, Cr. Troncotă, *Începuturile Mișcării de Rezistență în România*, vol. I (11 aprilie 1945-31 mai 1946), București, I.N.S.T., 1998, d. 45, p. 91. La 26 noiembrie 1945 Siguranța primea ordin ca cei trei ierarhi să fie cercetați la fișele Direcției Generale a Poliției, Prefectura Poliției Capitalei și Serviciul Special de Informații (*Ibidem*, d. 48, p. 95).

nou în februarie 1946 se arăta interesat de obiectivul organizației, spunând: „Deși în aparență numai s-ar putea vorbi de o destindere politică, totuși lumea românească n-o consideră decât ca o mașinațiune a guvernamentalilor. Preoțimea din episcopatul Timișoara a primit manifestele org. H.A.I. și așteaptă zile de luptă”<sup>17</sup>.

În același scop, a fost contactat și mitropolitul Nicolae Bălan, cunoscut ca un veritabil anticomunist. La începutul lui 1946, Dumitru Oprea, secretarul H.A.I., a mers la domiciliul mitropolitului, „cărui prin secretarul său i-am predat un dosar cu manifeste ale organizației”, precum declara în ancheta din 17 iunie 1946. „Î.P.S. după ce l-a studiat, spune Oprea, l-a restituit, trimițându-mi vorbă prin secretarul său că întrucât nu mă cunoaște și nu sunt recomandat nu mă poate primi”, însă se arăta dispus la o participare<sup>18</sup>.

Alt aspect al acestui tip de rezistență este cea de susținere cu hrană, informații, asigurarea de legături cu punctele urmărite și asistența spirituală pentru cei din munți, din partea preoților de mir sau monahi din zonele respective, mai ales după 1948.

Ajutor a dat starețul Paulian de la mănăstirea Putna, soției lui Constantin Cenușă, capul mișcării anticomuniste din munții Bucovinei. Acesta, încă din februarie – martie 1944 lupta în spatele frontului sovietic, pentru ca în august 1951 să se predea, datorită intimidării familiei sale de către Securitate. Soția luptătorului,

---

<sup>17</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar 18, vol. 3, f. 67, 96 (Raport al lui Dumitru Oprea către Gavrilă Olteanu, șeful H.A.I., privind activitatea în perioada 24 ianuarie-12 februarie 1946).

<sup>18</sup> *Ibidem*, vol. 2, f. 15; vol. 3, f. 92. Mulțumim și pe această cale colegiei Raluca Spiridon care ne-a semnalat aceste importante aspecte.

supusă la chinuri cumplite de către securitate, avea să fie ajutată de părintele Paulian, împreună cu soția arhitectului Joja. Fapta a fost considerată drept crimă de colaborare cu bandiții.

Coborând spre sud, ajungem în zona munților Bistriței și Stănișoarei – Rarău, Durău, unde au activat, începând cu anul 1948, „Gărzile lui Decebal”, organizație de rezistență condusă de dr. Gheorghe Vasilache. Unul dintre nucleele acesteia era reprezentat de schitul Rarău, condus de ieromonahul Filaret Gămălău, cu rolul de aprovizionare și legături cu diferite puncte ale organizației. La sfârșitul anului 1949, părintele Filaret a fost arestat și deținut până în anul 1964. Tot în anul 1949 era arestat și ieromonahul Hrisostom Asavei de la schitul Durău, iar alți 7, printre care și Ioasaf Marcoci, au fost arestați pentru ajutor dat luptătorilor lui Vasilache<sup>19</sup>.

Ținutul Vrâncioaiei a reprezentat un alt focar al rezistenței armate anticomuniste. În acest sens, dorim să remarcăm grupul de rezistență condus de frații Paragină, discutat în ultima vreme în urma studierii unor documente de arhivă. În acest caz sprijinul preoților ortodocși a fost indiscutabil prezent. Astfel, legăturile și hrana erau procurate în cea mai mare parte de către părinții monahi Evghenie Hulea de la schitul Brazi și Teodosie Filimon de la schitul Mușunoaiele. Sfântuitorul de taină, dar și duhovnicul fraților Paragină era preotul Ștefan Marcu din Nistorești, care fusese cununat de Corneliu Zelea Codreanu. Însă Securitatea va trece la

---

<sup>19</sup> C. Hălușan, R. Ciucanu, *op. cit.*, d. 96, p. 185-186; C. Voicescu, *Oameni cu lăsericți în rezistența anticomunistă din munți și codrii României*, în *Amicalele Sighet*, 2, București, Fundația Academia Civică, 1995, p. 279-294.

operațiuni de urmărire, determinându-l astfel pe părintele Teodosie să plece în munți cu grupul și părăsind astfel schitul. Dar prezența părintelui în mijlocul luptătorilor a reprezentat un mare câștig duhovnicesc pentru aceștia. Astfel, Mihai Timaru, unul dintre luptători, spune: „Toată această atmosferă de viață spirituală și de trăire patriotică, pe care o duceam în grup, era întreținută de părintele stareț de la schitul Brazilor, părintele Filimon Teodosie, care Duminica oficia slujbe religioase, ținea predici, ne citea din Evanghelie, ne vorbea despre viața lui Iisus”. Mai mult, invitați de părintele Butnaru, luptătorii îmbrăcați țărănește au participat la slujba Sfintei Învieri din Satul Nou.

În anul 1949 acțiunile Securității împotriva lor se întesesc. Sunt arestați starețul Evghenie Hulea și ierodiaconul Nichifor Emilian, deci schitul Mușunoaiele. Au urmat, prin trădare, Paragină și Timaru, luând drumul cumplitelor temnițe comuniste. Pe lângă aceștia au mai fost arestați și condamnați alți preoți, printre care părintele Focșăneanu. Acesta din urmă a murit la Gherla în anul 1955 datorită bătăilor suportate în izolarea închisorii, unde fusese pedepsit pentru că îndrăznise să officieze slujba Sfintei Învieri în temniță<sup>20</sup>.

---

<sup>20</sup> Ion Paragină, în memoriile sale inedite, *Primeri din viața unui partizan*, la f. 12, 15, spune: „Tot în vara aceea (1948 - n.n.), am stabilit două puncte, prin care puteam fi aprovizionați cu alimente: schitul Mușunoaiele și schitul Brazi, respectiv prin starețul Evghenie Hulen și starețul Teodosie Filimon”. Vezi A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar 17, vol. 7, f. 127-133; 242-248; M. Timaru, *Lupte de rezistență anticomunistă în munții Vrancei*, în *Analele Sighet*, 2, București, Fundația Academia Civică, 1995, p. 330-333; L. Stancu, L. Burlacu, *Organizația de rezistență „Părașciv” în cîmpul Securității*, în *Totalitarism și rezistență, teroare și reprimare în România comunistă*, București, C.N.S.A.S., 2001, p. 146-153.

În Dobrogea, lupta anticomunistă condusă de Gogu Puiu, din 1948, a fost sprijinită și de slujitori ai Bisericii, cum au fost părinții Gh. Șerban din Corbii de Jos, Gh. Comănici din Nuntași sau Dumitru Mihăilescu din Ciocârlia, care a fost bătut și i s-a percheziționat casa în fața celor 5 copii ai săi, condamnat la 25 ani temniță grea. Părintele Șerban, care a fost condamnat pentru participare activă la rezistență, avea să moară împușcat la Baia Sprie, în 1951, sub pretextul evadării.

În munții Făgărașului, rezistența anticomunistă a constituit un veritabil front de luptă. Pe ambii versanți trupele de securitate s-au confruntat cu oameni care nu acceptau doctrina comunistă în patria lor. O parte a membrilor grupurilor Arsenescu-Arnăuțoiu și Apostol, care acționau pe versantul sudic, au fost spovediți într-o seară a Săptămânii Patimilor din anul 1949 de un preot dintr-un sat din apropiere, pentru ca în dimineața Sf. Paști să fie împărțișiți într-o casă izolată. „Cuminecătura luată spre curățire n-a fost luată în zadar. Cei mai buni dintre noi aveau să apară în fața Marelui Judecător în foarte scurt timp”, mărturisește un supraviețuitor.

Grupul Apostol a fost ajutată de părintele Constantin Hodorogă din Cărpiniș și părintele Ion Popa. Din grupul Topolog făceau parte și părintele Nicolae Donescu din Șuici, ucis de securiști pentru că botezase copilul familiei de luptători Silișteanu.

Încă de la început gruparea Arsenescu a depus jurământul de credință pentru Neamul românesc și regele Mihai, prin care se legau să lupte până la moarte împotriva comunismului, la schitul Cetățuia în fața ieromonahului Pimen Bărbieru. Pe lângă aceștia, au mai

fost arestați 13 preoți, printre care Ion Drăgoi, Ion Constantinescu și Nicolae Andreescu condamnați la moarte în anul 1959<sup>21</sup>.

Grupul Arnota este un alt caz de manifestare a rezistenței anticomuniste. Aceasta a fost ajutată de părintele Iosaf de la schitul Pahomie. Arestat, intimidat și bătut, părintele Iosaf nu a recunoscut legătura cu grupul de rezistență și astfel a scăpat, slujind în continuare Domnului.

În aceeași zonă activa din anul 1948 un grup de intelectuali în frunte cu Ilie Niculescu, care au primit ajutor de la mănăstirile Arnota și Bistrița. Maica stareță Olga Gologan trimitea periodic alimente celor din munți. În cele din urmă Securitatea a depistat și a împânzit zona cu trupe. Membrii grupului au fost arestați, iar de la mănăstire au fost ridicate 4 mame care cunoșteau și țineau legătura cu cei din munți<sup>22</sup>.

Interesantă este revolta inițiată de preotul Luca I. Popescu din Zlătărei, jud. Vâlcea, împreună cu secretarul comunei Ion N. Popescu și Tufeanu, șeful postului de miliție, ca răspuns la încercarea de colectivizare din localitate. Astfel, într-o zi a anului 1952, în altarul bisericii în care slujea părintele Popescu, grupul amintit a depus jurământul de credință și au făcut afișe din caiete de școală pe care au scris cu cerneală, pe masa altarului: „Jos comunismul! Jos Petru Groza! Trăiască Libertatea! Nu vrem colhoz!”. Acestea au fost răspândite noaptea în localitățile împrejurătoare, până la Râmnicu-Vâlcea.

---

<sup>21</sup> C. Aloanei, Cr. Troncotă, *Contra „armatei negre a călugărilor și călugărițelor”*, în „Magazin Istoric”, an XXX (1996), nr. 1(346), p. 3.

<sup>22</sup> C. Voicescu, loc. cit.



Ancheta Securității va duce la arestarea grupului și condamnarea inițiatorilor la ani grei de pușcărie<sup>23</sup>.

În nord-vestul Olteniei a activat Mișcarea de Rezistență Națională condusă de generalul Carlaonț, secondat de Radu Ciuceanu. În acest caz, s-a evidențiat Gherasim Iscu, starețul mănăstirii Tismana, care a colaborat cu M.N.R. prin ajutorul dat la montarea unui aparat emisie-recepție pentru o eventuală legătură cu Occidentul<sup>24</sup>.

Însă ceea ce credem că este mai important în acest caz, este faptul că mănăstirile constituiau în această perioadă locuri de retragere, de expectativă pentru refacerea unor forțe, menite să susțină trupele anglo-americeane, care trebuiau să vină împotriva rușilor. Mulți militari se retrăgeau la mănăstirile izolate pentru simplul motiv că aici puteau să strângă resursele pentru declanșarea războiului<sup>25</sup>. Însă, după ce multă vreme s-a crezut în acest moment, totul avea să se spulbere. Unii membrii ai rezistenței anticomuniste și-au dat seama de nonintervenția vesticilor, dar prin poziția la care trecuseră au fost nevoiți să rămână în locurile camuflate.

---

<sup>23</sup> A. Marinescu, *Rîrintele Dumitru Bălășu: B.O.R. în căruțe*, în „Vestitorul Ortodoxiei”, an VIII, nr. 171, 1-15 ianuarie 1997, p. 2.

<sup>24</sup> În octombrie-noiembrie 1947 îi cunoaște pe Radu Ciuceanu și Vind Drăgoescu intrând astfel în legătură cu Mișcarea Națională de Rezistență care actua în Oltenia. Rolul starețului de la Tismana, după întâlnirea cu Nelu Păvulescu (iunie 1948), era de a găzdui și de a asigura hrană tuturor celor care se prezentau la mănăstire cu parola „R 325” (A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar 4, vol. 4, f. 20-22, 164).

<sup>25</sup> Desigur că nu se poate exclude nici varianta adăpostirii celor care erau fie urmăriți de Securitate, pentru unele fapte săvârșite în timpul regimului „burghezo-moșieresc”, fie își dădeau seama că într-o zi vor fi arestați de Securitatea Poporului.

Spre exemplu, în urma defectiunii lui Tito și în cazul unui conflict iugoslavo-sovietic grupul de rezistență „Paragină” din munții Țrancei trebuia să acționeze „*armat în spatele frontului sovietic*”. Însă, „*cum Stalin s-a retras cu coada între picioare din Banat*”, mai rămăsese ca aceștia să reziste „*împotriva comunismului și comunizării în primul rând pe un front spiritual și ideologic*”<sup>26</sup>, ceea ce presupunea folosirea ca armă a rugăciunii, iar politic aderarea pasivă la mișcarea legionară.

## Predica ortodoxă ca discurs anticomunist

Încă de la început, discursul teologilor români a fost cenzurat de puterea politică adusă de sovietici. Orice discurs, orice predică trebuia avizată de cenzura politică comunistă. Problemele apăreau în acest caz, atunci când preotul sau ierarhul ținea liber predica, dar mai ales atunci când „se sărea calul”. După conținut, predica ca discurs anticomunist poate fi catalogată: ca împotriva regimului comunist, împotriva unor măsuri luate de regim, ca „instigare la război” etc.

De pildă, Părintele Cleopa Ilie ținea, la 21 mai 1948, de praznicul Sfinților Împărați ținea o predică cu conținut moralizator, în care spunea: „Să dea Dumnezeu ca și conducătorii noștri de acum să fie ca Sfinții Împărați, ca să-i pomenească Biserica în veac!”. Părintele, a arătat ulterior consecințele gestului său: „Atunci unul

---

<sup>26</sup> I. Paragină, *op. cit.*, f. 12.

din popor m-a și înregistrat și nici n-am apucat să-mi scot veștmintele, că a venit o mașină și mi-au zis să merg cu ei. M-au dus la Târgu-Neamț și acolo m-au pus într-un beci care nu avea decât un pat de ciment. Apoi m-au anchetat timp de cinci zile, ținându-mă fără apă și fără mâncare. Pe urmă mi-au dat drumul”<sup>27</sup>.

Sau cum părintele Simion Vărgolici, de la biserica Buna Vestire din Galați, în predica de la slujba Crăciunului a anului 1949, arăta ateismul celor de la putere, care doreau să distrugă tradițiile și obiceiurile sărbătorilor de iarnă, care de multe ori îi copleșea prin amploarea lor, dar și prin iubirea lui Dumnezeu care se revărsa acum: „cu toate că în aceste timpuri mulți nu mai cred în I[i]sus, această bucurie [de] a sărbători se restrânge și asupra lor (...), bucurie care se observă în ochii lor stinși prin amintirile copilăriei și datinile strămoșilor, moștenite din sângele pe care îl poartă”<sup>28</sup>.

Într-o notă cu manifestările dușmănoase din mănăstirile ortodoxe a D.G.S.P. din data de 30 septembrie 1950 se vorbește și de predicile cu nuanță anticomunistă care vin să aducă argumente la existența lui Dumnezeu, rostite de unii monahi de la mănăstirea Antim, ca Sofian Boghiu, care afirma că „nici o schimbare omenească nu se poate face decât prin credință”, sau Andrei Scrima și Gherasim Cristea care susțineau o apropiată criză politică: „regimul de astăzi este o furtună care va trece”<sup>29</sup>.

---

<sup>27</sup> I. Bălan, *Viața și necoșurile arhimandritului Cleopa Ilie*, Iași, Ed. Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, 1999, p. 92. După aceste evenimente Hîrintele Cleopa s-a retras în munți, pentru a nu crea tulburări în obștea mănăstirii (*Ibidem*, p. 92-95).

<sup>28</sup> A.N.I.C., fond DGP, dosar 76/1946, f. 20.

<sup>29</sup> C. Mișușan, R. Ciuceanu, *op. cit.*, d. 104, p. 206

De multe ori aceste profeții despre regimul de la București erau îmbrăcate în limbajul religios. De pildă, părintele Andrei Mihăilescu, de la biserica Sf. Ilie Gorgani, spunea la 14 septembrie 1948 (praznicul Înălțării Sf. Cruci): „Se apropie clipa victorioasă, când puterile Domnului se vor abate asupra necredincioșilor [și că aceștia] nici în gaură de șarpe nu vor scăpa de puterile Domnului”<sup>30</sup>, referindu-se evident la puterile ce le sunt date de Dumnezeu, creștinilor pentru a rezista la vremuri de grele încercări și de prigoane.

Unii preoți sfătuiau în predicile lor ca să se asculte de puterea seculară, însă să nu uite că numai Dumnezeu îi va ajuta. Astfel, părintele Haralambie Teodoriu din Rădășeni, jud. Baia spunea într-o predică din 1949: „Să faceți totul ce va cere guvernul, însă de religie să nu vă lăsați, chiar dacă se va ajunge să se impună aceasta”, iar părintele Mircea Sfichi din Pleșești, același județ, să rostească: „Noi numai prin credință vom învinge, nu prin politică”<sup>31</sup>, încurajându-și astfel comunitatea să nu participe la activitățile inițiate de P.M.R.

Manifestări anticomuniste se găsesc la preoții ortodocși în diferite împrejurări. De pildă, într-o discuție părintele Teodor Kendritis, din Brăila dar cu domiciliu forțat la Botoșani, afirma: „pătlăgica este întâi verde, pe urmă devine roșie și apoi crapă”, făcând prin aceasta aluzie la foștii legionari, deveniți comuniști și la mult discutata cădere a regimului. Același preot continua: „că

---

<sup>30</sup> A.N.I.C., fond D.G.P., dosar 75/1946, f. 242.

<sup>31</sup> *Ibidem*, dosar 76/1946, f. 234-237 (Tabel întocmit de D.R.S.P. Suceava către D.G.S.P., din 28 februarie 1949 cu „abaterile zămrșite de preoții ortodocși”).

știe el cine i-a dat domiciliu forțat, dar când se va învârti roata se va răzbuna<sup>33</sup>.

Alte afirmații ironic-anticomuniste făcea preotul Ion C. Beldie din Galați care protesta în mai multe rânduri. Cu ocazia unei adunări a Societății Clerului din Galați, unde preotul Constantin Cronț ținea o conferință privitoare la asemănarea doctrinei creștine cu ideile comuniste, că Hristos a fost proletar, iar opera lui Marx este „evanghelia vremurilor noi”, preotul Beldie s-a ridicat și a spus că „doctrina marxistă nu numai că nu este o evanghelie a vremurilor noi, ci este o doctrină perimată, care critică”. Cu altă ocazie, întrebare fiind de un membru al comitetului sindical dacă iubește Republica Populară Română, același preot a răspuns: „Republica noastră este o fată tânără și eu, om în vârstă nu o pot iubi, pentru că a-și fi acuzat de imoralitate<sup>34</sup>”.

Documentele arată cum și preoții membri ai diferitelor partide politice obediente P.M.R.-ului se manifestau anticomunist. Astfel, preotul Ion Serghie, din Giurgiu, membru în Frontul Plugarilor, participa în ziua de 12 decembrie 1948 la o înmormântare a unui tovarăș care „s-a făcut în spirit tovarășesc”, unde a luat cuvântul spunând: „Întunericul nu întrebuițează cruce la înmormântări, îndemnând populația să se unească pentru a distruge acest întuneric<sup>35</sup>”.

Predica cu conținut anticomunist o întâlnim și la

---

<sup>33</sup> *Ibidem*, dosar 76/1946, f. 234-237 (Tabel întocmit de D.R.S.P. Suceava către D.G.S.P., din 28 februarie 1949 cu „abaterile savârșite de preoții ortodocși”).

<sup>34</sup> *Ibidem*.

<sup>35</sup> *Ibidem*, dosar 75/1946, f. 233 (Nota 131/18 noiembrie 1948). *Ibidem*, f. 427 (Nota 131/21 decembrie 1948 a D.R.S.P. Ploiesti).

unii episcopi ortodocși. Este vorba de Nicolae Popovici, episcop de Oradea sau Partenie Ciopron fostul episcop al Armatei și o vreme vicar patriarhal.

Astfel, în nota din 1 februarie 1950, există un rezumat la discursul episcopului Partenie Ciopron, ținut la deschiderea celei de a VI-a serii de cursuri de îndrumări misionare: „Când văd acest mare sobor de preoți, îmi vin în minte cuvintele adresate de Mântuitorul ucenicilor săi, când le-a spus: «În lume necazuri veți avea. Iată eu vă trimit ca pe niște oi în mijlocul lupilor. Păziți-vă de oameni, că vă vor da în judecata soboarelor și vă vor duce înaintea dregătorilor și veți fi urâți din pricina mea. Va veni vremea când oricine vă va ucide, să i se pară că duce slujba lui Dumnezeu» (subl. n.) (...). Biserica de pretutindeni este pusă și ea la mari încercări. Și Biserica noastră este pusă de asemenea la încercare. De aceea, conducerea a ținut seamă de aceste lucruri și, pentru ca preoții să poată face față tuturor încercărilor și situațiilor grele, în care este pusă, a înființat aceste cursuri<sup>45</sup>. Aici, desigur se găsește și aluzia la un viitor război, la care mulți români credeau că se va declanșa, cu

---

<sup>45</sup> A.C.N.S.A.S., fond Informath; dosar 2252, vol. 2, f. 308. Despre același „incident” vezi și Nota dată de „Slavu Marian”, la 2 februarie 1962, care consemna: „Era de așteptat ca delegatul patriarhal să vorbească în același sens, așa cum vorbise patriarhul însuși la seriile anterioare de cursuri preoțești. Dar arhiereul-vicar Partenie Ciopron, contrar atmosferei festive solemnității și oricăror așteptări, a citat textul din Evanghelie: «Va veni vremea când tot cel ce vă va ucide, să i se pară că aduce slujbă lui Dumnezeu» și a spus, spre consternarea tuturor, că vremurile sunt grele pentru Biserică și clerul trebuie să facă și lucruri fără voia lui și contrari creștinismului, căci este vreme de martiriu, cum a prezis Hristos. La festivitate, era de față și un delegat al Ministerului Cultelor, care a cerut rectoratului să raporteze imediat, în scris,

ajutorul americanilor, împotriva sovieticilor. De altfel, tema războiului este prezentă în mod constant în discursul episcopului Partenie Ciopron, fapt care va determina destituirea acestuia din funcția de vicar patriarhal și exilarea lui la mănăstirea Sf. Ioan cel Nou de la Suceava.

Alt caz este reprezentat de episcopul Nicolae de Oradea care s-a manifestat cu „îndrăzneală”, după cum considera sursa „M. Stănescu” la 11 februarie 1950, în cadrul festivității prilejuite de prăznuirea Sfinților Trei Ierarhi (30 ianuarie), patronii Institutului Teologic din București. De fapt, vlădica Nicolae a ținut un discurs în care a amintit dialogul dintre guvernatorul păgân Modestus și Sf. Ierarh Vasile cel Mare, aluzie la exponenții comunismului, respectiv ierarhii Bisericii. Rezultatul a fost neașteptat, deoarece „cei prezenți în sală au explodat în aplauze furtunoase”, asistența fiind formată de studenții teologi și preoții aflați la cursurile de îndrumări misionare<sup>34</sup>.

Același episcop și în aceleași circumstanțe avea să

---

patriarhului și Ministerului Cultelor. Raportul a fost întocmit de rectorul și prorectorul de atunci (prof. N. Nicolaescu și preotul P. Rezuș) și prezentat patriarhului și ministrului Stancu Stolan. Patriarhul s-a supărat însă nu pe Partenie Ciopron, care ținuse o astfel de cuvântare provocatoare, ci pe rector și pe prorector că au raportat cazul. Dar în mai puțin de o săptămână, a fost pus în situația să înlocuiască din post pe Partenie Ciopron (a numit vicar-patriarhal, în locul lui, mai întâi pe Benedict Ghiuș, care însă nu a fost confirmat de Ministerul Cultelor și apoi pe Antim Nica) (...). Completez că după plecarea lui Partenie Ciopron de la cursurile preoțești, rectorul de atunci (prof. N. Nicolaescu), în prima oră de curs, a demonstrat că în mod greșit a pus probleme” (*Ibidem*, f. 114-115).

<sup>34</sup> *Ibidem*, dosar 2669, vol. I, f. 49.

se manifeste ostil regimului comunist. Astfel, în timpul agapei, amintind de centenarul nașterii poetului Mihai Eminescu, vlădica Nicolae a rostit: „Să-l privim pe Eminescu așa cum este întreg, măreț. Să ne gândim la perspectiva geografică cuprinsă în toată măreția ei în poezia lui Eminescu. Ce măreție, ce splendoare, ce perspectivă geografică curată! Tineret să învățați poeziile lui Eminescu ca rugăciunile, iar doinele lui (referindu-se la «De la Nistru pân` la Tisa») ca imnurile sfintelor cântări”<sup>37</sup>. Desigur că aici episcopul martir se gândea la rapturile teritoriale săvârșite de sovietici în vara lui 1940 și după terminarea războiului.

## **Rezistența anticomunistă prin spiritualitate în mănăstiri și temnițele comuniste**

O situație ce deranja organele de partid era cea de la praznicele împărătești sau hramurile unor mănăstiri. De pildă, în anul 1950, de Înălțarea Domnului (18 mai), hramul mănăstirii Neamț, „au participat cca 8000 credincioși veniți din diferite județe ca: Baia, Suceava, Câmpulung, Roman, Iași, Bacău și Neamț”. Sărbătoarea a fost atât de mare încât „credincioșii au început să se adune de la data de 15 mai a.c., iar până la data în care s-a început hramul, au vizitat mănăstirile din raza jud. Neamț”, care nu puteau fi decât Agapia, Văratec, Bistrița, Secu, Sihăstria, mai ales ultimele două care depindeau de marea lavră.

---

<sup>37</sup> *Ibidem*, f. 51.



Mai mult, „de la data de 15 la 18 mai a.c., slujbele religioase au fost oficiate cu un deosebit fast, în scopul de a atrage cât mai multă populație la aceste ceremonii“, pentru ca „în ziua de 18 mai a.c. când a avut loc hramul mănăstirii, pe lângă preoții și călugării acesteia au mai luat parte și Mitropolitul Rusan Sebastian de la Iași, Episcopul Teofil Herineanu din Roman, Episcopul Emilian Antal, director al Seminarului monahal de la mănăstirea Neamț, precum și profesorii Arhieriei ai acestui seminar. Au mai participat, de asemenea, fostul Episcop al Armatei, Partenie Ciopron, în prezent stareț al mănăstirii Sf. Petru și Pavel din Huși. Numărul mare al credincioșilor veniți la acest hram se datorează tocmai faptului că participarea neobișnuită a Episcopilor menționați mai sus a fost anunțată credincioșilor“<sup>38</sup>.

Într-un studiu al DGSP asupra activității slujitorilor din B.O.R., din data de 20 august 1950, se arată cum în multe locuri manifestările religioase ocazionate de marca sărbătoare a Adormirii Maicii Domnului (15 august) au fost contracarate. La aceste măsuri au contribuit și organele locale de partid, prin „sfaturile populare“, care „au programat manifestații culturale interesante și bine puse la punct în aceeași zi, ca la Moisei și Izbuc, jud. Someș“ și în consecință „mulți credincioși au părăsit slujba pentru a vedea serbările“. Cu toate acestea unii ierarhi au participat la prăznuirea unor hramuri din eparhiile lor, „pentru a le da mai multă solemnitate: la Miercurea Ciucului, Nicolae Bălan al Ardealului, la Tismana-Gorj, Mitropolitul Firmilian Marin al Olteniei, la Rohia-Someș, Nicolae Colan al Clujului și Arhierul

---

<sup>38</sup> C. Păușan, R. Ciuceanu, *op. cit.*, d. 98, p. 193.

Partenie Cipron, la Putna-Rădăuți<sup>39</sup>.

Dar o rezistență anticomunistă a fost și trăirea intensă a monahilor în intimitate numai cu Dumnezeu, cu Cel care era detestat de comuniști. Dar aceasta s-a putut înfăptui numai printr-o renaștere monahală. Astfel, pentru Moldova patriarhul Justinian, încă din 1949, i-a poruncit Părintelui Cleopa Ilie, care îl aprecia foarte mult, să plece cu un grup de 30 de monahi de la Sihăstria la mănăstirea Slatina – Suceava, „pentru a înnoi viața duhovnicească de acolo”. Aici, Părintele Cleopa a pus „în bună rânduială sfintele slujbe de zi și de noapte și Sfânta Liturghie. A rânduit, de asemenea, spovedania săptămânală, școala monahală pentru frați și viață de obște după modelul Sfântului Teodor Studitul”. La această mănăstire aveau să se închinovieze protosinghelul Petroniu Tănase, protosinghelul Gherontie Bălan, monahul Agaton Sandu Tudor, ierodiaconul Antonie Plămădeală, arhimandritul Dosoftei Moraru și ieromonahul Arsehie Papacioc<sup>40</sup>.

Noua rânduire spirituală de la Slatina este prezentată și într-un document a D.R.S.P. Bacău, (datat, probabil, din 1950), unde se arată contribuția Părintelui Cleopa pentru înflorirea acestui așezământ. Nota amintește de *praxila* care se ținea acolo: „În timpul cât nu sunt slujbe, biserica nu tace. Se citește în permanență Psaltirea, de către călugării de rând. Cei care citesc noaptea nu mai merg la utrenie (...). Panahida în fiecare zi. Maslu în fiecare zi” și acatiste în fiecare zi; de *posturile* care se țin în zilele de luni, miercuri și vineri, cu o singură masă în zi, în postul mare complet, chiar și fără apă și „nu

---

<sup>39</sup> *Ibidem*, d. 103, p. 198.

<sup>40</sup> I. Bălan, *op. cit.*, p. 96-98.

se face absolut nimic decât cu blagoslovenie, nici măcar focul, care se face numai cu foc din candelă"; de *disciplină*, prin care toate lucrurile sunt ale obștii, iar în chilii nimeni nu are voie să intre dintre străini, mărturisirile făcându-se vineri; de *conducerea mănăstirii* care este exercitată de consiliu, starețul supunându-l-se întru-totul acestuia; de *poporul* care vine la mănăstire – credincioși care vin chiar din București, evrei, comuniști, funcționari ai statului, dintre care „partidul din Mălin l-a avertizat pe stareț că are informatori în biserică”<sup>41</sup>.

Iar în această situație Părintele Cleopa „a fost rânduit de Mitropolia Moldovei să supravegheze și să îndrume viața duhovnicească a mai multor mănăstiri din împrejurimi: Putna, Moldovița, Râșca, Sihăstria și schiturile Sihla și Rarău, după modelul Mănăstirii Slatina”. Ulterior, în anul 1951, patriarhul Justinian dorea să înnoiască viața monahală și în mănăstirea Neamț, propunându-i Părintelui Cleopa să strângă 70 de călugări de la Slatina și Sihăstria, însă s-a revenit asupra acesteia, probabil la presiunile securității – prin Ministerul Cultelor. Mai mult, după o anchetă la securitatea Fălticeni, Părintele Cleopa va fi nevoit să se retragă în munți (a doua oară), împreună cu părintele Arsenie Papacioc, în perioada 1952-1954<sup>42</sup>.

Pentru Oltenia, încă din 1947, publicistul interbelic Sandu Tudor, devenit monahul Agaton la mănăstirea

---

<sup>41</sup> C. Iălușan, R. Cluceanu, op. cit., d. 122, p. 245-247

<sup>42</sup> I. Bălan, op. cit., p. 100-101. Potrivit biografului marelui părinte în timpul anchetelor i s-ar fi reproșat: „Dumneata sabotezi economia națională și spui că astăzi este Gheorghe, și mâine Vnsile și estesărbătoare, iar oamenii pun țapina jos și nu mai lucrează!” (*Ibidem*, p. 101).

Antim, constituie cu membrii de la Rugul Aprins un nucleu monahal la mănăstirea Govora, apoi Crasna, cu binecuvântarea mitropolitului Firmilian, apoi a patriarhului Justinian. Scopul declarat al acestei inițiative era de a cimenta „o mănăstire cu monahi intelectuali, pentru a-i pregăti în scopul luptei pentru combaterea concepției materialiste”<sup>40</sup>. Dar acțiunea nu s-a putut concretiza prea mult, deoarece „pe la începutul lunii iunie [1950, n.n.] se spune că a plecat (Sandu Tudor, n.n.) din mănăstire cu o mașină, însoțit de trei persoane și nu s-a mai întors. Se crede că a fost arestat, spun călugării, că el cât a fost stareț vorbea în biserică și făcea morală cetățenilor în fiecare zi și asemenea puținilor călugări pe care-i avea sub stăpânirea sa”, conform unei note din 31 iulie 1950<sup>41</sup>.

După arestarea lui Sandu Tudor, părerilor oamenilor din Biserică erau diferite. Astfel, fostul mitropolit al Bucovinei, Tit Simedrea participant și el la unele ședințe ale rugătorilor de la Antim era de părere că: „Este limpede că acest proces nu are caracter politic: Sandu Tudor a devenit incomod prin ceroul de tineri, pe care i-a strâns în jurul său la mănăstirea Antim. Procesul are deci o semnificație bisericască. Se lovește într-un om al Bisericii. Piese din dosarul procesului sunt de mult în mâinile lor. L-au scos la iveală acum pentru că vor să-l scoată din circulație pe Sandu Tudor pus la cale procesul sunt niște foști găinari. Tare mă tem că justiția va fi silită să-l achite, deoarece martorii propuși au declarat că reclamantii au fost pur și simplu niște hoți

---

<sup>40</sup> A.M.J., D.I.M. fond Penai, dosar 113.668, vol. 1, f. 101-106

<sup>41</sup> C. Iliușan, R. Ciuceanu, *op. cit.*, d. 102, p. 197-198.

și niște găinari și nu muncitori progresiști. Condamnarea lui Agaton Tudor – dacă se va produce – va constitui un nou document despre așa zisa sinceră colaborare dintre Biserică și regim<sup>45</sup>. Iar mitropolitul Olteniei, Firmilian Marin, „a mărturisit că în momentul arestării lui Sandu Tudor, s-a temut foarte mult ca să nu fie amestecat, pentru că l-a protejat și numit stareț, cu tot trecutul său politic, cu toate că avea dezlegare în acest sens de la Patriarhul Justinian”<sup>46</sup>.

În Ardeal, după o detenție de câteva luni părintele Arsenie Boca era mutat în anul 1948, de la mănăstirea Sâmbăta de Sus la Prislop, fostă greco-catolică. Aici, timp de doi ani va fi cercetat de grupuri impresionante de credincioși care doreau împăcarea cu Dumnezeu. Însă, dorința adevăratei trăiri religioase fiind prea mare, i-a îngrijorat pe exponenții puterii comuniste de pe plan local, situație ce va determina diminuarea activității mănăstirii. Printr-o serie de acțiuni, părintele este arestat și trimis la Canal, de la care se va întoarce după un an de zile, timp în care maicile de la așezământul nicodimian vor păstra candela credinței nestinsă. Întoarcerea părintelui Arsenie nu va determina reluarea amplelor pelerinaje, deoarece securitatea Deva i-a interzis să mai primească credincioși la mănăstire. Situația se va aplatiza

---

<sup>45</sup> *Ibidem*, d. 103, p. 200.

<sup>46</sup> *Ibidem*. A fost condamnat la 14 martie 1951 de Curtea București, Secția a II-a Penală, prin decizia nr. 806, la 2 ani închisoare corecțională, pentru „instigare la cercetări abuzive”. Mai exact este vorba de unele „fapte” săvârșite de Sandu Tudor în timpul războiului și pe care tribunalul le considerase inițial crime de război (A.M.J., D.I.M. fond I. 100, dosar 20.946, vol. 1, f. 198).

în totalitate după închiderea așezământului în anul 1959.

Un aspect ce credem că trebuie menționat este cel al desființării unor mănăstiri de călugări, până la decretul 410/1959, unele fiind însă salvate prin transformarea lor în așezăminte de monahii. Este cazul mănăstirii Tismana, care după arestarea stareșului Gherasim Iscu, implicat în MNRO, după cum am văzut, acest așezământ nicodimian era în pericolul de a se desființa (pentru prima dată de la înființare – sec. XIV). Totuși acesta a rămas în ființă, însă prin transformarea în chinovie de maici la 15 septembrie 1949<sup>17</sup>. Așa s-a întâmplat și în cazul schitului Sihastu, de lângă Adjud, care în anul 1954 era transformat în schit de maici, după ce călugării de aici au depus rezistență până la arestarea lor în primăvara lui 1955<sup>18</sup>.

Și în cazul preoților de mir a existat o rezistență spirituală. Spre exemplu părintele Grigore Eugen, din comuna Vârful Câmpului, satul Maghera, jud. Dorohoi, a prelungit slujba din 6 ianuarie 1949 (praznicul Bobotezii), până la ora 14, pentru ca tineretul participant la evenimentul bisericesc să nu ia parte la manifestarea organizată de tineretul comunist din localitate<sup>19</sup>.

Ca rezistență anticomunistă se poate considera încercarea preoților și a episcopilor de a continua misiunea de catehizare a copiilor, în anii '50, deoarece mai târziu nu a mai fost posibil datorită regimului de teroare

---

<sup>17</sup> C. Răușan, R. Clucanu, *op. cit.*, d. 142, p. 277-278.

<sup>18</sup> *Ibidem*, d. 145, 148, p. 280-281, 283-284

<sup>19</sup> A.N.I.C., fond D.G.P., dosar 76/1946, f. 93. În aceeași notă informativă 131/18 ianuarie 1949, era considerat fost membru P.N.Ț. Maniu, iar acum „simpatizant”, informații evident care să folosească la o eventuală arestare a sa.

care se instalase. Este cazul, de exemplu, al părintelui Gheorghe Garoiu, parohul de la Brănești-Severin, care în ziua de 5 septembrie 1948, după terminarea slujbei spunea credincioșilor: „Dragii mei vă aduc la cunoștință că religia este scoasă din școală, așa că eu nu mai țin religie cu copiii voștri și vă îndemn pe dumneavoastră, părinții care aveți copii să-i învățați să-și facă crucea, [să rostească] Tatăl Nostru și rugăciuni, iar care mai vreți, să-i mai aduceți la biserică”<sup>50</sup>.

O impresionantă și lăudabilă rezistență anticomunistă prin spiritualitate s-a desfășurat în temnița comunistă. Preotul ortodox închis pentru misiunea sa de slujire lui Dumnezeu, își continua menirea și acolo unde lumina libertății fizice nu pătrundea, dar prin rugăciune celula era luminată de razele lui Dumnezeu. Chiar părintele Zosim Oancea încarcerat la Aiud spunea fraților de suferință: „Să nu uităm, fraților, că rezistența noastră stă, în primul rând, în noi, în puterile noastre sufletești, pe care ni le întărește o singură Putere, a lui Dumnezeu”. Astfel, părintele Oancea povestește cum dimineața „la rugăciune cei mai mulți îngenuncheau, însă toți păstrau liniștea și urmăreau rostirea câte unuia care venea la rând: Tatăl Nostru!... Împărate Ceresc! – și altele, care se știau pe dinafară”<sup>51</sup>. Se ținea liturghia, iar ceilalți se spovedeau și împărtășeau, în condițiile temniței. De multe ori, spovedania se săvârșea pe țevă, prin alfabetul Morse, iar împărtășania avea drept chivot cusătura

---

<sup>50</sup> *Ibidem*, dosar 75/1946, f. 250 (Nota 131/19 noiembrie 1948 a D.R.S.P. Timișoara către D.G.S.P.).

<sup>51</sup> Z. Oancea, *Dați-mi de a mărturisii. Închisorile unui preot ortodox*, București, Ed. Haisnua, 1995, p. 28, 50, 129-130.

hainelor preotului și ca antimis se folosea batista sau parte dintr-o îmbrăcăminte, care era cusută. Artosul era din rația zilnică de pâine, iar vinul de la farmacia penitenciarului sau trimis de acasă.

De asemenea, pe lângă slujbe, preoții explicau fraților de suferință diferite confuzii ale creștinului rugător, diferite pasaje scripturistice sau dădeau lecții de religie<sup>52</sup>. În închisoare se circula Biblia, în fragmente, după cum frumos ne povestește părintele Constantin Voicescu, fost deținut la Târgu Ocna: „În penitenciar a fost introdus un Nou Testament, care a circulat în foi volante. Textele erau copiate pe plăcuța de săpun (...) și erau învățate pe dinafară. Tot așa au fost memorate rugăciuni, psalmi, acatiste, paraclise etc”<sup>53</sup>.

Acolo unde nu se putea săvârși Sfânta Liturghie, preoții se rugau împreună cu alți condamnați de regimul socialist. Astfel, părintele Sofian Boghiu, din grupul Rugului Aprins de la Antim ne povestește cum, aflat în colonia de muncă de la Salcia în anul 1962, duminica era zi de odihnă: „Sub aceeași pază a soldaților înarmați, de la cele patru colțuri ale curții cu gard ghimpat, deținuții umpleau curtea cu grupuri de câte 5-6-10 persoane. Între ei era ca de obicei câte un preot. Se rugau. Se țineau un fel de predici, ori cuvinte de folos și de îmbărbătare. Aceste grupuri erau ca niște mici biserițe, cu preoți și enoriași”<sup>54</sup>.

---

<sup>52</sup> *Ibidem*, p. 41-42, 59-61, 84-85.

<sup>53</sup> C. Voicescu, *Viața religioasă în închisoarea Târgu-Ocna (1950-1954)*, în *Analele Sighet*, 1, București, Fundația Academiei CMC, 1994, p. 186.

<sup>54</sup> S. Boghiu, *Rugul Aprins și temnița*, în „Vestitorul Ortodoxiei”, an VIII, nr. 157, 1-15 iunie 1996, p. 2.



La un alt nivel, rezistența anticomunistă prin rugăciune s-a făcut și în domiciliile obligatorii. De pildă, părintele Dimitrie Bejan, ne relatează cum aflat la Răchitoasa, între 1956-1958, participa la slujbele ce se țineau duminica. Ca locaș de cult era folosită biserica ridicată în două zile de înaintașii lor bănățenii, de fapt o magazie, înaltă de doi metri, lungă de zece și lată de patru metri și acoperită de stuf. „Apoi, spune părintele martir, de Ziua Crucii au sfințit-o și acestei magazii i s-a zis biserică. Oamenii au dat icoanele aduse de ei de acasă și au împrumutat obiecte de cult de prin vecini (...), iar rugăciunile bisericii s-au făcut auzite, în această magazie sfințită, fără arhiereu. Predica părintelui Tarcea trecea prin ziduri, de o auzeau până peste Dunăre, satele din Balta Brăilei. Aici ne adunam, aici ne închinam, aici ne întăream sufletește. Totdeauna rugăciunea a fost mângâiere și sprijin. Cu atât mai mult pentru noi care, în lume nu aveam nici un sprijin. Tot reazemul nostru era Hristos”<sup>53</sup>.

## Rezistența ierarhiei

De multe ori abordarea acestui subiect s-a dovedit a fi tendențioasă, fără argumente. Descoperirea de curând în arhiva fostei Securități a unor documente relative la perioada primei părți a regimului comunist vin să contrazică, chiar să schimbe total, punctul de vedere îndătinat, acela de „colaborare” a ierarhiei ortodoxe cu

---

<sup>53</sup> D. Bejan, *Sand blestemat*, Cartea Moldovei, 1998, p. 43.

exponenții ideologiei comuniste din România. Așadar, patriarhul Justinian, conform documentelor create de fosta Securitate, era considerat inamicul numărul unu al regimului democratic din România. Potrivit unui raport al D.G.S.P. din anul 1950, privitor la „atitudinea patriarhului Justinian”: „Deși lumea democratică pusese mari nădejdi în buna credință a patriarhului Justinian, prin comportarea sa de după alegerea sa ca patriarh, a izbutit să dezamăgească pe toți cei care l-au sprijinit. Ca arhiereu vicar și apoi ca mitropolit, a fost pe linie democratică, schimbarea de front a făcut-o abia după alegerea sa ca patriarh. Atitudinea sa prezentă este absolut incorectă, atât din punct de vedere politic, cât și din punct de vedere material, jucând două tablouri. Politic, patriarhul Justinian prigonește pe toți preoții care au făcut și fac politică alături de partidele democratice<sup>106</sup>. ;

Vom zăbovi puțin asupra acestui interesant document. Așadar, comuniștii, dar și organele de securitate, erau indignați de poziția adoptată de noul patriarh, și anume fostul „colaborator” al P.C.R.-ului, fost militant țărănist, care nu-l denunțase pe Gheorghiu-Dej, în vara lui 1944, organelor de jandarmerie. Mai mult de atât, securiștii constatau în anul 1950 că patriarhul Justinian „îi prigonește” pe preoții care fac „politică democratică”, termen cam forțat, dar care dorea să exprime îndepărtarea acestora din diferitele funcții de conducere de la nivelul Patriarhiei sau la acel al Mitropoliei Moldovei, unde fusese o vreme locțiitor, promovându-i

---

<sup>106</sup> C. Iliușan, R. Cluceanu, *op. cit.*, d. 97, p. 186

astfel pe cei „legionari”, de fapt pe cei care nu se exprimaseră favorabil P.C.R.-ului. Argumente... Spre exemplu, într-o notă din 6 februarie 1949, patriarhul Justinian se exprima în termeni nu prea favorabili față de legea cultelor și pătrunderea fețelor bisericești în parlament: „...guvernul nu merită atâtea laude, pentru că a lipsit Biserica de autonomie, a supus înalții conducători ai acesteia la controluri și nu i-a primit pe nici unul în Parlament”. Același patriarh nu uita să menționeze cum trebuia să procedeze Biserica în astfel de circumstanțe: „Biserica trebuie să fie diplomată față de guvern, fără a-l aproba mereu, ținând seama de nemulțumirile firești ale clerului” sau despre durabilitatea regimului comunist: „Justinian i-ar fi comunicat [lui Olimp Căciulă, n.n.], la sfârșitul discuției susmenționate, să nu se enerveze, căci peste 50 de ani, dacă se va mai vorbi despre Karl Marx, se va vorbi numai despre un filozof oarecare, ale cărui învățături nu au avut rezultate practice durabile”<sup>57</sup>. Și exemplele pot continua.

Un alt ierarh care s-a opus măsurilor luate de regimul comunist asupra Bisericii a fost Nicolae Bălan, criticat multă vreme de istoriografia greco-catolică ca

---

<sup>57</sup> S.R.I., *Cartea Albă a Securității*, vol. II, 1994, d. 45, p. 172. De menționat că documentul este publicat trunchiat, deoarece nu sunt enunțate: „Sursă: Matel, Valoare: serioasă” (vezi A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar 68, f. 462). Documentul se verifică prin altul care trebuia să convingă pe ofițerii de Securitate. Mai exact, în urma confruntării cu o notă dată de informatorul „M. Stănescu”, securitatea ajunge la concluzia că „fondul notei se confirmă” (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar 68, f. 463). Vezi și Mihai Pelin, *Fișa necunoscută a Patriarhului Justinian Marina*, în „Vestitorul Ortodoxiei”, an XI, nr.221-222, 15 martie 1999, p.2.

fiind „un zelos colaborator al regimului de la București”. Nimic mai fals, deoarece mitropolitul Bălan s-a opus cerințelor comuniștilor de a lovi în Biserică ori de câte ori a avut ocazia. Spre exemplu, se opunea colectivizării și angrenării B.O.R. în acest proces inițiat de guvern, în anul 1950. Conform unei note din 4 martie 1950, aflăm cum înaltul vlădică de la Sibiu, în cadrul ședințelor Sfântului Sinod, s-a ridicat împotriva celor spuse de ministrul Cultelor Stanciu Stoian, care cerea ca „preoții să nu mai facă greutăți, atunci când se vor întemeia noi gospodării colective”, spunând: „Biserica și slujitorii ei se îngrijesc numai de mântuirea sufletească a credincioșilor. Dacă colhozurile pot avea vreun rol în mântuirea sufletelor, asta rămâne de văzut”<sup>54</sup>.

Un alt document interesant despre mitropolitul Nicolae Bălan este fișa personală ce i-a fost întocmită de Siguranță la 29 martie 1948, în care printre altele, sunt semnalate: 1. pasajul din Pastorală de Paști din 1947, în care spunea că „neputincioasă și zadarnică se va dovedi lupta pe care necredința organizată de bolșevismul rusesc o duce cu furie contra lui Hristos”; 2. interzicerea preoților de a vorbi în biserică despre „trădarea” lui Iuliu Maniu, în preajma procesului intentat acestuia, motivând că își dirijează păstorii pe „dispozițiunile Ordinului circular nr. 3517/941, prin care se interzicea clerului ortodox citirea sau comentarea actelor Guvernului în biserică”; 3. despre cele spuse la depunerea jurământului față de R.P.R., de către funcționarii Mitropoliei, și anume: „preoțimea nu trebuie să se gândească asupra unor forme mai bune de guvernământ, ci trebuie să se conducă după

---

<sup>54</sup> C. Pălușan, R. Ciuceanu, op. cit., d. 93, p. 184

principiile Evangheliei, care nu recunoaște altă stăpânire decât cea cerească<sup>59</sup>.

De asemenea, mitropolitul Nicolae Bălan este semnalat în arhiva fostei Securități ca „neîncadrat în trecut și nici în prezent în nici un partid politic, fiind un dușman al comunismului, simpatizant și sprijinitor al tuturor dușmanilor regimului actual”, conform unei sinteze informative privind personalul Arhiepiscopiei Sibiului din data de 10 ianuarie 1949. În același document mai sunt semnalați consilierii și intimii mitropolitului ca „dușmani ai poporului” și „sprijinitori” ai partidelor istorice<sup>60</sup>.

Nu în ultimul rând, atât despre mitropolitul Nicolae Bălan, cât și despre întreg sinodul B.O.R., în anii '50, avem interesantul document din anul 1950, întocmit de D.G.S.S., referitor la „Situația actuală din Biserica Ortodoxă Română”. Aici, despre patriarhul Justinian se arată: „S-a crezut că prin alegerea ca Patriarh a I.P.S.S. Justinian țelurile se vor realiza cu ușurință (...). Comportarea patriarhului Justinian de după alegerea sa a nimicit toate aceste speranțe de mai bine”, că „a schimbat completamente macazul, reluându-și vechile legături cu național-țărăniștii și liberalii, întocmind un statut de organizare a Bisericii care este copia fidelă a proiectului de Statut preparat de legionari” – de fapt cel propus de B. Ghiuș, A. Nica, I. Babaca și N. Ioniță, în anul 1944 lui Ion Antonescu. Documentul continuă cu: „a înlăturat din administrația bisericească toate elementele preoțești promovate de democrație în Biserică (...), numind în

---

<sup>59</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar 67, f. 166-167; C. Iliușan, R. Ciucennu, op. cit., d. 22, p. 75-76.

<sup>60</sup> A.N.I.C., fond D.G.P., dosar 76/1946, f. 59-61.

posturile importante bisericești preoți legionari, reacționari sau chiar criminali de război“.

Prin urmare, Securitatea propunea: „pentru a-l sili pe Justinian să rămână pe linie democratică, trebuie introduși în Sinod trei ierarhi strict verificați politicește (...) cu ajutorul cărora Justinian și ceilalți membri ai Sinodului ar putea să joace numai cartea democratică“.

O altă problemă semnalată în acest document este „episcopatul ardelean [care] formează un bloc în jurul lui Nicolae Bălan (...), compact și reacționar (...), mai ales că membrii lui sunt bine pregătiți, mai hotărâți și dispuși a primi lupta cu democrația“. Deci orice cerere din partea puterii era blocată de către episcopatul Ardealului, ceea ce constituia o problemă pentru P.C.R. și Securitate. Totul se va rezolva prin depunerea lui Nicolae Popovici, episcopul Oradei, în toamna lui 1950. Chiar dacă se va instala o locotenență, prin Andrei de Arad, locul va fi ocupat în cele din urmă de către Valerian Zaharia, fostul arhimandrit și zelos editorialist de la „Universul“, care și el se va dovedi „reacționar“.

Un alt aspect, din acest document este cel referitor la Sebastian Rusan, fost protopop, episcop de Maramureș și Suceava, apoi mitropolit la Iași. Se spune că acesta, atunci când era ierarh la Sighet „a făcut numai greutăți organizațiilor politice județene ale partidelor democratice și mai ales P.M.R., făcând procesiuni și slujbe lungi, tocmai în centrele în care partidele sau organizațiile de mase convocaseră întruniri și consfătuiri”<sup>61</sup>.

---

<sup>61</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar 67, f. 534-538; C. Pălușan, R. Ciuceanu, *op. cit.*, d. 116, p. 228-231.

Așadar conform acestor documente, dar și al altora pe care am avut ocazia a le studia am putut creiona o imagine despre atitudinea ierarhici ortodoxe române față de regimul comunist din anii '50. Desigur, că acestea sunt câteva exemple. De expus, dar spațiul nu ne permite, ar mai fi cele din timpul prigoanei dezlănțuite împotriva monahismului, discuție pe care am lansat-o și în alte intervenții ale noastre, despre laicizarea învățământului, despre catehizare sau ajutorarea preoților eliberați din pușcărie, faptă considerată adeseori de către Securitate drept „ajutor legionar“.

## Rezistența spirituală din exil

Rezistența anticomunistă prin credință s-a desfășurat și în exilul românesc, începând cu Episcopia ortodoxă pentru Europa de Vest gândită de mitropolitul Visarion, pe vremea guvernului de la Viena. Acesta nu și-a pierdut ideea, dovadă că în anul 1945 înființa „Eparhia românilor din străinătate“, ulterior cu sediul la Paris, Puiu având rolul de responsabil pentru soarta preoților și a românilor ortodocși din diaspora, în „așteptarea liberării poporului român și a Bisericii Ortodoxe Române de sub ocupația și persecuția celor fără de Dumnezeu“. De aici va începe activitatea de strângere a tuturor românilor sub oblăduirea sa, din Germania, Suedia, Belgia, Anglia și Canada. La 26 decembrie 1954 îl va hirotoni ca episcop vicar pe arhimandritul Teofil Ionescu. În iunie 1958, mitropolitul Visarion Puiu se va retrage din scaunul episcopal, lăsându-l în locul său pe episcopul

Teofil. În anul 1972, episcopul Teofil este primit în rândurile B.O.R. conduse de patriarhul Justinian<sup>42</sup>.

De amintit mai este și episodicul caz al preotului Vasile Leu, fiul episcopului Grigorie Leu de Huși. Victor Leu, pe numele de botez, avea să plece împreună cu preotul Florian Găldău în exil în anul 1948, pentru ca în decembrie 1949 să fie uns ca episcop la München, pentru Episcopia Ortodoxă Română Autonomă din Europa Apuseană, se pare în locul lui Visarion Puiu. Ține discursuri și se întâlnește cu personalități ale exilului românesc în vederea unei revanșe anticomuniste. În anul 1952 este răpit la Viena de N.K.V.D. și anchetat, pentru ca în 1954 să fie condamnat la moarte. În cele din urmă, este eliberat din pușcărie prin decretul de grațiere din 1964. Însă discuția asupra acestui aspect abia a început.

## Concluzii

În cele de mai sus am încercat să schițăm ceea ce s-a numit rezistența anticomunistă depusă de BOR. Poate am prezentat prea puțin, poate am omis anumite aspecte mai importante, însă am dorit ca pe această schemă, pe care o propunem, discuția despre rezistența anticomunistă promovată de B.O.R. să fie doar un start în acest proiect de cercetare.

Ne-am axat mai mult pe perioada de început a regimului comunist, deoarece documentele pe care le-am studiat, majoritatea sunt din acest segment de timp. Nu

---

<sup>42</sup> J. P. Besse, *L'Église Orthodoxe Roumaine de Paris*, Paris, 1994, p. 158-159.



dorim să eludăm restul regimului comunist. Mai ales că metodele folosite de organele de poliție politică au fost din ce în ce mai rafinate. Nu se mai foloseau arestările în masă, nu se mai apela la teroarea anilor `50, dar poliția politică își făcea datoria față de partid, și poate chiar mai mult, aceea de a urmări individul de a-l lipsi de libertate, de a-l intimida. Desigur că răspunsul victimelor a fost pe măsură. Rezistența nu mai era nici în munți, nici în predică, ci, o putem susține, prin cultură. Era o alternativă. Pe când se murea de foame, Patriarhia găsea mijloace să publice din Sfinții Părinți (Colecția Părinți și Scriitori Bisericești). Pe când se stătea în frig, poate că mulți erau fericiți că pot avea în mână și citi *Filocalia*, fără să apeleze la textul original. Pe când se distrugeau valorile artei monumentale românești, românii se mândreau cu volumele de *Arta creștină în România*, scoase de Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R.

Aceasta a fost o schițare a participării Bisericii Ortodoxe Române la rezistența anticomunistă. În același timp, se poate considera că Biserica și-a făcut datoria în continuare, aceea de a-și conduce credincioșii spre mântuire în împrejurările vitrege pe care România le-a cunoscut.

## IN MEMORIAM NICOLAE MĂRGINEANU ȘI GEORGE BONTILĂ - RECURS LA „PROCESUL MIȘCĂRII NAȚIONALE DE REZISTENȚĂ” DIN 1948

*„Dar o dată și o dată se va face, poate,  
și un proces drept împotriva acelor care ne-au  
făcut nouă un proces atât de nedrept.”<sup>1</sup>*

**M**isiunea noastră este extrem de dificilă atunci când ne propunem să refacem destine, să recompunem din fragmente - tip document - istoria unei comunități sau a unei persoane. Responsabilitatea pentru fiecare interpretare dată unui fapt sau eveniment, pentru fiecare cuvânt scris sau rostit, trebuie mereu întărită de rigurozitatea științifică.

Elaborarea acestui studiu s-a bazat pe analiza comparativă a datelor prezente în dosarele întocmite, la început de Siguranță, mai târziu de Securitate, respectiv, dosare din fondurile Penal și Informativ și mărturiile celor direct sau indirect implicați în procesul „Mișcării Naționale de Rezistență” din 1948 - denumit și redenumit

---

<sup>1</sup> Nicolae Mărgineanu, *Amfiteatre și închisori*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1991, p. 191

ca proces al „Marii Finanțe” sau al „grupului de complotiști, spioni și sabotori”<sup>2</sup>.

Procesul n-a fost altceva decât o înscenare judiciară pentru a „stârpi” ultimele rămășițe legionare (parte a acuzaților au fost sau au avut legături cu legionarii), pentru a reaminti că Maniu și reprezentanții fostelor partide istorice erau adevărații „dușmani” ai poporului și că marii industriași și proprietari trebuiau să accepte naționalizarea. Acuzațiile, încadrările și condamnările celor 12 reprezentanți ai mișcării de rezistență (Popp Alexandru, Mărgineanu Nicolae, Auschnitt Max, Bujoiu Ioan, Bontilă George, Gheorghiu Dimitrie, Balș Alexandru, Măcellariu Horia, Manu Gheorghe, Petrașcu Nicolae, Teodorescu Eugen, Chioreanu Nistor) nu au făcut altceva decât să întărească, pe de o parte, ipoteza că „înscenarea a fost făcută de Vișinski pentru a demonstra amestecul S.U.A. și al Angliei în problemele interne ale României”<sup>3</sup> și, pe de alta, că naționalizarea întreprinderilor industriale, miniere și de transport, a celor bancare și de asigurări, trebuia realizată cu orice preț, pentru a scurcircuita definitiv orice relație cu lumea „capitalist-imperialist-burgheză”.

---

<sup>2</sup> Vezi: A.M.J., D.I.M., fond Penal, dosar 14900 (cu tema „Organizația subversivă Mișcarea Națională de rezistență, în frunte cu Alexandru Popp și Bujoiu Ioan”); „Scânteia” și „România Liberă” din zilele de 27 și 28 octombrie 1948.

<sup>3</sup> Nicolae Mărgineanu, op. cit., p.5.

## *Prezentarea psihologilor N. Mărgineanu și G. Bontilă.*

Personalități importante ale Școlii Românești de Psihologie, Nicolae Mărgineanu și George Bontilă, psihologi cu renume internațional, specialiști în domeniul psihologiei experimentale și aplicate, profesori la catedrele de psihologie ale universităților din Cluj și, respectiv, din București.

George Bontilă - profesor la Catedra de Psihologie din București, s-a preocupat de problemele psihologiei aplicate, „efectuând numeroase adaptări, etalonări la testele de inteligență și aptitudini”<sup>1</sup>. În 1948, în momentul arestării, era profesor titular la Catedra de Psihologie a Institutului Superior de Asistență Socială, Director al Serviciului Psihotehnic al Ministerului Muncii din București și al Laboratorului Psihotehnic al Casei Centrale a Asigurărilor Sociale. A pus bazele unui laborator psihotehnic, performant, în cadrul Institutului Psihologie din Ministerul Muncii (1937), lucrând ca psiholog în cadrul Laboratorului de Psihologie Experimentală al Catedrei de Psihologie, sub conducerea profesorului C. Rădulescu-Motru. În timpul specializărilor din Elveția (la Zûrich și la Geneva) în cadrul Institutului Jean-Jacques Rousseau, primește postul de asistent, sub coordonarea lui Leon Walther, la Biroul de Orientare Profesională (1932) din cadrul universității, în domeniul psihologiei aplicate.

---

<sup>1</sup> Dicționar enciclopedic de psihologie, vol. 1, Universitatea din București, Facultate de Istorie- Filosofie, Catedra de Psihologie, 1979, p.229

Deși a primit numeroase oferte de muncă în străinătate care i-ar fi adus mai multe satisfacții profesionale și recunoaștere pe plan internațional, G. Bontilă a preferat să revină în țară pentru a-și continua activitatea ca specialist și cercetător alături de foștii profesori și colegi.

Nicolae Mărgineanu - Personalitate remarcantă a vieții academice ardelenе, profesor la Catedra de Psihologie a Universității din Cluj, directorul Laboratorului Psihotehnic din Cluj, la Sibiu<sup>5</sup>, coordonatorul laboratoarelor psihotehnice de la Uzinele I.A.R. (Industria Aeronautică Română), U.A.B. (Uzinele Astra Vagoane și Armament) din Brașov; și U.D.R. (Uzinele și Domeniile Reșița), în perioada 1946 - 1948.

Doctor în filozofie, *magna cum laude* în 1929, specialitatea principală psihologie, la Universitatea din Cluj, Nicolae Mărgineanu și-a susținut docența în psihologie la Facultatea de Filozofie și Litere a Universității din Cluj în 1931.

A făcut studii de specializare la Universitatea din Viena (1928), Berlin, Leipzig, și Hamburg (1929), Sorbona (1935), Londra, Oxford și Cambridge (1935), apoi la Harvard, Yale, Chicago, Columbia și Duke din Statele Unite ale Americii (1932-1934), ca bursier al Fundației Rockefeller, specialitatea psihologie. Astăzi, regăsim studiile și lucrările publicate atât în perioada înaintea detenției politice cât și după, în bibliotecile celor mai mari universități ale lumii (Harvard, Oxford, Cambridge, Columbia, Yale).

A fost instruit și a colaborat cu cei mai renumiți

---

<sup>5</sup> A.M.J., D.I.M., fond Penul, dosar 14900, vol. 1, f. 79-80

psihologi ai lumii: G.V. Allport, Thorndike, Watson, Thurstone, McDougall, Terman, Spearman etc.

Membru fondator al Asociației Internaționale *Psychometrika*, propus de profesorul L.L. Thurstone, fost președinte al Asociației Americane pentru Progresul Științei.

Correspondent pentru România al revistei „Psychological Abstracts”<sup>6</sup>.

## *Forme de exprimare a rezistenței anticomuniste*

### *1. George Bontilă - a refuzat să devină homo sovieticus, prin „rezistență spirituală”*

În noiembrie 1944, G. Bontilă împreună cu Mihail Fărcășanu (ziarist și membru al Partidului Național Liberal Brătianu) și Traian Alexandrescu (ziarist) au pus bazele unei „organizațiuni subversive” (în documentele întocmite de Securitate) de rezistență națională („Rezistența Spirituală”). Forma de rezistență a vizat discreditarea, în fața opiniei publice, a reprezentanților politici comuniști, prin acțiuni „de trezire a conștiinței naționale și de rezistență împotriva curentului de stânga care devenea din ce în ce mai puternic”<sup>7</sup>.

---

<sup>6</sup> Nicolae Mărgineanu, „Post Research Fellow al Universității Harvard, Yale și Columbia. Visiting Fellow al Universității din Chicago și Honorary Fellow al Universității Duke” în *Memoriu de tîcheri și lucrări*, Sibiu, Tipografia Cartea Românească din Cluj, 1943

<sup>7</sup> A.M.J., D.I.M. fond Penal, dosar 14 900, vol. 26, f.89 (Declarație G. Bontilă, 4 aprilie 1948)

În raport cu situația internă a României după 6 martie 1945, regimul nou instalat începuse ofensiva politică de acaparare a întregii puteri, limitând la maximum posibilitățile de ascendență politică a partidelor istorice. Se nutrea speranța ca puterile occidentale să intervină pentru a evita „o lunecare mai pronunțată a țării noastre spre stânga”<sup>4</sup>. Evenimentele politice internaționale nu erau favorabile, marile puteri ale Alianței încă își disputau strategiile de influență geopolitică, manifestând interese contradictorii.

În acest sens, G. Bontilă împreună cu ing. Dimitrie Gheorghiu, Director al societății Creditul Minier și ing. Gh. Antonescu au transmis Regelui Mihai decizia acestora de a se opune noului sistem politic prin acțiuni concrete. Reacția suveranului a fost pozitivă și acest lucru a încurajat semnatarii mesajului. Câteva luni mai târziu, în octombrie 1945, G. Bontilă îl cunoaște personal pe ing. Ioan Bujoiu (fost ministru al Economiei Naționale în guvernele: Patriarh Miron Cristea, Armand Călinescu, gen. Gheorghe Argeșanu și Constantin Argetoianu), fiind cooptat în „Comitetul de Coordonare al organizațiilor subversive” – conform documentelor întocmite de Siguranță și, ulterior, de Securitate.

Contactul cu o serie de persoane care nutreau idei asemănătoare, nevoia de implicare în viața socială, de dreptate și justiție, l-ar fi motivat pe G. Bontilă să înceapă „planificarea și organizarea unor acțiuni de rezistență”.

După arestarea membrilor organizației subversive conduse de generalul Aldea, la sfârșitul lunii mai 1946, Bontilă rămâne alături doar de Traian Alexandrescu la

---

<sup>4</sup> *Ibidem*

conducerea grupării inițiate în 1944, Mihail Fărcășanu fiind forțat de împrejurări să se refugieze în străinătate (să se „expatrieze”, conform declarațiilor lui G. Bontilă). Acest lucru a condus la o stagnare a acțiunilor de împotrivire până în momentul alegerilor din toamna anului 1946, când George Bontilă s-a hotărât să delege pe maiorul Tobă și pe Diamandi Ionescu cu rolul de a recruta noi aderenți și de a înființa noi centre regionale.

În primăvara anului 1947, organizația condusă de Bontilă și Traian Alexandrescu ar fi avut deja 5 centre regionale: Timișoara (condusă de N. Marinescu), Satu-Mare-Cluj-Nordul Ardealului (condusă de cpt. Tudor Bujor), Turda-Munții Apuseni (sub șefia lui Ionescu Diamandi), Brașov (condusă de ing. Constantin Buican) și Buzău (aflată sub conducerea lui Sergiu Marcoci). Strategia mișcării și planurile organizației, așa cum sunt prezentate în documentele întocmite de organele de anchetă și în declarațiile lui George Bontilă, ar fi vizat acțiuni de suprimare a șefilor autorităților locale, a frunțașilor comuniști și distrugerea nodurilor de comunicație, a depozitelor de armament, a obiectivelor industriale, urmărind provocarea „unei dezorganizări totale în funcționarea administrației interne și a aparatului de stat”<sup>9</sup>. De la plan la acțiune era o distanță uriașă.

Abdicarea Regelui Mihai și proclamarea Republicii Populare Române a generat o mare tensiune politică internă, astfel că orice reacție a maselor trebuia să fie bine supravegheată. Teroarea devenise politică a statului și modalitate de suprimare a oricărei încercări de opoziție. George Bontilă a folosit, totuși, acest moment

---

<sup>9</sup> *Ibidem*, f. 71



ca fiind foarte propice pentru a întări relațiile cu cei care păstrau „adânci convingeri și sentimente regaliste”. Mai mult de atât, intenția acestuia era să transmită un mesaj (memoriu) fostului rege, prin intermediul a doi curieri: fostul maior Iulian Ionescu, care urma să plece la Viena, sub pretextul unei intervenții chirurgicale și ing. Gheorghe Chirculescu, care ar fi urmat un traseu „clandestin”. Mesajul conținea date cu privire la situația social-politică și economică de criză a României și avea ca scop solicitarea unui răspuns din partea americanilor „cu privire la decizia lor de a declanșa un nou război” și „cât de mult erau dispuși să ajute acțiunile mișcării lor”<sup>10</sup>. Acest lucru nu a mai fost posibil. G. Bontilă se afla în atenția Siguranței Statului de câțiva ani și mai târziu a Securității, prin chiar colaboratorii săi cei mai apropiați. Nu s-a intervenit până când nu au fost strânse suficiente probe (?) atât despre activitatea „subversivă” a grupului Bontilă cât și despre colaboratorii acestuia din „Comitetul Central al Mișcării Naționale de Rezistență”.

## 2. Nicolae Mărgineanu - rezistență prin acțiuni diplomatice

*„Socot că binele maselor populare trebuie făcut prin persuasiune și educație, nu cu forța și cu oprimarea libertății. Am luptat în acest sens. Eu nu pot să mă judec însumi. De aceea îmi aștept judecata.” ”*

Se pare că organele Siguranței îl aveau în atenție

---

<sup>10</sup> A.M.J., D.I.M., fond Penai, dosar 14900, vol. 26, f.179 (Sinteza cu privire la organizația subversivă „Rezistența Spirituală”, Brigada mobilă, D.G.S.S., din 1 aprilie 1948)

<sup>11</sup> *Ibidem*, vol. 19, f.10 (Declarație din 15 aprilie 1948, N. Mărgineanu)

încă din 1945, fiind semnalat în Dosarul nr. 16088/22 noiembrie, pentru faptul că nutrea sentimente profunde proamericane, invocându-se legătura cu misiunile și legațiile anglo-americane din România. De asemenea, un alt motiv invocat, era transmiterea de informații cu privire la situația politică și economică a țării: critici privind epurările și numirile profesorilor din învățământul universitar; „șicanele care se fac membrilor partidelor din opoziție arestate și a internării lor, apoi situația precară a economiei naționale, măsurile draconice ale guvernului, care vizează pauperizarea generală a țării”<sup>12</sup>. Organele Siguranței din Cluj au luat act de aceste delațiuni și s-au dispus imediat „măsuri de verificare a lui Nicolae Mărgineanu”<sup>13</sup>.

Profesorul Mărgineanu prezenta un potențial pericol pentru noua formă de guvernare și pentru faptul că, după înființarea, în 1945, a Asociației Amicii Americii la București și în Ardeal (prin contribuția profesorului D.Gusti, N. Petrescu și P. Comarnescu), a avut un rol activ în cadrul consiliului de direcție pe țară, fiind, totodată, și secretarul general al asociației din Ardeal.

Cu acest prilej a cunoscut și a colaborat cu reprezentanții Misiunilor Americane (Berry-șeful misiunii americane în București, Melbourne-prim consilier al legației americane, Shea-consilier de presă și șef al serviciului cultural al misiunii americane, Ferguson-atașat comer-

---

<sup>12</sup> *Ibidem*, vol. 56, f.12 (în *Notă informativă*, 8 iulie 1947, furnizată organelor de poliție ale Siguranței de un bun „prieten” și coleg)

<sup>13</sup> *Ibidem*, f.13 (Adresă, întocmită de Serviciul Poliției de Siguranță din Inspectoratul Regional de Siguranță, Cluj, 19 iulie 1947)

cial, Westley- atașat agricol și alții) din România.

Întâlnirile de la Clubul Marii Finanțe au reprezentat cele mai importante momente pentru consolidarea relațiilor cu reprezentanții Misiunii Americane, vizând prospectarea evoluției sociale și politice din România anului 1945, a situației economice a marilor companii industriale și relațiile culturale româno-americane. Organele de anchetă ale Siguranței și, ulterior, cele ale Securității, au valorificat informațiile cu privire la aceste întâlniri, indicându-le drept „acte de spionaj”<sup>14</sup>.

În iarna 1944-1945 îl cunoaște pe Iuliu Maniu, întâlnire ce îi va influența ulterior convingerile și atitudinile politice. A fost prezentat de P. Ripoșanu, „omul de încredere a lui Petru Groza” și I. Stoichiția (președintele organizației țărăniste din Sibiu) în legătură „cu cheștiunea trimiterii în America pentru propagandă în favoarea retrocedării integrale a Ardealului de Nord”<sup>15</sup>. După prima întâlnire, profesorul Mărgineanu a câștigat încrederea lui Maniu ca specialist, acesta exprimându-și rugămintea de a intermedia cunoașterea unor ingineri cu experiență și competență, pentru a forma un fel de stat

---

<sup>14</sup> *Ibidem*, vol. 69, f.233 (*Începuturile mișcării de rezistență condusă de Popp*): „În primăvara anului 1945, au loc la clubul Marii Finanțe din București două mese, prezidate de Max Auschnitt, mese la care iau parte Ing. Alex. Popp, director al Uzinelor și Domeniilor Reșița, Ing. Corneliu Mancu, director general al Soc. Astra Vagoane, Prof. Nicolae Mărgineanu, de la Universitatea din Cluj și consilier la Soc. Astra și Reșița pentru probleme muncitorești, Imperio Mateescu și Franck Shea precum și Melbourne și McDonald din Misiunea Americană, aflată în România”

<sup>15</sup> Trimitere propusă de Dr. Petru Groza, pe atunci vice-președinte al Consiliului

major economic și industrial, care să-i dea concursul la viitoarea guvernare, fie chiar sub formă de tehnicieni, fără înscrierea în partid.”<sup>16</sup> De asemenea, cu ocazia alegerilor din 1946, Maniu i-ar fi solicitat profesorului Mărgineanu informații, în sensul unei „descrieri amănunțite a situației partidelor politice, cu aprecieri în privința șanselor în alegeri, un studiu asupra mișcărilor sindicale în România și rezumatul unei conferințe cu textul «Sufletul românesc»”<sup>17</sup>.

În martie 1947, N. Mărgineanu s-a întâlnit pentru ultima oară cu Maniu la Sibiu, acesta rugându-l „să tatoneze rezultatul unei cereri pentru urgentarea normalizării politice” și să transmită mesajul lui Melbourne că „țara nu mai putea suporta tirania comunistă și suprimarea libertăților, el fiind hotărât să recurgă la violență pentru luarea puterii.”<sup>18</sup>.

După arestarea lui Maniu și plecarea lui Berry și Melbourne din țară, încrederea într-o normalizare a situației din România se diminuase considerabil. În

---

<sup>16</sup> A.M.J., D.I.M. fond Penal, dosar 14900, vol. 73, f.229 (*Relațiile cu Maniu* din declarațiile lui Mărgineanu din 21 aprilie 1948), și cele din vol. 19, f.009 (*Declarație, 15 aprilie 1948, N. Mărgineanu*): [„...când s-a pus în discuție numirea mea în America pentru propagandă în favoarea retrocedării Ardenului, trimitere propusă de Dl. Dr. Petru Groza, pe atunci vice-președinte al Consiliului, Dl. Maniu aflând că sunt consilier la Reșița și-a exprimat dorința de a cunoaște un grup de ingineri care să-i dea concursul pentru o eventuală guvernare, iar cu această ocazie i-am prezentat pe Popp și Manciu”].

<sup>17</sup> *Ibidem*, vol. 1, f.30 (*Declarație, 25.07.1948, Alexandru Popp*)

<sup>18</sup> *Ibidem*, vol. 20, *Întâlnirile cu Maniu* - Maniu spunea profesorului Mărgineanu: „o țară, decât aceea de a fi mică, nu poate fi, toți își bat joc de tine. Iar tu trebuie să ai încredere și să dai curaj lumii nenorocite care vine la tine. E groaznic, domnule profesor. Să sperăm toți că până la urmă va fi bine”, f. 242, 243

mediul universitar și academic începuseră epurările și comprimările, băncile erau în prag de faliment, fabricile și instituțiile industriale erau monopolizate și controlate sever de noul guvern. În acest sens, ing. Alexandru Popp și profesorul Mărgineanu, cu acordul reprezentanților P.N.L. și P.S.D., au proiectat o scrisoare-memoriu, ce ar fi trebuit să ajungă la Berry și Melbourne prin intermediul lui Leverich. În acest memoriu s-ar fi expus următoarele aspecte: „necesitatea unei politici mai atente față de noi, conform obligațiilor din pactul de la Crăciun 1946 și a tratatului de pace; situația grea din țară, determinată de suprimarea libertăților politice și comprimarea tuturor persoanelor neîncadrate și socotite ostile regimului; nevoia de ajutor prin: 1. o mai mare atenție la radio față de problemele românești, eventual o emisiune specială; 2. necesitatea ajutorării familiilor de comprimați, lipsiți de orice mijloace”<sup>19</sup>. Memoriul nu a mai fost redactat pentru a fi trimis americanilor.

### *Arestarea și ancheta*

În luna martie 1948 începuse valul de arestări masive a membrilor implicați în organizarea și conducerea a ceea ce autoritățile numeau Mișcarea Națională de Rezistență.

George Bontilă a fost arestat la 24 martie 1948. Prin autorizația emisă de Parchetul Tribunalului Militar, Regiunea II-a, București, s-a efectuat o percheziție la domiciliul dr.-lui Bontilă din Str. Caraiman nr. 30, cu scopul de a „se găsi material ce interesează ordinea pu-

---

<sup>19</sup> *Ibidem*, vol. 28, f.121 (extras din Declarații lui Nicolae Mărgineanu, 19 aprilie 1948 – „Situația economică și politică a României”)

blică și siguranța statului". Deși percheziția a început la 2.30 noaptea, finalizându-se dimineața la ora 6.00, rezultatul a fost dezamăgitor pentru organele de ordine: „s-au ridicat cărți, corespondență, agende, insigne și diferite acte pentru triere”<sup>20</sup>.

G. Bontilă a fost reținut în arestul Ministerului Afacerilor Interne, din Str. Academiei, pentru „cercetări”, căutându-se indicii de vinovăție „pentru uneltire contra organelor statului”<sup>21</sup>.

Din momentul reținerii și arestării, G. Bontilă a fost supus unui șir lung de interogatorii și declarații, drept mărturie sunt zecile de pagini scrise în condiții de presiune fizică și psihică, sub amenințare sau teroare. Fiecare pagină scrisă purta amprenta personalității puternice a dr. Bontilă: echilibrat, extrem de ordonat în desfășurarea ideilor și evenimentelor, cu un simț al măsurii și importanței fiecărui fapt. Majoritatea declarațiilor sale au fost smulse prin folosirea violenței. Multe date nu concordă între ele și indică explicit intenția anchetatorilor de formula cele mai grele capete de acuzare.

Organele de anchetă îl caracterizau ca fiind „dotat cu o memorie excepțională...cu o cultură multilaterală și variată”, „vanitos și foarte închipuit...Tonul cel mai indicat ce urmează a fi întrebuințat față de acest acuzat, este tonul potolit, dar ferm, pentru a nu i se da posibilitatea să dezvolte considerațiuni din care să rezulte motivele patriotice, dezinteresate, altruiste ale acțiunilor sale”<sup>22</sup>.

---

<sup>20</sup> *Ibidem*, vol. 26, f.211 (Proces verbal din 24 martie 1948)

<sup>21</sup> *Ibidem*, vol. 1, f.310 (*Afandat de Rejnuere*, Nr. 5049 din 24 martie 1948)

<sup>22</sup> *Ibidem*, vol. 28, f.101 (Caracterizarea acuzatului Dr. G. Bontilă)

Nicolae Mărgineanu a fost arestat la 14 aprilie 1948, motivul invocat a fost cel de „a da informații despre Asociația Româno-Americană”<sup>23</sup>. Ajuns în sediul Inspectoratului Regional de Siguranță din Cluj, a fost dus la arest, fără nici o explicație, „ca orice alt deținut”.

După arestare, trei agenți i-au percheziționat casa timp de 2 ore, dar nu au găsit nimic compromițător.

Declarațiile, zeci de pagini scrise la o singură anchetă, prezintă modificări de conținut substanțiale. Cele scrise imediat după arestare, cu o frecvență mare în lunile aprilie-mai 1948, sunt indiciul presiunilor fizice și psihice la care a fost obligat să facă față. Ideea „complo-tului” în scopul răsturnării guvernului dr. Petru Groza și lista miniștrilor care ar fi urmat să facă parte din noul guvern, i-au fost dictate în întregime. Mărturiile profesorului Mărgineanu, în *Amfiteatre și închisori*, sunt elocvente în acest sens: „Mi-a întins câteva coli de hârtie, spunându-mi: ...Acum începe și scrie rezumatul meu asupra declarațiilor d-tale de ieri noapte. Începem cu americanii. Scrie! «L-am cunoscut pe Melbourne la Sibiu cu ocazia...»”<sup>24</sup>.

Anchetat în mod bestial în beciul securității, cu mâinile și picioarele legate i-au introdus „genunchii printre mâini și apoi între genunchi și mâini mi-au băgat un băț. M-au ridicat, așezând bățul pe doi stâlpi. Corpul îmi rămăsese astfel în aer, cu capul în jos, iar picioarele în sus. Șeful arestului începuse să mă lovească în fese cu un

---

<sup>23</sup> Nicolae Mărgineanu, *Amfiteatre și închisori*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1991, p. 142

<sup>24</sup> Nicolae Mărgineanu, *Mărturii asupra unui ceac sbructumat*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2002, p. 289

baston de cauciuc înăuntrul căruia era sârmă împletită<sup>25</sup>.

### *Recurs la „marea înscenare judiciară” din 1948*

După mai bine de 7 luni de arest la Direcția Generală a Siguranței Statului, după zeci și zeci de declarații și interogatorii, s-au emis *ordinele de trimitere în judecată* pentru întreg lotul de arestați la data de 19 octombrie 1948 - pe baza „cercetărilor preliminare” efectuate de parchet și de organele de Securitate - fixându-se pentru „judecată” ziua de 27 octombrie 1948, ora 8.30 dimineața, alături de ceilalți „acuzati” în Dosarul 4066: Popp Alexandru, Mărgineanu Nicolae, Auschnit Max, Bujoiu Ioan, Bontilă George, Gheorghiu Dimitrie, Balș Alexandru, Măcellariu Horia, Manu George, Petrașcu Nicolae, Teodorescu Eugen, Chioreanu Nistor.

În ziua de 27 octombrie 1948, ora 8.30 a.m. începea *Procesul „celor 12 complotiști, spioni și sabotori”*. Interogat chiar în prima zi a procesului, Mărgineanu Nicolae este prezentat ca „fost profesor la Cluj, epurat pentru atitudine anti-democratică, fost la Reșița, iar pentru activitate anti-românească a fost numit profesor la Colegiul Bard din New York”<sup>26</sup>.

Procurorii se pregătiseră intens pentru cazul Mărgineanu, știind despre acesta că „este dotat cu inteligență scilicet, posedând o vastă cultură generală în toate domeniile psihologiei....că este foarte subtil și nu

---

<sup>25</sup> *Ibidem*, p. 150

<sup>26</sup> A.M.J., D.I.m. fond Penal, dosar 14900, vol 3, f.151 (Sentința nr. 1834, T.M., dosar nr. 4066/ 1948)



trebuie lăsat să vorbească decât la subiect și să răspundă scurt la întrebări, în special în ceea ce privește crima de înaltă trădare“, mai ales că „prezența în sală a ziariștilor americani, de care este atât de strâns legat, poate influența asupra poziției sale în proces, astfel că trebuie întrerupt cu hotărâre și autoritate când va încerca să facă devieri“<sup>27</sup>.

Acuzațiile invocate de procurori, în cazul profesorului Mărgineanu, „ca urmare a actelor ce formează dosarul cercetărilor preliminare“, au fost următoarele:

„- a participat alături de acuzatul Popp la conducerea formațiunii subversive, teroriste și insurecționale care acționa în folosul cercurilor imperialiste, a statelor străine, împotriva Guvernului legal de democrație populară, format în conformitate cu Constituția țării;

- s-a pus la înțelegere secretă cu colaboratorii Legăției americane din București, Melbourne, Leverich și Ferguson și a luat parte activă la realizarea planurilor de săvârșire a unei lovituri de stat, a participat la alcătuirea listei «guvernului» complotiștilor, care cu ajutoare din afară a cercurilor imperialiste, a unor state străine, trebuia să pună mâna pe putere în țară, înlăturând Guvernul legal, ales prin voința poporului;

- a transmis în mod sistematic reprezentanților legațiilor anglo-americane din România, Berry, Melbourne, Shea, Dunham, Young și Robinson, informațiuni militare, politice și economice și alte informațiuni interesând apărarea și economia statului, armamentul și bugetul armatei;

---

<sup>27</sup> *Ibidem*, vol. 28, f.40 (*Caracterizarea acuzatului Mărgineanu Nicolae*)

- a participat alături de acuzatul Popp la conducerea organizațiilor subversive și paramilitare de tip fascist, i-a instigat la înarmare și acțiuni violente, cu scopul de a provoca război civil în țară<sup>28</sup>.

Capul de acuzare a fost conceput ca o prelungire a celor declarate de Mărgineanu sub presiune și amenințare permanentă. Întreaga construcție era falsă și fără nici o logică.

Profesorul Mărgineanu descrie elocvent lipsa de temei a procurorilor de a-l acuza de acțiune „subversivă paramilitară de tip fascist”, de deținerea informațiilor cu caracter militar și elaborarea planului de „complot” pentru răsturnarea guvernului. Crima de înaltă trădare trebuia să fie bine ticluită în toate celelalte declarații ale acuzaților în acest proces, pentru a argumenta încădrarea în articolele de lege. Pledoaria avocatului Mircea Manolescu a susținut acuzația de înaltă trădare, arătând că „acuzatul Mărgineanu Nicolae s-a făcut indiscutabil vinovat de înaltă trădare și de transmiterea de informațiuni agenților unor puteri străine și de uneltire împotriva ordinii constituționale<sup>29</sup>”. „Apărarea” nu a făcut altceva decât să susțină pe acuzatori; în aceeași situație s-au aflat și ceilalți acuzați în acest proces.

Tribunalul hotărăște o pedeapsă de 25 de ani de muncă silnică pentru crima de înaltă trădare, de înaltă trădare prin necredință, de organizarea și participare la organizațiuni de tip fascist și paramilitar, de complot în scop de trădare, de surparea ordinii constituționale și de răzvrătire, 20.000 lei amendă și confiscarea averii,

---

<sup>28</sup> *Ibidem*, vol. 3, f.54 (*Referat introductiv*, 19 octombrie 1948)

<sup>29</sup> *Ibidem*, vol. 8, f.15 (*Sentința nr. 1834*, 31 octombrie 1948)

pedeapsa începe cu data de 14 aprilie 1948 și expiră la 19 martie 1973<sup>30</sup>.

Cuantumul pedepsei de 25 de ani a fost „fixat de Ministerul de Interne în colaborare cu Ministerul Justiției, executând, ele însele, dispozițiile conducerii de partid”<sup>31</sup>.

George Bontilă a fost judecat pe 28 octombrie, fiind asistat de avocatul Manole Roman, apărător numit din oficiu<sup>32</sup>.

„Nici un membru al familiei n-a primit permisiunea să asiste la proces”<sup>33</sup>. Din relatările ulterioare ale lui George Bontilă, înaintea procesului cei mai mulți au fost drogați cu scopolamină. „Cu două săptămâni înainte de proces au fost bine hrăniți pentru a arăta cât de cât acceptabil. S-a observat că unii dintre ei încercau să vorbească, însă nu izbuteau să articuleze nici un cuvânt”<sup>34</sup>.

În ședința publică din 31 octombrie 1948, au fost audiate discursurile avocaților apărării, iar avocatul lui G. Bontilă, Manole Roman a insistat asupra faptului că acesta „și-a luat responsabilitatea faptelor de care se

---

<sup>30</sup> *Ibidem*, vol. 4, f.79 (*Mandat de arestare nr. 105335*, emis de Parchetul Tribunalului Militar București, 2 noiembrie 1948)

<sup>31</sup> Nicolae Mărgineanu, *Amfiteatru și închisori*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1991, p. 187

<sup>32</sup> Avocatul Manole Roman reușește, totuși, să schimbe încadrarea propusă de organele parchetului de la 25 de ani muncă silnică și 10 ani degradare civică la 15 ani de muncă silnică și 15 ani degradare civică.

<sup>33</sup> Din relatările lui Cristian Bontilă în interviul cu Octavian Roske din Radu Ciuceanu, *Intrarea în Tânel*, București, Editura Meridiane, 1991, p. 341

<sup>34</sup> *Ibidem*

recunoaște vinovat și arată în continuare influența nefastă care a exercitat-o mediul asupra sa<sup>35</sup>. În momentul în care a fost întrebat dacă mai are ceva de adăugat în apărarea sa, George Bontilă a replicat: „am suferit incitațiile de război ale cercurilor imperialiste. Recunosc că am fost în eroare. Aștept verdictul instanței și sunt sigur că acest verdict va fi drept”<sup>36</sup>. Oricum și orice ar fi spus, deciziile erau deja luate.

Acuzat de Tribunalul Militar București pentru „complot în scopul răsturnării prin violență a puterii populare” cu sprijinul „cercurilor imperialiste”, pentru faptul că „a făcut parte din comitetul de conducere al grupărilor teroriste și insurecționare”<sup>37</sup>, pentru faptul că a creat o organizație „subversivă, teroristă și paramilitară de tip fascist și a dat grupurilor subversive misiunea să organizeze și să execute acte teroriste contra oamenilor de stat și a funcționarilor politici democrați din țară”<sup>38</sup>, cu unanimitate de voturi, în ședința publică din 2 noiembrie 1948, se hotărăște condamnarea acestuia la 15 ani de muncă silnică, degradarea civică timp de 15 ani și 20.000 lei amendă și 20.000 lei cheltuieli de judecată. Singurele dovezi ale existenței așa numitului comitet de coordonare al „grupărilor teroriste și insurecționare”, „de tip fascist” sunt declarațiile acestuia sau ale altor acuzați în același proces, fără a pune în fața instanței alte probe care să ateste faptele incriminate.

---

<sup>35</sup> A.M.J., D.I.M. fond Penal, dosar 14900, vol 8, *Scritura nr. 1834 din 2 noiembrie 1948, privind Dosarul 4066/1948, T.M.B., Secția II, Completul al II-lea Special*

<sup>36</sup> *Ibidem*, f. 321

<sup>37</sup> *Ibidem*, f. 337

<sup>38</sup> *Ibidem*

Toate aceste eforturi de regizare a procesului celor implicați în Mișcarea Națională de Rezistență nu au rămas fără replici critice din partea unor ziariști și oameni de cultură, simpatizanți ai fostelor partide istorice. De exemplu, medicul Aurel Vaida Voievod, fiul fostului prim ministru Alexandru Vaida Voievod, făcea o declarație deloc surprinzătoare în mediile intelectuale în legătură cu „explicația mărturisirilor complete ale acuzaților”, în sensul că aceștia „au fost supuși cu toții unui tratament de care noi, cei din lumea medicală, știm că sunt preparate chimice asemănătoare cu morfina, anume Scopolamina, amestecată cu Dilauden, amestec care transpune pe pacient într-o stare de delăsare, epuizare, docilitate, desăvârșită, fără vlagă, fără rezistență și somnolență”<sup>29</sup>.

Procesul celor „12 complotiști” a fost în mod intenționat larg mediatizat cu scopul de a suprima eventualele încercări ale altor organizații subversive și a da o lecție tuturor celor ce încearcă să discrediteze puterea instalată în România după 1945.

Ziarele prezentau pe prima pagină evoluția procesului zi de zi. Securitatea desfășura o activitate intensă informativă și de supraveghere în toate regiunile țării, culegând informații cu privire la „starea de spirit” a populației. Sindicatele muncitorești și organele Partidului Comunist desfășurau un adevărat torent de ședințe și demonstrații care condamnau grupul de „bandiți și trădători”. Dosarul de judecată conține sute de moțiuni din partea sindicatelor muncitorești, sute de telegrame, liste de semnături, scrisori adresate Tribunalului Militar,

---

<sup>29</sup> *Ibidem*, vol.14, f.254 (Notă informativă, marți, 2 noiembrie 1948)

documente ce dovedesc existența unei campanii naționale prin care se cerea „înfierarea cu hotărâre” a celor 12 „trădători”, condamnarea „spionilor, sabotorilor și complotiștilor lachei ai imperialismului” și aplicarea celei mai drastice pedepse, „exemplara lor condamnare”<sup>40</sup>.

*„Am vrut să văd câmpul” – Aiud, 6 iulie 1956*

Judecat și condamnat, George Bontilă a urmat apoi drumul spre izolare, calea „reeducării”.

La Aiud a rămas timp de 6 ani, până la 20 decembrie 1954. Muncă silnică, condiții insuportabile, foame, izolare, umilințe și dezamăgiri, în conformitate cu mijloacele de represiune ale unui sistem anomic pe care îl cunoștea deja. Urmează penitenciarul Jilava (20.12.1954 – 05.09.1955), Lușaj (05.09. 1955 – 17.02.1956), Aiud (17.02.1956 – 12.11.1958) - unde a fost pedepsit cu „3 zile de izolare, cu dreptul de a ieși la lucru, pentru sustragere de la muncă și urcare pe acoperișul turnătoriei”<sup>41</sup> doar pentru că a vrut doar să vadă câmpul - apoi Galați (12.11.1958 – 02.11.1960), Botoșani, camera 25 (noiembrie 1960 - 17.09.1962), Gherla (20.09.1962 – 20.03 1963, data la care expiră pedeapsa).

Prin Decizia M.A.I. nr. 6039<sup>42</sup>, 25.02.1963 (în conformitate cu Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 337, 11 martie 1954), se impunea „reeducarea foștilor condamnați contra-revoluționari care și-au ispășit

---

<sup>40</sup> *Ibidem*, vol. 5, f. 1.

<sup>41</sup> *Ibidem*, vol. 61, f.56 (Fișă de Pedepsă, 6 iulie 1956)

<sup>42</sup> *Ibidem*, vol. 78, f. 10

pedeapsa". Considerat „deosebit de periculos pentru securitatea statului”, cu o „intensă activitate împotriva regimului” s-a hotărât ca George Bontilă să primească domiciliul obligatoriu timp de 24 de luni în Comuna Lătești, Raionul Fetești, Regiunea București.

Pe perioada domiciliului obligatoriu, George Bontilă a rămas în evidența Securității ca „element periculos” și ca urmare trebuia supravegheat oră de oră, prin intermediul surselor din preajma acestuia (foști colegi de detenție sau persoane din anturaj). Notele informative furnizate securității indicau faptul că G. Bontilă „a avut tot timpul o atitudine ostilă regimului de democrație populară și mereu subestima pregătirea intelectuală a conducătorilor clasei muncitoare”<sup>43</sup>. Aceeași sursă (fost coleg de celulă în penitenciarul Botoșani) aducea „argumente” Securității privind „comportamentul dușmănos” al dr.-lui Bontilă pe perioada detenției: „a avut discuțiuni și mici conflicte cu ofițerul politic al închisorii pe tema tratamentului de detenție la care erau supuși”, iar celula în care a stat era denumită „reacționară”, fiind renumit ca „element recalcitrant” și „ostil” unui regim care „nu vrea să țină seama de elementul psihologic al omului”<sup>44</sup>.

Pentru Nicolae Mărgineanu, „la acea oră de ocupație și dictatură stalinistă, ce solicita continuu trădare de neam, numai în închisoare se putea trăi”<sup>45</sup>.

În cei 16 ani de detenție în cele mai cumplite și

---

<sup>43</sup> A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar 703, vol. 2, f.13: *Notă Informativă*, 25.06.1963, Postul de Milizie Lătești

<sup>44</sup> *Ibidem*, f.14 (*Notă informativă*, 26 aprilie 1963)

<sup>45</sup> Nicolae Mărgineanu, *op. cit.*, p. 202

umilitoare condiții umane, ani de tortură fizică și psihică, de frig, foame și boală, „A fost supus celor mai umilitoare torturi fizice, și morale. Mă întreb până în ziua de azi cum a reușit să supraviețuiască unui regim de exterminare, în care frigul, foamea și boala erau prezente în fiecare zi.”<sup>46</sup>. Răspunsul îl dă 14 ani mai târziu, unul singur, „cu raiul în inimă, deoarece conștiința ne era curată”<sup>47</sup>.

Imediat după pronunțarea sentinței, drumul penitenței și al suferinței începe cu penitenciarul Aiud, în care, după 10 luni, ajunsese la 42 de kg (pierduse 35 de kg). Fără pat, cu o jumătate de rogojină și o jumătate de pătură ruptă, fără încălzire, fără drept la pachet sau contacte cu familia.<sup>48</sup>

După Aiud, trece prin Jilava (1952), timp de mai bine de un an, ca, mai apoi, iarăși la Aiud și încă un scurt popas la Jilava.

În 1953 „deținutul Nicolae Mărgineanu” a fost transferat la penitenciarul Pitești pentru 5 ani. Aici a fost pedepsit cu trei zile de izolare pentru faptul că „a bătut în gratiile de la ferestre, strigând să fie scoși deținuții de la izolare și că vor răspunde acei care își bat joc de deținuți”<sup>49</sup>. Tot la Pitești, în 1956, „a declarat refuz de hrană, pe motivul că nu i se acordă regimul alimentar și de cazare corespunzător”<sup>50</sup>.

---

<sup>46</sup> Daniela Mărgineanu-Țăranu, *Reîntâlnirea cu tatăl meu, profesorul Nicolae Mărgineanu, după 16 ani de detenție politică în Analele Sighet*, 9, București, Fundația Academia Civică, 2001, p. 367

<sup>47</sup> Nicolae Mărgineanu, *op. cit.*, p. 336

<sup>48</sup> *Ibidem*, p. 334

<sup>49</sup> A.M.J., D.I.M. fond Penal, dosar 14900, vol. 61, f.128 (*Adevărul* - *Caracterizare*, Gherla, 15 februarie 1964)

<sup>50</sup> *Ibidem*



Urmează, apoi, penitenciarul Dej, Gherla, Aiud și iarăși Gherla.

Decretul 310 din 1964 aducea speranța eliberării; trecuseră deja 16 ani din cei 25 primiți la condamnare.

Chiar în momentul în care libertatea era pecetluită, colonelul Crăciun a ordonat reîntoarcerea la Aiud pentru a-l ancheta cu privire la „refuzul semnării declarației de aderență la regimul comunist”<sup>51</sup>. Declarația de aderare nu a fost semnată, însă, ca orice alt deținut grațiat în acea perioadă a semnat declarația conform căreia „lua la cunoștință faptul că nu are voie să divulge la nimeni din cele văzute și auzite în legătură cu locurile de deținere pe unde a trecut și nici despre personale încarcerate”<sup>52</sup>.

## **„Libertatea” și povara detenției**

### **A. Libertatea doctorului George Bontilă**

Prin Decizia M.A.I. nr. 6209<sup>53</sup> din 12.03.1964 se ridicau restricțiile domiciliare fixate în comuna Lătești, Raionul Fetești, luându-se măsuri „ca G. Bontilă să fie scos din evidența elementelor cu D.O.” pentru a fi „trecut în evidența elementelor dușmănoase” aflate în atenția Securității în Dosarul Problemă, nr. 891, „Organizații subversive diverse”, 02.11.1964<sup>54</sup>. Securitatea nu-și încheia, totuși, misiunea. „Elementul” Bontilă trebuia trecut în evidențe ca personaj „periculos” și acest lucru implica urmărire și supraveghere informativă.

---

<sup>51</sup> Nicolae Mărgineanu, op. cit., p.388

<sup>52</sup> A.M.J., D.I.M. fond Penal, dosar 14900, vol. 61, f.124 (Declarație, 26 iunie 1948, Aiud)

<sup>53</sup> A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar 703, vol. 2, f. 8

<sup>54</sup> Ibidem, f.68 (Adresă, M.A.I., Direcția III, 14 iulie 1965)

După 1964 G. Bontilă încearcă o readaptare într-un alt tip de societate, complet străină. Abia după doi ani a reușit să-și găsească un loc de muncă în specialitate; cu sprijinul profesorului Gheorghe Zapan i s-a oferit un post la Cabinetul Psihotehnic în Fabrica „Gheorghe Gheorghiu-Dej”. Mai târziu, după încă doi ani, a reușit să-și reia activitatea de cercetare în domeniul psihologiei experimentale și industriale. În 1968 a fost solicitat de Comitetul Central al P.C.R. și de Ministerul Construcțiilor pentru testarea cadrelor ce urmau să fie numite în funcții de conducere<sup>55</sup>. Implicarea a fost strict profesională.

În 1970 a obținut postul de psiholog principal la Centrul de Cercetare Pedagogică și de Perfecționare a Personalul Didactic. Deși „i s-au recunoscut meritele științifice”, a regretat că nu a putut reveni la catedră în învățământul superior, iar acest lucru s-ar fi datorat unor piedici din partea unor colegi „care nu-i împărtășeau concepțiile cu privire la importanța testării psihologice în evaluarea personalului”<sup>56</sup>. Studenții Facultății de Psihologie „lucrau cu testele Bontilă”<sup>57</sup> și mult timp mijloacele de psihodiagnoză elaborate de G. Bontilă au fost și încă sunt utilizate în domeniul psihologiei experimentale, industriale și organizaționale.

Rapoartele Securității întocmite pe baza informațiilor furnizate de colaboratorii aflați în contact direct cu psihologul George Bontilă (colegi, prieteni și vecini) îl caracterizau ca „element serios, liniștit și respectuos, cu

---

<sup>55</sup> *Ibidem*, f.45 (Notă Informațională, 06 iunie 1970)

<sup>56</sup> *Ibidem*, f.46 (Raport, 16 aprilie 1970)

<sup>57</sup> *Ibidem*, f.34 (Notă Raport, 131/LP/05.04.1974)

o comportare corespunzătoare atât în familie cât și în societate", „o fire rezervată, puțin comunicativă”<sup>59</sup>. Faptul că „nu ridică probleme deosebite” sau că „nu a fost semnalat cu manifestări negative la adresa politicii statului”<sup>60</sup>, nu erau argumente suficient de puternice pentru a fi scos din evidențele informative ale Securității.

Se stinge din viață pe 12 august 1986 conform documentelor întocmite de fosta securitate, decesul fiind înregistrat în evidențele stării civile la nr. 2557/1986<sup>61</sup>. Alte surse indică data morții la 22 octombrie 1986, fiind înmormântat în Ploiești. <sup>61</sup>

## B. Libertatea profesorului

### N. Mărgineanu

În același loc unde a suferit cele mai crunte suferințe, la Aiud, primește și *permisiunea de a fi liber*. Deși formalitățile de grațiere erau deja întocmite, „în loc de eliberare este pus în lanțuri, lucru cu totul neobișnuit în acea perioadă, gest de o cruzime sadică, ultima răbufnire de ură înainte de iminenta eliberare”<sup>62</sup>. Bucuria de a fi din nou acasă era mai puternică decât orice altă formă de umilință.

După ani grei de închisoare, a refuzat să vorbească despre drama penitenței nedrepte. A rescris-o, mult mai

---

<sup>59</sup> *Ibidem*, f.35 (Adresă, M.I., Direcția IX, 28 octombrie 1972)

<sup>60</sup> *Ibidem*, f.78 (Notă Raport, 15 Iulie 1981, M.I., U.M 0800; Notă raport, 09 martie 1982)

<sup>61</sup> *Ibidem*, f.95 (Notă din 12 august 1987, sursa P.I., M.I., D.S.S./S.M.B.)

<sup>62</sup> Vezi Note (Octavian Roske), în Radu Cluceanu, *Într-o noapte în Tunel*, București, Editura Meridian, 1991, p.340.

<sup>63</sup> Daniela Mărgineanu-Țăranu, *op. cit.*, p. 369

târziu, în *Amfiteatre și închisori*<sup>43</sup>, cu „pace de adâncime” a inimii, când deja trecuse probele limitelor de rezistență psihică și fizică; închisoarea îi oferise „o experiență unică pentru un psiholog”<sup>44</sup>.

După ieșirea din închisoare, s-a încadrat ca documentarist la Biblioteca Filialei din Cluj a Academiei. În 1969 se încadrează ca cercetător științific principal la Institutul de Științe Pedagogice, Filiala din Cluj, până în 1971.

Reîntoarcerea la Catedra de Psihologie a Universității din Cluj, fie și ca profesor suplinitor, cu sarcini de secretariat (1971-1980) a fost posibilă în perioada când Mircea Malița deținea funcția de ministru al învățământului. A predat ca profesor asociat la universitățile din Köln, Bonn, Hamburg și New York.

*Primul act de reabilitare, la cererea profesorului Mărgineanu, a fost posibil în 1975, știu a cunoaște ce presioni sau din ce motiv, sistemul care l-a condamnat și umilit, i-a oferit această șansă. Astfel, sentința nr. 102 din 25 septembrie 1975 (extras) eliberată de Tribunalul Militar Teritorial București, în dosarul nr. 560/1975 îl „reabilitează pentru cele 9 (nouă) pedepse aplicate prin sentința nr. 1834/1948 a fostului Tribunal Militar, secția a II-a. Hotărârea este definitivă prin nerecurare.”<sup>45</sup>*

Se stinge din viață la 13 iunie 1980, la Cluj-Napoca.

Chiar fără să fi avut deocamdată acces la dosarul personal, de urmărire informativă, ne exprimăm convin-

---

<sup>43</sup> Nicolae Mărgineanu, *Amfiteatre și închisori*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1991

<sup>44</sup> Daniela Mărgineanu-Țăranu, op. cit. p. 370

<sup>45</sup> A.M.J., D.I.M. fond Penal, dosar nr. 14900, vol. 8, f. 398

gerea că Securitatea a continuat supravegherea profesorului Mărgineanu.

În anul 1995, familia profesorului Mărgineanu face un memoriu către Procuratura Generală București, la care nu primește răspuns. Efortul continuă și abia în 1998, ca răspuns la un al doilea memoriu, adresat parchetului, de către Mărgineanu Eufrosina (soția) și Daniela Țăranu Mărgineanu (fiica) și Nicolae Dinu Mărgineanu (fiul) prin care se solicită rejudecarea procesului și anularea sentinței cu toate consecințele ei: condamnarea lui la 25 de ani de muncă silnică și confiscarea averii și reabilitarea morală<sup>66</sup>. Prin decizia nr. 788 din 26 martie 1998 (după 50 de ani), decizie a Curții Supreme de Justiție, Secția Penală, se casează sentința nr. 1834 din 2 noiembrie 1948 pentru Bujoiu Ioan, Măcellariu Horia, Petrașcu Nicolae, Teodorescu Eugen, Mărgineanu Nicolae, Balș Alexandru, Gheorghiu Dinătrie, Bontilă Gheorghe și Chioreanu Nistor<sup>67</sup>, cei 9 fiind achitați.

Demersul prin care Nicolae Mărgineanu și George Bontilă au dorit să-și afirme opoziția față de sistemul politic după 1945 a fost sancționat necruțător. Din acel moment, pentru fiecare din ei, cariera profesională și viața personală au suferit modificări majore.

Costul luptei pentru democrație autentică, împotriva structurilor bolșevice instalate și asimilate forțat în România, a fost deloc neglijabil, invocând drastice schimbări de poziție față de lumea pe care cei implicați și-ar fi dorit-o altfel.

---

<sup>66</sup> *Ibidem*, vol. 82, f. 16

<sup>67</sup> *Ibidem*, f. 71

# „PROCESUL MARII FINANȚE” - O ÎNSCENARE JURIDICĂ SAU PROCESUL UNEI MIȘCĂRI DE REZISTENȚĂ?

Motto:

*„În lupta sa pentru eliberare, clasa muncitoare, prin partidul său de avangardă, a demască imediat după 23 August 1944 pe adevărații criminali ai poporului, pe exploatarea de oameni și jefuitori de bunuri, care ocupau poziții puternice în Stat și în viața economică a țării și care constituiau o periculoasă piedică în drumul spre democrație și pace.”<sup>1</sup>*

O realitate de necontestat este aceea că, după 23 august 1944, a apărut un fenomen nou, intrat în istorie sub numele de Mișcarea Națională de Rezistență anticomunistă, atât ca reacție la sovietizarea țării, dar și ca urmare a represiunii practică de către comuniști, a acțiunilor de defăimare și înlăturare a adversarilor politici, a desființării elitei intelectuale, politice, economice și militare, în numele unei noțiuni abstracte ca „masele largi populare”. Anii de început ai regimului comunist stau sub semnul dezbinării sociale prin incitare la ură și luptă de clasă. Nici chiar procesele

---

<sup>1</sup> A.M.J., D.I.M., fond Penal, dosar nr. 16163, vol. 16, p. 2.

opozanților regimului – reali sau imaginari – nu au fost lipsite de o astfel de prezentare, susținută de presa comunistă, al cărei unic limbaj era cel presărat cu vulgarități și plin de agresivitate. Dușmanii, în contextul acelor vremuri, erau prezentați ca fiind „vechi elemente fasciste, foști demnitari antonescieni, funcționari epurați, moșieri expropriați”, adică „pleava țării, călăii și exploatorii, cârdul celor gata oricând să vândă independența și granițele țării pentru a încăleca din nou pe grumajii poporului”<sup>2</sup>. Prin procesele judecate de așa-zisul „Tribunal al poporului”<sup>3</sup> și de celelalte instanțe (Curtea București, Tribunalele Militare), puterea comunistă a urmărit în mod consecvent acreditarea ideii de complicitate cu dictatura fascistă a chiar adversarilor acesteia și ai comunismului, partidele de opoziție, P.N.L. și P.N.Ț. Chiar și din rândurile presei auto-intitulate „de luptă național-țărănistă” se ridicau glasuri împotriva „conducătorilor vechi ai partidului” care, „dirijați orbește de domnul Maniu, au dat mâna cu conducerea oligarhică liberală și au pornit în mod bizar lupta contra luptătorilor democrați”<sup>4</sup>. Liderii acestor partide erau acuzați de

---

<sup>2</sup> „Scântela”, 26 iul. 1946, în A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 27, f. 3

<sup>3</sup> Tribunal al Poporului cărui i se dedica un articol (*Tribunalul Poporului Continuă*, semnat de Bucur Vărlam) deosebit de elogios: „Tribunalul Poporului nu și-a închis porțile așa cum mulți își făceau, desigur, iluzii. Și e bine așa! Să însemnăm faptul: Tribunalul Poporului continuă. Marea epurărie – paralelă cu aceea din aparatul de Stat și din întreprinderile particulare – începe. Justiția e în mers!”, în „Dreptatea nouă”, anul II, nr. 184, 30 ianuarie 1946, p. 1.

<sup>4</sup> „Dreptatea nouă”, anul II, nr. 163, 4 ianuarie 1946, articolul *Demonstrația Național Țărănească din comuna Herăstrieu* din rubrica „Viața Partidului”, p. 3.

sabotaj, politică antisovietică și etichetați drept „slugi ale naziștilor”. Se contura astfel, tot mai clar, procesul unei clase politice. Prin programarea în săptămâna ce precedea alegerile a judecării procesului așa-numitelor „organizații subversive”: „Sumanele Negre”, „Mișcarea Națională de Rezistență”, „Haiducii lui Avram Iancu” și „Grupul Înarmat Sinaia”, comuniștii au trecut la culpabilizarea și denigrarea pe față a partidelor de opoziție. Așa cum se reținea și în *Nota din Buletinul Radio Informatic al Ministerului Informațiilor*, din data de 13 noiembrie 1946, „Constantin Brătianu, șeful partidului liberal a declarat că procesul este o nouă încercare de a insinua în ajunul alegerilor că partidele de opoziție sunt amestecate în activitatea subversivă. S-a sperat – a spus D-sa – ca prin aceste mijloace să se devieze atenția publicului de la numeroasele manevre efectuate cu scopul de a opri voința poporului”<sup>5</sup>. Ziarele au avut, pe parcursul întregii perioade la care ne referim, un rol foarte important în dezinformarea și influențarea opiniei publice. Presa comunistă a fost o piesă de bază în intoxicarea opiniei publice precum și în crearea unei stări de confuzie, prin articolele deosebit de violente ale unor gazetari precum Silviu Brucan<sup>6</sup>, Miron Constantinescu, Nicolae Moraru,

---

<sup>5</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 27, f. 186.

<sup>6</sup> În articolul *Care sînt criminalii și care – arenoșii?* în lipsă de argumente mai solide și în binecunoscutul stil propagandistic, Silviu Brucan condamnă partidele istorice (alături de aceste „bande de teroriști”) pentru faptul că „Ziarele lor abundă de atacuri deghizate împotriva U.R.S.S. și împotriva forțelor democratice, de incitații rasiale dibaci strecurate, de calomnii la adresa clasei muncitoare și a organizațiilor sindicale, de negări fălșe a tuturor tradițiilor democrației românești.”, „Scînteia”, 30 iunie 1946, în A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 27, f. 88.



Leonte Răutu în „Scânteia”, Zaharia Stancu și Nicolae Bellu în „România Liberă”, Eugen Jebeleanu în „Frontul Plugarilor”<sup>7</sup> și I. Peltz în „Era Nouă”<sup>8</sup>. Așa cum ne mărturisesc chiar documentele organelor represive, în transmiterea către presă a unor argumente și în „exploatarea acestor chestiuni”, S.S.I. a urmărit un „plan de dezvoltare provizoriu, în baza căruia trebuia să se pună accentul principal pe amestecul „istoricilor” cu câteva zile înainte de proces”<sup>9</sup>. Această campanie, remarcă raportul amintit, nu a dovedit eficiența scontată<sup>10</sup>, mai

---

<sup>7</sup> Care era convins că „organizația aceasta, ce se silabisește: Mișcarea națională de rezistență urmărea să reîmție sisteme teroriste, care – acum mai bine de șase ani – au aruncat țara în brațele Germaniei hitleriste, ale hoxusului și ale pierzaniei... Urmașii duhului blestemat al «Gărzii de fier» vin acum și încearcă să reîmție o epocă de sânge, de asasinat și teroare. Strigolii terorismului încearcă să pună dinamică la temelia țării noi și clădite, care se plămădește. Aerul curat al democrației, lumina vremurilor noi nu le priște. Dar poporul veghență și are grijă de strigol: țăruguț în inimă, ca să nu mai miște!” – „Frontul Plugarilor”, 26 iul. 1946, în A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 27, f. 5.

<sup>8</sup> Acesta, în articolul *Să nu glumim cu asasinii și pe un ton de-a dreptul delirant*, după ce-l numește „bestii legionare deghizate în sumane negre și alte costume desuete” și „dobitoace hipede”, în cel mai rușinos și servil limbaj, își construiește argumentația prin aceea că acești „cretini înarmați reprezintă un pericol real. Ei n-ar fi câștigat – bineînțeles – masele românești niciodată. Din lăsați de capul lor – puteriu face rău, mult rău, imens rău țării. ... avem de a face cu niște proști sinistri, cu niște ignoranți oribili, cu niște interesați ... cei care au încercat să tulbure rândulna democratică a Statului nostru trebuie pedepsiți – și vor fi! Ca să plăcă tuturor maimușoilor cu veleități de criminali (în sumane negre sau verzi) pofta de a reedita asemenea tentative odioase” – „Era Nouă”, 2 iul. 1946, în A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 27, f. 86.

<sup>9</sup> *Raport asupra exploatarea în presă a chestiunii organizațiilor subversive*, 28 iunie 1946, în A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 27, f. 92.

<sup>10</sup> „Aparatul nostru pentru transmiterea materialului la ziare – aparat politic – s-a dovedit insuficient. La „Jurnalul de dimineață” n-am reușit să se publice nimic. O serie de alte ziare... pe care contam, s-au mulțumit să publice materialul transmis ființ – sau cu foarte slabe - comentarii”, în *Relevanți*, f. 93.

mult chiar, în *Buletinul relatărilor presei asupra organizațiilor teroriste*, se confirmă faptul că doar „marginaliile presei guvernamentale arată aderența partidelor istorice la existența acestor mișcări iar presa de opoziție, deși promite tot sprijinul, lasă să se întrevadă că ele nu există în realitate ci sunt create pentru realizarea compromiterii partidelor istorice. Ziarele independente se abțin a face comentarii”<sup>11</sup>. În anul care a urmat au fost organizate diverse provocări mărunte împotriva P.N.Ț., care își găseau apoi ecoul în „Scânteia”, unde tonul articolelor era din ce în ce mai agresiv, urmărindu-se a se întări ideea că P.N.Ț. era cu adevărat o bandă de teroriști finanțată de serviciile de spionaj străine. Luna iulie 1947 avea să ducă la arestarea fruntașilor P.N.Ț. - în urma cunoscutei înscenări de la Tămădău - și la dizolvarea acestui partid. A doua zi, pe 15 iulie, „Scânteia” publica, pe prima pagină, fotografia grupului în fața avionului, însoțită de un comentariu semnificativ: „în timp ce comuniștii se zbat să creeze o viață mai bună poporului român, conducerea P.N.Ț. abandonează vaporul”. Urma un veninos editorial semnat de Silviu Brucan, redactor la „Scânteia”, care insinua că membrii conducerii P.N.Ț. au vrut „să ia calea străinătății pentru a se pune acolo în subordinea cercurilor imperialiste internaționale și a continua uneltirile lor mârșave împotriva păcii, împotriva drepturilor și libertăților populare cucerite de poporul nostru cu atâtea jertfe și sacrificii sângeroase”. Așadar, anul 1947 aducea pentru România desființarea celui mai puternic partid democratic, P.N.Ț., înscenarea unui proces liderilor acestuia, încetarea activității celorlalte partide

---

<sup>11</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 27, f. 124.

de opoziție (P.N.L. și P.S.D.I.), împreună cu întemnițarea fruntașilor acestora, desființarea presei de opoziție sau imposibilitatea apariției acesteia din cauza cenzurii și, în cele din urmă, detronarea regelui Mihai prin care s-a înlăturat practic ultimul obstacol constituțional în calea comunizării României<sup>12</sup>.

Anul 1948 stă sub semnul procesului înscenat „grupului de complotiști, spioni și sabotori“, unde inculpați erau: Alexandru Popp, Ioan Bujoiu, Gheorghe Manu, Max Auschnitt, Nicolae Mărgineanu, Dimitrie Gheorghiu, Alexandru Balș, Horia Măcellariu, Gheorghe Bontilă, Nicolae Petrașcu, Eugen Teodorescu, Nistor Chioreanu. Dar cine erau cei prezentați ca fiind membrii unei ample „organizații subversive“?<sup>13</sup>

Primul dintre ei, considerat conducător al întregu-

---

<sup>12</sup> În numărul special de Anul Nou, „Dreptatea nouă“, care nu se mai auto-intitula „organ de lăptă național-țărănistă“ și care avea o nouă conducere, asigurată de Mircea Măncuș, publica articolul 1947. *Anul clarificărilor în politica internă* în care se arată că „odată cu sentința pronunțată în 13 Noiembrie prin care au fost condamnați niște infractori de rând, un capitol rușinos din istoria politică a țării noastre s-a închis: manismul a fost lichidat formal, căci în fapt el încetase de mult a exista“ - „Dreptatea nouă“, anul IV, nr. 733, p. 1.

<sup>13</sup> În „Scânteta“, Seria III, anul XVIII, No. 1262, din 29 octombrie 1948, în pagina 1 (continuare în pagina 6), Sorin Toma îl prezenta pe inculpați, în articolul *Disgustantii poporului în fața judecării poporului* ca pe niște „ticăloși“ ce inspiră sentimente precum „revolta și ura sau scârba și disprețul“. Aceștia, „rupți de popor, respinși de popor, întruchipare a falimentului burgheziei, șefii complotului nu dispuneau decât de câteva grupulețe de spioni și asasini fără patrie, care-și pierduseră până și ultimele sentimente omenești. O mână de capitaliști în slujba imperialiștilor americani și englezi și alături de ei diferite epave ale organizațiilor reacționare și fasciste, oameni incapabili să fie altceva decât slugi ale capitaliștilor din țară și de peste hotare, iată cine alcătuia aceste grupulețe.“

lui grup era Max Auschnitt, unul din cei mai puternici magnați ai României acelor ani<sup>14</sup> ce deținea Uzinele Domenii Reșița (U.D.R.), Titan - Nădlag - Călan, Întreprinderile Metalurgice Dunărene (I.M.D.) și altele la Brăila și Galați, precum și niște exploatări forestiere în Banat și Moldova. Cu alte cuvinte - un industriaș ce controla cea mai mare parte a industriei metalurgice românești și care a reușit să plece în Occident cu câteva zile înainte de declanșarea urmăririi și arestării celorlalți implicați în proces. Pentru regimul comunist era suficient, dacă nu chiar un motiv, pentru ca, în calitate de co-proprietar al unor societăți „capitaliste” (British Westminster Bank și Trading Company for Orient), Auschnit să fie acuzat ca „spion care a folosit aceste firme vestice drept fațadă pentru a finanța un complot național al cărui scop era să oprească mersul României către socialism.” Ceilalți acuzați de complot erau: Ioan Bujoiu, fost ministru și președinte al Societăților „Petroșani” și „Lupeni”; Alexandru Popp, fost director general al Uzinelor „Reșița”, amândoi identificați la rândul lor ca „șefi” ai organizației; Alexandru Balș, inginer, fost director general al societății „Petroșani” și membru în consiliile de administrație ale societăților „Lonea” și „Lupeni”; Dimitrie Gheorghiu, inginer, fost director general al Societății „Creditul Minier” și, din afara cercurilor financiare, Horia Măcellariu, fost contraamiral și singurul militar inculpat în acest lot; George Manu, profesor universitar; Nicolae Mărgineanu, fost profesor universitar la Universitatea din Cluj; Gheorghe Bontilă, profesor; Nicolae Petrașcu, profesor, fost secretar general al mișcării legionare;

---

<sup>14</sup> A.M.J., D.I.M., fond Penal, dosar nr. 14900, vol. 3, f. 3-4.

Nistor Chioreanu, avocat, apropiat colaborator al lui Nicolae Petrașcu și care, în proces a fost acuzat că, prin Eugen Teodorescu, avocat și el, a stabilit legături cu Horia Sima, ce se găsea în Austria.

Chiar și o privire nu foarte avizată putea remarca un fapt cel puțin straniu – în această acțiune, însoțită de o susținută campanie propagandistică, ce se dorea un Proces al *unui grup de complotiști, spioni și sabotori*, au fost „implicate” de-a valma persoane dintre care unele nici măcar nu aveau vreo legătură, personală sau profesională. Astfel, dintre cei doisprezece inculpați, cinci erau desprinși din cercurile marii industrii românești, patru erau profesori, dintre care doi aparțineau mișcării legionare, doi aveau alte profesii libere (avocați) și simpatii legionare și un singur militar - un contra-amiral... Este de necrezut că s-a putut imagina existența unei astfel de „organizații teroriste” fără ca regizorii acestei înscenări judiciare să se simtă jenați de lipsa unor dovezi a implicării în conducerea directă a unei mișcări de o asemenea anvergură a unor persoane cu experiență în organizarea militară (cu excepția contraamiralului Horia Măcellariu).

În fond, majoritatea celor acuzați de „acțiuni criminale” împotriva tinerei „democrații populare” - cum era înfățișat, în mod pleonastic, regimul opresiv de la București – erau obișnuiți mai degrabă cu mâniarea bancnotelor și a peniței decât a armelor. Iar această stângăcie nu a trecut neobservată nici chiar în rândul unor ziarști, în pofida atitudinii lor servile față de putere. Ca multe alte publicații ale timpului, „Adevărul” anunța pe prima pagină un articol dedicat *Procesului grupului de*

*complotiști, spioni și sabotori*<sup>13</sup>, unde, sub semnătura lui A.B., se arată că, sub învinuirile ce li se aduc inculpaților, de „complot, spionaj, conspirație, sabotaj organizat, atentate“, cel puțin „o nedumerire mai poate stăruia cu privire la legătura dintre acești oameni, provenind din medii atât de felurite. Ce caută silueta elegantă a lui Popp ... alături de figura tenebroasă, aproape înspăimântătoare a lui Nicolae Petrașcu? Cum se găsește în compania lui Bontilă și a unui spion plătit ca Eugen Teodorescu, fostul industriaș Ion Bujoiu? Cum stau pe aceeași bancă aventurosul amiral Măcellariu, ale cărui veleități dictatoriale ar putea fi într-un chip explicabile, lângă alți doi șefi de industrii ca Gheorghiu și Alexandru Balș, fost conducător al societăților Petroșani, Lonea, Lupeni și Cloșani?“ Această nedumerire nu trebuie însă să ne înșele. Chiar și în fața unui flagrant atât de evident, răspunsurile erau întotdeauna pregătite, sfidând de cele mai multe ori logica și bunul-simț. Jurnalistul „explică“ aceste „*ciudățenii* care surprind la prima vedere“ printr-un fapt pe care-l consideră incontestabil și anume actul de acuzare... „Legătura dintre inculpați - *dintre care ieri s-au văzut pentru prima oară în boxă*, fiindcă această întinsă aparatură se orienta după cele mai stricte reguli conspirative – se conturează, prinde relief, ia proporții pe măsură ce grefierul înaintează în lectura celor 63 de pagini ale documentului.“ Ceea ce este însă de remarcat în acest articol, pe care mi-am permis să-l analizez mai stăruitor, este o simpatie, cel puțin aparentă, față de acuzați. Lipsește tonul violent, de o vulgaritate extremă

---

<sup>13</sup> „Adevărul“, Anul 62, nr. 17301, 28 octombrie 1948, p. 1 (continuare în pagina 3)

cu care ne obișnuiseră articolele unor ziare precum „Scânteia”<sup>16</sup> sau „România Liberă”<sup>17</sup>. Indiferent de convingerile reale ale celor care se doreau formatori de opinie, este evident că acest proces a lăsat o puternică impresie asupra multora. Jurnalistul mai sus menționat, care semnează doar cu inițialele A.B., era de părere că „pentru a doua oară, în aula Școlii Superioare de Război se consumă actul final al unei aventuri tragice, în care eroii principali se transformă din personaje de vază în acuzați, calificați cu severitate de textele penale. Poate niciodată în istoria noastră judiciară învinuirea de crimă contra ordinii legale n-a fost însoțită de un probatoriu atât de vast, susținut cu stăruință și cu un adevărat lux de detalii prin însăși declarațiile făcute de vedetele procesului (...) desfășurarea dezbaterilor întrece și cele mai dramatice prevederi”<sup>18</sup>.

---

<sup>16</sup> Vezi în pagina 2 (continuare în pagina a 5-a) articolul *Spionii*, semnat Tudor Olaru, unde inculpații sunt numiți „năpârci dezgustătoare”, „lași, epave jalnice ale unei clase în descompunere”, „niște șerpi veninoși” care „ar merita (să fie) striviți fără a cheltui pe ei mai mult dedouă vorbe”, concluzionând fără drept de apel că „epavele acestea ale burgheziei înfrânte (...) nu reprezentau alci, în țară, mai mult decât un gunoi, un hoit în putrefacție”, „Scânteia”, Seria III, anul XVIII, nr. 1263, 30 octombrie, p. 2.

<sup>17</sup> Unde Nicolae Bellu arată în articolul *Complotul contra țării* că „în oameni fierbe mai tare decât ei ura și disprețul față de acești microbi macabri, față de aceste scursori ale unei umanități care nu poate să trăiască fără a stârpi asemenea elemente, producătoare de descompunere și puroi otrăvitor (...) cine este dușman al regimului de democrație populară, este automat și inevitabil unealtă mârșavă a dușmanului dornic să ne cotropască lovindu-ne din spate, că cine este dușman al regimului democrat popular decade pe cea mai de jos treaptă, pe treapta sperjurilor, trădătorilor și ucigașilor de rând”, încheind cu ferma convingere că „procesul acesta devine în fapt o școală politică a întregului popor muncitor, o școală a vigilenței declasă...”, „România Liberă”, Anul IV, nr. 1286, 29 octombrie 1948, p. 3.

<sup>18</sup> „Adevărul”, anul 62, nr. 17301, 28 octombrie 1948, p. 1.

Dar care au fost acuzele care li s-au adus celor 12 „complotiști, spioni și sabotori“?

Pe seama acestora s-a pus și finanțarea partidelor din opoziție (care nu se constituia într-o acțiune anti-statală, dar a fost transformată în proces în finanțarea „activității subversive“ a acestora). Conform declarațiilor în anchetă ale lui Ioan Bujoiu și Dimitrie Gheorghiu, în toamna 1944 s-ar fi pornit o acțiune al cărei deziderat era formarea unui curent de opinie ostil PCR. În documentele de anchetă din 1948<sup>19</sup> privitoare la acest caz se găsesc materiale ce fac referire la activitatea desfășurată de conducerea Uzinelor Reșița în perioada 1944-1947 în vederea coordonării unor acțiuni de rezistență ce vizau menținerea contactelor politice (intern – între diferite organizații țărăniste, liberale și social-democrate și extern – prin relațiile cu Misiunile anglo-americane), crearea unor organizații clandestine pentru care se avea în vedere și o 'subvenționare masivă și, în sectorul economic, sabotarea producției prin diverse mijloace. Conform propriilor lor declarații smulse la anchetă, Ioan Bujoiu, Nicolae Mărgineanu, Dimitrie Gheorghiu, Alexandru Balș, Horia Măcellariu și Gheorghe Bontilă, ar fi format în 1945 Comitetul de conducere a grupărilor de rezistență coordonate de ei, iar în 1947, după arestarea și condamnarea lui Iuliu Maniu, ar fi fost înființat un Comitet de coordonare, în frunte cu Alexandru Popp. Pentru finanțarea grupărilor de rezistență a fost creat un fond secret – cu ajutorul speculațiilor la bursa neagră. Această acțiune era însă un fapt firesc și mai ales conjunctural, dictat de noile realități politice. Nu este

---

<sup>19</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 28.



nimic ieșit din comun și mai ales condamabil în existența unor consultări între conducătorii marilor întreprinderi industriale, în situația dezastrului economic creat de sovietici, și nici în îngrijorarea față de această situație și de ofensiva comuniștilor în vederea acaparării puterii. În aceste condiții, marii industriași au încercat să se împotrivescă direcției în care se întrevedea că se îndreptau lucrurile, sprijinind, inclusiv financiar, marile partide și întreținând legături cu diverși reprezentanți ai misiunilor britanică și americană. Cu ocazia alegerilor din 1946 partidele istorice au fost finanțate de Uzinele Reșița, Astra și T.N.C. prin Alexandru Popp și Max Auschnitt. Aceasta a fost poate crima lor cea mai mare și acest tip de „sabotaj” a fost principala acuză care li s-ar fi putut aduce.

Procesul lor a fost însă dirijat cu atenție, el urmând unei intense campanii purtate în primăvara-vara anului 1948 în favoarea naționalizărilor de tot felul. Comunicatele guvernului, sprijinite de articole întregi, reflectau interesul masiv în jucarea acestei cărți care era procesul de naționalizare, de la cele mai importante uzine și până la cele mai neînsemnate farmacii. Acesta a fost contextul în care s-a pus în scenă ceea ce a fost mai degrabă procesul industriașilor, „sabotori” imaginari, și mai puțin al „complotiștilor și spionilor” inventați. Cei inculpați în acest proces au fost victimele conștient selecționate ale unui moment în care se căuta a se introduce un iz de legalitate și de morală în aceste acțiuni de încălcare a unui drept fundamental, dreptul la proprietate. Nu poate fi o simplă coincidență că 1948 a fost anul naționalizărilor și anul procesului lor. Doar câteva au fost ocaziile

în care s-a declanșat o asemenea isterie verbală ca aceea reflectată de presa care a preluat acest eveniment. Era o ocazie neprețuită în a-i condamna pe acești „capitaliști”, înaintea rostirii verdictului, ca „dușmani de clasă” și în a sprijini acest simulacru judiciar, ca reflectând o dreaptă „luptă de clasă”. Răsfoind presa vremii nu se poate să nu fi frapat de inegalitatea (dincolo de nedreptatea) luptei care se ducea. Comunicarea cu cititorul nu mai era una de simplă informare, seacă și fără reflexii proprii, ci una cu direcție personală, în care într-o permanentă alternanță se împletesc mesaje patetice cu cele agresive și lipsite de argumente. În articolul său, *Sabotorii*, după ce îi numește pe inculpați „târâturi care se țin pe două picioare, stârpituri care vorbesc”, Tudor Savin se adresează direct cititorului „muncitor”<sup>20</sup>, arătând că cei judecați acum „sunt ploșnițele care ani și ani de zile v-au supt vîaga și s-au îngrășat din sângele vostru, sunt tâlharii care v-au jefuit, v-au asuprit, v-au batjocorit.” Situația economică grea a țării, aproape firească după terminarea unui război și mai ales într-un regim de ocupație, sărăcia, lipsurile, toate erau puse pe seama acestora: „Producția scădea, prețurile scădeau, inflația făcea ravagii. Nimic din toate acestea nu era întâmplare. Și acestea erau prevăzute, punct cu punct, în planurile criminale ale bandei de sabotori din slujba imperialiștilor anglo-americiani.” Publicul era informat că „acești bandiți și cei în numele căroră lucrau au întins mîna lor murdă asupra fiecăruia dintre noi, asupra dreptului la viață și la fericire al familiilor noastre ... Fiecare om al muncii

---

<sup>20</sup> „Îi cunoști bine. tu, miner din Valea Jiului și de la Anina”, etc., în „Scînteta”, Seria III, anul XVIII, nr. 1264, 31 octombrie 1948, p. 1

înțelege și simte că aici are de-a face cu DUȘMANUL DE CLASĂ<sup>21</sup>. Pentru reîmprospătarea amintirilor cititorului, se face chiar și un scurt istoric al victoriilor repurtate în fața exponenților vechiului regim: „e de fapt același dușman de clasă, același dușman al poporului pe care regimul democrat l-a demască și l-a lovit crunt în celelalte două mari procece de apărare a patriei: procesul agenturii fasciste legionaro-antonesciene și procesul trădătorilor maniști... La rândul său, al doilea mare proces a dovedit că partidele burgheziei și moșierimii, pierzând orice sprijin în mase și acționând ca reprezentanți ai marilor moșieri și capitaliști, s-au transformat ele însele în cuiburi de teroriști și de spioni în slujba unui nou stăpân: imperialiștii americani și englezi.”

Este adevărat că, după 1944, atunci când s-a încercat coagularea unor forme de rezistență, aceasta a fost o acțiune împărtășită atât de elemente provenite din armată (aflată ea însăși într-un proces de epurare), cât și din sfera politicului. Supravegheați îndeaproape, foștii oameni politici nu au putut organiza însă forme de rezistență eficientă împotriva noului regim, limitându-se la întâlniri și discuții pe teme de politică internă și internațională, continuând să creadă în eliberarea țării de către americani, lansând zvonuri în acest sens pentru întreținerea speranțelor în alungarea ocupantului sovietic și prăbușirea regimului comunist din România.

Din documentele studiate până acum, datele

---

<sup>21</sup> Articolul lui Sorin Toma, *Dușmanii poporului în fața judecării poporului*, în „Scântea”, Seria III, anul XVIII, nr. 1262, 29 octombrie 1948, p. 1.

privind implicarea reală a partidelor istorice în „organizația de rezistență” judecată în 1948 sunt destul de confuze și contradictorii. Există cel puțin două direcții privind astfel de acțiuni: *dezinteresul partidelor politice față de eventualele organizații de rezistență*, după cum declara, în cadrul anchetei din primăvara 1948, Gheorghe Antonescu, fost director tehnic și subdirector general al Societății „Creditul Minier”, acuzat în „Procesul Marii Finanțe” și care arăta că nu a existat o implicare directă în sprijinirea organizației de către conducerea partidelor istorice<sup>22</sup> și *implicarea mai mult sau mai puțin activă a partidelor*<sup>23</sup>, mergând uneori chiar până la trasarea din partea acestora de obiective, unele de-a dreptul fanteziste. Astfel, în 1948, fiind anchetat în detenție, inginerul Alexandru Popp declara că, încă din martie 1945, s-a întâlnit cu Iuliu Maniu, Cornel Manciu și profesorul Nicolae Mărgineanu, ocazie cu care Iuliu Maniu le-a comunicat că „e hotărât și pregătit să ia puterea prin orice mijloace”, expunând celor prezenți un

---

<sup>22</sup> „Eu personal am vorbit despre mișcarea noastră subversivă cu dl. Bebe Brătianu și am comunicat acest fapt domnului prof. dr. George Bontilă, informându-l că atât domnul Bebe Brătianu cât și prietenul domnului Iuliu Maniu, sondat de domnul Demetrie Gheorghiu au răspuns că mișcarea noastră subversivă nu prezintă pentru ei interes, întrucât ei activează în cadrul partidelor lor politice”, în A.M.J., D.I.M., fond Penal, dosar nr. 16163, vol. 1 f. 56.

<sup>23</sup> În acest sens, acuzatul Ioan Bujoiu, afirma în timpul anchetei că „tot în prima jumătate a anului 1947 domnul inginer Gheorghiu l-a vizitat pe domnul Iuliu Maniu punându-l la curent cu existența comitetului și a organizațiilor în subordine și scopul urmărit de acestea. Domnul inginer Gheorghiu ne-a povestit că domnul Maniu a replicat că, cu cât se vor naște mai multe organizațiuni de acest fel, cu atât va fi mai bine”, în *Ibidem*, vol. 4, f. 123.

plan ce prevedea, printre altele, „crearea unor dificultăți în sectorul economic, care să compromită poziția guvernului prin sabotarea producției și circulației mărfurilor”. Cu acest prilej, s-ar fi discutat și „constituirea în cadrul partidelor istorice și în afara lor de grupuri înarmate, capabile printr-o acțiune de forță să-l înscăuneze la putere” pe liderul național-țărănist. Tre-când peste faptul că aceste proiecte apelau și la acțiuni distructive, pe care Iuliu Maniu nu le recomandase nici măcar în anii războiului, nu pot trece neobservate naivitatea și lipsa lor de realism. Această observație a fost împărtășită și de unii contemporani care, în ciuda „dezvăluirilor” anchetei și procesului, privind ramifica-țiile acestei „organizații”, au avut sentimentul că proiectul înfățișat cu atâta lux de amănunte și cu o construcție atât de vastă era mai mult decât fantezist. Concluzia aceasta cuprindea și o remarcă cinică, dar nu mai puțin adevărată, pe care niște analiști serioși, dar mai ales foști politicieni, nu aveau cum să o ignore<sup>31</sup>. Și chiar documentele Siguranței vin să susțină acțiuni care într-o democrație reală nu ar fi dus la arestarea celor implicați, „complotul” fiind prezentat mai ales sub formă de întâlniri și discuții, este adevărat cu caracter politic, dar care, până la urmă nu aveau nici o finalitate. Pe de altă parte, documentele Siguranței ce-i incriminează pe acești „complotiști”, nu fac referire doar la contactele cu

---

<sup>31</sup> „Dincolo de gravitatea faptelor, un examen lucid al complotului indică și o regiune de ridicol, căreia un confrate i-a spus mai direct: prostie. Numai niște oameni fără simțul realității și-nu putut închipui că deplorabilul proiect de natura celui pe care l-au inițiat e în stare să întoarcă cursul evenimentelor și să modifice evoluția istoriei”. în articolul *Procesul „Adevărul”*, nr. 17305, 2 noiembrie 1948, p. 1.

partidele istorice sau cu legionarii, ci aduc deseori elemente noi și spectaculoase, precum declarațiile lui Alexandru Popp care arăta că se avea în vedere și contactarea Episcopului Ioan Suci, datorită legăturilor pe care acesta le avea cu O'Hara, nunțul apostolic și decanul corpului diplomatic din România, știindu-se că Episcopul Suci lucra deja pe linia rezistenței în rândul clerului greco-catolic. Această inițiativă viza cointeresarea papalității în mișcarea de rezistență românească<sup>25</sup>.

Și astfel se ajunge la o altă acuză care le-a fost adusă – aceea de a fi fost agenți ai serviciilor occidentale de spionaj, grupați într-o așa-zisă organizație subversivă. De la subminarea economiei țării s-a ajuns până la spionaj, trădare și „complotul antistatal” (inițiat încă din 1944-1945) ce nu putea fi decât manevrat de „forțele imperialiste”, Marea Britanie și SUA, prin reprezentanții lor diplomatici și agenții serviciilor speciale americane și engleze, aflați pe teritoriul României în 1944-1946<sup>26</sup>. Unul dintre factorii cei mai importanți care au animat diversele forme de rezistență (pasivă sau activă) a constat și în previziunea, foarte răspândită în epocă, care estima fragilitatea regimului recent instaurat în România. În conștiința oamenilor exista convingerea că lucrurile nu

---

<sup>25</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 28, *passim*.

<sup>26</sup> „Toate zărele au subliniat caracterul criminal al acțiunii trădătorilor de țară aflați în slujba imperialiștilor străini, sabotajul organizat de reprezentanții marii finanțe din țara noastră, cârdășia marilor capitaliști cu legionarii, cu centrele americane de spionaj, necesitatea întăririi vigilenței poporului față de dușmanii democrației”, în articolul *Presa și Procesul Grupului de complotiști, spioni și sabotori*, în „Scânteia”, nr. 1267, 4 noiembrie 1948, p. 3.

vor putea să rămână așa. Toată lumea aștepta o salvare din partea americanilor. Credința celor mai mulți dintre români era că americanii nu puteau să abandoneze România, să o lase sub dominația rusească, pradă comunismului. În pofida propagandei comuniste împotriva Occidentului, românii continuau să creadă că aceștia erau aliații naturali ai luptei lor pentru libertate și dreptate. Ideea unui sprijin occidental pentru rezistența din țară era perpetuată și întărită prin manifeste și prin diferite zvonuri care preziceau iminența unui război al aliaților occidentali împotriva U.R.S.S., pentru eliberarea nu numai a României ci și a întregii Europe răsăritene. Pe fondul acestei așteptări „venirea americanilor” a luat forma unui adevărat mit, elaborat pe o iluzie colectivă, la care se raporta o mare parte a societății românești și care, lipsit de un fundament serios în sfera realității, a fost decisiv pentru acțiunile ulterioare. Conform scenariului imaginat de toți cei implicați într-o formă mai mult sau mai puțin activă de rezistență anticomunistă, dispariția acestui regim trebuia să se producă în urma unor acțiuni de amploare a SUA în sud-estul Europei, vizându-se ocupația sovietică din regiune. În ipoteza confirmării acestor zvonuri, rolul grupărilor de rezistență urma să devină unul activ, de subminare din interior a puterii comuniste. În condițiile de relativă libertate existente în România primilor ani postbelici, speranța că SUA nu vor permite predominanța comunismului în societatea românească a fost alimentată în mod substanțial de către partidele opoziției democratice. Cunoscând tensiunile tot mai pronunțate apărute între aliați, precum și zvonurile care circulau în mediile

diplomatice și jurnalistice, Iuliu Maniu a îmbrățișat tot mai mult convingerea că ar exista posibilitatea izbucnirii unui război între aliați, singurul capabil să oprească procesul de comunizare a României. După afirmațiile smulse în anchetă inginerului Alexandru Popp, ar fi existat numeroase discuții între Maniu, Burton Berry și Roy Melbourne, care l-au asigurat că „guvernul american a hotărât să încurajeze și să sprijine acțiunile preconizate”. Totodată, acesta i-ar fi informat pe cei doi diplomați ai S.U.A. că ar fi obținut și acordul lui Constantin Titel Petrescu și Dinu Brătianu pentru organizarea unor sabotaje economice, sprijinirea organizațiilor politice potrivnice guvernului, plasarea unor oameni de încredere în funcții importante, constituirea de grupuri de rezistență armată, care urmau să fie aprovizionate de americani cu armament, echipament, mijloace de transmisiuni și hrană. În declarația dată în 24 septembrie 1947 de către Vasile Serdici, inginer, interpretul lui Iuliu Maniu,<sup>27</sup> se arată că la întrevvedereea dintre Maniu, general Schuyler și Barton Berry, avută după 6 martie 1945, liderul țărănist a reluat ideea unei intervenții armate, ca răspuns la violențele comuniștilor, rugându-i și „să facă tot posibilul să împiedice recunoașterea Guvernului Groza de către America, arătând descurajarea mare care ar cuprinde poporul român dacă s-ar face această recunoaștere”, la care „generalul Schuyler i-a răspuns pe un ton foarte hotărât: nu pot recomanda așa ceva și vă vorbesc ca membru în Comisia de Control.”

După intrarea în opoziție a partidelor istorice,

---

<sup>27</sup> În *Procesul lui Iuliu Maniu. Ancheta*, București, Ed. Saeculum I.O., 2001, vol. I, p. 327-338.



legătura cu Misiunea Americană era ținută prin inginerul Alexandru Popp<sup>28</sup>, directorul general al Uzinelor Reșița. Iuliu Maniu trimisese un memoriu guvernelor britanic și american în care cerea anularea alegerilor din România, arătând că din punct de vedere politic se bucura și de sprijinul organizațiilor muncitorești ale lui Titel Petrescu. La întâlnirea avută curând după alegeri dintre inginerul Alexandru Popp, Waghams Fergusson (secretar al Legației americane) și Melbourne, acesta din urmă afirma că, în urma numeroaselor informații pe care le primise de la reprezentanții partidelor istorice, se putea trage cu certitudine concluzia că alegerile au fost fraudate, cel puțin 60 % fiind partea convenită P.N.Ț.-ului. Melbourne mai adăuga că a întocmit un raport pe care l-a trimis la Washington, cerând instrucțiuni precise în legătură cu mișcarea de rezistență din România, fiind conștient că aceasta avea nevoie în principal de ajutor financiar din exterior. În urma întâlnirii dintre col. John R. Lowell (atașat militar american) și Max Auschnitt la București s-a stabilit că următorul pas ce trebuia făcut era întărirea poziției Americii și slăbirea și combaterea poziției U.R.S.S. în România, pentru îndeplinirea acestui deziderat fiind necesară lupta politică pentru a permite accesarea la putere a unui guvern atașat valorilor americane, fiind vizat cu precădere P.N.Ț. Maniu. În primăvara lui 1947, într-o discuție avută cu profesorul Nicolae Mărgineanu, Iuliu Maniu își exprima nemulțumirea față de neimplicarea anglo-americană în situația politică românească, arătând că el, în înțelegere

---

<sup>28</sup> Conform propriilor sale declarații, în A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 28.

cu reprezentanții celorlalte partide, era hotărât să ceară autorizația de a întreprinde acțiuni violente pentru a răsturna guvernul și pentru a prelua puterea. Ulterior arestării conducătorilor P.N.Ț. din 1947, în virtutea legăturilor anterioare, industriașii au reluat contactele cu reprezentanții legațiilor americană și britanică la București, în vederea obținerii unui ajutor financiar. Discuțiile purtate la începutul lui 1948 între Alexandru Popp, Henri P. Leverich (prim consilier al Legației americane) și Waghams Fergusson au relevat faptul că era practic imposibil ca acest lucru să se realizeze. Așadar, chiar din documentele de anchetă se desprinde faptul că, atunci când au existat contacte cu funcționari americani sau englezi, acestea au fost relații pur personale, firești, date de natura activității publice ale celor implicați. Cât despre interesul marilor puteri în implicarea într-o acțiune politică reală, acesta pur și simplu nu a existat<sup>29</sup>.

Așadar, ideea „venirii americanilor” nu a fost decât o formă de iluzionare și are unicul merit de a fi rămas o sursă de speranță, un important argument pentru supraviețuire și după arestarea și ulterior eliberarea celor ce se făcuseră vinovați că au avut un vis. Prea mulți au fost

---

<sup>29</sup> La nivel mental a existat însă, așa cum am arătat, credința în alungarea comuniștilor de la putere și revenirea la sistemul democratic real. Regimul comunist a fost însă întotdeauna pregătit să riposteze și să găsească argumente pregătite pentru cei care încă mai sperau într-o schimbare. Astfel, toate eforturile de rezistență „n-au putut opri mersul victorios al clasei muncitoare condusă de Partidul ei pe drumul construirii socialismului”, în timp ce „economia statelor capitaliste aflate sub dominația imperialismului și sub apăsarea „planului Marshall” se afundă în mocirla crizei și putrezește”, „Scânteia”, nr. 1264, 31 octombrie, p. 4.

românii care au plătit pentru credința lor în libertate cu ani grei de închisoare, umilință și suferință fizică și psihică.

„Procesul Marii Finanțe” a fost însoțit de o susținută campanie politică menită să pregătească opinia publică în vederea dezvăluirii faptului că toți foștii „capitaliști” sunt „spioni trădători” ce trebuie pedepsiți ca atare. Această campanie concertată a inclus largi articole în presa de partid<sup>30</sup>, precum și prelucrarea și seminarizarea acestor articole în fabrici, uzine, ateliere, etc. de către activiștii de partid. Campania împotriva inculpaților a început încă din primele zile ale procesului, ducându-se o amplă propagandă care nu cerea nici mai mult nici mai puțin decât „nici o îndurare pentru trădătorii de țară și dușmanii poporului muncitor”<sup>31</sup> sau „pedeapsa cea mai aspră pentru trădătorii de țară”<sup>32</sup>. Au fost organizate „adunări populare” în principalele uzine și orașe ale țării, în care participanții își exprimau „ura lor

---

<sup>30</sup> Sorin Toma, în articolul *Dușmanii poporului în fața judecării poporului*, atrăgând atenția că „stăpânii americani ai acestora își și lingeau buzele la gândul unei Români căzută în laiele lor și de acord cu Auschnitt, Popp și ceilalți își și aleseseră guvernatorul, în persoana odiosului călău al poporului și ridicolului Moș Teacă, generalul Rădescu.”, „Scântea”, nr. 1262, 29 octombrie 1948, p. 1 și „Jovind în popor, complotiștii și capitaliștii din fruntea lor urau cu o ură sălbatecă, animalică, pe conducătorii clasei muncitoare și ai poporului muncitor”, „Scântea”, nr. 1262, 29 octombrie 1948, p. 6.

<sup>31</sup> Articolul cu același titlu din „Scântea”, nr. 1263, 30 octombrie 1948, p. 1.

<sup>32</sup> Articole în „Scântea”, nr. 1265, 2 noiembrie 1948, p. 1 și în „România Liberă”, nr. 1289, 2 noiembrie 1948, p. 1.

neîmpăcată față de banda de complotiști și spioni”<sup>33</sup>, adoptându-se, cum era firesc, o atitudine unitară. Din ziua de 30 octombrie au avut loc „la toate întreprinderile și instituțiile din Capitală mari adunări ale muncitorilor”. Fabricile „23 August”, „Vulcan”, „București” (fostă „Luther”), „Apretura”, întreprinderile „Dr. Walter”, „Luptătorul”, „Industria Bumbacului”, Uzinele „Steaua Roșie” etc. trimit memorii în care își exprimau recunoștința „față de PMR care demască în continuu uneltirile dușmanului de clasă”<sup>34</sup>. De asemenea, în articolul *Zeci de mii de muncitori din București, de la Reșița, Brașov, Galați, Tecuci, Constanța, etc. înfierează cu nemărginită indignare și ură crimele săvârșite de Popp, Bujoiu, Auschnitt, Petrașcu și ceilalți trădători, cerând justiției poporului să fie necruțătoare*<sup>35</sup> se face referire la mitingurile „oamenilor muncii” organizate/regizate cu o zi înainte în București și în țară și unde „clocotind de ură, ei au cerut ca justiția populară să fie fără milă față de dușmanul de clasă și să strivească aceste năpârci veninoase, aplicându-le pedeapsa cea mai necruțătoare.” În aceeași zi *Actul de acuzare* a fost afișat în toate sectoarele de lucru din interiorul fabricilor și uzinelor. „În discuțiile care au avut loc în grupurile de muncitori cei mai mulți își exprimă părerea că numai pedeapsa cu moartea ar putea răsplăti după merit mișeleliile săvârșite de banda de trădători.” În întâmpinarea îndemnului la *vigilență*<sup>36</sup>, „muncitorii, tehnicienii și inginerii” trimit

<sup>33</sup> A.M.J., D.I.M., fond Penal, dosar nr. 14900, vol. 3

<sup>34</sup> „România Liberă”, nr. 1288, 31 octombrie, p. 1, 3.

<sup>35</sup> „Scântea”, nr. 1264, 31 octombrie 1948, p. 1, 4.

<sup>36</sup> Apelul la „vigilența de clasă” a „întregului popor muncitor” avea să fie reluat pe tot parcursul procesului.

moțiuni, prin care, după ce-și exprimau adâncă „recunoștință față de organele Statului nostru democrat”, se angajau să-și întărească „vigilența împotriva acelor care ar mai încerca să facă jocul dușmanului de clasă”, să-i „demaște” și să-i „alunge” din mijlocul lor. Aceleași mesaje de „dragoste față de Partidul clasei muncitoare și față de guvernul nostru care ne duc din victorie în victorie, la o viață mai bună, spre socialism” și aceleași angajamente de „a fi și mai vigilenți și a demasca pe toți dușmanii clasei muncitoare” sunt întâlnite în toate „moțiunile” transmise de grupurile de muncitori din „toată țara”. În zilele următoare a continuat seria publicării „sutelor și sutelor de moțiuni, telegrame, scrisori individuale și colective, pline de revoltă și dispreț împotriva acuzaților”, care „într-un singur glas” cereau „osânda cea mai grea” pentru inculpați. De asemenea au continuat îndemnurile de până acum: „să demascăm și să lovim fără cruțare pe exploataorii de la orașe și sate, pe sabotori, pe cozile de topor ale imperialismului străin, dușmani de moarte ai poporului muncitor și ai independenței patriei noastre!”.<sup>37</sup> Grație interesului deosebit manifestat de presă pentru acest proces, aflăm că judecarea celor 12 s-a făcut și sub presiunea „moțiunile muncitorilor” care cereau, în lipsa pedepsei cu moartea, cea mai grea pedeapsă și care erau trimise Tribunalului Militar(!)<sup>38</sup> Și, într-adevăr, în urma numeroaselor moțiuni, apeluri, semnale venite din partea „oamenilor muncii” și, „dând expresie voinței poporului muncitor și aplicând cu hotărâre legile Republicii

---

<sup>37</sup> „Scântea”, nr. 1265, 2 noiembrie 1948, p. 6.

<sup>38</sup> *Ibidem*, p. 4.

Populare Române, Tribunalul Militar a condamnat pe trădătorii de țară, sabotorii și spionii în frunte cu Max Auschnitt, Alexandru Popp și Ion Bujoiu la pedeapsa cea mai aspră<sup>39</sup> la 2 noiembrie 1948. Campania purtată de presă încă două zile demonstrează că era necesar să se tragă și niște concluzii, iar că actul final al procesului nu reprezenta nicidecum epilogul unei acțiuni cu bătăie mai lungă. „Sentința aspră în procesul grupului de spioni, complotiști și trădători constituie un avertisment pentru toți dușmanii poporului muncitor, pentru toți cei care se zvârcolesc zadarnic să reinvie trecutul negru al robiei și exploatării capitaliste... Clasa muncitoare, poporul muncitor învață din acest proces că trebuie să ducă o luptă de zi cu zi pentru a ridica la un nivel mereu mai înalt vigilența de clasă, pentru a descoperi și a paraliza încă din fașă orice manifestare fățișă sau ascunsă a dușmanului de clasă<sup>40</sup>”. Portretul dușmanilor de clasă, „spioni și asasini de meserie”, era schițat, aceștia regăsindu-se în rândul unor „ofițeri deblocați, funcționari epurați, legionari, trădători înrâiți ai clasei muncitoare de soiul titeliștilor. Toți laolaltă, un pumn de lepădături, drojdia claselor exploatoare... Iar acest putregai, mânia poporului muncitor știe să-l strivească așa cum se cuvine<sup>41</sup>”. Una dintre concluziile acestui act care s-a jucat în acel an frământat, 1948, a fost că „de la fostele vârfuri ale marelui capital și până la legionarii asasini de profesie, toți dușmanii RPR sunt, sub o formă sau alta, într-un grad sau altul, spioni în slujba imperialismului.”<sup>42</sup>

<sup>39</sup> „Scântea”, nr. 1266, 3 noiembrie 1948, p. 4.

<sup>40</sup> „Scântea”, nr. 1265, 2 noiembrie 1948, p. 1, 4.

<sup>41</sup> Concluzia lui Nicolae Donu, care semna articolul *Trădători și-au primit pedeapsa*, în „România Liberă”, nr. 1290, 3 noiembrie 1948, p. 1, 6.

În acest spirit triumfalist și ca „un avertisment pentru toți dușmanii poporului muncitor, pentru toți cei care se zvârcolesc zadarnic să reînvie trecutul negru al robiei și exploatării capitaliste”<sup>42</sup> douăsprezece personalități ale vieții economice, politice și culturale a României erau condamnate la ani grei de închisoare și, cu excepția lui Max Auschnitt, aveau să-și ispășească pedeapsa<sup>43</sup>. Unii dintre ei nu s-au mai întors acasă. „Aceasta a fost «generația de la 1948». Tinerii aceștia nu au fost mercenarii nimănui, n-au fost nici «revoluționari de profesie», nici nu au trăit o modă. Ei au fost robii unui crez.”<sup>44</sup> Drama lor a fost aceea de a fi interpretat rolul unui Zaharia Fărâmbă<sup>45</sup>, multiplicat de oricâte ori era nevoie, ale cărui scenarii fanteziste servite anchetatorilor au avut neșansa de a fi analizate în logica paranoidă a regimului (logica puterii și a suspiciunii), care descifra în ele mesaje inexistente despre conspirații inexistente.

---

<sup>42</sup> „Scântela”, nr. 1266, 3 noiembrie 1948, p. 4.

<sup>43</sup> Șapte dintre inculpați (Max Auschnitt, Alexandru Popp, Ion Bujoiu, Horia Măcellariu, George Manu, Nicolae Petrașcu și Eugen Teodorescu) au fost condamnați la muncă silnică pe viață, Nicolae Mărgineanu la 25 ani muncă silnică, Dimitrie Gheorghiu și Nistor Chioreanu la câte 20 ani muncă silnică, iar Alexandru Balș și Gheorghe Bontilă la câte 15 ani muncă silnică – în A.M.J., D.I.M., fond Penal, dosar nr. 14.900, vol. 3, f. 199-202.

<sup>44</sup> Traian Popescu, *Anul 1948 și generația lui*, în *Analele Sighet*, 6, București, Fundația Academia Civică, 1998, p. 842.

<sup>45</sup> Personaj dintr-o năvelă a lui Mircea Eliade, *Pe strada Mămuleasa*.

ONOR  
ORGANIZAȚIA NAȚIUNILOR UNITE  
Secția „Drepturilor Omului”  
U.S.A.

Subsemnatul Romeo Giovanni Sneidero<sup>47</sup>, ofițer superior din Marina Comercială, comandant de cursă lungă, deținut politic, condamnat 15 ani M.S.<sup>48</sup> pentru activitate politică – organizație în cadrul Partidului Național Țărănesc – Iuliu Maniu, partid recunoscut de cele 4 (patru) mari puteri, cu deosebit respect vă aduc la

---

\* Este vorba despre o scrisoare adresată O.N.U., știut fiind faptul că România tocmai aderase la această organizație în 1955, obligându-se așadar să respecte drepturile și libertățile garantate de organismele internaționale.

<sup>47</sup>Căpitanul Romeo Sneidero a fost arestat la 21 aprilie 1948, fiind acuzat că ar fi făcut parte din organizația lui Horia Măcellariu, sub directă subordonare a comandorului Condeescu Dumitru.

<sup>48</sup>Condamnat la 15 ani muncă silnică pentru „crima de organizare și participare la organizații de tip fascist politice și paramilitare” prin Sentința nr. 2195 dată în 16 decembrie 1948 de Tribunalul Militar București, Secția I, în A.M.J., D.I.M., fond Penal, dosar nr. 16163, vol. 3, f. 238 verso. În timpul detenției a fost pedepsit cu 187 de zile de izolare cu regim sever și a fost lucrat informativ deoarece „a luat parte activă la revoltele organizate de deținuți contrarevoluționari din penitenciarul Galați în anii 1957-1958. A luat parte la redactarea unor fișici intitulate Buletin informativ P.N.Ț. în scopul instigării deținuților”, în A.M.J., D.I.M., fond Penal dosar nr. 16163, vol. 19, f. 13. După eliberare (17.04.1963) i-a fost fixat domiciliu obligatoriu în comuna Rubla, raionul Brăila, regiunea Galați, pe o perioadă de 36 de luni, în *Ibidem*, f. 13-14.



cunoștință următoarele:

Sunt arestat din 20 Aprilie 1948, aproape 8 ani executați, din care 3 ani muncă forțată în minele de plumb de la Baia Sprie și Cavnic, în urma căreia am rămas cu afecțiuni grave (angină pectorală și hepatită) și 5 ani regim sever de celulă, total inuman. În acest timp de detențiune am fost supus în două perioade la înfometare, fapt care m-a dus de două ori la distrofie generală, diagnostic stabilit de către medicii speciali. În prezent mă găsesc în penitenciarul Oradea cu următorul regim:

Celulă cu piatră pe jos, umedă, fără foc (în climatul României – continental excesiv), fără lumină, iar lumina zilei cât și aerul sunt împiedicate de a pătrunde în celulă de scândurile ce sunt bătute la ferestre. Această celulă cu dimensiuni de 3-2 ½ m. este ocupată în medie de 6 (șase) deținuți politic, cu hârdău de lemn în care ne facem necesitățile, tot timpul, în acest spațiu mic se desfășoară toată viața noastră, în plus fiind forțați să uscăm rufele spălate, măbind prin aceasta mizeria celulei.

Suntem scoși la aer și mișcare în afara celulei circa 24 (douăzeci și patru) ore anual, în țarcuri de zid de 6 m., celule fără acoperiș, acesta fiind singurul contact cu exteriorul celulei. Aceste condițiuni, complet inumane, constituie un permanent atentat la persoana mea fizică.

În tot acest timp de 3 ani mi-a fost complet interzis contactul cu scrisul și cititul, precum și orice fel de altă preocupare intelectuală, astfel că am pierdut, de nerecuperat, o bună parte din vedere și memorie, capital absolut necesar profesiei mele. Consider că aceste restricții constituie un atentat premeditat și permanent la persoana mea morală.

Prima dată, după 7 ani de la arestarea mea, mi s-a permis să iau legătura cu familia printr-o carte poștală, neprimind până în prezent nimic în scris, din care să reiasă că s-ar mai găsi în viață.

Acestea fiind condițiile de viață care-mi sunt impuse, solicit să interveniți să mi se aplice condițiuni de viață compatibile cu situația noastră de deținuți politic, conform uzanțelor internaționale și drepturilor omului, pentru a putea salva ceea ce mi-a mai rămas din existența mea fizică și intelectuală.

Cu deosebită considerațiune,

Romeo Giovanni Snaidero.

Deținut politic

Penitenciarul Oradea – România

11 ianuarie 1956.

## **EXISTENȚA COTIDIANĂ A UNUI „BANDIT”: CAZUL VASILE MOTRESCU**

La mai bine de un deceniu de la răsturnarea comunismului, istoriografia română nu se poate mândri cu prea multe realizări în studierea și clarificarea unei epoci esențiale din istoria românilor și anume perioada regimului comunist.

Cauzele și motivele invocate în explicarea acestei nereușite sunt în parte obiective și țin de accesul limitat la arhive, de rarefierea sau chiar distrugerea unora dintre ele și de lipsa de resurse pentru un asemenea demers. Sunt însă și elemente de ordin subiectiv care împiedică un efort de clarificare – distanța în timp, destul de mică față de intervalul temporal vizat, ceea ce nu constituie un avantaj pentru detașarea absolut necesară a istoricului față de evenimentele cercetate – apoi faptul că mare parte din istoricii actuali consacrați au crescut și s-au format în timpul regimului comunist se adaugă la complexul de impedimente care subminează o abordare echidistantă a problematicii în discuție. Generația tânără, „noul val” al istoriografiei românești, eliberată de neajunsurile prezentate mai sus, întâmpină alt gen de obstacole care țin de lipsa resurselor și, totodată, a posibilităților de publicare.

În pofida acestor piedici, una din secvențele ultimei jumătăți de veac care s-au bucurat de o largă tratare, concretizată prin analize de bună calitate – Rezistența anticomunistă din anii '50 și activitatea Securității<sup>1</sup> împotriva a ceea ce, în epocă, erau intitulate drept „bande”<sup>2</sup> – este, astăzi, poate, cea mai bine prezentată fațetă a epocii și aceasta datorită eforturilor concertate ale vechii generații și ale celei noi din istoriografia românească.

Din această perspectivă, studiul de față își propune prezentarea unui aspect mai puțin analizat în studiile care au abordat tema Rezistenței anticomuniste, și anume existența cotidiană a unui „bandit”<sup>3</sup>, a unui membru din acele numeroase grupări care, cu credința în venirea și eliberarea de către americani a României de sub ocupația sovietică, au încercat să reziste, cu arma în mână<sup>4</sup>, noilor autorități instalate cu susținerea și din interesul Moscovei<sup>5</sup>. Alimentate de chemările la luptă lansate prin intermediul unor posturi de radio occidentale precum „Europa Liberă” sau „B.B.C.”, „bandele”

---

<sup>1</sup> Marius Oprea, *Banalitatea războiului. O istorie a Securității în documente (1949-1989)*, Iași, 2002, *passim*

<sup>2</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 36, ff. 450-455

<sup>3</sup> Idem, fond Documentar, dosar nr. 36, ff. 425-440

<sup>4</sup> Asupra dimensiunilor și scopului rezistenței anticomuniste există o multitudine de opinii. Apariția unei literaturi memorialistice bogate și accesul la dosarele Securității „au înălțat impresia generalizată că nu a existat nici o opoziție față de dominația comunistă”, conturându-se totodată și reala dimensiune a rezistenței, aceasta nefiind „larg răspândită” și fără pretenții de a răsturna regimul comunist, vezi Dennis Deletant, *Terorismul comunist în România. Gh. Gheorghiu-Dej și stăruința polițienescă (1948-1965)*, Iași, 2001, pp. 176-181

<sup>5</sup> Vladimir Tismăneanu, *Arheologia terorii*, ed. a II-a, București, 1998, pp. 159-162

anticomuniste au menținut, timp de mai bine de un deceniu, o anumită teamă în rândul conducerii comuniste, locale și centrale, care se vedea subminată în eforturile sale de a-și consolida pe deplin puterea, aceasta și datorită unui climat de incertitudine existent în rândul populației sensibile la zvonurile vehiculate<sup>4</sup> de cei care se înrolaseră în lupta împotriva noului regim<sup>5</sup> și care propovăduiau o iminentă sosire a americanilor<sup>6</sup> în Balcani. Această sosire s-a lăsat însă mult așteptată și a depășit pe

---

<sup>4</sup> „Autoritățile comuniste nu aveau teamă de noi, cei din munți, afirma în 1991 Gavril Vătamaniuc fostul conducător al unui grup anticomunist din Bucovina, cât de starea de spirit a populației din regiune. Securitatea vedea în grupurile de partizani nucleeele în jurul cărora s-ar fi putut strânge toți asupriții din sate. Cum războiul rece atinsese punctul culminant, ura împotriva comunismului crescuse în aceeași măsură cu presiunea autorităților comuniste asupra poporului. Securitatea era în curent cu tot ceea ce se petrecea în rândul populației și se temea, pe bună dreptate deoarece dacă operațiunile împotriva acelor mici grupuri de partizani au durat ani de zile până când au fost anihilate, ce s-ar fi întâmplat dacă toată această masă de nemulțumiți ar fi luat calea codrului, îngroșând rândurile celor din munți? Arme se găseau din belșug și înarmarea nu ar fi fost o problemă. Trebuia însă, să se aștepte momentul potrivit” (Adrian Brișcă, *O zi din viața unui partizan*, VI, în „Arhivele Totalitarismului”, (A.T.), nr. 3/1995, p. 96)

<sup>5</sup> Prin manifeste și discuții cu grupuri de țărani și muncitori forestieri componenții grupurilor armate reușeau să-l convingă pe oamenii asupra idelilor lor și asupra finalității rezistenței în fața noilor autorități. Dealtfel, Vasile Motrescu și Gavril Vătamaniuc au fost într-o mare măsură „purttătorii de cuvânt ai țăranilor bucovineni față de conducerea superioară de partid și de stat” (Adrian Brișcă, Radu Ciuceanu, *Rezistența armată din Bucovina. 1944-1950*, vol. I, București, 1998, p. 62)

<sup>6</sup> Opoziția față de regim se manifesta latent însă la dimensiuni semnificative, mii de țărani, având arme ascunse în păduri, așteptau din munți semnalul pentru pornirea generală a unei adevărate mișcări de partizani. Acest semnal mult așteptat era cel care anunța venirea americanilor (*Ibidem*, pp. 61-62)

alocuri posibilitățile biologice de supraviețuire ale celor din Rezistență. Capturați de Securitate, judecați în tribunale militare, condamnați (cu sentințe bazate pe „unanimitate de voturi“)<sup>9</sup> la moarte sau la ani grei de închisoare și la confiscarea tuturor bunurilor, membrii „bandelor“ nu au putut accepta că americanii i-au uitat pe români<sup>10</sup> sub mantaua sovietelor și nici că ei sau urmașii lor nu vor fi salvați de marea putere de la apus.

Puține sunt mărturiile care ne oferă o perspectivă asupra vieții de zi cu zi a unui membru al Rezistenței, existență care nu a fost una nici fericită și nici lipsită de griji. Memoriile unor supraviețuitori publicate după 1990<sup>11</sup> oferă anumite informații despre universul cotidian al grupărilor din munți, percepțiile fiind însă rarefiate de trecerea timpului și de distanțarea mentală de evenimente.

---

<sup>9</sup> Spre exemplu procesul grupului „Șuşman Gheorghe“ s-a judecat în primăvara anului 1958 la Tribunalul Militar al Regiunii a III-a Militare Cluj. Grupul a fost împărțit în patru loturi, cu un total de 66 de inculpați; prin sentințele nr.463/12 aprilie 1958, 464/12 aprilie 1958, 465/12 aprilie 1958 și 561/30 aprilie 1958 au fost pronunțate „cu unanimitate de voturi“ condamnări grele, de la muncă silnică și pedeapsa cu moartea la 3 ani temniță grea. (A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 31, vol. 21, ff. 1-5)

<sup>10</sup> Gavril Vătamaniuc declara în 1994 că „Eram [„bandiții“] conștienți că forțele noastre erau prea slabe pentru a putea răsturna regimul instaurat de sovietici. Era o disproporție uriașă de forțe în defavoarea noastră. Scopul nostru era de a întreține vie flacăra speranței în rândurile maselor de țărani exploatați și batjocoriți de comuniști, speranța în izbăvirea României prin venirea americanilor pe care-i așteptam ca eliberatori. Declanșarea războiului între americani și sovietici era momentul potrivit pentru a trece cu adevărat la acțiune“ (vezi Adrian Brișcă, *O zi din viața unui partizan*, VI, în A.T., nr. 3/1995, p. 94)

<sup>11</sup> Ion Gavrilă Ogoranu, *Brasii se frâng, dar nu se îndoiesc*, Timișoara, 1995, *passim*

Cu caracter de unicat<sup>12</sup> datorită condițiilor în care a fost scris, a momentelor zugrăvite, dar mai ales a faptului că evenimentele sunt descrise de unul din ultimii membri ai Rezistenței (prins și încarcerat de către Securitate și, apoi, pedepsit cu moartea de justiția comunistă), jurnalul lui Vasile Motrescu, de fapt fragmentele de jurnal care se regăsesc în dosarul de la Securitate – pentru că nu avem nici o garanție că ele au fost capturate și păstrate în întregime – oferă una din perspectivele cele mai reale și dureroase, totodată, ale vieții de anticomunist.

Născut la 11 octombrie 1920 în comuna Vicovu de Jos, județul Suceava, într-o familie de țărani simpli, Vasile Motrescu a absolvit 6 clase primare și, până la începutul celui de-al doilea război mondial, s-a îndeletnicit cu agricultura. Finalul războiului avea să-i aducă, în pofida așteptărilor, o existență deosebit de zbuciumată.

Începând cu primăvara anului 1944 a intrat în componența primelor grupuri de partizani antisovietici – fosta grupare Macoveiciuc – aflate sub protecția Comandamentului româno-german din Câmpulung Moldovenesc și instruite în școala din comuna Sadova<sup>13</sup>. În toamna anului 1944 este nevoit, datorită acestei activități, să se ascundă de teama trupelor sovietice.

Revine apoi în localitatea sa de baștină unde își întemeiază o familie având și doi copii. În primăvara anului 1949 află că este urmărit de Securitate pentru

---

<sup>12</sup> După cunoștința noastră doar Mircea Dobre din banda Pop-Achim care acționa în M-șii Țibleșului, a mai lăsat un astfel de jurnal, care se întinde pe un an (ianuarie 1952-ianuarie 1953) și care conține aspecte similare zugrăvite din timpul vieții de partizan.

<sup>13</sup> Adrian Brișcă, *Rezistența armată anticomunistă din România. 1944-1962*, în A.T., nr. 1-2/1999, pp. 42-43

acțiunile sale antisovietice din vara anului 1944 și se refugiază din nou în pădurile din zona Rădăuți.

A făcut parte apoi din grupul Constantin Cenușă, care luptase și împotriva sovieticilor; Vasile Motrescu și Constantin Cenușă au fost condamnați în contumacie de către Tribunalul Militar Iași la un total de 31 ani de închisoare datorită „activității desfășurate în spatele trupelor sovietice în primăvara anului 1944”<sup>14</sup>.

În urma promisiunilor Securității s-a predat de bunăvoie și este lăsat în libertate de către autorități în speranța că îl vor putea prinde astfel și pe Constantin Cenușă ceea ce s-a și întâmplat ulterior. Vasile Motrescu a fost utilizat ca element acoperit infiltrat în grupul condus de Ioan Gavrilă, care acționa în Munții Făgăraș, având misiunea de furniza informații referitoare la locul unde se afla această grupare și de a crea condițiile necesare capturării membrilor acesteia<sup>15</sup>. După cum mărturisește chiar Ioan Gavrilă, Vasile Motrescu a dejucat

---

<sup>14</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 36, ff. 450-455

<sup>15</sup> Referitor la acest moment, în 1968, la aniversarea a două decenii de la înființarea Securității, a fost trimis Consiliului Securității Statului un raport semnat de locotenent colonelul Gheorghe Alexandru despre acțiunea de prindere a celor doi „bandiți” Vasile Motrescu și Gavrilă Vătamaniuc, întreprinsă de maiorul Munteanu Constantin: „Motrescu Vasile originar din comuna Vicovu de Jos, după ce a trădat misiunea încredințată în prinderea bandei Gavrilă din Făgăraș, care a avut ca urmare împușcarea unor informatori infiltrați în această bandă, a devenit fugar, polarizând în jurul lui alte trei elemente: Vătamaniuc Gavrilă și frații Chirnaș (Ion și Gheorghe) originari din comuna Sucevița, care își desfășurau activitatea în zona muntoasă a comunelor: Sucevița, Văitîncl și Vicovu de Jos. Aceștia terorizau muncitorii din pădure, în special membri de partid și efectuau periodic furturi la stănele din zonă, creând o stare de spirit nemulțumibilă” (vezi A.M.I., fond D.M.R.U., inv. nr. 7389, dosar nr. 34, ff. 89-96)



în ultimul moment planul Securității avertizându-i pe cei în cauză de iminenta lor capturare.<sup>16</sup>

Este recuperat de către organele Securității și folosit în altă operațiune de deconspirare a unui fost membru al Rezistenței – Macoveiciuc Silvestru – în a cărei celulă de la Penitenciarul Botoșani este introdus Vasile Motrescu<sup>17</sup>. Și în acest caz se deconspiră în fața celui vizat de securiști. În urma acestor „eșecuri” este judecat și condamnat la un total de 23 de ani și șase luni pentru tâlhărie, instigare publică repetată și asociere contra liniștii publice.

În urma acestei sentințe, la 29 mai 1952, pentru a treia oară, se refugiază în pădure, având asupra sa și o armă ZH. din timpul războiului. O lună mai târziu, se alătură lui Gavrilă Vătamaniuc (fugar din 1948) și fraților Chiraș Ioan și Gheorghe<sup>18</sup> – aceștia din urmă împușcați ulterior, în timpul unei ciocniri cu trupele de securitate aflate pe urma lor.

Alături de ceilalți membri ai grupării din care făcea parte, Vasile Motrescu, a răspândit manifeste și a contribuit la întărirea ideii, în rândul populației din regiunea Bucovinei, că un nou război este în pregătire și că Occidentul va răsturna regimul nou instalat de către sovietici.

De asemenea, a participat alături de alte grupări din zonă, la acțiunile întreprinse contra autorităților, amenințând pe cei care se alăturau noului regim. A inițiat

---

<sup>16</sup> Într-un interviu din 1991, Ion Gavrilă Ogoranu relatează: „Am fi căzut sigur [în capcană], dacă în acea grupă de falși partizani nu s-ar fi aflat un bucovinean înalt, în haine naționale, Vasile Motrescu, care ne-a salvat viața.” (vezi Adrian Brișcă, *O zi din viața unui partizan. III*, în A.T., nr. 4/1994, p. 101)

<sup>17</sup> Idem, *Vasile Motrescu (1920-1958)* în *Dicționar biografic*. A.T., nr. 4/1994, pp. 217-220

<sup>18</sup> Idem, *O zi din viața unui partizan. III*, în A.T., nr. 4/1994, p. 109

mai multe atacuri împotriva unor cabane ale lucrătorilor forestieri – cunoscuți ca activiști comuniști – sau a unor stâne pentru a procura provizii și diverse alte lucruri necesare existenței în munți, lăsând în aceste locuri scrisori de amenințare la adresa regimului.

Securitatea răspândește zvonul că Vasile Motrescu este agent al său, cu scopul de a distruge unitatea grupării Vatamaniuc în care era încadrat și Motrescu. Datorită persecuțiilor, familia nu-l mai poate ajuta cu alimente, iar cei mai mulți dintre consăteni refuză să o mai facă de teama represaliilor<sup>19</sup>.

În toată această perioadă, (1952-1958), Vasile Motrescu<sup>20</sup> trimite autorităților o serie de scrisori în care arată motivele pentru care s-a refugiat în munți, prezentând totodată și starea de nemulțumire existentă în rândul țăranimii din Bucovina, în fața colectivizării forțate. El cere grațierea deținuților politici și eliberarea, în special, a lui Constantin Cenușă, promițând că dacă aceste cereri vor fi îndeplinite, el va ieși din clandestinitate. Un caiet, de 38 de pagini, cu însemnările și poeziile sale din anul 1953, este depus la Miliție<sup>21</sup>.

---

<sup>19</sup> Ion Bălan, *Regimul concentracionar din România 1945-1964*, București, 2000, p. 265

<sup>20</sup> „Vasile Motrescu era un excelent cunoscător a istoriei României, aprecia, în 1994, Gavril Vatamaniuc, și deseori ne oferea adevărate prelegeri pe care le ascultam cu deosebit interes” (vezi Adrian Brișcă, *O zi din viața unui partizan*, VI, în A.T., nr. 3/1995, p. 103)

<sup>21</sup> Caietul conținea scrisoarea lui Vasile Motrescu adresată D.G.S.S. intitulată „În cinstea zilei de 23 August aștept libertatea”, urmată de 14 poezii compuse de el în timpul cât a fost partizan: „Ascultați versurile mele”, „Răzeșii”, „Frați români”, „Dezleagă-te, române!”, „Robie”, „Strânge-l pe țăran!”, „Pentru libertate”, „Soarta vieții”, „Haiducii”, „Oală Bucovinei”, „Moartea”, „Traiul meu”, „Primăvara”, „Codrule drag”. (vezi *ibidem*, p. 102)

În toamna anului 1954, grupul Vatamaniuc construiește un bordei bine aprovizionat, în pădurea Bercheza de la Bâtea Corbului, în care Gavril Vatamaniuc și Vasile Motrescu își petrec cea mai mare parte din iarnă.

Descoperit fiind alături de Gavril Vatamaniuc la 18 ianuarie 1955 de soldați ai trupelor de securitate, Vasile Motrescu nu a ezitat să tragă în cei doi ostași care i-au tăiat orice posibilitate de fugă.<sup>22</sup> Aceștia au murit la scurt timp și figurează și astăzi ca eroi pe placa comemorativă de la Muzeul Jandarmeriei Române.

În bordeiul părăsit de către partizani s-au găsit, alături de alimente, arme sau muniție și două caiete cu însemnări, precum și un petic de hârtie cu un text intitulat „Către călăii Neamului Românesc”, semnat „partizan V. Motrescu”.

După acest moment, Vasile Motrescu s-a despărțit de restul grupării, preferând să acționeze singur și să fie astfel mai greu de depistat și capturat de către Securitate. Între 1955-1958 se ascunde prin pădurile Bucovinei sau pe la unii dintre consătenii săi, precum Calancea Gheorghe sau Marciuc Vasile care l-au găzduit și i-au furnizat alimentele necesare.

La 30 ianuarie 1956 este condamnat pentru a treia oară – la moarte prin împușcare pentru „crima de acte de teroare” – fiind considerat de Securitate drept șef al grupării Vatamaniuc. În perioada cât a fost fugar (1944-1958) s-au pronunțat trei sentințe de condamnare

---

<sup>22</sup> „Motrescu, având o pușcă Z.B., a împușcat mortal pe soldații Ion Popescu și Gheorghe Dumitrache, iar Vatamaniuc, cu un automat Daimler-Puch, pe soldatul Mihai Vălimăreanu și câinele de vânătoare Afumatu [...]” (vezi Ion Bălan, *op. cit.*, p. 265)

a sa: pentru tâlhărie, agitație publică și port ilegal de armament.

Trădat de către Toader Șfichi a lui Ilie a Mățului, la mijlocul lunii ianuarie 1958 este arestat de către organele Securității, într-una din nopțile în care se ascundea la una din gazdele sale din anii 1955-1958: Gavril și Valeria Șfichi din Gălănești<sup>23</sup>. Aceste gazde, pe lângă faptul că i-au oferit adăpost, i-au furnizat și hârtie sau rechizite de scris necesare pentru redactarea propriului jurnal. Este internat la Penitenciarul Botoșani, este anchetat, dar nu mai este judecat fiind considerată valabilă sentința din 1956 prin care era condamnat la moarte. I se respinge recursul și cererea de grațiere. Execuția a avut loc la Botoșani la 29 iulie 1958, orele 21,30.

În cele ce urmează, vom încerca să prezentăm câteva momente semnificative din viața de fugar a lui Vasile Motrescu, pentru a ilustra astfel două laturi ale

---

<sup>23</sup> Valeria Șfichi relatează într-un interviu din 1994 episodul arestării: „În noaptea de 13/14 ianuarie 1958, pe la orele 10 seara, eram culcați. Câinele a început să latre insistent. Soțul meu, Gavril, a ieșit afară și a văzut curtea plină de securiști. Casa era înconjurată. Vreo 10-12 inși, în haine civile, au intrat la mine în cameră. După ce am aprins lampa, m-au întrebat:

-Vasile este aici?

-Da.

-E înarmat?

-Nu are nici un fel de armă la dânsul.

Vasile Motrescu, aflat în cămăruța alăturată, a auzit discuția, și-a dat seama ce se întâmplă și a ieșit afară.

-Unde-i arma?

-Nu am armă la mine, decât un cuțit de tăiat pâine.

I-au făcut percheziția, l-au legat cu o bucată de frânghie, cu mâinile în spate și ne-au luat pe toți trei.” (Adrian Brișcă, *O zi din viața unui partizan. III*, în A.T., nr. 4/1994, pp. 111-112)

existenței acestuia – și a partizanilor în genere – o zi obișnuită și momentul cu semnificație aparte (Sfintele Paști), având în vedere și deosebita credință care îi însuflețea în general pe toți cei care au luptat în Rezistență.

Primul fragment aduce în atenție lipsurile acute cu care Motrescu trebuia să se confrunte zilnic. Procurarea hranei și grija de a nu fi descoperit reprezentau aspectele principale ale traiului în munți și, nu rareori, datorită condițiilor vitrege, alimentele erau insuficiente sau lipseau cu desăvârșire. Frigul, umezeala, singurătatea erau alți factori nelipsiți, în special în timpul nesfârșitelor luni de iarnă.

### *Marți 24 martie 1953*

*M-am sculat de dimineața, am mâncat, am luat o bucată de mămăligă și trei cepe și am plecat cu ajutorul lui Dumnezeu după vânat căci am terminat alimentele de o bună bucată de vreme, ne chinam mai mult cu mămăliga friptă, cir și ceapă căci zăpadă pe unele locuri trece de un metru. De la bordei de la grădină am plecat la Stâncile Sfredelului pe față căci se vedea gol. Aceste rânduri le scriu chiar pe Stânca Sfredel la soare, cânta sturzul și păsări de primăvară. Astăzi am auzit sturzul înțai și chiar când scriu aceste rânduri pe stâncă un fluturaș roșu saltă jucăuș în jurul meu povestindu-mi bucuria primăverii. De la „Stâncile Sfredel” spre făgetul pârâului Hădureș e cald și frumos, adevărată zi de primăvară, când scriu aceste rânduri aud bătând un țap pe coasta Hădureșului, mă face atent că el e gata de pus în*

oală, cum am plecat de la stânci spre făget, am simțit  
cerbul, am găsit urma trecută în Ursoaia tot la Sfredel în  
pădure am tras un foc de armă pe la orele ... dimineața  
într-o pricăjită de căprioară fiindcă nu am avut  
vizibilitatea bună și fiind prea dorit de carne nu am lovit-o.  
Din făget am trecut în Ursoaia în slag la Teaciu m-am  
pus în fața soarehei m-am dezbrăcat de cămașă și haina  
de blană goală și mi-am uscat rufele fiind ude, e cald, e  
frumos, zăpada se topește. După ce mi-am uscat rufele  
am plecat în Gruetul Rădurețului unde stau la soare și  
scriu rânduri de la orele 12 ziua, după ce mi-am uscat  
rufele am plecat de - a lungul pârâului Rădurețului pe  
coasta cu trasul în al doilea Gruet, am mai făcut vreo trei  
ore de pândă, urma este mult, am găsit o păsărică  
înghețată de frig din astă iarnă. Din Rădurețul am plecat la  
Ursoaia, am găsit o urmă de bocancă suspectă pe calea  
coborâtă în vale de pe râul Ursoaiei, am plecat de unde  
venea urma m-am dus cu ea până la baraca Ursoaia  
unde lucrează feciorii lui Ifrim a Babii din Voivodeasa am  
făcut pândă puțin să văd ce mișcare este în baracă, m-am  
scoborât în marginea pârâului Ursoaia unde trage lemne  
Negru, am făcut pândă la marginea pârâului până ce au  
trecut cu lemnele la vale fără să mă arăt la ei, foarte obosit  
m-am dus de am dat târcoale la baracă la Negru fiindcă  
înghețasem de frig vărsam venin verde și mă durea  
grozav capul, m-am dus de la baracă fără să mă mai  
simtă cineva flămând, bolnav și amărât, am început să  
plâng și în acele momente eram bucuros să [mă] ștergă  
Dumnezeu de pe pământul celor vii, de la baraca de la  
Negru m-am dus pe coasta Ursoaiei și fără nimic am făcut  
puțin foc de m-am încălzit la picioare. Pe lângă tot necazul

și durere mea am mai ars și pătura. După ce m-am încălzit pe la 24 noaptea am plecat mai la deal, îmi era frică să nu se vadă focul din drum, nu puteam să stau jos căci mă duceam pe coastă la vale, puțin mai la deal mai făcui puțin foc, am tras zăpada și arând lemne pe foc și obosit am adormit pe zăpadă ca câprioara fără foc până în zori de zi<sup>21</sup>.

Singurătatea, dorul de casă și lipsurile cu care se confrunta Vasile Motrescu erau amplificate cu prilejul fiecărei sărbători creștine. Jurnalul său reprezintă o mărturie cutremurătoare a gândurilor ce-l frământau în preajma Sfintelor Sărbători ale Paștilor din anul 1953.

### *Joi 2 aprilie 1953*

*M-am sculat de dimineață, am făcut mâncare și rugăciunile obișnuite și am plecat de am stat în preajma urmei, m-am suit într-un fag de m-am uitat în poiana Hameagului, încă se văd pete de zăpada, încă nu s-a luat toată nici pe aici. Până la amiază am citit în Biblie<sup>22</sup> iar după*

---

<sup>21</sup> A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar nr. 2448, vol. 13, ff. 109-110

<sup>22</sup> Ieronim Macoveiciuc susținea, într-un interviu luat de Adrian Brișcă, în 1994, că „Biblia lui Vasile Motrescu era de la mine. Eu i-am dat-o în primăvara anului 1950. Eram cunoscut cu el, că eram de-o seamă și ne cunoșteam de copii. Lucram în parcela nr. 8 cantonul silvic Voievodeasa, unde corbăneam lemne de foc cu țapina. Se înnoptase bine, când a venit Vasile la coliba noastră. [...] A văzut Noul Testament și mi l-a cerut, iar în schimb mi-a dat o bucată bună de carne de cerb. [...] Peste câteva zile, i-am dat Biblia și mi-a restituit Noul Testament. Îl ținea în rucsac, înfășurat într-o năframă cusută cu flori, pe care o avea de la mama lui” (vezi Adrian Brișcă, *O zi din viața unui partizan. VI*, în A.T., nr. 3/1995, pp. 99-100)

amiază mi-am adunat lemne și mi-am aranjat cobilița. Timpul se menține înviorat spre seară s-a arătat puțin soare.

Seara am mai făcut un șir, am mâncat apoi m-am culcat tot fărâ foc<sup>26</sup>.

Ca bun creștin, Vasile Motrescu, ținea post negru de vineri seara până sâmbătă la apus, timp în care nu lucra și nici nu mergea la vânătoare. De altminteri, morala creștină a constituit un factor primordial în cadrul luptei anticomuniste.<sup>27</sup>

### *Vineri 3 aprilie 1953 (Vinerea Paștilor)*

Amărât și plin de gânduri am petrecut și această zi de cum m-am sculat, am ieșit la soare și citesc în Biblie și mă gândesc că vine Sfintele Paști și sunt aciulea.

Paști petrecut în necaz, sunt disperat și fără nici o nădejde și eu din mila domnului, plânz se va îndura Dumnezeu și mă va strânge după pământul celor vii.

Stau la soare și mă gândesc la cei dragi de acasă, cum de Paști orice suflet cât de sărac și tot se bucură cel puțin de libertate și e la un loc cu toți oamenii. Numai eu stau pe Rustii [pustii] și îmi plâng păcatele singur și fără nici o mângâiere, flămând, trist, deznădăjduit, cu mintea încordată acuzând și iertând tovarășii de viață și pe toți vrăjmașii sufletului meu.

---

<sup>26</sup> A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar nr. 2448, vol. 13, f. 111

<sup>27</sup> Gavril Vatamanuc confirmă într-un interviu din 1993 că „Partizanii bucovineni au fost buni creștini. Toți cei pe care i-am cunoscut, au purtat în raniță Biblia și, ori de câte ori aveam prilejul, citeam și comentam capitole din Noul Testament” (vezi Adrian Brișcă, *O zi din viața unui partizan*, VII, în A.T., nr. 3/1995, p. 96)



Cât necuz, câtă trudă, durere, suferință, oboseală și gânduri fără nici un rost, am întâmpinat într-acești 4 ani, de prigoană, temniță și captivitate, trupul meu istovit și muntea mea obosită. Nu există ființă de om pe fața pământului, să-și poată imagina viața mea de câine, pe care am trăit-o acești 4 ani, încă se împlinesc la 10 aprilie. Spre seară am mai dat o raită în jurul colibei, m-am suit în Gruet că zăpada pe față s-a pleșit. În vârful Gruetului pe un fag am găsit scris numele meu, încă din 1944, toamna de când stam fugăr pe aceste meleaguri de frica rușilor și atunci am trăit greu dar nu ca acum.

Atunci eram prigonit de ruși, acum sunt de frații mei români. Da stau prigonit de frații mei trădători care și-au vândut țara și sufletele lor tracilor [dracilor] din Rusia, pe un kg de zahăr și un litru de ulei și au adus țara în suferință, căci acum sunte și pruncul din fiasă, că trăiește în raiul bolșevic.

Peste noapte am tăiat lemnele m-am culcat la ora 24 și m-am sculat dimineața mi-am făcut mâncare, am mâncat și cu ajutorul lui Dumnezeu am pornit spre sat. Pe la ora 9 dimineața am plecat de la colibă și mergând spre Vicov totodată am mers și cu trasa poate văd ceva, am trecut pe cărarea Cracului pe la Pietrele Scursului până la glod și tot cu cărarea pe coasta Hacingului până la Sigarie de unde m-am suit Opcioca Hacingului am trecut în Pietroasa în Parc 40 și am mers cu cărarea roată pe fața dealului Slatini până la Sleaga la Leon. Acolo am văzut două ciute dar la distanță și nu am putut trage în ele, am vrut să mă retrag, am vrut să mă trag mai aproape dar m-au simțit și au trecut în Gruetul Poni. De la Sleagan la

Leon am venit prin Altonca Patrușeta și în cot la Petreca hai Anton stau și scriu aceste rânduri uitându-mă pe țarina dezbrăcată de zăpadă, trist amărât, dau târcoale afară pe marginea satului așteptând să vină întinericul să mă duc să găesc o bucată de pască și un ou roșu și tot noaptea să mă întorc înapoi și să mănânc cu lacrimi în văgăunile munților, acesta este paștele anului 1953 al cincilea paști petrecut în prigoană.

Țîmpul s-a răcit vântul rece, ora 3,30 dimineața când a înserat am pornit spre sat când a întunecat am fost la punctul IV, a venit F.2 și mi-a adus pască, făină, slănină, un urciș cu untură, zahăr, bomboane prăjinite și altele de ale mîncării și două cămași curate și o ismană atîta bucurie am și eu la sufletul meu de Sfintele Paști, dacă am ce mânca și o cămașă curată parcă toată lumea e a mea simt și eu că sunt pe la Sfintele Paști. Numai a uitat să-mi aducă, ou roșu, nu am mai avut răbdare să stau mult cu el când am văzut că mi-a umplut cu bunătați rucsacul și o traistă, mi-am luat merindele și m-am dus pe groapa Ploștei și mi-am împachetat din nou și am mîncat și eu pe săturate pască, smântînă mi-a adus și miere și săpun de spălat, acestea sunt cele mai bogate din cele cinci Paști petrecute în prigoană cred că acestea sunt cele din urmă.

Am pornit pe groapa Ploștei a început să plouă și e întineric de nu vezi nimic, mă duc plută înotînd prin glod, secînd băltoacele și făcînd salturi prin șanșuri și gropi, nu știu seama de acestea sunt fericit că sunt scîitul și am două traiste cu mîncare în spate. La G.C. m-am dus de am băut apă și i-am făcut un semn pe fereastră, dormea creștinul așa că nu l-am nuci sculat. De la el m-am

chus la bordei la Ciuntu la Slatina să stau de ploaie cu creștinul acolo și m-am ferit să nu fac zgomot și am plecat mai departe spre Stănișoara mai poposind din loc în loc și clipocind pe sub copaci atâta era de întineric că m-a trezit lângă Cosoaiu din Pietroiu lângă gardul grădinii încet m-am retras să nu fac zgomot să nu mă simtă câinii. Foarte greu am ieșit de la deal de Onari în drum și am lucut-o pe drum cu popasuri, la Gârvan am stat o oră și m-am odihnit, am făcut foc și iarăși am mâncat căci se apropie de zi. S-a făcut ziua am ajuns în Stănișoara. Aceasta este noaptea Învierii a Domnului nostru Isus Hristos – Paștele anului 1953.

Toată noaptea m-a plouat și am făcut salturi prin glod, sărituri și gropi. Dar totuși mă simt fericit când mă gândesc la cei de prin temnițe căci mulți ar dori să aibă fiericirea aceasta cu toate căci eu nu o doresc nici vrăjmașilor mei<sup>28</sup>.

### **Duminică 5 aprilie 1953 (Sfintele Paști)**

Din Stănișoara mi-am continuat drumul pe Obcina Hucigului până la Arșița m-am coborât în vale la colibă cu toate că ploua și sunt obosit și mi mă lasă inima să mă duc și totodată nici mi e lucru curat cu cobilița de la A.H. căci cânul am trecut pe lângă ea, mi-a venit miros de tutun și astăzi în ziua de Paști și chiar în zori de zi și pe vreme așa de grea, e imposibil să nu fie cineva în pădure. Lucru hotărât că este post fix în preajma colibei, așteaptă să mă duc pe la ea, să-mi dea Hristos a înviat Securitatea.

Bănuiesc că ori a dat cineva de colibiță astă iurnă

---

<sup>28</sup> A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar nr. 2448, vol. 13, ff. 111-112

căci am făcut mulți urmă pe zăpadă și tot în trecere am dat pe la colibă de am făcut foc și am stat câte o zi două. Să păsească pînă or înnebuni pînă la anul pe la Paști tot în coliba de la Arșița Hacıemului să stea. M-am coborât pe la Preluca Grofului în cracii prislofului, e zăpadă mare și nu e nici o urmă așa că trebuie să ocolesc prin Scoru din Cracii Prislofului m-am suit în cărarea Grofului și merg pe cărare. A început să ningă și dau zor, am trecut iarăși pârîului Prislofului pe unde am trecut și ieri. La ora 9 dimineața am ajuns cu Paștele la coliba Gruetul stîncii. Cum am ajuns am făcut foc și am mâncat și m-am culcat iar și am adormit pînă dimineața. Peste noapte am visat că ma luat miliția într-o mașină, dar am scăpat și că soția mea mi-a ieșit înaintea și mi-a spus că e bolnavă tare<sup>29</sup>.

Rezistența anticomunistă din România a apărut ca urmare a nemulțumirii generalizate, existente în rândul populației, față de puterea impusă cu ajutorul tancurilor sovietice. Aceasta s-a manifestat pe multiple planuri și a cuprins toate clasele sociale, fără nici o deosebire. Rezistența armată a avut loc pe aproape întreg teritoriul țării: în Oltenia, Banat, Apuseni, Maramureș, Bucovina, Neamț, Făgăraș, Vrancea, chiar și în Deltă sau în zonele de câmpie. Ea era constituită din câteva mii de oameni, retrași de obicei în grupuri mici în zonele greu accesibile.

În Bucovina, acțiunile de luptă ale partizanilor contra Armatei Roșii invadatoare au început în aprilie 1944, sub coordonarea Comandamentului româno-german. Acestea au constat în misiuni de patrulare, de

---

<sup>29</sup> *Ibidem*, ff. 112-113

recunoaștere, în ambuscade, diversiuni, acțiuni în spatele liniilor sovietice etc. După 23 august 1944, acțiunile s-au diminuat considerabil, o mare parte din partizani revenind la viața de dinainte de război. Începând însă cu anul următor, datorită noilor instrucțiuni venite de la centru, foștii luptători încep să fie urmăriți pentru războiul purtat împotriva Uniunii Sovietice. În această situație mulți reiau lupta, refugiindu-se în munți pentru a-și apăra viața și libertatea.

Desigur că, disproporția forțelor implicate în conflict, lipsurile de tot felul pe care trebuiau să le suporte partizanii și nu în ultimul rând acțiunile de trădare au dus în cele din urmă la anihilarea grupurilor armate, membrii acestora fiind executați sau condamnați la ani grei de închisoare. În mod individual sau constituiți în grupuri, aceștia s-au opus cu arma în mână abuzurilor, instaurării și consolidării comunismului. Între aceștia, Vladimir Macovăiciuc, Constantin Cenușă, Gavril Vătamaniuc sunt conducătorii unora din principalele nuclee de rezistență. Arestarea și executarea lui Vasile Motrescu, în 1958, reprezintă unul din ultimele episoade ale luptei armate din Bucovina.

## METODE UTILIZATE DE SECURITATE PENTRU LICHIDAREA GRUPURILOR DE REZISTENȚĂ DIN MUNȚI (1948-1958)

**F**enomenul rezistenței armate din munții României a reprezentat, probabil, cea mai plină de dramatism și, totodată, cea mai puțin studiată formă de opoziție în fața regimului comunist. Cunoscute în perioada regimului comunist doar din publicarea unora dintre sentințele pronunțate împotriva unor „bandiți” și din veștile șoptite cu teamă, grupurile de rezistență din munți au fost aduse în atenția românilor prin publicarea memoriilor supraviețuitorilor, a unor volume de documente, precum și a studiilor istorice.

Din literatura consacrată după 1989 acestei probleme se formează o imagine nouă, net diferită de cea proiectată în mentalul colectiv de autoritățile comuniste. Din păcate, anumite reflexe ale vechilor șabloane de abordare a acestui fenomen se mai fac simțite și în cercetările post-comuniste. Acestea au fost potențate și de o serie de exagerări și denaturări prezente în literatura memorialistică. Astfel, la ora actuală, imaginea rezistenței armate anticomuniste continuă să rămână confuză și să ridice semne de întrebare asupra dimensiunilor, rolului și importanței ei în contextul istoric al epocii.

Din aceste motive, considerăm că abordarea oricărui aspect al acestui fenomen este de natură a contribui la trasarea unei imagini cât mai corecte și la restituirea adevărului istoric. Demersul nostru își propune să releve dimensiunile și importanța grupurilor de rezistență armată prin prisma amplitudinii și diversității metodelor folosite<sup>1</sup> de autoritățile comuniste pentru lichidarea lor.

Cronologic, primele mișcări de rezistență anticomunistă au apărut încă din 1944 în regiunea Bucovinei<sup>2</sup>, regiune care se mai confruntase cu „binefacerile” regimului comunist, și apoi în Vrancea<sup>3</sup>. Ca atare, comuniștii vor continua practic acțiunile de eliminare a grupărilor din munți declanșate de trupele N.K.V.D.<sup>4</sup>

Într-o primă etapă, sarcina distrugerii grupărilor din munți a revenit Jandarmeriei<sup>5</sup>. Această instituție a fost

---

<sup>1</sup> Câteva precizări interesante referitoare la această problemă, bazate pe experiența proprie, au fost aduse de Ion Gavrilă-Ogoranu în cadrul Simpozionului de la Sighetu Marmației (9-11 iunie 1995); vezi Ion Gavrilă-Ogoranu, *Cian a acțiunilor Securității în intenția lichidării grupurilor de rezistență*, în *Analele Sighet*, 2, București, 1995, p. 338-340.

<sup>2</sup> Constantin Dinu Vasiliu, *Mișcări Bucovineze, primii mișcări în Moldova*, în „Memoria”, nr. 10, p. 100-108.

<sup>3</sup> Mihai Timaru relatează că, în toamna anului 1944, la intrarea în comuna Bunești (Vrancea) soldați din unități ale Armatei Roșii au pus un indicator pentru camarazii lor: „Ocoliți, sat de partizani!” – cf. Mihai Timaru, *Am fost ofițer al armatei regale române și nu puteam să absentez de la lupta armată anticomunistă din Munții Vrancei*, în „Memoria”, nr. 20, p. 116.

<sup>4</sup> Adrian Brișcă, Radu Ciuceanu, *Rezistența armată din Bucovina. 1944-1950*, vol. I, București, 1998, p. 53.

<sup>5</sup> Vezi, în acest sens, *Planul general de acțiune pentru prevenirea și reprimarea faptelor care pun în pericol siguranța statului și ordinea publică 1947* în A.N.I.C., fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, dosar nr. 83/1947, f. 3-5; *Ordinul circulei nr. 38 299/25 septembrie 1948 al Inspectoratului General al Jandarmeriei* - în Serviciul Român de Informații, *Cartea Albă a Securității*, vol. II, București, p. 158-159.

epurată de „elementele dușmănoase”, acuzate cel mai adesea de crime de război și aruncate în închisoare, și încadrată cu „oameni noi”<sup>4</sup>, proveniți în special din diviziile de prizonieri români formate și îndoctrinate pe teritoriul Uniunii Sovietice<sup>5</sup>. Odată cu înlăturarea monarhiei și crearea noilor instituții, tipic comuniste, calchiate după model sovietic, misiunea de a lichida orice formă de rezistență a fost asumată de Direcția Generală a Securității Poporului.

Trebuie subliniat, încă de la început, faptul că metodele folosite, cu începere din 1948, de Securitate erau puternic inspirate din tacticile N.K.V.D.-ului<sup>6</sup> și fuseseră folosite cu succes de sovietici în reprimarea unor mișcări de rezistență armată din alte areale geografice.

Principala armă a Securității a fost reprezentată de rețeaua informativă, cu alte cuvinte de numărul de delatori gata să semnaleze orice tentativă de împotrivire în fața noilor autorități. Într-o *Sinteză asupra problemei bandelor teroriste din cuprinsul țării*, întocmită la 21 octombrie 1948 de colonelul de securitate Gavril Birtaş, se menționa: „Ca această acțiune de lichidare a bandelor să

---

<sup>4</sup> Referindu-se la această perioadă, Nicolae Ceaușescu menționa: „am avut totdeauna grijă (...) să întărim organele respective, să le reorganizăm pe o bază nouă, revoluționară, să le dăm un conținut de clasă pentru a le transforma în organe ale dictaturii proletariatului, în organe ale puterii muncitorești și țărănești” (Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate*, vol. 9, București, 1974, p. 392).

<sup>5</sup> În ianuarie 1946 au fost detașați la Jîndarmele 12 maiori, 50 căpitani, 100 locotenenți și sublocotenenți, 50 subofițeri și 400 de gradați proveniți din diviziile „Tudor Vladimirescu” și „Horia, Cloșca și Crișan” – Serviciul Român de Informații, *Carten Albă a Securității*, vol. 1, București, 1997, p. 14.

<sup>6</sup> Adrian Brișcă, Radu Ciucanu, *Rezistența armată din Bucovina. 1944-1950*, vol. 1, București, 1998, p. 53.



dea rezultatul dorit, este necesară organizarea unei acțiuni informative *fără de care nu se poate duce la bun sfârșit curățirea regiunilor semnalate* (subl. n.).<sup>9</sup> Direcția Regională a Securității Poporului Vâlcea, în februarie 1949, menționa într-un *Plan de acțiune în problema «Bande»*, ca o măsură de maximă importanță: „Adâncirea acțiunii informative în jurul mănăstirilor: Stănișoara, Turnu, Robaia, Bistrița, Horezu, Arnota, precum și în comunele Costești și Bărbătești care sunt semnalate că au legături cu elemente fugare și aprovizionează cu alimente pe bandiți.”<sup>10</sup>

Preocupările legate de perfecționarea și extinderea rețelei informative apar ca un leitmotiv în documentele întocmite de Securitate în epocă. Conducerea centrală reamintea permanent organelor din teritoriu aceste deziderate: „În regiunile unde avem semnalări (ale organizațiilor de rezistență – n. n.) se va trece în mod sistematic la identificarea elementelor care compun bandele, avându-se în vedere legăturile de rudenie, prietenii cei mai apropiați etc., dintre care se va crea o rețea informativă la satele din poalele munților. Elementele constituite în bandă au, desigur, nevoie de aprovizionări și aceasta se face tocmai în satele de care vorbeam mai sus.”<sup>11</sup> Pregătirea profesională precară<sup>12</sup> a ofițerilor de securitate

---

<sup>9</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 36, f. 450-455.

<sup>10</sup> Idem, dosar nr. 50, vol. 1, f. 437-438

<sup>11</sup> *Ibidem*, f. 493-495, *Ordin al Direcției Generale a Securității Poporului către Direcția Regională de Securitate Pitești*, 15 septembrie 1949

<sup>12</sup> În 1957 un document de analiză a acțiunilor de lichidare a „bandelor” printre altele, menționează: „...o dovadă a muncii slabe duse de organele de securitate o constituie faptul că, deși în anchetă s-a stabilit că fugarii și-au desfășurat activitatea și s-au ascuns majoritatea timpului în raza comunelor de origine, totuși despre majoritatea acestora n-au existat nici un fel de informații în perioadele respective” - A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 82, vol. 2, f. 4-5

din direcțiile regionale făcea ca de la instrucțiunile primite și până la punerea lor în practică să fie o cale destul de lungă<sup>12</sup>, lucru pus în evidență de mustările și indicațiile primite pe cale ierarhică: „Toate aceste lucruri se puteau rezolva cu o muncă informativă serioasă, de profunzime, sistematică și numai cu câțiva oameni. Noi trebuie să învățăm să ne sprijinim pe țărănimea săracă și să știm să-i mobilizăm alături de noi pentru prinderea bandiților.”<sup>14</sup>

Relevant pentru modul în care ofițerii de securitate știau să-i „mobilizeze” pe țărani, în scopul furnizării de informații, este cazul maiorului Alimănescu. Acesta, fiind trimis în comuna Nucșoara pentru capturarea grupării Arnăuțoiu, a sechestrat rudele și prietenii fraților Arnăuțoiu și ai altor membri ai grupării (inclusiv un informator deja recrutat) și le-a torturat, după cum reiese dintr-un raport întocmit chiar de Direcțiunea Regională a Securității Poporului Pitești: „au fost trași la grindă cu funia, legați cu mâinile la spate, după care au fost trimiși în munte după bandiți (...) A fost ridicată fata fugarului Titu Jubleanu în etate de 17 ani, aceasta a fost bătută, mai mult, i s-a dat foc la partea de jos a corpului, astfel copilul fiind nevoit să spună diferite minciuni, la care a revenit spunând că nu-i adevărat, ci a spus numai minciuni de frică.”<sup>15</sup> Aceleași metode au fost aplicate și în comuna Brădet - Argeș locuitorului Ioan Florea, zis „Cârlan”, care „a recunoscut că astă vară, 1949, a găzduit pe soția

---

<sup>12</sup> Într-un raport întocmit de doi ofițeri din D.G.S.P., deplasați la Pitești pentru capturarea grupării Arnăuțoiu se precizează: „Acțiunea informativă nu este bine organizată, neexistând la D.R.S.P. - Pitești o evidență a informatorilor și a materialului furnizat de aceștia.” (A.M.J., D.I.M., fond Penal, dosar nr. 27463, vol. 5, f. 269)

<sup>14</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 50, vol. 1, f. 493-495

<sup>15</sup> *Ibidem*, f. 522-523

fugarului Titu Jubleanu și, fiind bătut după ce a fost tras cu funia de grindă, a spus că știe locul și că îi duce la bordeiul bandiților<sup>16</sup>.

Importanța rețelei informative în acțiunea de lichidare a grupurilor de rezistență s-a conturat și mai mult pe parcursul acțiunilor întreprinse de Securitate în anii 1948-1950. Astfel, într-o *Dare de seamă* asupra rezultatelor obținute în acțiunile privind depistarea și lichidarea grupurilor semnalate în munți și păduri, realizată la 28 noiembrie 1950, se menționa: „Se poate spune, pe baza experienței câștigate, că numai împletirea acțiunii informative cu acțiunea de investigații în munți și cu acțiunea represivă, poate da rezultate.”<sup>17</sup>

Realizarea unei rețele informative presupune identificarea în zonele de interes a unor persoane dispuse să colaboreze cu Securitatea și care să aibă posibilități de obținere a informațiilor. Greutățile întâmpinate în constituirea unor astfel de rețele arată că majoritatea populației simpatiza grupările de rezistență iar ofițerii de securitate erau slab pregătiți<sup>18</sup>. Totuși, informatori au existat<sup>19</sup>. Recrutarea lor era bazată fie pe teroare și constrângere fizică (precum în cazurile relatate mai sus),

---

<sup>16</sup> *Ibidem*

<sup>17</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 36, f. 380

<sup>18</sup> În *Situația Informatică* despre „problema bande”, referitoare la anul 1951, se recunoaște că: „În ceea ce privește rețeaua informativă în problema bande, în majoritatea direcțiilor regionale – care nu pe teritoriul lor bande - a fost slabă, mai mult de suprafață și în anumite perioade de timp chiar inexistentă.” - *Ibidem*, f. 268

<sup>19</sup> Pentru prinderea lui Gavrilă Ion organele de securitate din regiunea Stalin aveau în 1953 circa 100 de informatori (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 36, f. 90) iar pentru lichidarea grupării Arsenescu - Arnăuțoiu erau folosiți, în iunie 1953, un număr de 55 informatori (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 40, f. 75)

fie speculând sărăcia extremă<sup>20</sup>, fie profitând de faptul că multe persoane erau ele însele susceptibile de arestare,<sup>21</sup> fie, pur și simplu, exploatând unele resentimente de natură personală<sup>22</sup>.

Deși constituirea rețelelor informative era considerată un obiectiv prioritar și se realiza destul de greu, gafele comise de ofițerii de securitate diminuau eficacitatea muncii informative. Au fost cazuri de deconspirare a informatorilor, datorită modului defectuos în care se făceau întâlnirile, de exemplu: erau informatori care aduceau informațiile la sediul raionului de securitate sau lucrătorul operativ mergea la întâlnire în uniformă.<sup>23</sup>

Întrucât susținerea celor retrași în munți de către populația din zonele respective era evidentă<sup>24</sup>, în ciuda tuturor tentativelor de discreditaie întreprinse de

---

<sup>20</sup> Într-un Raport al Raionului de Securitate Câmpulung din 7 martie 1951 se preciza: „Raportăm că echipele de mai sus arătate (echipe de trei – cinci informatori, n. n.) au acceptat să controleze și să verifice sectoarele de activitate respective de două-trei ori pe lună, numai să le dăm pâine și ceva alimente, deoarece sunt familii sărace și nu-și pot procura.” - *idem*, dosar nr. 50, vol. I, f. 115

<sup>21</sup> *Ibidem*: „De asemenea, raportăm că munca de lărgire a rețelei informative, în legătură cu fugarii, continuă, prin recrutarea de informatori din rândul muncitorilor de la lucrările I.P.E.I.L., preoți și ofițeri deblocați”

<sup>22</sup> A.M.I., fond D.M.R.U., inv. nr. 7389, dosar nr. 34, f. 92

<sup>23</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 36, f. 89

<sup>24</sup> Într-un raport, din iulie 1952, privind acțiunile Regimentului 10 Securitate împotriva „bandei Ușă” din zona Caransebeș se admite că: „Munca informativă se duce în condițiuni grele datorită faptului că bandiții sunt originari din zonă, populația fiind sub influența bandiților.” - A.M.I., fond Direcția Secretariat Juridică, inv. nr. 4311, dosar nr. II/B/4, f. 8; vezi și Gheorghe Urden-Slătinaru, *Înure speranță și moarte*, în „Memoria”, nr. 9, p. 81

autorități, organele de securitate n-au ezitat să recurgă la măsuri tipice unei armate de ocupație și anume, **dislocarea unor întregi categorii de persoane.**<sup>25</sup>

În 28 octombrie 1950, într-un *Referat* întocmit de căpitanul N. Popescu, cu privire la măsurile propuse în vederea depistării grupării Arsenescu, se propunea în acest sens: „Să se ia măsuri de dislocare a familiilor bandiților și a rudelor de gradul I și II, care cuprind părinți, frați, surori, veri, nepoți și finii, aceasta pentru a tăia orice posibilitate de aprovizionare și adăpostire a bandiților și pentru a determina pe cei rămași în comune, care au avut sau au legături cu bandiții, să nu-i mai ajute și să-i predea autorităților.”<sup>26</sup>

O altă metodă folosită de Securitate în acțiunea de lichidare a organizațiilor de rezistență a reprezentat-o **infiltrarea de informatori**<sup>27</sup> sau de ofițeri acoperiți<sup>28</sup> în

---

<sup>25</sup> Printre măsurile propuse în cadrul unei ședințe desfășurate la Ministerul Afacerilor Interne în 19 ianuarie 1949, ca urmare a atacării postului de jandarmi Tereșova de către o grupare din zonă, se număra și „scoaterea tuturor familiilor celor identificați că au luat parte la atac și sunt fugiți din comună și trimiterea lor în Dobrogea.” - A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 76, f. 2; vezi și Mihai Neagu, *Dislocarea populației, lovirea și înmărmind elenizarea opoziției*, în *Analele Sighet*, 7, București, 1999, p. 745-749 și Augustin Popa, *Deportările din zona Munților Apuseni (Valea Băiței, Ștei și Vășcău)*, în *Ibidem*, p. 754-759

<sup>26</sup> A.M.J., D.I.M., fond Penal, dosar nr. 27463, vol. 5, f. 167-169

<sup>27</sup> Informatori infiltrați de Securitate au fost deseori descoperiți și executați; vezi cazul lui Vrabie Ion și Anghel Chioru (Mandea) infiltrați în gruparea Pop-Gavrilă din Munți Râșărașului. De asemenea, Diaconescu Petre, țăran din comuna Cetățeni - Argeș, împușcat în 1948 pe Muntele Roșu de membrii grupării Arsenescu - A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7389, dosar nr. 34, f. 21; Același Vrabie Ion se pare că a contribuit la capturarea grupării Paragină - cf. Laura Stancu, Lăciu Burlacu, *Organizația de rezistență „Proagindă” în cazărea Securității*, în C.N.S.A.S., „Totalitarism și rezistență, teroare și represiune în România comunistă”, București, 2001, p. 151

<sup>28</sup> Serviciul Român de Informații, *Cartea Albă a Securității*, vol. II, București, 1994, p. 567-569

cadrul acestora. Legenda cel mai des folosită îi prezenta pe aceștia ca fiind „fugari” care încearcă să se afilieze unei grupări, fiind urmăriți de Securitate<sup>29</sup>. Informatori au fost infiltrați și în mânăstirile de la poalele munților precum și în zona montană, ca vânători, ciobani, pădurari, lucrători forestieri.<sup>30</sup> O acțiune de amploare a fost pusă la cale de organele de securitate în septembrie 1951 prin trimiterea în regiunea munților Argeș și Răgăraș a grupului de diversiune „Mandea”. Acest grup de așa ziși „rezistenți” trebuia să ia contact cu grupul condus de frații Arnăuțoiu dar a făcut legătura cu cinci membri ai grupării conduse de Gavrilă Ion. Datorită lipsei de tact, grupul „Mandea” s-a deconspirat și trei din membrii săi au fost executați de către membrii grupului Gavrilă, fapt ce a determinat o reticență sporită a organelor de securitate în folosirea acestei metode.<sup>31</sup>

În zonele în care grupurile de rezistență își aveau bazele de aprovizionare au fost trimise grupuri de lucrători de securitate acoperiți care urmau să petreacă o perioadă de timp mai lungă sub diverse acoperiri: turiști<sup>32</sup>, pescari sportivi, meteorologi, magazioneri, gestionari la punctele alimentare<sup>33</sup>. Întrucât una din principalele surse

---

<sup>29</sup> Într-un document din 1949 se menționează: „organe de securitate trimise duc acțiuni de informare în zonă, având misiunea principală de a intra în legătură cu bandele teroriste dându-se fugari și în care seop iau prima dată contact cu ciobanii care îi alimentează și prin care încearcă să se introducă în bande.” – A.M.J., D.I.M., fond Penal, dosar nr. 39, vol.2, f. 47-52

<sup>30</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr.50, vol.1, f. 437-438

<sup>31</sup> idem, dosar nr. 36, f. 249

<sup>32</sup> Ibidem, f. 353-355

<sup>33</sup> Alexandru Marinescu, *Pagini din rezistența armată anticomunistă. Zona Nucșoara- Răgăraș*, în „Memoria”, nr. 7, p. 55

de aprovizionare cu alimente o reprezentau stânele din munți, cadrele de securitate au luat „în studiu crearea a circa patru stâne cu elemente din cadrul M.S.S. (soldați) și civili, numai baci, care urmau să fie luați din comuna respectivă (Nucșoara –n. n.)”<sup>24</sup>.

O astfel de acțiune sub acoperire a fost folosită cu succes în lichidarea grupării „Șușman Leon”. În 25 mai 1957 în comuna Poșaga, raionul Turda, a fost trimisă o echipă de zece ofițeri de securitate sub legenda de „geologi”. Echipa era condusă de maiorul Vieru Constantin, prezentat localnicilor drept „profesorul Constantinescu”. Această echipă, anunțată în timp util de un informator din comună, a putut înconjura și captura membrii grupării Șușman aflați la o petrecere într-o casă din comună.<sup>25</sup>

Instalarea de tehnică operativă în casele rudelor sau a susținătorilor celor fugiți în munți a fost folosită pe o scară mai mică datorită imperfecțiunilor tehnice și dificultăților de fixare a posturilor de ascultare. Totuși, au existat cazuri în care tehnica operativă a contribuit la obținerea unor informații utile. Astfel, prin instalarea de tehnică operativă, la sfârșitul anului 1957, în casa Anei Lungu din satul Hodiș, s-au obținut informații despre Șușman Teodor și Șușman Avisalon<sup>26</sup>, urmăriți de multă vreme și uciși în 2 februarie 1958 prin incendierea grajdului în care erau ascunși<sup>27</sup>. Tehnica operativă a fost folosită și în cadrul acțiunilor de lichidare a „bandei Arnăuțoiu” ce acționa în zona Câmpulung – Curtea de

---

<sup>24</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 40, f. 73

<sup>25</sup> idem, dosar nr. 41, vol.2, f. 7-12

<sup>26</sup> Documentele Securității îl menționează și sub numele Visalon

<sup>27</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 41, vol.2, f. 23-33

Argeș. Urmărită încă din 1949, această grupare continua să dea bătăi de cap Securității și la mijlocul anilor '50. Ca urmare, în 1956 s-a decis instalarea de tehnică operativă la domiciliul mamei fugarului Marinescu Ioan, abia eliberată din închisoare. Același lucru s-a petrecut și în casa părinților lui Toma și Petre Arnăuțoiu. Fără a contribui în mod decisiv la „căderea” grupului, tehnica operativă a oferit, și de această dată, posibilitatea unor clarificări ofițerilor de securitate. În cazul casei părinților fraților Arnăuțoiu s-a renunțat la folosirea tehnicii operative și datorită descoperirii ei întâmplătoare de către lăncu Arnăuțoiu.<sup>37</sup>

Discreditarea în fața populației și a elementelor de sprijin a membrilor grupărilor din munți a fost utilizată de Securitate pentru a reduce posibilitățile de informare și aprovizionare a celor din munți. Această metodă a fost folosită și în cazul lui Gavrilă Ion, luptător ce a reprezentat un adevărat coșmar pentru ofițerii de securitate. Urmărit ani în șir de Securitate, Gavrilă Ion a reușit să scape din toate capcanele și acțiunile întreprinse împotriva grupării pe care o conducea. Exasperați de nesfârșitele eșecuri, ofițerii de securitate au încercat să-l compromită pe Gavrilă în fața familiilor unor membri ai grupării sale, capturați în urma unor acțiuni. După condamnarea lor, foștii camarazi ai lui Gavrilă au fost forțați să adreseze câte o scrisoare „testament” rudelor lor mai apropiate, în care să le facă cunoscut că au fost arestați fiind trădați de Gavrilă Ion care a rămas liber.<sup>38</sup> Se spera că în urma primirii acestor scrisori, parvenite din închisoare prin „bunăvoința”

---

<sup>37</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 48, f. 1-39, *passim*

<sup>38</sup> A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar nr. 770, vol. 1, f. 111-112, 116-118



unui gardian, membrii familiilor celor condamnați vor accepta mai ușor să colaboreze cu Securitatea.

În aceeași direcție, a discreditării rezistenței, se înscrie și măsura luată de Securitate referitoare la obligarea ciobanilor, lucrătorilor forestieri și cabanierilor să achite alimentele și alte materiale luate de luptătorii din munți pentru a supraviețui:

„Tot prin U.R.C.C. s-a luat măsura ca brânza furată de către bandiți să fie imputată responsabililor de stâne, bacilor și ciobanilor care se găseau la stână atunci când au venit bandiții și nu au luat atitudine împotriva lor, dimpotrivă le-au pregătit și servit mâncare.

Această măsură a fost luată pentru a constitui un exemplu și pentru ciobanii de la celelalte stâne și pentru a-i scoate din pasivitatea care au manifestat-o și în anii trecuți, o manifestă și în prezent și ar putea manifesta-o și în viitor.”<sup>39</sup>

Ca o contramăsură, membrii grupării Arsenescu îi asigurau pe ciobanii de la stânele de unde luau alimente că un avion american le-a parașutat un pachet cu 250 000 lei și, după ce-l vor găsi, le vor plăti brânza cu 100 lei kg, acești bani fiind destinați special pentru plata alimentelor.<sup>40</sup>

Dincolo de metodele amintite până acum, metode care presupun un oarecare grad de profesionalism din partea ofițerilor de securitate, cel mai adesea s-a apelat la folosirea masivă a trupelor de securitate pentru blocarea

---

<sup>39</sup> Raport informativ al Biroului 361 asupra fetei cum s-a desfășurat munca informativă și operativă pentru urmărirea și lichidarea bandei Arsenescu - Arăduțului 15 iulie 1953 - A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 40, f. 72-87

<sup>40</sup> *Ibidem*

și capturarea grupurilor de rezistență.<sup>41</sup> Această metodă friza adesea ridicolul prin folosirea a câtorva sute de oameni împotriva unor grupuri de cinci-șase, rareori peste zece persoane, care, culmea!, mai reușeau să și scape. Împotriva grupului condus de Gavrilă Ion, grup estimat la 12-13 persoane, au fost mobilizate în noiembrie 1953 următoarele efective: Batalionul de securitate orașul Stalin, Batalionul de securitate Drăgășani, o companie din Batalionul de securitate Turnu Măgurele, Batalionul de securitate Orăștie, Batalioanele de securitate Florești, Tecuci, Oradea, un număr de 50 câini de serviciu și organele de securitate ale regionalei M.A.I. Stalin.<sup>42</sup>

Ridicolul acestor situații, în care sute de oameni urmăreau câțiva indivizi, a fost sesizat și de unii ofițeri de securitate care nu ezitau să recunoască faptul că: „noi am comis serioase greșeli politice, făcând mult zgomot atunci când pentru lichidarea unui grup de cinci-șase indivizi s-a mers pe linia cea mai ușoară: cereri de trupe, operațiuni cu efective mari etc.”<sup>43</sup>

Disproporția de forțe a permis totuși înregistrarea unor succese prin capturarea unora dintre membrii grupurilor de rezistență în urma unor operațiuni ca

---

<sup>41</sup> În 1951 o sinteză a Securității releva faptul că Direcția Regională a Securității Statului (D.R.S.S.) Argeș „din lipsa unei rețele informative, pentru depistarea bandei Arnăuțoiu a dus o muncă mai mult operativă, prin efectuarea mai multor acțiuni de scotocire, pe baza unor informații ocazionale care indicau zona probabilă de activitate a bandei”; același lucru era pus în evidență și pentru DRSS Cluj - A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 36, f. 268-269

<sup>42</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 16, vol. 13, f. 201-202

<sup>43</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 50, vol. I, f. 495

scotocirea<sup>44</sup> sau blocarea<sup>45</sup> unor zone, organizarea de pânde<sup>46</sup> și posturi capcană<sup>47</sup> sau asaltul direct<sup>48</sup> asupra unor adăposturi identificate prin rețeaua informativă. În operațiunile de scotocire erau utilizați, frecvent, câini de urmărire și de luptă<sup>49</sup>. Trebuie menționat faptul că trupele

---

<sup>44</sup> Unii foști membri ai rezistenței vorbesc despre o perfecționare treptată a tehnicii scotocirii: de la urmăririle masive, cu forțe numeroase, s-a trecut la o tehnică de „urmărire prin comandouri” – cf. Alexandru Marinescu, loc. cit., p. 53

<sup>45</sup> În documentul *Plan de acțiune întocmit de Direcția a III-a din Ministerul Securității Statului, în vederea depistării și lichidării „bandei Gacriță Ion”, datat 13 decembrie 1952, se prevedea: „Pentru a tăia posibilitatea bandiților de a se aproviziona cu alimente și îmbrăcăminte și pentru a putea exercita un control permanent și eficient, al zonei muntoase în care acționează banda, în fiecare cabană se va instala un efectiv de 20 milițieni din școala de munte Sighet sau 20 ostași din trupele de securitate de munte, care vor executa acolo programul normal de specialitate și cu care ocazie în mod practic vor executa serviciul în problema bande.” - A.C.N.S.A.S., fond Informații; dosar nr. 770, vol. 1, f. 408-421*

<sup>46</sup> Serviciul Județean de Securitate Tulcea a întocmit, în mai 1949, o *Sinteză asupra nașterii și dezvoltării bandelor teroriste din județul Tulcea* în care se sublinia „Pentru posturi de pândă se aleg: târlele de oi aflate în sector, de unde cel vizați se pot aproviziona, izvoare din păduri, întretăieri de poteci și drumuri din păduri și liziere de păduri spre comune și drumuri principale. În timpul nopții echipa se deplasează la locul recunoscut din timpul zilei și se camuflează răspândiți în trăgători stând la pândă.” A.M.J., D.I.M., fond Penal, dosar nr. 39, vol.2, f. 47-52

<sup>47</sup> Într-un astfel de post capcană nu fost atrăși, în septembrie 1949, patru membri ai grupării Arsenescu de către un informator infiltrat - A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 47, f. 3

<sup>48</sup> Vezi episodul capturării Mariei Plop și a împușcării lui Jubleanu Constantin, membri ai grupării Arnăuțolu, în luna mai 1958 - idem, dosar nr. 48, f. 39

<sup>49</sup> Datorită prezenței unor astfel de câini, special dresați, a fost capturat Neculai Aloanei, organizatorul unei grupe de „partizani” din zona Neamțului - Neculai Aloanei, *Destăinuirile unui condamnat la moarte*, în „Memoria”, nr. 36-37 (3-4/2001), p. 198

de securitate dislocate într-un sector erau, de regulă, subordonate din punct de vedere operativ ofițerilor de securitate de la direcțiile regionale pe raza cărora se desfășurau operațiunile.<sup>50</sup> Dificultățile întâmpinate de trupele de securitate în conlucrarea cu aceștia erau sporite de faptul că, de cele mai multe ori, comandantii unităților implicate într-o acțiune nu aveau libertatea de a elabora planuri proprii ci erau obligați să aplice mecanic planuri întocmite de Direcția Trupelor Operative. Existau chiar delegați care să supravegheze respectarea „în literă” a planurilor date de Direcția Trupelor<sup>51</sup>.

Folosirea masivă a trupelor de securitate în operațiunile de capturare și lichidare a organizațiilor din munți este lesne de înțeles și datorită faptului că gradul de expunere al ofițerilor de securitate scădea considerabil. În confruntările armate numărul cel mai mare de victime a fost înregistrat în rândul soldaților și a gradelor inferioare din trupele de securitate<sup>52</sup> care erau, de obicei, împinse să „scoată castanele din foc”. Lipsa pregătirii militare și a pregătirii fizice a cadrelor de securitate<sup>53</sup> determinau și o lipsă de curaj în acțiunile întreprinse împotriva unor oameni care, în majoritatea lor, făcuseră frontul și erau perfecți cunoscători ai locurilor.

---

<sup>50</sup> A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar nr. 770, vol. 77, f. 81-86

<sup>51</sup> Pentru o acțiune de scotocire, organizată la vest de Cluj, în care erau implicați 3000 de oameni, planul prevedea o durată de șase zile. După trei zile persoanele urmărite au fost semnalate în afara perimetrului dar dispozitivul nu a fost schimbat întrucât planul inițial prevedea șase zile de scotocire. - Marius Oprea, *Banalitatea războiului. O istorie a Securității în documente. 1949-1989*, Iași, 2002, p. 271

<sup>52</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 36, f. 40-41

<sup>53</sup> *Ibidem*, f. 376

Ansamblul metodelor utilizate de Securitate<sup>34</sup> a dus, în cele din urmă, la lichidarea oricărei forme de rezistență armată<sup>35</sup>. Acest lucru trebuie, desigur, văzut în strânsă corelare cu ansamblul evoluțiilor economice și socio-politice interne și internaționale.

Parcursul documentelor emise de organele de securitate implicate în lichidarea rezistenței armate din România permite extragerea unor concluzii privind căile prin care acestea au înțeles să-și ducă la îndeplinire misiunea trasată de partidul comunist. În limbajul epocii, acestea pot fi sintetizate în formula „împletirea acțiunii informative cu cea operativă”. În fapt, a fost vorba de o împletire a activităților specifice poliției politice (ascultarea convorbirilor, interceptarea corespondenței) cu cele caracteristice unor trupe de ocupație angrenate într-un război total (deportarea unor întregi categorii de populație, blocarea unor localități, interdicția deplasării pe timp de noapte, tortura). Din nefericire, acest „război” a fost purtat de români împotriva românilor și, cum era și firesc, nu s-a soldat cu victoria nimănui ci doar cu o imensă cantitate de suferință umană. Un popor dezbinat de o nefericită ideologie și-a văzut fiil aruncați într-o luptă fratricidă, iar etichetele de „bandiți” sau „eroi” aplicate uneia sau alteia din părți nu-și mai au locul, sperăm, decât în documentele de arhivă.

---

<sup>34</sup> Unii membri ai Rezistenței atribuie, nu fără temel, un rol decisiv în lichidarea grupurilor din munți îmbunătățirii dotării tehnice a ofițerilor și trupelor de securitate, în special cu mijloace de comunicare radio – cf. Gheorghe Urdea-Slătinaru, *loc. cit.*, p. 85

<sup>35</sup> Nu trebuie neglijată contribuția adusă de Miliție, prin rețelele proprii de Informatori dar și prin acțiuni directe, la arestarea membrilor grupărilor de rezistență – A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 36, f. 108-120, *passim*

## UTILIZAREA REȚELEI INFORMATIVE ÎN REPRIMAREA REZISTENȚEI ARMATE ANTICOMUNISTE

Motto:

*Arma de bază și hotărâtoare  
a organelor Securității Statului în lupta  
împotriva activității de subminare (...) este  
rețeaua de informatori bine organizată.  
(Directiva despre munca cu agenții -1951)*

**P**răbușirea regimului comunist în România a permis ridicarea vălului care acoperea semnificative segmente ale trecutului apropiat. Intrarea în orizontul cercetării științifice a ultimilor 50 de ani a trezit numeroase semne de întrebare și interesul în identificarea vinovaților pentru crimele trecutului regim a făcut ca studierea arhivelor fostului aparat de represiune –recte Securitatea- să se impună ca o necesitate.

Parcursul dosarelor întocmite de fosta Securitate evidențiază importanța pe care au avut-o informatorii și colaboratorii în instituirea și menținerea controlului strict asupra populației. Informatorii erau absolut indispensabili ofițerilor de securitate și explică și faptul că aceștia, deși relativ puțini, puteau crea sentimentul de omnisciență.

După preluarea serviciilor secrete de la regimul precedent de către comuniști în perioada 1945-1948, rețeaua informativă a fost înlocuită și completată, fiind orientată asupra principalelor amenințări la adresa regimului comunist<sup>1</sup>. Printre acestea se numărau, încă din perioada 1944-1945, nucleele de rezistență armată constituite în diverse regiuni ale României.<sup>2</sup> Ca urmare, acestea s-au situat în atenția serviciilor speciale care nu au întârziat să infiltreze în rândul lor informatori și să creeze rețele informative în scopul lichidării oricărei forme de rezistență.

În prezentul studiu dorim să prezentăm impactul folosirii rețelelor informative asupra grupurilor de rezistență armată constituite pe teritoriul României întrucât, în opinia noastră, rețelele au avut un rol determinant în anihilarea acestei forme de opoziție față de regimul comunist. Dincolo de aceasta, studierea

---

<sup>1</sup> Rolul important acordat informatorilor în vechile servicii de informații ale României este relevat de un document privind organizarea și funcționarea Direcției Generale a Siguranței Statului în care se menționa: „agentul informator constituie elementul de bază al acțiunii informative. El este elementul de contact direct și permanent cu obiectivele urmărite, având misiunea de a culege informațiile și de a le raporta ierarhic în forma brută în care le recepționează. Activitatea sa se bazează deci, în principal, pe date obținute prin simțuri proprii, angrenate în observarea și supravegherea în zona sa de activitate.” Această „definiție” a informatorului este urmată de indicații precise asupra modului de recrutare și utilizare a informatorului, asupra tipurilor de informatori etc. – vezi A.N.I.C., fond Direcția Generală a Poliției, dosar nr. 87/1947, f. 63-69

<sup>2</sup> În vara anului 1945 se conturase așa numita „Mișcare Națională de Rezistență” coordonată de generalul Aurel Aldea – vezi Radu Ciuceanu, *Mișcarea Națională de Rezistență. Organizația Grăul Stăgheț. Dosarul operativ 1946*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 1/1995, pp. 85-103

modalităților de lucru cu informatorii oferă și una din explicațiile longevității aproape incredibile a unor mici grupuri de persoane urmărite de forțe incomensurabil mai mari și cu o dotare tehnică net superioară.

Importanța informatorilor a fost sesizată foarte rapid, cu toată lipsa lor de pregătire de specialitate, de șefii serviciilor secrete impuși de comuniști<sup>3</sup>. Unul dintre aceștia, Gheorghe Pintilie, situat în fruntea Siguranței încă din 1945, nu obosea să reamintească proaspeților ofițeri de securitate, chemați de partid direct din fabrică sau din prăvălii, importanța informatorului:

“Tovarăși, fiecare meseriaș, fiecare doctor, oricine are o unealtă și se îngrijește de ea. La Securitate, care este unealta noastră? Și noi avem unealtă. Dacă frizerul are brici, dacă dulgherul are strung, eu spun că unealta noastră sunt informatorii.”<sup>4</sup>

Întrucât rezistența montană nu reprezenta o amenințare prea mare pentru partidul comunist<sup>5</sup>, reprimarea acesteia a ocupat un loc mai puțin important în preocupările liderilor comuniști în perioada 1945-1948. După preluarea puterii depline în stat lucrurile s-au

---

<sup>3</sup> În *Planul general de acțiune al Jandarmeriei pe anul 1947* se precizează: „activitatea informativă se situează pe primul plan, deoarece ea îmbrățișează orice manifestare tinzând să submineze organizarea statului și interesele populației.” (A.N.I.C., fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, dosar nr. 83/1947, f. 4)

<sup>4</sup> Apud Dennis Deletant, *Terorismul comunist în România. Gheorghe Gheorghiu Dej și statul polițienesc. 1948-1965*, Iași, 2001, p. 99

<sup>5</sup> Un raport al Legației britanice de la București, referindu-se la aceste grupuri de rezistență, menționa: „Ne îndoiim că ar fi corect să-l descriem pe acești disidenți ca fiind altceva decât niște proscrisi. Nu par să poată influența cursul evenimentelor în vreun mod vizibil” – apud Denis Deletant, *op.cit.*, p. 177



schimbat<sup>6</sup>, însăși ideea că anumite segmente ale populației și unele zone din țară nu sunt controlate pe deplin deranjând liderii de la București.

Încă de la înființarea sa, în august 1948, Direcția Generală a Securității Poporului și-a îndreptat eforturile în direcția lichidării nucleelor de rezistență.<sup>7</sup> În vederea atingerii acestui obiectiv, date fiind condițiile specifice în care acționau grupurile de rezistență, organele de conducere ale Securității au trasat ca sarcină de bază direcțiilor regionale intensificarea muncii informative<sup>8</sup>.

Măsura era logică având în vedere că se dorea anihilarea unor grupuri mici de luptători, extrem de mobile, alcătuite din persoane bune cunoscătoare ale zonelor în care acționau, cu experiență de luptă (mulți erau foști ofițeri ce luptaseră pe frontul de Est și/sau de Vest) și care beneficiau de sprijinul populației<sup>9</sup>. Fără o acțiune informativă bine coordonată, trupele de securitate trimise să scoatocească munții pentru depistarea grupurilor de rezistență se întorceau cel mai adesea cu mâinile goale sau, în cel mai bun caz, identificau urme

---

<sup>6</sup> Serviciul Român de Informații, *Cartea Albă a Securității*, vol. II, București, 1994, p. 33-34

<sup>7</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 36, f. 450-455

<sup>8</sup> Într-o ședință prezidată chiar de ministrul Afacerilor Interne, Teohari Georgescu, în 19 ianuarie 1949, s-a precizat că, pentru lichidarea rezistenței din zona Caransebeș „acțiunea de bază va fi acțiunea informativă” - A.C.N.S.A.S., fond documentar, dosar nr. 76, f. 5

<sup>9</sup> Securitatea era nevoită să admită că „bandele” erau sprijinite de așa-zisi intelectuali ai satelor (preoți, notari, avocați), de chiburi și (...) reușesc să polarizeze destul de numeroase elemente țărănești, mijloace și chiar sărăce, nelămurite politicește.” - A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 36, f. 436-437

ale existenței grupurilor (bordeie, adăposturi temporare, depozite de alimente, muniții sau armament).

Avându-se în vedere cele de mai sus, în mod aproape invariabil, în planurile de acțiune împotriva „bandelor”, elaborate de organele de securitate apare dezideratul consolidării și extinderii rețelei informative. Într-un astfel de plan, elaborat în februarie 1949 de Direcțiunea Regională a Securității Poporului Vâlcea, se menționau ca măsuri de primă urgență: „Adâncirea acțiunii informative în jurul mănăstirilor (...), crearea unei rețele informative de calitate în comunele de la poalele munților, (...) vor fi dirijați un număr de trei informatori care să facă sondaje informative în munți, camuflați sub formă de vânători, cu misiunea de a culege informații relativ la elementele fugare și a descoperi eventualele adăposturi sau locuri de aprovizionare și gazde ale acestora”<sup>10</sup>.

De la elaborarea unor astfel de planuri și până la înfăptuirea lor era însă un drum lung având în vedere și pregătirea profesională extrem de precară a ofițerilor de securitate din direcțiile regionale. Tocmai pentru a suplini lipsa de cunoștințe a proaspeților ofițeri, conducerea Securității a avut grijă să păstreze o parte din ofițerii fostului Serviciu Special de Informații (S.S.I.) și ai Siguranței, ofițeri de ale căror cunoștințe nu se puteau dispensa. Aceștia au redactat instrucțiuni clare despre calitățile necesare și modalitățile de recrutare ale unui informator. Conform acestora, un „bun informator trebuie să îndeplinească următoarele condițiuni:

- să fie încadrat în obiectivul pe care îl urmărim (condiție indispensabilă) și, pe cât posibil, element cu

---

<sup>10</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 50, vol. 1, f. 437

posibilități de contact și mișcare cât mai largă

- să fie element perspicace, conștiincios și, mai ales, de perfectă bună-credință

- să fie bine orientat asupra misiunii sale

- să fie element de absolută discreție și conspirativ<sup>11</sup>.

Erau precizate și elemente suplimentare care să-i ajute pe ofițerii de securitate în recrutarea informatorilor: „Aceștia vor fi recrutați de preferință dintre oamenii cu meserii sau profesii adecvate deplasărilor ca doctori, agenți sanitari, agenți agricoli, notari, preoți. Ei vor fi recrutați din aparatul de stat de afară ținându-se seama numai de scopul pentru care sunt recrutați. Nu este deloc recomandabil ca să fie recrutați dintre militanții politici democrați ci, din contră, se vor prefera elemente reacționare.”<sup>12</sup>

Întrucât operațiunea de recrutare propriu-zisă era considerată operațiunea cea mai delicată și care cerea foarte mult tact, indicațiile nu lipseau nici asupra acestui aspect: „la recrutarea unui informator se poate uza de următoarele mijloace:

- convingerea (la oamenii de caracter) (...)

- stimularea unei slăbiciuni și oferirea de posibilități materiale pentru îndeplinirea ei.

- îndatorarea celor în cauză prin diferite servicii făcute cerându-i-se apoi să lucreze

- intimidare, folosind informațiile ce avem asupra unor eventuale culpe ce ar apărea asupra celui vizat

---

<sup>11</sup> A.N.I.C., fond Direcția Generală a Poliției, dosar nr. 87/1947, f. 64

<sup>12</sup> *Ibidem*

-șantaj pe tema eventualelor informațiuni compromițătoare.

Abordarea se poate face: *însinuant* și prin *surprindere*.<sup>13</sup>

Pregătirea celor mai mulți ofițeri de securitate nu le permitea<sup>14</sup> însă să-și însușească asemenea precepte astfel încât abuzurile și măsurile pripite luate în vederea realizării unei rețele informative nu au întârziat să apară. Într-o analiză a activității Direcției Regionale de Securitate Pitești, din septembrie 1949, se arată: „s-a constatat o serioasă deficiență în munca informativă a organelor de securitate, care, dacă ar fi fost dusă în bune condițiuni și urmărită sistematic, după un plan bine pus la punct, ar fi ajutat în mare măsură fie la prevenirea comiterii actelor, fie la descoperirea autorilor, atunci când ele s-ar fi înlăptuit.”<sup>15</sup> În documentul amintit, redactat de Direcția Generală a Securității Poporului, se propuneau și remedii: „În regiunile unde avem semnalări se va trece în mod sistematic la identificarea elementelor care compun bandele, avându-se în vedere legăturile de rudenie, prietenii cei mai apropiați etc., dintre care se va crea o rețea informativă la satele din poalele munților

---

<sup>13</sup> *Ibidem*

<sup>14</sup> Situația studiilor citite efectuate, conform unei statistici realizate de serviciul de cadre al Securității în 1956, era următoarea: 13,85% aveau doar patru clase elementare, 17,16% urmaseră cinci-șase clase iar cei care aveau un certificat de șapte clase reprezentau 49,29%, un procent de 6,83% aveau opt-nouă clase medii, 9,51% absolviseră zece clase medii iar cei cu studii superioare reprezentau 3,36% din totalul angajaților. – cf. Florian Banu, *Profilul angajării Securității în anii '50*, în C.N.S.A.S., *Totalitarism și rezistență, teroare și reprimare în România comunistă*, București, 2001, p. 83

<sup>15</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 50, vol. 1, f. 493

(...)Să căutăm ca în rețeaua noastră informativă pe care o creem pentru urmărirea acestei probleme, să recrutăm informatori din rândul ciobanilor de la stâne, brigadieri silvici, pădurari, paznici de la cabane, vile, ferme etc.”<sup>16</sup>

Despre modul în care au înțeles ofițerii de securitate să fie creată rețeaua informativă ne oferă date tot documentele emise de fosta Securitate. Astfel, într-un raport al DRSP –Pitești sunt redată mijloacele folosite de un maior trimis special de la „centru” pentru a coordona operațiunile de capturare a grupului Arnăuțoiu. Acesta a arestat și supus la tortură o parte din rudele și prietenii celor din grup, printre care și o minoră, după care „au fost trimiși în munte după bandiți”<sup>17</sup>. Aceștia se considera că au fost „recrutați” ca informatori. Utilizarea bătailor crunte în acțiunea de „recrutare” era un procedeu frecvent, unele cazuri fiind cunoscute chiar și de Gheorghiu Dej<sup>18</sup>. Chiar și Gheorghe Pintilie a simțit nevoia să mai tempereze zelul de „recrutatori” al unor ofițeri. Referindu-se la atitudinea față de informatori, acesta spunea: „Asta înseamnă că trebuie să avem grijă de ei, să le dăm instrucțiuni, să le arătăm linia partidului, nu așa, gata, îi iei și-i umpli de vânătaii! Dacă un dulgher își strică strungul, ce mai mănâncă mâine? Așa ne învață pe noi partidul?”<sup>19</sup>

În mod concret, rețeaua informativă creată în zonele în care acționau organizațiile de rezistență era

---

<sup>16</sup> *Ibidem*

<sup>17</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 50, vol.1, f. 522

<sup>18</sup> Este vorba de doi ceferiști bătuți o noapte întreagă de ofițerii de securitate pentru a accepta să colaboreze și care, printr-un noroc, s-au putut plânge lui Gheorghiu Dej - A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R.-Cămin, dosar nr. 7/1955, f. 4-6

<sup>19</sup> Dennis Deletant, *op. cit.*, p. 99

alcătuită din ciobani, muncitori de la exploatarea forestiere, pădurari, cabanieri, preoți și călugări din mănăstirile din zonă, diverși comercianți și femei din satele de la poalele munților. „Recrutarea” celor mai mulți dintre aceștia se făcea prin constrângere fizică, de obicei după ridicarea lor din localitățile de origine și transportarea la sediile locale ale Securității<sup>20</sup>. Adesea, erau șantajați cu diverse aspecte legate de activitatea lor<sup>21</sup> din momentul reținerii sau din trecut dar, la fel de adevărat, au existat și cazuri (ce-i drept, rare!) în care, din răzbunare sau alte motive personale, colaborarea era benevolă.

Date fiind modalitățile brutale de recrutare, nici loialitatea și sinceritatea informatorilor nu era prea mare. Aceștia practicau adesea un joc dublu, furnizând organizațiilor de rezistență informații reale despre mișcările Securității și informații false sau depășite către ofițerii de securitate<sup>22</sup>. Uneori, pentru a scăpa de brutalitatea ofițerilor, aceștia inventau pur și simplu informații sau le treceau sub tăcere pe cele reale dacă

---

<sup>20</sup> „Erau deja reținute la cea dată 12 elemente și se mai aflau la D.R.S.P. – Pitești încă șapte elemente care au fost aduse în vederea recrutării.” – se menționează într-un raport întocmit în decembrie 1950 – A.M.J., D.I.M., fond Penal, dosar nr. 27463, vol. 5, f. 268

<sup>21</sup> Mulți dintre informatori proveneau din rândul preoților cu simpatii legionare, dintre ofițeri deblocați sau ai unor persoane care fuseseră deja arestate în trecut sub diverse acuzații

<sup>22</sup> Un caz relevant asupra importanței unui agent dublu este cel al lui Vasile Rafailă, om de încredere și legătură al lui Leon Șuşman, care s-a lăsat recrutat de Securitate și a reușit să-i dezinformeze de ofițeri timp de mai mulți ani, până în 1957 - Serviciul Român de Informații, *Cartea Albă a Securității*, vol. II, București, p. 80; un alt exemplu de aparență acceptare a colaborării este acela al lui Vasile Motrescu - Constantin Dinu Visilă, *Munții Bucovinei, prâmii munților Alăcări*, în „Memoria”, nr. 10, p. 105-106

intuiau că ele nu ar fi placul acestora<sup>23</sup>. Violența ofițerilor de securitate în relațiile cu informatorii era atât de mare încât aceștia preferau adesea să ia ei înșiși calea munților, uneori evadând chiar în timpul unor operațiuni de scotocire în cadrul cărora jucau rolul de ghizi<sup>24</sup>. Au existat și cazuri în care informatorii au încercat să se sinucidă fiind prinși între presiunile permanente ale Securității și loialitatea sau teama față de membrii organizațiilor de rezistență<sup>25</sup>.

Printre deficiențele semnalate în munca ofițerilor cu informatorii se număra și faptul că aceștia preferau să-i plătească mai degrabă cu pumni și palme<sup>26</sup> decât cu sumele alocate în cadrul Fondului C.I.S. (Cheltuieli Informative Speciale)<sup>27</sup>. Mai mult, unii ofițeri pretindeau

---

<sup>23</sup> Într-un raport al D.G.S.P. se relatează: „Informatorii evită a aduce la cunoștința organelor noastre anumite informații despre bandă deoarece nu sunt crezuți și prin metode de influențare fizică sunt obligați să spună lucruri inexacte (cazul numitului Ilanțu Săndoiu care la început a dat informații reale iar apoi, fiind constrâns, a fost nevoit să mintă, din care cauză a eșuat operația din munți)” - A.M.J., D.I.M., fond Penal, dosar nr. 27 463, vol.5, f. 269

<sup>24</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 50, vol. I, f. 522-523

<sup>25</sup> A.M.J., D.I.M., fond Penal, dosar nr. 27 463, vol.4, f. 93: cazul baciului Rotaru Ion din comuna Pietroșani - Muscel care și-a spintecat abdomenul cu un cuțit, în 20 iunie 1949, datorită presiunii organelor de securitate de a le conduce la gruparea Arnăuțului

<sup>26</sup> În același raport se menționa: „Tovarășii nu țin contact cu informatorii din problema bandelor, nu dirigență suficient de bine informatorii spre obiective și în special nu știu să și-i apropie, întrebându-i cu ei metode tari care mai mult îi îndepărtează și îi sperie, făcându-i astfel să evite contactul cu organele noastre.” - A.M.J., D.I.M., fond Penal, dosar nr. 27 463, vol.5, f. 269

<sup>27</sup> În februarie 1952, Gh. Pintilie atrăgea atenția asupra faptului că un grup de ofițeri din regiunea Stalin au sustras bani din acest fond „întrebându-le pentru chefuri și interese personale” - Serviciul Român de Informații, *Cartea Albă Securității*, vol. II, București, p. 313

ei de la informatori unele avantaje materiale<sup>26</sup>.

O altă problemă era reprezentată de neglijența ofițerilor de securitate în păstrarea conspirativității rețelei. Aceștia se prezentau la întâlnirea cu informatorii în uniformă<sup>27</sup>, îi convocau pe aceștia la sediile Sfaturilor Populare sau ale Securității și Miliției iar atunci când pierdeau legătura cu informatorii, se foloseau pentru reluarea contactului „de cetățenii din comună sau de postul de miliție”<sup>28</sup>. În plus, legătura cu informatorii nu era ritmică, iar discuțiile purtate în timpul întrevederii „se desfășoară în mod anarhic, fără un plan bine definit”. Aceste discuții erau de obicei presărate cu amenințări<sup>29</sup>, injurături și chiar bătăi.

Cunoașterea informatorilor, a trecutului și a preocupărilor prezente ale acestora era superficială<sup>30</sup>. Acest lucru se datora, în bună măsură, aroganței ofițerilor de securitate, convinși că sunt net superiori celor pe care îi „coordonau”. Edificator este cazul a doi sublocotenenți

---

<sup>26</sup> Un ofițer din D.R.S.P. Ploiești era semnalat că „a lucrat foarte defectuos cu rețeaua, cu amenințări și chiar folosind-o pentru interese personale (...), astfel un informator l-a procurat cămășidă, altul tablă deasă, unul îi pune mașina la dispoziție sau la altul a intervenit să-i bage un nepot în serviciu.” - A.M.I., fond D.M.R.U., nr. inv. 7363, dosar nr. 36, f. 428

<sup>27</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 36, f. 90

<sup>28</sup> Marius Oprea, *Brăduțarea răzului. O istorie a Securității în documente. 1949-1989*, Iași, 2002, p. 265

<sup>29</sup> La o întâlnire cu un informator folosit pentru capturarea grupului Armăușoiu, locotenentul Branea Petru, nemulțumit că acesta nu a adus informații, „a început să-i spună că tu nu vrei să muncești, umbli cu dedesubturi, ascunzi față de noi realitatea și ești un dușman, amenințându-l că dacă nu va munci o să-și ia cele cuvenite” - A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 40, f. 93

<sup>30</sup> *Ibidem*, f. 78



care, întrebați asupra gradului de cunoaștere și de credibilitate a unor informatori, au afirmat: „Păi, nu stăm noi mereu de vorbă cu ei? Nu există să ne ducă!”<sup>22</sup>.

Instruirea și dirijarea informatorilor era făcută, de asemenea, cu multă superficialitate. Astfel, un muncitor forestier recrutat, odată ajuns la colegii de muncă, s-a îmbătat și le-a cerut acestora să-i spună tot ce știu despre „bande” întrucât el este omul securității. Un doctor recrutat la Drăgășani a fost trimis în comuna Corbi unde trebuia să ia legătura cu căpitanul Ilie Popescu. Ajuns în comună, doctorul s-a interesat, din poartă în poartă, „unde este tov. Popescu de la Securitate, că vrea să stea de vorbă cu el?”<sup>23</sup>.

Toate aceste deficiențe se reflectau în slabele rezultate obținute de Securitate, în ciuda mobilizării unor importante mijloace materiale și impresionante efective umane. În Sinteza informativă întocmită în problema bănde, pe perioada anului 1951, se recunoaște că „în ceea ce privește rețeaua informativă în problema bande, în majoritatea direcțiunilor regionale – care au pe teritoriul lor bande - a fost slabă, mai mult de suprafață și în anumite perioade de timp chiar inexistentă”<sup>24</sup>.

Rezultatele slabe și evidenta lipsă de profesionalism a cadrelor de securitate au determinat conducerea centrală să urgenteze elaborarea unor mici „manuale” referitoare la munca cu agentura informativă. Astfel, în 1951 au apărut *Directiva pentru organizarea și conducerea muncii informative la sate* și *Directiva despre munca cu agentura*.

---

<sup>22</sup> Marius Oprea, *op.cit.*, p. 275

<sup>23</sup> *Ibidem*, p. 269

<sup>24</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 36, f. 269

Ac acestea conțineau o serie de indicații care ne arată în mod clar care era nivelul de pregătire al celor cărora le erau destinate, dar și al celor care le-au elaborat. În prima directivă menționată se preciza: lucrătorul operativ „leagă prietenie cu țăranul muncitor la care doarme și căruia întotdeauna îi plătește corect, la timp și mulțumitor pentru găzduire sau alte servicii ce-i aduce. El leagă prietenie cu alți țărani muncitori la care mănâncă și de asemenea plătește corect și mulțumitor. El leagă prietenie și cu țăranii de la care închiriază o căruță cu caii (...) Tot pentru a-și creia relații printre țărani, lucrătorul operativ, atunci când vine în comună, se oprește pe stradă și stă de vorbă cu diferiți țărani, chiar și cu chiaburi.”

Al doilea document era structurat pe următoarele „capitole”: *Categoriile rețelei de informatori, Pregătirea în vederea recrutării și recrutarea informatorilor, Educarea și munca cu informatorii, Casele de întâlniri și conspirații ale Securității Statului, Verificarea muncii informatorilor și Retribuirea informatorilor*. Și în cuprinsul acestora sunt o serie de indicații semnificative. De exemplu, s-a simțit nevoia să se precizeze că „în timpul întâlnirilor cu informatorul, lucrătorul trebuie să aibă ținuta îngrijită, să fie politicos, punctual și disciplinat, să rezolve după o matură gândire problemele ridicate de informator în legătură cu munca lui”.

Așa cum au arătat-o însă rezultatele practice înregistrate în acțiunile împotriva nucleelor de rezistență armată, aceste directive au rămas, în cea mai mare parte, literă moartă.

Un capitol nou în folosirea rețelei informative pentru distrugerea organizațiilor de rezistență începe în

a doua jumătate a anului 1952<sup>36</sup>. Prin Directiva 00805/1952, Alexandru Drăghici a decis înființarea unei unități distincte în cadrul Direcției a III-a (Serviciul Bande), condusă de locotenent colonelul Pavel Aranici, care reunea ofițeri operativi din Securitate, Miliție și Trupele de Securitate<sup>37</sup>. Această reorganizare a fost însoțită de o „întărire a muncii cu agentura”, punându-se accent pe calificarea informatorilor și, mai ales, pe „recrutarea cu răspundere a unor elemente din cercurile apropiate bandiților, cu posibilități de infiltrare în rândurile lor”<sup>38</sup>. În paralel cu acțiunea de recrutare, s-a trecut la eliminarea unor informatori ce reprezentau „balast în munca informativă, elemente nesincere, care duceau în eroare organele”. Au fost de asemenea abandonate „o serie de elemente recrutate cu superficialitate, ce nu puteau furniza informații serioase, deoarece n-aveau posibilități să cunoască activitatea bandiților”<sup>39</sup>.

Nici noile măsuri nu au dat rezultatele scontate, dat fiind faptul că oamenii chemați să aplice în practică indicațiile organelor centrale erau, în bună măsură, aceiași ofițeri slab pregătiți<sup>40</sup>. Ca urmare, la 1 martie

---

<sup>36</sup> Marius Oprea, *Completare la comunicarea d-lui Gheorghe Ogoranu*, în *Analele Sighet*, 2, București, 1995, p. 341

<sup>37</sup> Marius Oprea, *Stejărel Olaru, Fiul bucătăresei. Viața și activitatea colonelului de securitate Pavel Aranici*, în *Analele Sighet*, 9, București, 2001, p. 626-646

<sup>38</sup> *Referul asupra operațiunilor întreprinse împotriva bandelor de către organele M.S.S. pe ultimul semestru al anului 1952*, în Marius Oprea, *Banalitatea răului. O istorie a Securității în documente. 1949-1989*, Iași, 2002, p. 265

<sup>39</sup> *Ibidem*

<sup>40</sup> Pentru perfecționarea muncii acestora a fost elaborată în 1953 *Directiva despre munca informativă de investigații a organelor Ministerului Securității Statului*

1954, ministrul de interne, Alexandru Drăghici, a dat Ordinul nr. 60 privind scoaterea din rețeaua informativă a informatorilor dubli, deconspirați, balast și membri de partid<sup>41</sup>. Se spera astfel o mult dorită ameliorare a muncii cu rețeaua informativă.

În decursul anului 1954 conducerea Securității a impulsionat elaborarea unor noi documente cu caracter teoretic care să contribuie la perfecționarea muncii ofițerilor implicați în lichidarea rezistenței: *Instrucțiuni cu privire la munca informatică a organelor informative grănicerești, Directiva nr. 70 din 15.03. 1954 a M.A.I. al R.P.R. despre munca organelor grănicerești cu agentura și Directiva nr. 80 din 20.03.1954 despre cenzura secretă a corespondenței*.

Cu toate încercările de perfecționare<sup>42</sup>, structurile securității au continuat să manifeste un amatorism evident în acțiunile întreprinse. Acest lucru este reliefat de documentul intitulat *Referat privind constatările și concluziile rezultate din studiul efectuat asupra unor acțiuni lichidate în cursul anilor 1956-1957 pe linie de bande și fugări* redactat la sfârșitul anului 1957. În acesta se preciza:

„Deși elementele fugare dispărute de oca. 10 ani au fost cunoscute de organele noastre ca elemente periculoase (legionari, țărăniști, teroriști etc.), totuși

---

<sup>41</sup> Serviciul Român de Informații, *Cartea Albă a Securității*, vol. II, București, 1994, p. 473

<sup>42</sup> Alte documente emise cu aceeași intenție, de perfecționare a muncii, au fost: Ordinul nr. 15 din martie 1956 privind eliminarea din rețea a informatorilor insuficienți; Ordinul nr. 95 din 1957 privind creșterea numărului de informatori în mediul rural – cf. Cristian Troncotă, *Istoria serviciilor secrete românești. De la Căea la Gheorghiu*, București, 1999, p. 353

măsuri mai eficace pentru prinderea lor au fost luate de-abia în ultimii doi ani.

Folosirea agenturii deconspirate și trădătoare, ca urmare a neverificării ei, a făcut ca organele de securitate să nu cunoască ani de zile nimic despre existența bandiților, permițând în mod indirect ca aceștia să-și desfășoare activitatea și să atragă numeroase elemente în acțiunile lor dușmănoase.

Faptul că, în toate acțiunile, mulți agenți s-au dovedit a fi nesinceri și trădători, își are cauza, în primul rând, în orientarea greșită a organelor noastre, care au trecut la recrutarea lor fără a-i studia temeinic și fără a obține în anchetă toate datele pe care aceștia le cunoșteau<sup>43</sup>.

În ciuda modului total neprofesionist de a lucra cu agentura, a numeroaselor gafe comise și a faptului că majoritatea populației îi simpatiza pe cei din rezistență, trebuie recunoscut faptul că cea mai mare parte din grupurile de rezistență au fost capturate sau lichidate în urma furnizării de informații către ofițerii de securitate<sup>44</sup>. Dincolo de aprecieri pripite, trebuie înțeles contextul în care unele persoane au acceptat să colaboreze cu Securitatea și, în același timp, trebuie evitate exagerările și hiperbolizările în sensul că întregul popor s-a aflat

---

<sup>43</sup> A.C.N.S.A.S. fond Documentar, dosar nr. 82, vol. 2, f. 22

<sup>44</sup> Vezi Lucreția Jurj-Costescu, *Patru ani de rezistență cu armu în mână în Munții Apuseni*, în „Memoria”, nr. 26, p. 101 și 105; Mihai Timaru, *Am fost ofițer al curmărei regale române și mi puseam să absentez de la lupta armată anticomunistă din Munții Vrancei*, în „Memoria”, nr. 20, p. 120; Gheorghe Urden-Slătinaru, *Înure speranță și moarte*, în „Memoria”, nr. 9, p. 84; vezi, de asemenea capturarea lui Ion și Gavril Văcămaniuc - Constantin Dinu Vasiliu, loc. cit., p. 104

alături de cei din munți, cu trup și suflet<sup>45</sup>.

În acest sens, extrem de sugestive sunt câteva aprecieri făcute de o legendă vie a rezistenței armate, Ioan Gavrilă Ogoranu: „Când am luat calea munților, știam destule despre acea parte ascunsă a istoriei românești. Nu ne-am făcut niciodată iluzii. Nu ne-am bazat că ni se vor alătura și vom fi înțeleși de toată suflarea din Țara Făgărașului. Când am spus că în 1949-1950 s-ar fi ridicat satele la munte sau că eram primiți și ajutați de oamenii din partea locului, nu m-am referit niciodată la cine știe ce mulțimi de oameni. (...) Or fi fost o sută, două, o mie? Dar restul locuitorilor? Unii n-au venit de frică. Și ei trebuie înțeleși. Pe alții nu-i interesează decât propriul lor interes. Orice pas fac în viață, îl fac numai din calcul. Regimurile se schimbă, profitorii rămân.(...) Rămâne apoi marea masă 'a trudnicilor, a căror viață se reduce la muncă și hrană, într-un ciclu etern, și ale căror conștiințe nu se ridică mai sus de blidul cu mâncare de dinaintea nasului. (...) Cu ei face stăpânirea ce vrea. În primul rând, să gândească în locul lor<sup>46</sup>.

---

<sup>45</sup> Adrian Brișcă apreciază că „90% din luptătorii din rezistență au căzut prin trădare” (Adrian Brișcă, Radu Ciucanu, *Rezistența armată din Bucovina. 1944-1950*, vol. I, București, 1998, p. 61)

<sup>46</sup> Ion Gavrilă-Ogoranu, *Brazii se frâng, dar nu se îndoiesc*, vol. I, Timișoara, 1993, p. 267-268

## **CONSIDERAȚII GENERALE ASUPRA UNEI LEGENDE: „MIȘCAREA NAȚIONALĂ DE REZISTENȚĂ”**

**Î**ncă din timpul celui de-al doilea război mondial, după distrugerea și alterarea formelor oficiale și instituționale de opoziție, au apărut, în țările ocupate, mișcări de rezistență, între care și cele armate, mult mai agresive, mai ales în acele spații în care memoria colectivă a fost traumatizată de ocupații străine, uneori succesive.

Odată cu înaintarea Armatei Roșii spre centrul Europei, simptomatic, fenomenul rezistenței armate se accelerează, mișcările îndreptate împotriva ocupantului german se convertesc împotriva celui sovietic, cele care au avut de la bun început motivații antisovietice și anticomuniste se amplifică iar în țări care nu avuseseră regimuri de ocupație se dezvoltă.

În spațiul românesc nu au erupt organizații armate de rezistență încă din timpul celei de-a doua conflagrații mondiale, întrucât România nu a avut statut de țară ocupată (totuși, nord-vestul Transilvaniei s-a aflat sub ocupație ungară). Astfel, nu s-a format o rezistență împotriva trupelor germane, iar împotriva U.R.S.S. s-a luptat oficial, lipsind în acest fel motivațiile care să fi condus la nașterea unor forme armate paralele cu obiective antisovietice.

Evoluția de la batalioane la grupuri de rezistență s-a produs în Bucovina. Deși intrăm în „preistoria” Batalioanelor fixe regionale, trebuie precizat că acestea „au fost unități teritoriale, încadrate cu localnici, constituite în 1942 – 1943 cu misiunea de a întări paza frontierei și a liniei de demarcație româno-ungară [...]”.

În primăvara anului 1944 existau nouă Batalioane fixe regionale, încadrate în două grupuri:

Grupul „Moldova” cu trei batalioane (Vrancea, Neamț, Bucovina) cu misiunea de a participa la blocarea văilor Trotușului, Bistriței, Putnei și Grupul „Ardeal” cu șase batalioane (Corbu, Criș, Someș, Bihor, Arieș, Cluj). Din punct de vedere operativ erau subordonate marilor unități în zona cărora acționau.[....]

Batalioanele fixe regionale au fost demobilizate la 1 decembrie 1944 și desființate la 30 ianuarie 1945.<sup>1</sup>

Mai ales din martie 1944, formațiunile batalionului din Bucovina, au avut drept scop lupta contra armatei sovietice în ipoteza în care aceasta ar fi ocupat zona. După demobilizare și deci trecerea de partea aliatului sovietic a armatei române, conform punctului de vedere al istoricului Cristian Troncotă „unele formațiuni și-au continuat activitatea (împotriva noului aliat) reușind să stabilească legături cu alte grupuri constituite în zone limitrofe”<sup>2</sup>, dar Bucovina în cadrul rezistenței este ceva special; aici comunități întregi s-au retras din fața

---

<sup>1</sup> Alexandru Dușu, Florica Dobre, Leonida Loghin, *Armata Română în al -II- lea Război Mondial 1941-1945*, București, 1999, p. 48.

<sup>2</sup> Cristian Troncotă. *Procesul Mișcării Naționale de Rezistență, 1946*, p. I, în „Arhivele Totalitarismului”, nr.3/1995, p. 121.



armatei sovietice și au încercat să se organizeze, starea de spirit generală a locuitorilor după nenumărate abuzuri fiind nu neapărat anticomunistă, ci antisovietică.

În acest context, excluzând zona Bucovinei, până în 1946 au existat puține inițiative de organizare a rezistenței. Singura despre care se poate vorbi, măcar ca proiect, a aparținut generalului Aldea, în timp ce prin supraevaluata organizație „H.A.I.” s-a încercat pătrunderea informativă în cercul generalul Aurel Aldea. În rest, organizația „Graiul Sângelui”, nu era decât un program politic și de intenții teoretice elaborate de Ion Vulcănescu care nu a putut fi publicat în condițiile instaurării cenzurii iar „Grupul Înarmat Sinaia” a fost confecționat în laboratoarele Siguranței.

Deși în expunere, vom porni într-o ordine inversă (începând cu procesul), ne vom strădui să facem câteva considerații preliminare a ceea ce a fost numită Mișcarea Națională de Rezistență, în fapt o legendă<sup>3</sup> propagandistică. Cicerone Ioanițioiu afirma că „ancheta nu a reușit cu toate promisiunile făcute să descopere forțe cu

---

<sup>3</sup> Pentru a explica geneza legendelor A. Van Gennep oferă un exemplu: „Într-o zi când prințul Pucler-Muskau se găsea în Amfissa, căpitanul unui vapor i-a spus că în Grecia trăiesc șerpi cu coarne. După spusele lui, el însuși fusese mușcat, cu doi ani în urmă, în apropierea unui izvor de un șarpe verzui; apucându-l de gât, a vrut să-l sugrume, dar șarpele i-a alunecat din mână, lăsându-și coarnele în țărână. Căpitanul le-a strâns și a promis să i le arate prințului: acesta le recunoscu imediat ca fiind coarnele unor insecte coleoptere pe care șarpele le scuipase atunci când căpitanul încerca să-l strângă de gât. Așa se nasc legendele. Niciodată nu lipsește faptul real.” (A. Van Gennep, *Formarea legendelor*, Iași, 1997, p. 179) În cazul a ceea ce a fost numit M.N.R., comuniștii prin intermediul S.S.I.-ului s-au folosit de câteva fapte reale, în fapt activitatea unor tineri naționaliști, legând-o de personalități politice și militare pentru a le stigmatiza.

caracter militar și atunci a înscenat un proces cu caracter politic<sup>1</sup> însă într-o logică inversă, mai viabil este un alt punct de vedere conform căruia inițiativa de rezistență a generalului Aldea a fost pretextul pentru compromiterea unor lideri politici.<sup>2</sup>

<sup>1</sup> Cristian Tronecă, *op.cit.*, p. 122.

<sup>2</sup> „Membri ai principalelor partide de opoziție (P.N.Ț. și P.N.L., dar și social democrați, adversari ai comuniștilor din perioada interbelică), alături de foști ofițeri, trecuți forțat în „cadru disponibil”, au fost implicați în procesele organizațiilor subversive „Tinerimea Română” și „T”, din septembrie 1945, sau „Sumanele Negre” și „Mișcarea Națională de Rezistență” (M.N.R.), din noiembrie 1946.

Intențiile liderilor comuniști, în legătură cu aceste procese, au fost exprimate clar de Vasile Luca, în ședința Biroului Politic al C.C. al P.C.R. din 26 iulie 1946: «Nu trebuie uitat scopul: compromiterea și distrugerea partidelor istorice».

Tendința de discreditare a fruntașilor partidelor de opoziție, care au depus ca martori în aceste procese, în apărarea unor membri acuzați de autorități, a fost subliniată, dincolo de campania propagandistică dusă în presa comunistă, și de alegerea momentului desfășurării procesului M.N.R. (la apogeul campaniei electorale) și al pronunțării sentinței (în preziua alegerilor din 19 noiembrie 1946, ale căror rezultate aveau să fie falsificate în favoarea coaliției guvernamentale guvernate de comuniști).” (Claudiu Secașlu, *Noaptea Demnitarilor, Contribuții privind distrugerea eticii politice românești*, în *Analele Sighet*, 6, București, Fundația Academia Civică, 1998, p. 896). De altfel, un raport informativ trimis la Washington de gen. Schuyler în jurul datei de 20.11.1946 informa că „principalii colaboratori ai loviturii de la 23 august 1944 au fost sistematic înlăturați de actualul regim din România. A mai rămas doar. afirmă D-sa - M.S. regele Mihai, întrebându-se până când?” (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 26, f. 45), în timp ce după cum afirma informatorul S.S.I.-ului de la Reprezentanța Politică Engleză, „Dl. Jolin Bennet, șeful serviciului de presă al acestei reprezentanțe, comentând în dimineața de luni 18 noiembrie a.c., felul cum a decurs, precum și rezultatul procesului „Sumanelor Negre” și al „Mișcării de Rezistență Națională”, arată că presa englezilor din România, precum și a tuturor observatorilor străini este că acest proces n-are decât un caracter pur politic și a fost aranjat să facă atmosferă internă și externă în timpul alegerilor, motiv pentru care nu s-a dat procesului nici un fel de publicitate, decât crimpele inadins alese de cenzură. (Ibidem, f. 44.)

Pe baza materialului documentar cu greu se mai poate reconstitui partea reală a proiectului și metodelor de rezistență imaginate de generalul Aldea.

A existat o inițiativă reală de rezistență pe care generalul Aldea a numit-o în interogatoriu cel mult „ideea unei rezistențe” (asupra denumirii în sine a organizației planând echivocul, cei arestați, așa cum rezultă din sintezele S.S.I., auzind prima dată de M.N.R. de la procurorul Grigoriu în închisoarea de la Pitești), precum și viziunea unui nucleu central care să conducă rezistența. Fiind un proces cu un clar caracter intențional, interogatoriile se bazează exclusiv pe detectarea „legăturilor” ca și cum ar fi existat o imensă rețea subterană care ar fi acționat „subversiv”, de aici rezultând pentru posterioritate un dosar penal confecționat care integrează în aceleași coperte inițiative teoretice de rezistență care nu au avut de-a face unele cu altele, căzându-se astfel în capcana tratării simultane a „H.A.I.”, a inițiativei generalului Aldea, a ceea ce au fost numite „Graiul Sângelui”<sup>4</sup> și „Grupul

---

<sup>4</sup> „Ion Vulcănescu (profesor de matematici), cunoaște pe gen. Rădescu, nu recunoaște că face parte din vreo mișcare subversivă ci spune că e vorba de ideile lui proprii așezate pe hârtie și date spre consult la mai multe persoane, le-a dat spre publicare în „Graiul Nou” și nu s-au publicat, ca atare le-a difuzat clandestin. Spune că știința nu are limite, insistă și i se permite să citească câteva fraze din „Îndrumătorul Doctrinar”, Curtea întreagă spunând «Ne-am lămurit». Recunoaște legăturile, negă că a spus „Glasul Sângelui”, spunând că este Generația Socialistă”. De organizația „H.A.I.” și „M.N.R.” spune că a auzit la închisoarea Pitești, pe gen. Aldea l-a cunoscut la Jilava, pe Șteanță, Puleacu, precum și pe cpt. Popa nu-l cunoaște, și nici un membru din organizația „H.A.I.” (Ibidem, f. 119.) Ion Vulcănescu fusese o cunoștință

Înarmat Sinaia<sup>7</sup>, precum și a falsei impresii că aceste „organizații” ar fi fost subsumate de generalul Aldea în perspectiva unei „rezistențe coordonate”.

În fapt această confuzie a slujit supradimensionării realității obiective întrucât se pot invoca într-adevăr întrevederile între doi (din cei trei membri ai „H.A.I.”) cu generalul Aldea în contextul preocupării singulare a acestuia din urmă de a găsi un adăpost în munți pentru suveran și de asemenea repartizarea zonei munților

---

a generalului Nicolae Rădescu încă din anii 1930, după care nu-l mai văzuse o lungă perioadă de timp, de altfel o notă a S.S.I. – ului din 12 octombrie 1945 informa că „gen. Rădescu nu poate lua sub nici o formă parte la organizație [era vorba de M.N.R.] dat fiind că și-a luat angajamentul de onoare față de Misiunile Engleză și Americană, că nu va activa sub nici o formă în nici o organizație subversivă” (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 32, f. 251.)

<sup>7</sup> În cazul „Grupului Înarmat Sinaia” s-a folosit pretextul deținerii de armament. Grupul ar fi fost inițiat de locotenent colonelul Alexandru Evolceanu, maiorul Griveanu Mircea, maiorul Gheorghe Ghertner, locotenentul Mircea Holban și căpitanul rezervist Popa Dumitru, militari care nu au avut nici o legătură cu generalul Aldea, nu au auzit de organizația „H.A.I.” sau „M.N.R.” și de membrii acestora. Așadar, a fost și el un produs al S.S.I.-ului, locotenentul colonelul Alexandru Evolceanu declarând că „nici un ofițer sau subofițer nu a luat parte la transportul armamentului la cabană în noiembrie 1944” iar în privința armamentului că „nu a sustras armamentul ei la batalion avea un surplus de armament provenit din contopirea a două batalioane; cu acel surplus intenționa înlocuirea pierderilor suferite de Batalionul 2 Operativ care venea de pe front. Surplusul de armament și muniții l-a găsit la Batalion la luarea comenzii și l-a transportat cu căruțele la cabană unde l-au depozitat în beciul bucătăriei devară, fiind predat cu forma în regulă cu Proces Verbal la cabanier, recunoaște că armamentul și muniția a fost mutată noaptea în gropile făcute noaptea expres, din ordinul său. [...] La S.S.I. după o serie de constrângeri și amenințări a fost silit să facă o declarație dictată de teacă să nu-l aresteze soția, restul acuzațiilor nu la recunoaște.” (A.C.N.S.A.S., fond Documentar dosar nr.26, f. 127.)

Călimani în viziunea unei rezistențe organizată în opt zone, nu însă „legături” și subsumarea așa-ziselor organizații: „Graiul Sângelui” și „Grupul Înarmat Sinaia”.

Dacă generalul Aldea a luat în calcul, într-o situație și așa ipotetică, organizarea rezistenței prin împărțirea activității în opt zone, aceasta ar fi urmat să fie organizată de apropiați ai generalului: generalul Constantin Eftimiu, Iloria Măcellariu, Eugen Plesnilă și de Gheorghe Manu, Horațiu Comănicu, Mihail Fărcășanu (ultimii doi neaducând vreun angajament din partea partidelor istorice, ei înșiși considerând propunerea generalului Aldea nerealizabilă) așadar, nu poate fi vorba de înglobarea de către generalul Aldea a unor grupuri deja constituite. În altă ordine de idei conținutul intenției de organizare al rezistenței (mod de operare, obiective, resurse) este imposibil de reconstituit, pe de-o parte anchetatorii axându-se pe refacerea legăturilor – prea puțin conta rezistența când obiectivul procesului era altul – iar pe de altă parte știindu-se filat generalul nu comite imprudențe ce puteau fi speculate, astfel încât din nici un interogatoriu și notă informativă nu transpar aspecte legate de rezistența propriu-zisă.

Mai transparentă și mai vizibilă a fost activitatea H.A.I. și revenind la un criteriu cât de cât cronologic se impune mențiunea că „la începutul lunii septembrie 1944, din inițiativa P.N.Ț. și cu aprobarea Marelui Stat Major al Armatei Române s-au format Gărzile de Voluntari „Iuliu Maniu” cu scopul de a îndeplini misiuni de pază și curățire a teritoriului transilvănean eliberat de trupele române și sovietice.”<sup>8</sup>

---

<sup>8</sup> Cristian Troncotă, *op.cit.* p. 121

Materialul documentar referitor la Batalionul de Voluntari Ardeleni denumit Garda „Iuliu Maniu” din Braşov este insuficient, din el se desprinde totuşi faptul că a fost înfiinţat conform Ordinului Marelui Stat Major nr. 64 974 din 2 septembrie 1944, Gavril Olteanu asumându-şi rolul de comandant şi conform propriei sale declaraţii „instrucţiuni ori dispoziţii care să afirme că ne-ar fi dat Iuliu Maniu la munca ce am depus-o cu Batalionul sunt absolut lipsite de adevăr”<sup>9</sup>, oricum liderul ţărănist a fost neplăcut surprins de activitatea batalionului care a fost desfiinţat începând din noiembrie 1944, „la intervenţia comandamentelor sovietice, datorită unor excese săvârşite împotriva populaţiei maghiare din Ardeal”<sup>10</sup>.

Pentru a nu fi arestaţi Gavril Olteanu, Şteanţă Dumitru zis „Oprea Dumitru”, zis „Mitruş”, Paliacu Nicolae, zis „Moldovan” şi Ghezeşanu au fugit din teritoriul ocupat de sovietici pentru a nu fi găsiţi de autorităţile româneşti.<sup>11</sup>

Pe 1 decembrie 1944, Gavrilă Olteanu, refugiat în munţi (com. Coşna – Câmpulung) pune bazele organizaţiei „Haiducii lui Avram Iancu”, el fiind comandantul organizaţiei, comandant ajutor Nicolae Paliacu şi secretar general Dumitru Şteanţă, derularea ulterioară a evenimentelor reliefând faptul că din punct de vedere numeric organizaţia nu a depăşit aceste trei persoane iar

---

<sup>9</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 24, f.57.

<sup>10</sup> Cristian Troneanu, *op.cit.* p.121.

<sup>11</sup> Potrivit declaraţiei lui Gavril Olteanu, Ghezeşanu fugise de teamă că fusese ajutorul de comandant al batalionului, Paliacu fiindcă fusese legionar iar Şteanţă fiind prieten cu Paliacu (A.C.N.S.A.S., fond Penal dosar nr.18, vol 2, f. 3).

activitatea a ceea ce numim impropriu organizație s-a rezumat la difuzarea de manifeste, executarea unor planuri de luptă în cazul unui conflict între aliați și la unele călătorii întreprinse cu iluzia că vor fi sprijiniți de personalități politice, militare, bisericești.

Așadar, dincolo de crusta organizatorică imprimată de Gavril Olteanu, această încercare de rezistență nu a avut dimensiuni care să-i legitimeze numele de organizație sau de mișcare de rezistență și fără a confecționa stereotipii, simplificat parcursul ei ar fi cam următorul: inspirată dintr-o inițiativă politică („Gărzile Iuliu Maniu“, care avuseseră cumva conotații civice și recuperator – administrative) s-a perpetuat pe fondul unei asimilări concertate a „iudaismului“, „maghiarismului“ cu „bolșevismul“, rezultând de aici o opoziție față de comunism destul de timpurie în mentalul perioadei, pentru că abia în 1947 opinia publică începe să conștientizeze că ocupația sovietică înseamnă și schimbarea paradigmei politico-economico-sociale.

Totodată cei trei au enunțat obiective și scopuri foarte ambițioase pentru mijloacele de care dispuneau și cum totul a fost notificat, ele rezultă din Procesul - Verbal de înființare. Astfel scopurile organizației erau: trezirea conștiinței naționale în fața pericolului iudeo – maghiaro - bolșevic, prin răspândire de broșuri și propagandă prin viu grai de la om la om; lupta contra comunismului la momentul oportun în numele lui Dumnezeu, regelui și națiunii; colectarea de armament, mizându-se pentru desăvârșirea înarmării pe ajutorul marilor prietene din Apus, S.U.A. și Anglia; torpilarea poziției oricărui guvern care la cârma țării va lucra contra intereselor statului românesc.

Obiectivele se integrează într-o viziune de rezistență pasivă „creând nuclee înarmate în rândurile populației să fie folosite ca unități de partizani împotriva Armatei Sovietice în cazul unui conflict armat între aliați [ ... ]. La momentul oportun, echipe de partizani trebuiau să activeze în spatele Armatei Roșii pentru a le cauza lovituri prin: acte de sabotaj, aruncări în aer de poduri, dezorganizarea traficului feroviar și în general acțiuni ce ar fi paralizat desfășurarea operațiunilor Armatei Roșii.”<sup>12</sup> Fără sprijin și aderenți, dată fiind credința că sentimentele naționale îi apropie de partidul țărănesc, Dumitru Șteanță l-a abordat în două rânduri (iulie 1945 și august 1945) pe Iuliu Maniu, din partea lui Gavril Olteanu, prezentându-i „Planul de Luptă nr. 1” și cerându-i sprijin material. Neplăcut surprins de fosta activitate a batalionului pe care Gavril Olteanu a încercat s-o justifice printr-o scrisoare, Iuliu Maniu, a evitat orice fel de angajare.

În plan global, este destul de dificil de detectat momentul declanșării psihozei „Venirii Americanilor”, ce a condiționat și determinat acțiunile rezistenței. Este posibil ca încă din perioada eforturilor de pace de la Cairo, motivate de diplomații români prin „faptul că Anglia și S.U.A. vor dispune de suficientă putere pentru a limita pretențiile lui Stalin, după înfrângerea lui Hitler”<sup>13</sup>, să se fi programat în starea de spirit, această așteptare, Iuliu Maniu intuind „ceva după comportarea sovieticilor în România. La numai șase săptămâni după acordul Churchill – Stalin, Iuliu Maniu s-a adresat reprezentan-

---

<sup>12</sup> *Ibidem*, f. 65.

<sup>13</sup> Onișoru Gheorghe, *România în anii 1944-1949; Transformări economice și realități sociale*, București, 1988, p.133.



tului politic al Marii Britanii la București<sup>14</sup> iar puțin mai târziu într-un memoriu trimis lui Stevenson, a întrebat „dacă intenția Marii Britanii este ca România să treacă cu totul sub control sovietic.”<sup>15</sup> „Nu a fost vorba despre o evoluție liniară, existând și semnale ale Casei Albe de schimbare a cursului politic și de adoptare a unei poziții mai dure față de Moscova, precum și de inițiative românești vizând limitarea influenței sovietice. Moartea președintelui Roosevelt și instalarea lui Harry S. Truman a fost un astfel de moment. Noul șef al statului american s-a manifestat mult mai ferm la Conferința de la Potsdam, efectul în România fiind declanșarea Grevei Regale.”<sup>16</sup> O astfel de polarizare a forțelor, teroarea endemică generată de comuniști a condus la derularea mai multor scenarii de-o parte și de alta. Legătura „H.A.I.” cu generalul Aldea s-a produs în acest context: „către sfârșitul lunii septembrie 1945, luând legătura cu delegații organizației „H.A.I.” m-am interesat de posibilitatea găsirii unui adăpost în munți pentru M.S. Regelui, în cazul când situația internă ar cere asta”<sup>17</sup>, o sinteză a S.S.I. – ului surprinzând și ea acest aspect<sup>18</sup> în timp ce discuțiile cu

---

<sup>14</sup> Nicolae Băciu, *Așorita României 1944-1948, Dosarele secrete acuză*, Cluj Napoca, 1990, p. 143.

<sup>15</sup> *Ibidem*.

<sup>16</sup> Gheorghe Onișoru, *op. cit.*, p.134.

<sup>17</sup> Radu Ciuceanu, Octavian Roske, Cristian Tronecă, *Începutul Mișcării de Rezistență în România*, vol.1, București, 1998, p. 204.

<sup>18</sup> „În septembrie 1945 a cerut lui Capră găzduire sub numele de Mircea, sub motivul unui diferend familial. Aici a luat contact cu Ștenă și Paliacu, a primit două scrisori de la ei și nu vorbit despre Gavril Olteanu pe care-l cunoștea cu câțiva ani în urmă de la Capră. [...] În mintea sa s-a născut ideea că cineva... trebuie ascuns și ceren relații despre un adăpost.” ( A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 26, f. 86 – 87.)

Ionel Pop în aceeași problemă nu au avut nici un rezultat, generalul fiind refuzat categoric.<sup>19</sup>

Paralel cu această legătură, generalul Aldea, preocupat de evenimentele din august 1945 (Greva Regală, din ea decurgând și refuzul regelui de a participa la aniversarea unui an de la evenimentele din 23 august 1944) „a discutat cu gen. Eftimiu, cu Măcellariu și Plesnilă și a încolțit ideea de rezistență «manifestație contra manifestați» era chestia de inimă și suflet și pentru animarea tineretului.”<sup>20</sup>

S.S.I.-ul, analizând situația politică din acea vreme cât și perspectivele evoluției, a ajuns la concluzia că trebuia propusă o acțiune informativă în cazul organizației și dată „fiind importanța deosebită pe care o prezenta problema s-a hotărât ca acțiunea informativă să fie condusă de S.S.I., organele Ministerului de Interne încetând orice activitate pe această linie.”<sup>21</sup> S.S.I. – ul nu a reușit să infiltreze informatori în preajma generalului Aldea din cauza spiritului de castă ce domnea între militari, mărginindu-se la filaj, resimțind lipsa unei pătrunderi organizate în lumea militară, care în percepția serviciului de informații, forma elementul dinamic al M.N.R.-ului, iar alți informatori nu au câștigat încrederea persoanelor pe

---

<sup>19</sup> „Ionel Pop îl cunoscuse pe generalul Aldea pe când el era comisar pentru Ardealul de Nord și s-au întâlnit ocazional la Leuceuța acasă, unde nu au cunoscut nimic important ci de curtoazie 10-20 de minute. Generalul Aldea a spus lui Ionel Pop că a auzit că ar avea o casă în munți pentru un eventual refugiu al... iar Ionel Pop i-a spus că nu corespunde și a refuzat categoric. Nu a discutat cu Generalul Aldea și nici cu Dr. Vintilă Gheorghe de vreo organizație subversivă. (*Ibidem*, f. 118.)

<sup>20</sup> *Ibidem*, f. 89.

<sup>21</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 32, f. 10.

lângă care au fost implantate cum ar fi informatorul Mircea de pe lângă amiralul Horia Măcellariu.

Așadar, singura posibilitate de apropiere informativă a S.S.I. – ului de gen. Aldea, rămânea prin organizația „H.A.I.” speculându-se într-un fel naivitatea acestora.<sup>22</sup>

În acțiunea informativă, Serviciul s-a folosit de căpitanul Dumitrescu, pus la dispoziție de Ministerul de Interne care a primit numele conspirativ de A. Roman iar după descoperirea informatorului Sorescu I., a rămas singura linie informativă.

Prin căpitanul Nicolae Dumitrescu, S.S.I.- ul a urmărit pe de-o parte cunoașterea activității „subversive” a „H.A.I.” iar pe de altă parte folosirea lor pentru compromiterea ulterioară a unor personalități, în strategia comunistă mai amplă de a-și confecționa alterități dușmănoase și de a asalta simultan toate zonele

---

<sup>22</sup> În prima deplasare la București – august 1945 – în casa doamnei Penescu, Oprea a fost „descusut” de informatorii Sorescu I și II. Oprea le-a făcut o dare de seamă asupra felului de compunere a organizației, situația comandamentului, efectivele, armamentul, etc. concluzia S.S.I. –ului fiind că toate însă sunt false și umflate.” (*Ibidem*, f. 9.)

<sup>23</sup> Compromiterea se făcea mai ales prin asocierea cu legionarii, din care să rezulte apoi acuzația de fascism, astfel prin sugestiile pe care urma să le facă agentul Roman, membrilor organizației „H.A.I.”, S.S.I. – ul a urmărit atragerea legionarilor, unor membri P.N.Ț., unor finanțști: „sugerați ideea să se solicite fonduri de la Ilie Lazăr, legătură ce s-ar asigura prin colaboratorul dumneavoastră și împreună cu Moldoveanu și Oprea. Referitor la deplasarea dumneavoastră la Brad, și la atitudinea ce-o veți lua-o față de tratativele ce vor avea loc acolo, este bine ca în prealabil, în cursul convorbirilor ce veți avea cu conducătorii de la H.A.I., să le sugerați ideea ca Haiducii să le propună legionarilor cu toți acei care în prezent sunt ascunși să părăsească această postură pentru ca uniți să concure în această acțiune.” (*Ibidem*, f. 164.)

societății care trebuiau anihilate.<sup>23</sup>

Din considerentul că ar putea fi dezinformat, S.S.I. – ul a creat o a doua linie de verificare, folosindu-se în acest scop de generalul Șerban Lambru care urma să fie recomandat de căpitanul Dumitrescu, drept gazda cea mai sigură pentru membrii organizației în București, precum și ca susținător al organizației.<sup>24</sup> În acest context, aducerea organizației „H.A.I.” la București pentru a doua oară a fost o mașinațiune a S.S.I.-ului, numai că într-un moment de slăbiciune căpitanul Dumitrescu a divulgat generalului Aldea acțiunea pe care Serviciul o desfășoară prin intermediul generalului Lambru, însă decesul acestuia din urmă, intervenit în decembrie 1945 a amânat precipitarea evenimentelor „demascarea reacționarilor” și „misiunilor străine”.

Legarea „H.A.I.” de membri ai Mișcării Legionare, de finanțatori mai vechi ai legionarilor și apoi de partidele politice introducea o verigă lipsă, rezultanta fiind acuzarea istoricilor de fascism, cel mai comod și „legal” stigmat pentru eliminarea opoziției. La proces întrebările lui Dumitrescu (către Paleacu) au fost de natură să arate că nu el era cel care propunea contactarea unor personalități iar instrucțiunile S.S.I. citate anterior

---

<sup>23</sup> Conform unui raport S.S.I.: „Generalul în căuta să creeze posibilitatea ca o serie de ofițeri și oameni politici nemulțumiți de regim să-și țină consfăturile lor conspirative netulhurați de nimeni, de asemenea generalul fiind și membru al asociației Y.M.C.A. în căuta prilejul să întrunească în această casă pe membrii marcanți ai asociației și stabilirea de contact între Y.M.C.A., „H.A.I.” și gen. Alden [...] Intensificarea activității în această problemă ne va face posibil ca în cel mult 3-4 săptămâni să putem veni cu demascarea reacționarilor ajutați de elementele subversive și Misiunile Anglo-Americane.” (*Ibidem*, f. 215 –

reliefează clar ce scopuri urmau să fie atinse prin tinerii naționaliști, aceste două aspecte făcând imposibil de decantat ce a fost inițiativă propriu-zisă a H.A.I. și ce a fost sugerat de către agentul provocator.

Cert este că trimișii lui Gavril Olteanu în cadrul deplasării pe care o fac între 24 ianuarie 1946 și 12 februarie 1946 spre București s-au adresat în egală măsură unor personalități din mediile politice, legionare, bisericești și militare. Această modalitate de abordare simultană semăna destul de mult cu strategia de asalt a comuniștilor asupra tuturor zonelor civice ale vechii societăți sau poate că prin sugestiile făcute de cpt. Dumitrescu celor doi tineri s-a urmărit sondarea în teritoriu a potențialilor opozanți ai regimului care se instala. Deplasarea a fost consemnată într-un raport de activitate în teren trimis lui Gavril Olteanu, documentul, în condițiile în care a fost produsul unui personaj care-și ia dorințele drept realitate<sup>25</sup>, fiind relevant nu atât pentru activitatea „H.A.I.” cât mai ales pentru surprinderea reacției de respingere, suspiciune și neîncredere a celor abordați într-o atmosferă generală de teroare endemică răspândită de comuniști.

Faptic din Dorna au pornit spre Bistrița, și după convorbiri cu dr. Gherman Nicolae s-au îndreptat spre Brad (Hunedoara), legionarii de aici, reprezentați de dr.

---

<sup>25</sup> În mai multe situații S.S.I.-ul a fost pus în situația de a verifica datele exagerate și false emise de Șteanță (Opren) pentru a amplifica realitatea, o notă către agentul A. Roman cerând acestuia „a vă informa și a obține date cât mai precise asupra „Diviziei Sumanelor Negre”, este realitate sau ficțiune, eventual încastrare, dislocare” (*Idem*, f. 258).

Indrieș, neputând fi antrenați în activitățile „I.L.A.I.”, apoi spre Sibiu la Î. P. S. Nicolae Bălan<sup>26</sup> care din circumspecție nu i-a primit.

La Brașov, trimișii lui Gavril Olteanu, l-au abordat pe Valer Roman<sup>27</sup> și prin intermediul recomandății acestuia către Radu Vălsănescu<sup>28</sup> au obținut o audiență la Bebe Brătianu, secretarul general al partidului care i-a respins categoric, deoarece „P.N.L. nu poate duce o acțiune conspirativă și că în calitate de secretar general nu poate discuta cu noi [...], nu poate spune dacă lupta noastră este bună sau rea, și că P.N.L., este un partid legal și are curajul de a da lupta pe față. Nu ne amestecăm în organizații subversive.”<sup>29</sup>

Pentru a putea pătrunde informativ în cercul gen.

---

<sup>26</sup> Secretarul Î. P. S. a fost circumspect comunicându-le ca prezentându-se nerecomandați de cineva, vădica nu-i poate primi pentru că: „Î. P. S. S. a suferit multe în ultimul timp din cauza conducerii guvernamentale și nu mai vrea să aibă noi surprize. Eu fiind confidentul Î. P. S. S. vă mărturisesc că știu de lupta domnului Olteanu [...]. Dosarul a fost oprit pentru studiu urmând ca la a doua trecere prin Sibiu să fim primiți de Î. P. S. S. (A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 18, vol. 2, f. 112.)

<sup>27</sup> În interogatoriul de la proces Valer Roman a contestat declarația prin care recunoștea că într-un bilet trimis de el lui Pălcu a cunoscut caracterul organizației spunând că aceasta i-a fost lăsată sub presiune. A explicat că „tinerii se prezentaseră la el drept «ardeleni» și de aceea el i-a recomandat «șefului» lui pentru o eventuală colaborare în alegeri cu elemente tinere naționaliste” (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 26, f. 215.), în contextul în care situația din Ardenul de Nord nu era rezolvată.

<sup>28</sup> Tot la interogatoriu, în privința biletului de recomandare către Dl. Brătianu, Radu Vălsănescu a declarat că „a cunoscut pe cei doi numai grație lui Valer Roman dar văzând ce scrie într-un manifest i-a respins; a doua oară au vorbit cu Dl. Brătianu și Fărcașanu, dar el nu știe ce.” (*Ibidem*, f. 216)

<sup>29</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal dosar nr. 18, vol. 2, f. 33.

Aldea, prin intermediul gen. Lambru, S.S.I.-ul a precipitat deplasarea lui Moldoveanu și Oprea la București, întrucât la această a doua întrevvedere, cei doi nu i-au prezentat generalului Aldea, planul așteptat cu privire la refugiul regelui. În urma unei analize a situației politice Serviciul a ajuns la concluzia că s-ar putea ca organizația să primească sprijin și în teritoriu, așa încât este posibil ca, tot în urma sugestiilor date de căpitanul Dumitrescu, încă din septembrie 1945, Oprea și Paleacu să ceară o listă cu câțiva ofițeri și generali superiori din Ardeal, pentru a li se adresa cu încredere. Generalul Aldea după consultări cu generalul Eftimiu le-a predat o listă care cuprindea numele generalului Gheorghe Mosiu din Cluj și coloneilor Mihail Lăcătușu din Târgu Mureș, Traian Borcescu din Sibiu și Dumitru Neferu, din Arad. Nu știm dacă au fost contactați toți ofițerii menționați, cert este că la Arad, colonelul Neferu nu numai că a refuzat să stea de vorbă cu Oprea dar după' ce i-au fost prezentate manifestele îl și arestează.

În ceea ce-l privește pe generalul Mosiu, probabil că, numai într-o situație specială generalul Aldea, urma să-i telegrafieze. De altfel, generalul Mosiu a explicat „legătura” cu „H.A.I.” prin faptul că „în calitate de șef de Stat Major al Armatei I-a, pe teritoriul căreia activa această organizație, eram dator și aveam tot interesul să cunosc cât mai precis și detaliat pe aceia care ar fi în măsură să creeze tulburări în zona armatei.”<sup>620</sup>

Drumul de întoarcere de la București, a avut un alt itinerar, trecându-se prin Craiova (deși i-a primit generalul Leonard Mociulschi a fost rezervat), prin jud.

---

<sup>620</sup> *Ibidem*, f. 146

Mehedinți – locul lor de origine, la Turnu Severin negăsind nici o persoană căreia să-i încredințeze organizarea județului momentan.

Singulară a fost poziția episcopului Lăzărescu din Timișoara care nu poate fi generalizată, ținând mai mult de structura contestatară a personajului, peste care este posibil să se fi suprapus deformările lui Oprea: „Deși în aparență s-ar putea vorbi de o deschidere politică totuși lumea românească n-o consideră ca pe o mașinațiune a guvernanților. Preoțimea din Episcopatul Timișoara a primit manifeste H.A.I. și așteaptă zile de luptă. Idem cu d-l Nistor, fost secretar de stat, i s-au dat manifeste. Restul inexistenți, maiorul [...anu] s-a mulțumit să i-a act că trăim, fără a nu mai vorbi de organizare cum s-a pronunțat altădată<sup>41</sup>”.

Au încercat, dar fără nici un rezultat concret, să-și creeze legături în plan local. Astfel, la Oradea negăsind pe căpitanul Stoicovici, șeful Domeniilor Militare din C.T.O. au împărțit manifeste altor militari din unitățile locale, în timp ce vizitat din proprie inițiativă de Oprea, episcopul Andrei „l-a refuzat”. La Cluj au abordat pe Dr. Nicolae Florea – legionar recomandat de către cei din Brad, pe generalul Moisiu iar pe valea Mureșului pe preotul Todea. Referința îl vizează pe Alexandru Todea și reconsiderând încă o dată circumspecția cu care trebuie privite declarațiile lui Șteanță Dumitru, putem cel mult că consemnăm abordarea viitorului episcop.

Deplasarea din martie 1946 la București a celor doi, nu a mai avut aceeași amplitudine, scopul ei fiind

---

<sup>41</sup> *Ibidem*, vol. 13, f. 92



predarea schiței (planul de invazie) privind locul de refugiu, cerută de gen Aldea, însoțită de o scrisoare din partea lui Gavril Olteanu. Generalul s-a interesat de cotele indicate pentru aterizări însă situarea locului în munții Călimani, prea departe de Sinaia și Săvârșin nu reprezenta un avantaj. De altfel, mai așteptase un astfel de plan de la Romulus Boilă pentru regiunea Sibiului, dar acesta murise între timp. Tot cu ocazia acestei întrevederi cu generalul Aldea, cei doi au mai făcut o încercare de a contacta persoane din P.N.Ț., la cererea lor generalul dându-le o recomandatie pentru Boșca Mălin<sup>32</sup> care-și exprimase dorința de a-i cunoaște și de la care au primit mai mult încurajări. De altfel, în această perioadă Iuliu Maniu îl sfătuisse pe generalul Aldea să aibă cât mai puține contacte cu ei, pentru că Gavril Olteanu este condamnat și criminal de război iar rapoartele I.G.J. referitoare la „H.A.I.” arată că în cazul unei arestări, cu organizația „T” nu a fost nimic față de ce va fi cu „H.A.I.”

---

<sup>32</sup> Boșca Mălin – element radical al P.N.Ț.-ului, le-a spus celor doi că: „Maniu este omul politicii de culise, nu al acțiunii; este un om bătrân de la care nu ne putem aștepta la prea multe. Noi generația de astăzi, trebuie să ducem lupta pe cont propriu, să ne obișnuim să stăm bine pe picioarele noastre. În concluzie, să nu așteptăm prea mult de la oamenii politici. Adu-ți aminte că și la 1848, bătrânii, după adunarea de la Blaj, se țineau numai de parlamentări, fără să hotărască nimic, făcându-l pe lăncu să spună! « Bine, stați voi și discutați, eu mă duc în munte să-ncep lupta ». Desfășurați, după putința dumneavoastră, organizarea în teren a oamenilor și ajutoarele nu vor întârzia să vină” (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr.25, f.104).

## „Legătura“ cu Mișcarea Legionară

Propaganda antifascistă a vremii a determinat în istoriografia actuală preocuparea pentru clarificarea măsurii în care Mișcarea Legionară a fost prezentă în rezistența armată, deseori fiind citat un raport al Direcției Generale a Securității Poporului din 1951 privind „afilierea politică a unui număr de 804 de persoane arestate, care, fie că au aparținut uneia din cele 17 „bande din munți“, fie că le-au ajutat. Astfel, 88 erau foști membri ai P.N.Ț. al lui Iuliu Maniu, 79 foști membri ai Frontului Plugarilor, 73 foști legionari, 42 foști membri ai P.C., 15 foști membri ai P.N.L., ș.a.“<sup>33</sup>.

Pentru această perioadă incipientă a rezistenței se impune o nuanțare a raporturilor lor cu Mișcarea Legionară, întrucât nu există o mutație numerică masivă a legionarilor în rezistență ci doar opțiuni individuale cum a fost cea a profesorului Gheorghe Manu sau a studentului Paleacu.

Datorăm domnului Adrian Brișcă o diagramă a zonelor în care au acționat grupurile de rezistență. Privită din punct de vedere cronologic, aceasta ne conduce la concluzia că perioada de urgență o constituie anii 1947-1949, așadar, după anihilarea partidelor politice și proclamarea R.P.R., când începe să se conștientizeze că prezența sovietică înseamnă și impunerea unei noi paradigme socio-economice. Pentru grupurile de rezistență poate fi valabilă considerația lui Cornel Drăgoi:

---

<sup>33</sup> \*\*\* *Cartea Albă a Securității*, vol. II, București, S.R.I., 1994, citată de Dennis Deletant, *Românii sub regimul comunist*, București, 1997, p. 79.

„chiar dacă unii participanți aparținuseră înainte fostelor partide politice sau Mișcării Legionare (...) lupta de partizani din munți n-a avut un caracter fascist (...) nu a fost nici țărănistă, nici legionară, nici liberală, ci anticomunistă și antirusească...“<sup>14</sup>.

Pentru perioada care ne interesează, Nicolae Petrașcu, locțiitorul lui Horia Sima, a refuzat „legătura“ cu H.A.I. pe motiv că fusese primit un comunicat al Ministerului de Interne prin care se promitea tuturor legionarilor care se desolidarizau de Mișcarea Legionară că aveau să fie liberi și nesupravegheați, în dosarul penal cu toate deformările existente, fiind perceptibilă această stare de fapt, mai ales în privința reacției legionarilor de la nivelele locale:

„Tot cu ocazia vizitei mele la Cluj, l-am cunoscut pe dl. Florea Niculae, pe care l-am găsit în urma unei scrisori de la legionarii din Brad. La prima întrevvedere el acceptase în principiu de a lucra pentru organizația „H.A.I.“, dar la a doua întâlnire mi-a declarat că, consultând pe diferiți legionari din Cluj și văzând fracțiunea intervenită în Mișcarea Legionară, Radu Mironovici - Petrașcu, și manifestele „H.A.I.“, care aveau un timbru legionar s-a hotărât de a sta pe poziția pe care stă Petrașcu, socotind că aceasta este părerea celor de la Brad, cu care comunicase între timp. Legionarii cam toți erau de părere că atâta timp cât comuniștii își vor respecta angajamentele, și le vor respecta și ei, cu toată sinceritatea“<sup>15</sup>, iar la Suceava, Paliacu Nicolae nu a reușit

---

<sup>14</sup> Mărturia lui Cornel Drăgol în *Povestea Elisabetei Rizea din Nucșoara*, București, 1993, pag. 118.

<sup>15</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 18, vol.2, f. 20.

să ia legătura cu legionarii Guțea și Găină întrucât „intraseră în legalitate și în această situație nu erau dispuși a mai întreprinde ceva.”<sup>36</sup>

Prin urmare, în contextul rupturii Mironovici – Petrașcu, legionarii au conservat disciplina mișcării și cultul conducătorului, exprimându-și după cum am văzut temerea că organizația „H.A.I.” ar putea fi percepută ca o altă disidență sau că se află la trena unui partid politic.

Până în vara anului 1948, când înțelegerea din 1945, convenită de Partidul Comunist și Mișcarea Legionară s-a deteriorat, legionarii nu se integrează rezistenței, cu excepția grupului Gheorghe Manu, care s-a desprins din considerentul că Nicolae Petrașcu a greșit prin încheierea înțelegerii.

### **Încercarea de rezistență a generalului Aldea**

Din inițiativa de rezistență a generalului Aldea a rămas doar o idee – organizarea rezistenței în zone. Din materialul documentar nu rezultă nici cele mai mici indicii asupra rezistenței propriu-zise. Știindu-se urmărit și filat, generalul Aldea nu comite imprudențe, astfel încât din notele informative nu rezultă modul în care ar fi fost activate acțiunile militare de rezistență în zone iar pe de altă parte interogatoriile se axează pe refacerea „legăturilor” – prea puțin i-au interesat pe anchetatori caracteristicile rezistenței când obiectivul lor era

---

<sup>36</sup> *Ibidem*, fila 112.

compromiterea - și nu în ultimul rând, trebuie precizat că pe unele declarații nici nu se poate pune bază, întrucât au fost dictate sau „smulse” acuzaților. De pildă, locotenentul colonel Plesnilă Eugen conform unei sinteze S.S.I., „nu recunoaște declarațiile de la Pitești, i-au fost smulse cu forța, le consideră nule. A fost nebun și i s-au dictat declarații.[...] Despre M.N.R. a auzit de la procurorul Grigoriu la închisoare”<sup>17</sup>.

Refuzul regelui de a participa la aniversarea unui an de la evenimentul din 23 august 1944, incertitudinile privind evoluția ulterioară a raportului dintre rege și comuniști au creat o situație tensionată, atmosfera de la palatul regal fiind ca înaintea unui asediu. Pentru acest moment se poate consemna doar că generalul Aldea – apropiat al Casei Regale, în bune relații cu generalii Constantin Nicolescu și Emilian Ionescu a pus problema măsurilor de siguranță pentru apărarea regelui în cazul în care mase de manifestații organizate de comuniști ar fi fost îndemnate să atace Palatul de la Șosea. Cum el însuși declara „în acel moment, nu aveam nimic organizat, ci atunci m-am gândit la nevoia unor mișcări de rezistență în București.”<sup>18</sup>

Cu notificare că, pentru București sintagma „mișcare de rezistență” era prea pretențioasă, având în vedere evoluția ulterioară a fenomenului rezistenței, cert este că s-a luat măcar în calcul realizarea unei contraponderi mai organizate în fața terorii endemice răspândite de comuniști și a metodelor lor de intimidare.

---

<sup>17</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 25, f. 91.

<sup>18</sup> Radu Ciuceanu, Octavian Roske, Cristian Troncotă, *Începuturile Mișcării de Rezistență în România*, vol. 1, București. 1998, p. 203.

În acest context, generalul Aldea l-a rugat pe generalul Eftimiu Constantin să-l viziteze, consultându-l asupra ofițerilor și generalilor de rezervă care având legături și autoritate, ar primi misiunea organizării unei rezistențe, cei doi oprindu-se asupra contraamiralului Horia Măcellariu. La întâlnirea care a urmat, de la începutul lunii septembrie 1945, și la care au luat parte generalii Constantin Eftimiu și Ioan Mihăilescu, locotenent colonelul Plesnilă și contraamiralul Măcellariu, acesta din urmă a acceptat misiunea propusă pentru capitală.

Totodată la această întrunire consultativă generalul Eftimiu a precizat că ar avea ceva partizani în județul Neamț și că în București i-a fost propus căpitanul Tanțu, care-i adresase un memoriu prin care își oferea serviciile în acest sens, dar trebuia în prealabil verificat, în timp ce amiralul Horia Măcellariu putea apela la ceva aderenți în portul Constanța, care nu sunt înarmați și ar avea nevoie de fonduri.

Această întâlnire nu a depășit stadiul uneia consultative, iar derularea ulterioară a faptelor evidențiază că societatea nu era pregătită pentru astfel de inițiative: „Măcelaru nu a reușit să realizeze nimic și nu l-am mai văzut din acea zi, în București nu se poate face nimic pentru țară (cu colecta nu iese un ban).”<sup>17</sup>

Cum ancheta cu toate presiunile făcute nu a reușit să scoată la lumină vreo acțiune de rezistență s-a încercat legarea grupului de militari de manifestația de la 8 noiembrie 1945 organizată de partidele istorice, însă conform sintezelor S.S.I.-ului care redau starea de spirit a arestaților în timpul procesului, nici generalul Aldea,

---

<sup>17</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 26, f. 88

Eugen Pleșnilă, generalul Constantin Eftimiu sau avocatul Alexandrescu Nicolae nu au luat parte la ea.

Mai trebuie precizat că în luna august 1945, tot în calitate de apropiat al Casei Regale, generalul Aldea a transmis regelui două informații pe care le avea de la D-na Pociovălișteanu, fosta proprietară a lui Groza și anume:

„a) Stenograma ședinței Consiliului de Miniștri de la 24 august 1944, prin care guvernul hotărâse să nu dea curs inițiativei M.S. Regelui de a demisiona și

b) dl. Gheorghe Tătărescu – fiind acasă la dl. Groza – ceruse primului ministru ca guvernul să ia asupra sa prerogativele regale. Întrebat de dl. Groza cum s-ar putea face acest lucru, dl. Tătărescu ar fi răspuns: «să se încheie un protocol, atunci când suveranul va pleca la Sinaia, din care să rezulte că și-a părăsit reședința regală». La aceasta dl. Groza s-a opus.<sup>40</sup>

De asemenea la solicitarea regelui care-și propusese rezolvarea crizei guvernamentale printr-un guvern' de tehnicieni în cazul în care Petru Groza și-ar fi dat demisia prezintă și el, o listă cu personalități neutre care să formeze guvernul.

Evident că a existat o preocupare de informare asupra mișcărilor și deciziilor pe care le luau comuniștii instalați la putere și un schimb de informații care s-a făcut grație relațiilor informale (din cadrul aceluiasi grup de cunoștințe), activitatea fiind considerată ca „subversivă”, însă despre un Serviciu de Informații al M.N.R. nu poate fi vorba, fiind iarăși o componentă fabricată pentru a supradimensiona inițiativa generalului Aldea. De altfel, acesta apare menționat numai în declarația lui Eugen

---

<sup>40</sup> Radu Ciuceanu, Octavian Roske, Cristian Trancuță, *op.cit.* p. 203.

Plesnilă. În interogatoriu generalul Aldea s-a referit cel mult la colaboratori.

Astfel, Generalul Constantin Eftimiu, pe care-l cunoștea de aproape 30 de ani, a executat unele lucrări militare care i-au servit, ca bază pentru instrucțiunile pentru cele 8 zone și i-a dat o lucrare despre efortul militar al României primită de la colonelul Dragodănescu, precum și informații despre moralul armatei și întâmplări diverse cu privire la corpul ofițeresc. Locotenent colonelul în rezervă Eugen Plesnilă a fost director de cabinet al generalului Aldea la Ministerul de Interne, coautor al instrucțiunilor pentru zone împreună cu avocatul Nicolae Alexandrescu. Avocatul Nicolae Alexandrescu a lucrat și el la cabinetul generalului Aldea în Ministerul de Interne, ținea legătura cu Vintilă Brătianu și amiralul Horia Măcellariu și a tradus în engleză lucrarea colonelului Dragodănescu. Căpitanul Cochinos Mircea, de la Legiunea Jandarmi București, fusese angajat la Cabinetul generalului de la Ministerul de Interne, i-a furnizat o serie de informații și rezumate din Buletinele Informative ale Ministerului de Interne. Doamna Adina Hoiescu a înlesnit legătura cu doamna Pociovălișteanu și a făcut diferite comisioane.

Dudu Baranga Dragomirescu i-a dat diferite informații cu privire la aplicarea Armistițiului, o lucrare privind aplicarea art. 10 și 12 din Convenția de Armistițiu cu tabelele anexe și copia raportului cu care a plecat domnul Ghelmegeanu la Moscova. Cu Vintilă Brătianu nu a avut legături.

Pe Boșca Mălin l-a cunoscut ca trimis personal al lui Iuliu Maniu, în legătură cu o carte pe care a scris-o despre



frunțașul țărănist cu referire la evenimentele de dinaintea și după 23 august 1944. „Dl. Boșca Mălin mă vizita mai des pentru a-mi preda buletinul informativ confidențial al P.N.Ț. pe care câteodată mi-l trimitea prin Alexandrescu. Venind de la un congres al presei ardelenne din Cluj, Dl. Boșca mi-a spus că ar fi auzit de existența organizației „H.A.I.” Când delegații „H.A.I.” au venit la București le-am spus că Dl. Boșca a vorbit despre ei și le-am dat o recomandatie către el pentru a le prezenta persoane marcante din P.N.Ț. pe care doresc să le cunoască.”<sup>41</sup>

Pe George Chintescu l-a rugat să-l țină la curent cu informațiile ce le are în legătură cu englezii și prin intermediul lui a comunicat cu Mihail Fărcașanu pentru a se lămuri asupra Legii Presei la care lucrase acesta din urmă.

În primăvara anului 1946, un ordin dat de Marele Stat Major, tuturor comandamentelor din țară pentru întocmirea lucrărilor de mobilizare până la 1 aprilie 1946 a condus la nașterea speculațiilor privind iminența unui conflict între aliați și a precipitat evenimentele. Este posibil ca în primăvara anului 1946 să mai fi avut loc întrevederi și consultări privind modalitatea de acțiune în situația unui conflict armat între aliați, în care armata ar fi fost nevoită să lupte alături de U.R.S.S.

Cert este că la întâlnirea din casa inginerului Iliu (atestată atât de declarația generalului din dosarul penal cât și de notele informative ale unui agent S.S.I.) a fost prezentat un aide-memoire care se va regăsi în instrucțiunile date mai târziu fiecăruia comandant din zonă și în care s-a prevăzut „necesitatea împărțirii întregii

---

<sup>41</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 18, vol. 1, f.36

activități în 8 zone, din care 7 încercuiau Ardealul și una Bucureștii.

Prevăzusem comandanți de zonă pe:

Horațiu Comănicu în regiunea munților Sebeș

Mihail Fărcășanu în regiunea Câmpulung Muscel  
(Muscel)

Horia Măcellariu în regiunea București

Profesorul Gheorghe Manu în regiunea din Valea  
Prahovei până în Valea Buzăului

.....în regiunea trecătorilor Munților Moldovei  
(prin grija Gl. Eftimiu

H.A.I. în regiunea Munților Călimanului

.....în regiunea Munții Apuseni<sup>42</sup>.

Așadar teoretic, cel mult s-a pus problema înființării unor nuclee în teritoriu, de către cei pe care i-am nominalizat mai sus, în cadrul unei forme de rezistență pasivă. În privința obiectivelor rezistenței care, repetăm, ar fi fost luate în considerare doar într-o situație ipotetică (primirea de ajutoare prin parașutare) se poate preciza doar că, înainte de întâlnirea de la ing. Iliu, gen. Constantin Eftimiu a executat o hartă punctată cu roșu și albastru pe care erau trecute: lucrări de artă, eventualele terenuri de aterizare în munți, deasemeni a semnalat într-o notă locurile unde se găseau depozite de armament și muniții (Brașov, Sibiu, Prahova). Cum s-ar fi desfășurat activitatea propriu-zisă, legăturile între diferite zone nu reies din nici o declarație sau material informativ.

Instrucțiunile pentru comandanții fiecărei zone redactate de Eugen Plesnilă și avocatul Nicolae Alexandrescu nu au fost reconstituite iar în privința Instrucți-

---

<sup>42</sup> *Ibidem*, vol. 21, f. 65.

unilor pentru organizarea zonei București, anexate declarației lui Nicolae Alexandrescu nu putem face decât supoziția că au fost atașate de anchetatori în scopul compromiterii, pentru că aspectele ei nu se regăsesc în declarația lui Aldea sau în cea dată de Constantin Eftimiu care era tehnicianul și vin în contradicție cu ceea ce a declarat generalul Aldea: „cele citite de mine aveau mai mult un caracter militar în legătură cu organizarea zonelor, precum și problema armamentului.”<sup>43</sup>

Prevederile din instrucțiunile pentru capitală, precum existența pe lângă un Stat Major a unui Birou Politic care s-ar fi ocupat de acțiunile de propagandă și de formarea de echipe ale partidelor politice sau enunțarea următoarelor scopuri: „să se intervină în caz de conflict militar; [...] în cazul când trupele rusești părăsind teritoriul, guvernul actual refuză a părăsi puterea; [...] când prin atitudinea partidelor de stânga se produce haos în timpul alegerilor”<sup>44</sup>, deplasează brusc și fortuit rezistența spre zona politicului, știut fiind că membrii partidelor mai credeau într-o confruntare legală și se integrează mai mult strategiei comuniste de a-și crea alterități dușmănoase și potrivnice, fiindu-ne greu să credem că în mai 1946 se putea prevedea evoluția ulterioară a evenimentelor și a modului de instalare al noului regim politic. Într-un raport al S.S.I.-ului privind materialul informativ referitor la M.N.R. se preciza că „informațiuni venite pe mai multe căi se verifică, fără a putea însă constitui probe sigure, ținând seama că nu am putut obține nici un fel de

---

<sup>43</sup> *Ibidem*

<sup>44</sup> *Ibidem*, f. 56.

documente compromițătoare”<sup>45</sup>.

O parte a lucrărilor referitoare la Mișcarea Națională de Rezistență vorbesc despre eșecul acesteia sau, mai mult, despre eșecul rezistenței coordonate în general, ceea ce e o exagerare, întrucât un eșec definește insuccesul unei operațiuni, ori „rezistența” urma să se activeze instantaneu în condiția obligativității de a lupta alături de sovietici dacă ar fi izbucnit conflictul între aliați. Apoi, zilele M.N.R. au fost numărate; la începutul lunii mai 1946 se fixează modelul de „rezistență”, iar la 27 mai 1946 au loc arestările, astfel încât nu se poate lua în calcul vreo activitate.

Pentru intervalul 1945 – mai 1946: „factorii militari și politici americani s-au rezumat la o monitorizare exactă a celulelor de rezistență anticomunistă, dar fără o implicare strategică care să confere o superioritate în luptă formațiunilor militare în „munți” documentele studiate neoferind informații asupra atitudinii în teren a agenților misiunii americane.”<sup>46</sup>

Prin procesul care a urmat s-a încercat nu numai compromiterea lui Iuliu Maniu, Ilie Lazăr ci și a Misiunii Engleze și Americane, Vălsănescu declarând la un moment dat că „la Pitești a fost o luptă teribilă fiind forțat să implice Misiunile Anglo-Americane (cel puțin de Frank) în afacerea „H.A.I.” și refuzând a fost încarcerat și pus la manej”<sup>47</sup>.

Dacă în decembrie 1945 – ianuarie 1946, S.S.I.-ul

---

<sup>45</sup> *Ibidem*, vol.49, f. 98.

<sup>46</sup> Constantin Buchet, *O necunoscută a rezistenței anticomuniste și antisocietice din România*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 1-2/1998, p.101.

și-a propus intensificarea activității în această problemă prin generalul Lambru, astfel încât să fie posibil ca „în cel mult 3-4 săptămâni să putem veni cu demascarea reacționarilor ajutați de elementele subversive și Misiunile Anglo-Americane”, însă a eșuat, pe de-o parte datorită morții generalului, pe de alta datorită faptului că Ira Hamilton s-a aflat la Belgrad și nu a putut fi contactat, în mai 1946, când acesta se mai afla încă la București s-au întreprins arestările.

De altfel, căpitanul Dumitrescu i-a denunțat pe Oprea (Șteanță) și pe Paleacu „în urma destăinuirii unei convorbiri pe care o avusese Oprea cu Hamilton, văzând că organizația o ia pe un drum greșit.”<sup>49</sup>

Procesul care a urmat imediat după cel al Mareșalului Ion Antonescu, a fost un mijloc de intimidare înaintea alegerilor din noiembrie 1946, pentru ca, mai târziu, în 1948, tot cu prilejul alegerilor, arestările preventive să fie din nou practicate.

---

<sup>49</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 26, f. 223.

<sup>50</sup> Idem, dosar nr. 32, f. 216.

<sup>51</sup> Idem, dosar nr. 26, f. 212.

## SĂ LUPTI PENTRU A MURI: MIȘCAREA DE REZISTENȚĂ ARMATĂ ANTICOMUNISTĂ DIN ROMÂNIA. O ÎNCERCARE DE ANALIZĂ

*Un domn: Maiorul acela e dat dracului ... [...]*

*Un domn: Prea sfinte părinte, în genunchi te rog,  
redă-ne libertatea. Tatăl nostru ș.a.m.d. Prea sfântă  
născătoare de Dumnezeu, fă să se aprindă flacăra  
războiului în lume, ca să pot scăpa de aici.*

(Fragment din stenograma interceptării unei  
conversații a maiorului Nicolae Dabija cu un alt deținut  
- din aceeași celulă, S.R.I., *Cartea Albă a Securității*,  
vol. II, 1944, p. 186)

\*

- Nu vin, domnule Sterian, nu mai dau nici o veste  
anglo-americanii?

- Nu, bade Pavel, n-or să mai vină, și poate că nici  
n-au avut de gând, zise trist căpitanul. Și ce se mai aude  
prin sat despre mine?

- Că v-a mâncat vreun lup sau că ați murit.

- Și ți-a plăcut cum am luptat? se interesase el.  
Ne-au depășit ca număr, ne-au sufocat, ba chiar și în  
aceste condiții...

- Drept să fiu, zise badea Pavel, n-am avut vreme să  
mă gândesc, că prea ne cercetau, încât astăzi, dacă nu vă

e cu supărare, vă urăsc și găinile și morții.

(Augustin Buzura, *Fețele tăcerii*, București, Editura Cartea Românească, 1974, p. 433-434)

### ***1) Luptătorul fără uniformă, evoluție istorică și recunoaștere internațională***

„Oamenii sunt oameni și rămân ceea ce au fost întotdeauna, iar revolta sălășluiește în ființa lor“. Aceste cuvinte care aparțin politologului Paul Marie de la Gorce<sup>1</sup>, sintetizează cel mai bine realitățile care decurg din dreptul legitim al unui popor de a se ridica împotriva unui stat agresor. În literatura istorică universală această luptă este prezentă sub denumiri diferite în funcție de anumite particularități și caracteristici specifice: mic război, luptă de guerilă, mișcare de partizani, rezistență, insurecție armată sau populară, război de eliberare națională, război revoluționar.

Apariția acestor forme de beligeranță își are originea încă de la sfârșitul secolului al XVII-lea și continuă în secolele XVIII și XIX, când se creează reflecția asupra importanței manevrelor oculte în desfășurarea războiului.<sup>2</sup> La început, în cadrul războaielor clasice apar așa-numitele trupe ușoare și detașamente de cercetași, însărcinate cu misiuni de a surprinde, de a provoca panică în rândurile inamicului și de a asigura siguranța propriilor

---

<sup>1</sup> Paul-Marie de la Gorce *Trinul imperiului. Viați secolul al XXI-lea american*, Editura Lider, Ia., p. 23.

<sup>2</sup> Alain Dewerpe, *Spiromid. Antropologia secretului de stat contemporan*, București, Editura Nemim, 1998, p.61.

trupe și deși aceste acțiuni subminează „ca un foc mocnit (...) stâlpii de susținere ai armatei inamice“, după cum remarcă Clausewitz<sup>3</sup>, rolul lor este unul episodic în desfășurarea înfruntărilor dintre trupele regulate<sup>4</sup>. Odată cu secolul al XIX-lea, acțiunile partizanilor capătă o recunoscută autonomie în luptele din Spania și Rusia împotriva lui Napoleon. Micul război, conform denumirii date de strategii francezi<sup>5</sup>, va face însă carieră de-abia în timpul celui de-al doilea război mondial și apoi în timpul războiului rece când termenul de „luptă de guerilă“ se impune; deocamdată vom semnală doar apariția mișcării de rezistență organizată, consacrată în dreptul internațional sub denumirea de „miliții și corpuri de voluntari“, care are loc în anul 1870 în Franța, în timpul războiului franco-prusian.<sup>6</sup>

Secolul XX este cel al apariției celor două forme de totalitarism – comunismul și fascismul – astfel că se vor produce și serioase mutații în maniera de purtare a unui război. Mai întâi, are loc impregnarea ideologică: dacă termenul de „partizan“ desemna la început pe luptătorul care desfășoară misiuni în spatele liniilor inamice, în timpul revoluției bolșevice din 1917 și a războiului civil

---

<sup>3</sup> Apud col. Gheorghe Stănciulescu, *Ora-ău introductivă la Guerilă, rezistență, război popular. Culegere de texte din literatura social-politică și militară străină*, București, Editura Militară, 1972, p. XX.

<sup>4</sup> Col. dr. Aurel Petri, *Guerilă și anti-guerilă*, în Corneliu Soare (coord), *Teorii militare contemporane*, București, Editura Militară, 1978, p. 231.

<sup>5</sup> Paul Clavel, *Geopolitică și geostrategie. Gândirea politică, spațiul și teritoriul în secolul al XX-lea*, București, Editura Corint, 2001, p. 143.

<sup>6</sup> Col. Vasile Gherghescu, Ionel Cloșcă, *Reguli de drept internațional privind starea de pace și starea de război*, București, Editura Militară, 1972, p. 200.



care i-a urmat, el este un combatant care luptă în numele unei cauze marxist-leniniste revoluționare.<sup>7</sup>

Apoi, odată cu declanșarea celui de-al doilea război mondial – un război total – când o serie de țări au fost înfrânte de armatele Wehrmachtului, apare o mișcare de rezistență care în funcție de existența unor condiții geografice favorabile, poate reactualiza lupta partizanilor: așa s-a întâmplat în U.R.S.S. după invazia din 22 iunie 1941. La fel au stat lucrurile și în Iugoslavia, când partizanii lui Tito au alungat atât armatele Axei cât și pe adepții monarhiei, iar combinația de naționalism și comunism revoluționar a imprimat mișcării caracteristicile unui război de eliberare națională, permițându-i să se mențină la putere și după ruptura cu Stalin.

Nu întâlnim însă acest gen de luptă în Olanda, unde, deși virulența sentimentelor anti-germane era la fel de intensă ca și în Iugoslavia, iar actele de rezistență nu au fost de neglijat, lipsa unui obstacol topografic, răspândirea urbanizării și o economie bazată pe comerț nu puteau da naștere unei lupte de guerilă, sau în Polonia, unde după înființarea de către generalul Bor-Komarovski a unei armate naționale se optează pentru declanșarea unei insurecții împotriva armatelor germane.

Lupta de guerilă începe să se răspândească însă odată cu începutul războiului rece, când experiența bolșevică în care termenul de „partizan” a devenit unul standard în mișcările de rezistență de inspirație sovietică, a fost folosită cu deplin succes în Iugoslavia și China. Cuvântul „guerilă” nu a făcut parte din vocabularul

---

<sup>7</sup> Graham Evans, Jeffrey Newtham, *Dicționar de relații internaționale englez-român*, București, Editura Universal Dalsi, 2001, p. 430.

marxist până după revoluția cubaneză din 1959<sup>8</sup>, dar sprijinul dat în numele ideologiei socialiste tuturor mișcărilor de contestare a dus la apariția războaielor de eliberare națională, inițial din rândul țărilor cu regim colonial, fenomenul extinzându-se în țări din Asia, Africa și America Latină, poziția oficială sovietică fiind aceea că războaiele care doresc să zdrobească lanțul dependenței impus de capitaliști și să elibereze masele sunt perfect justificate<sup>9</sup>.

În orice caz, odată cu declanșarea războiului rece se trece la o formă de conflict interstatal ocult, necunoscut până atunci, practicat pe timp de pace și de care un stat se servește pentru a interveni în politica altui stat. Aceste operațiuni se numesc „acoperite” și sunt complementare celor „deschise”; în opinia lui Bissel ele sunt în număr de opt, printre ele figurând și operațiunile politice sau militare destinate răsturnării unui guvern<sup>10</sup>. Totodată specialiștii americani apreciază că lupta de guerilă care face obiectul acțiunilor „acoperite”, cunoaște trei faze principale: a) acțiuni sporadice și dispartate de hărțuire duse de forțele de guerilă; b) forțele de guerilă reușesc să-și creeze baze libere și teritorii controlate, angajându-se în acțiuni de luptă tot mai puternice; c) se înființează un guvern revoluționar, formațiunile de guerilă se transformă treptat într-o armată regulată, care organizează și desfășoară acțiuni de amploare în scopul eliberării întregului teritoriu al țării.<sup>11</sup>

---

<sup>8</sup> Eric Hobsbawm, *Secolul extremelor*, Editura Lider, f.a., p. 100

<sup>9</sup> Evans, Newnham, *op.cit.*, p. 577.

<sup>10</sup> Arnaud Alain Dewerpe, *op.cit.*, p. 72.

<sup>11</sup> Cf. Aurel Petri, *op.cit.*, p. 248.

Din activitatea de studiere a guerilei iau naștere și metodele de combatere sau de contra-guerilă. Jean-Louis Brau consideră că principalele acțiuni ale guerilei, analizate într-o evoluție gradată a conflictului, sunt următoarele: 1) acțiuni polițienești de percheziții și arestări; 2) intervenția unor brigăzi de menținere a ordinii și a unor formațiuni polițienești speciale; 3) instaurarea stării excepționale și stabilirea unei doctrine de stat; 4) intervenția armatei și executarea primelor acțiuni militare cu caracter local; 5) intensificarea controlului; crearea unor zone interzise și regruparea populației; 6) operații de pedepsire-curățire de mare amploare; 7) acțiuni armate ale trupelor regulate, desfășurate potrivit principiilor și regulilor antiguerilei, condiționate de strategia și tactica războiului de guerilă, precum și de condițiile internaționale; 8) înfrângerea forțelor de guerilă sau încheierea ostilităților prin acordarea negociată a independenței naționale a statului respectiv.<sup>12</sup>

Preocuparea față de combaterea acestei forme de rezistență se explică și prin importanța pe care o deține în cadrul strategiei indirecte și care alături de celelalte două forme de strategii existente, cea militară clasică și cea atomică<sup>13</sup> reprezentau în epoca războiului rece principalele amenințări cu caracter militar la adresa unui stat.

Este guerila cu adevărat invincibilă? Desigur că datorită unor factori pe care se bazează – izolarea și sprijinul populației – ea poate acționa cu succes și poate produce pierderi însemnate forțelor regulate. Dar a

---

<sup>12</sup> *Ibidem*, p. 249-250.

<sup>13</sup> André Benoitre, *Introducere în strategie*. Apud Aurel Petri, *op.cit.* p. 234.

afirmia că acest gen de luptă poate obține automat și victoria, este o eroare, deoarece o putere industrială are resursele și mijloacele necesare pentru a putea învinge un nucleu revoluționar. Importante rămân efectele psihologice lăsate în urmă de guerilă precum și cheltuielile de mijloace materiale și umane necesare dislocării acesteia. Guerila izbândește numai cu sprijin extern sau atunci când forțele armate ale unui stat sunt blazate și corupte, iar regimul este izolat pe plan internațional, cum s-a întâmplat în Cuba, astfel că Uniunea Sovietică și Statele Unite în competiția lor neobosită au dat ajutor guerilelor îngăduindu-le să câștige sau permițând să fie sfărâmate.

Acest luptător care refuză să predea armele, înzestrat cu o ardoare deosebită în biruirea greutăților și simpatizat de populație, este ostracizat de către autorități, deoarece în concepția statului care deține puterea pe un anumit teritoriu, orice persoană care luptă cu arma în mână împotriva aceluiași stat, dacă nu face parte din forțe armate recunoscute de dreptul internațional sau de către statul însuși ca fiind în drept să combată trupele sale regulate, apare ca un criminal. Ca atare, acel stat, dacă reușește să captureze o asemenea persoană, va fi ispitit să o sancționeze, aplicându-i pedepsele prevăzute în propriul său Cod penal. De asemenea, în optica unui stat agresor, care reușește să-și impună dominația în detrimentul altui stat, în cazul celor care sunt formal independente sau care se bazează mai mult pe coerciție și mai puțin pe consimțământ ca principal mijloc de control social, violența insurecțională oricât ar fi de redusă reprezintă o amenințare în fața căreia trebuie să se opună rezistență, iar celor care participă la această

formă de protest li se contestă calitatea de combatanți și sunt calificați drept bandiți, asasini, teroriști, spioni, sabotori. De la milițiile și corpurile de voluntari din Franța, pe ai căror membri Bismarck dorea să-i împuște fără judecată, trecând la Forțele Franceze Libere, pe care naziștii doreau să-i trateze ca „francțirori”, ceea ce în interpretarea lor însemna tâlhari sau teroriști, cum a fost cazul partizanilor și trecând la Armata Insurgenților Ucrainieni, tratată drept „bandă” de autoritățile sovietice, observăm că nu există nici un fel de diferențiere sau de nuanțare în tratarea acestei forme de rezistență.

În ceea ce privește modul în care această problemă este cuprinsă în documentele de drept internațional, trebuie să remarcăm că aceasta nu a făcut până în 1949 obiectul unei reglementări speciale, deși s-au făcut încercări de a o asimila milițiilor și corpurilor de voluntari prevăzute în Convenția de la Haga din 1907. La Conferința de la Geneva din 1949 s-a discutat și statutul luptătorilor fără uniformă, iar în cadrul Convenției cu privire la tratamentul prizonierilor de război s-a stabilit că pentru a fi recunoscută, o mișcare de rezistență trebuie să îndeplinească următoarele elemente: a) organizarea să aibă un caracter militar și să urmărească un scop politic; b) să depindă (sau să fie recunoscută) de un subiect de drept internațional; c) să aibă o susținere populară<sup>11</sup>, existența acestora fiind condiții necesare în opinia noastră pentru a se preciza dacă într-un caz concret există un conflict armat, sau numai o răscoală limitată, o nesupunere civică ori o răbufnire izolată a unor patimi (dorința de a ucide pe un rival norocos, de a răzbuna o insultă personală din

---

<sup>11</sup> Gherghescu, Cloșcă, *op.cit.*, p. 202.

partea unui colaboraționist sau soldat al statului agresor).

Prevederile art.4 din Convenție se referă la gradul de organizare militară. Astfel, o mișcare de rezistență este considerată organizată dacă are în frunte o persoană responsabilă (în sensul de a exista o persoană care să exercite la cel mai înalt nivel conducerea mișcării), dacă are un semn distinctiv și vizibil de la distanță (care permite identificarea în raport cu populația pașnică și care trebuie purtat în timpul luptelor), dacă poartă armele pe față (la fel ca milițiile regulate), dacă se conformează legilor și obiceiurilor războiului (ceea ce presupune informarea prealabilă a beligerantului asupra conținutului acestora)<sup>15</sup>.

Există și interpretări care condiționează recunoașterea mișcării de rezistență de exercitarea autorității asupra unui anumit teritoriu<sup>16</sup>, iar în analiza mișcării de rezistență anticomunistă din România din cele ce urmează, am încercat să oferim o simbioză dintre situația obiectivă și concretă existentă în acel moment și reglementările internaționale.

## ***2) Cum vegetează, se subrezește și moare o mișcare de rezistență***

În analiza pe care am efectuat-o am pornit de la studierea beligeranților care se înfruntă. Mai întâi, luptătorii din munți care după căderea comunismului au început să fie mai bine cunoscuți, datorită studiilor care

---

<sup>15</sup> Prevederile trecute în paranteză au fost elaborate de Federația mondială a foștilor combatanți ca o completare la art.4 al Convenției de la Geneva privind tratamentul prizonierilor de război (ibidem, p. 203).

<sup>16</sup> (Geoffrey Best, *War and Literature since 1945*, Clarendon Press, 1994, p. 131.

le-au fost consacrate, multe din acestea însă având o vădită tentă de a hiperboliza rezistența, de parcă acești autori se simt jenați că regimul comunist din România nu a avut de înfruntat o opoziție atât de largă și de puternică așa cum s-a întâmplat în alte state satelit ale sovieticilor.<sup>17</sup> Alții au mers atât de departe încât au considerat că această formă de rezistență a fost cel mai strălucit exemplu de anticomunism, în fața căreia pălesc atât insurecția populară maghiară, cât și Praga '68 sau Solidaritatea poloneză, existând însă și voci care aruncă fenomenul de derizoriu (o mână de fugari, hoți și dezertori animați de rusofobie și de legendele cu haiduci și pe care Securitatea avea tot dreptul să-i lichideze).<sup>18</sup>

De fapt, realitatea este mult mai complexă, iar faptul că acțiunile derulate în perioada 1945-1962 au fost clasificate sub denumirea de „rezistență armată anticomunistă”, a fost principala cauză de alimentare a variantelor de maximizare sau minimalizare a acesteia, ambele în fond la fel de periculoase. În opinia noastră, în analiza rezistenței anticomuniste, trebuie avute în vedere trei forme de manifestare.

În primul rând, întâlnim *încercări de rezistență armată*, organizate și conduse de ofițeri deblocați (colonelul Uță, locotenent-colonelul Arsenescu, maiorul Dabija) care prin formație, instruire și pregătire sunt gata să declanșeze lupta pentru alungarea trupelor sovietice și a marionetelor locale. În acest scop, ei preconizează

---

<sup>17</sup> Cf. Dennis Deletant, *Terorismul comunist din România. Gheorghe Dej și statul polițienesc 1948-1965*, Iași, Editura Polirom, 2001, p. 181.

<sup>18</sup> Cf. D.C. Mihăilescu, *Oameni de prisos?*, în „22”, nr. 30/1998.

trecerea la acțiuni imediate prin atacarea și asasinarea fruntașilor locali comuniști, atacarea și incendierea sediilor de partid, acte de sabotaj pentru pregătirea unei stări de spirit prielnice declanșării unei insurecții armate,<sup>19</sup> organizând o vastă rețea de membri, procurare de armament, acțiuni clandestine, elaborarea unui program politic, stabilirea de contacte cu misiunea americană din București<sup>20</sup>, și chiar când dau dovadă de o mare naivitate cum este cazul locotenentului Teodor Mărgineanu<sup>21</sup>, acești ofițeri sunt animați în fond de un patriotism, curaj și spirit de sacrificiu demne de toată admirația. În organizarea luptătorilor și în păstrarea secretului organizației („pe membrii organizației i-a amenințat cu împușcarea (...) și incendierea caselor lor drept represalii, pe acei care ar încerca să trădeze” (...)) se afirmă în sentința pronunțată în cazul maiorului Dabija<sup>22</sup>), în îmbărbătarea emulilor („ne-a vorbit – declară Cornel Drăgoi, care l-a cunoscut pe locotenent-colonelul Arsenescu, despre vechea poveste – că în curând va începe războiul, când americanii ne vor da arme și se va înnegri cerul de avioane<sup>23</sup>”), în insuflarea în rândul localnicilor a unei stări de spirit potrivnice noilor autorități, în

---

<sup>19</sup> A.M.J., D.I.M., fond Penal, dosar nr. 47584, vol.2, f. 46-47; vezi și Ion Bălan, *Regimul concentraționar din România, 1945-1964*, București, Fundația Academică Civică, 2000, p. 275 și urm.

<sup>20</sup> A.M.J., D.I.M., fond Penal, dosar 47584, vol.2, f.42-45.

<sup>21</sup> „Referat despre o revoltă proiectată de un locotenent de la o unitate militară din Prundul Bârgăului – 15 febr.1957” în *Curtea Albă...* vol.II, p. 571-574; Mihai Pelin, *Operațiunile Mehici și Eternul. Istoria Europei Libere prin documente de Securitate*, București, Editura Albatros, 1999, p. 20.

<sup>22</sup> A.M.J., D.I.M., fond Penal, dosar 47584, vol. 2, f.45.

<sup>23</sup> *Apud* D.C. Mihăilescu, *op.cit.*



controlul teritoriului la nivelul mentalului colectiv (un funcționar nou numit a fost întrebat dacă are împuternicire de la colonelul Uță ca să primească postul, după cum se arată într-un document elaborat de Securitate<sup>24</sup>) se simte mâna militarului de carieră, iar faptul că au fost anihilați nu le scade deloc meritele.<sup>25</sup>

În al doilea rând, avem de-a face cu acte de *nesupunere civică* concretizate în fenomenul de fugă în munți, ca răspuns la politica regimului de a lovi fără discernământ în toate categoriile sociale ale națiunii și în special în țărănime. Chiar dacă cu timpul unele grupuri ajung datorită calităților conducătorilor lor să supraviețuiască foarte mult timp, iar altele provin din școlile pentru lupta de guerilă din Bucovina organizate de germani și apoi desființate după 23 august 1944, participanții se grupează conjunctural, fără o apartenență politică predominantă, comun fiind doar refuzul comunizării, sau spectrul temnițelor care li se pregătește. Modul în care iau naștere asemenea grupări e destul de simplu: rezistența a fost la început dusă în mod pașnic împotriva dictatului ideologic impus de partidul comunist, până când odată cu efectuarea primelor arestări ei aleg să se ascundă în munți și păduri, în unele cazuri respingând colaborarea cu grupurile conduse de militari și organizându-și o rețea proprie de sprijinitori până când Securitatea îi anihilează. Această nesupunere

---

<sup>24</sup> „Dare de seamă asupra rezultatului cercetărilor în problema bandelor din munți, 9 mai 1949” în *Cartea Albă...*, vol. II, p. 185.

<sup>25</sup> Alte grupuri de luptă au fost concepute și conduse de legionari, în urma hotărârii șefilor din țară și exil de a trimite în munți reprezentanți ai Mișcării pentru organizarea rezistenței.

civică putea în unele cazuri să fie organizată și direcționată spre o revoltă sau rebeliune generalizată într-o întreagă regiune, mai ales că unele grupuri încearcă să facă apel la ajutorul extern (Comitetul Național Român din Franța în cazul lui Ion Gavrilă – Ogoranu)<sup>26</sup>, dar de regulă acești oameni nu și-au făcut prea mari iluzii în legătură cu venirea americanilor, fiind hotărâți să moară cu arma în mână, sfidând regimul („eram hotărât (...) să trag cu arma în urmăritori. Vorbeam între noi să împușcăm 3-4 comuniști și pe urmă vom cădea și noi și vom termina cu viața”, declară Victor Metea, unul din membrii grupului Ion Gavrilă, în fața organelor de Securitate<sup>27</sup>) și cu toate că de popularitatea lor aveau să se folosească unii tâlhari<sup>28</sup>, iar la alții activitatea politică era însoțită de delikte penale<sup>29</sup>, această formă de împotrivire ne apare cu atât mai măreață și mai emoționantă.<sup>30</sup>

---

<sup>26</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 16, vol 5, f.203-222.

<sup>27</sup> *Ibidem*, vol. 18, f. 213.

<sup>28</sup> În „Darea de seamă din 2 sept. 1949 asupra bandelor teroriste existente în munți” se menționează că „în cazul bandelor de drept comun” tâlharii se folosesc de existența unor bande sau organizații subversive politice, prezentându-se în contactul cu diverși cetățeni ca oameni politici, refugiați din regimul democratic din R.P.R.” în *Cartea Albă...*, vol. II, p. 200.

<sup>29</sup> Un exemplu de acest gen îl constituie grupul condus de frații Duicu din jud. Severin, care „după afișarea în diferite comune de tablouri monarhice și trimiterea de scrisori de amenințare, treceau la acte de violare a unor femei” (*ibidem*, p. 203).

<sup>30</sup> Pe lângă aceste forme de nesupunere civică, întâlnim și fugari răzleși dispăruți de la domiciliu cu ocazia diferitelor operații ale Securității în problemele P.N.Ț., P.N.L., Legionari (*ibidem*, p. 283), precum și rămășițe ale „Gărzilor Iuliu Maniu”, creată de P.N.Ț. în 1944, „Garda Zdrengăroșilor”, organizație creată în anul 1936 de serviciul de spionaj maghiar al amiralului Horthy, „Echipele Morții” și „Spărgătorii de Fronturi”, pregătite și instruite de Mișcarea Legionară („Dare de seamă asupra activității Serviciului 6 în perioada Ian.1953-mai 1954” - A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 36, f.39)

Nu în ultimul rând, există și *organizații înființate pentru a servi drept depozite de armament, centre de rezistență în cazul unui conflict Est-Vest și adăpost pentru cei urmăriți de autoritățile comuniste*. Întâlnim astfel de organizații la Rădăuți, înființate de către studenții Gheorghe Reus și Emil Teaciu pentru ajutorarea grupului Macoveiciuc<sup>31</sup>, la Uturea-Bacău, unde echipa care s-a ocupat de construirea adăpostului era formată în primul rând din elevi și studenți<sup>32</sup>, la Postăvaru în Munții Ciucaș<sup>33</sup>, sau altele care au fost organizate și conduse de militari cum au fost grupurile maior Ion Dumitrache și maior Nicu Mihăilescu din Câmpulung-Argeș<sup>34</sup>. De asemenea, generalii Manoliu și Bașotă au organizat și înarmat mai multe formațiuni de luptă, precum „Garda Albă” și „Gărzile lui Decebal”<sup>35</sup>.

Din păcate și contrar opiniilor care s-au vehiculat în istoriografia românească de după 1989, această rezistență anticomunistă a fost rapid înfrântă, deși, după cum am văzut, a beneficiat de atuuri însemnate: o foarte bună organizare în unele cazuri, condiții naturale prielnice (medii forestiere, topografie muntoasă) precum și o societate rurală autarhică cu virulente sentimente antisovietice, ce a permis aprovizionarea cu hrană și informații despre inamic a participanților la mișcare. Dezavantajele cu care rezistența s-a înfruntat au fost, în esență, următoarele:

---

<sup>31</sup> Eugen Șahan, *Aspecte din lupta împotriva societății României, martie 1944-1962*, în *Analele Sighet*, 2, București, Fundația Academică Civică, 1995, p.223.

<sup>32</sup> *Ibidem* p. 225.

<sup>33</sup> *Ibidem* p. 235.

<sup>34</sup> *Ibidem* p. 237.

<sup>35</sup> *Cartea Albă...*, vol.III, 1995, p. 82.

1) *Inexistența unui nucleu de conducere la nivel central.* Mișcarea Națională de Rezistență (M.N.R.) condusă de generalul Aurel Aldea, dacă depășea faza intențiilor și nu ar fi fost decapitată de organele S.S.I. care fuseseră preluate de comuniști și de consilierii sovietici conduși de Fedicichin<sup>36</sup>, ar fi devenit un adversar redutabil pentru regimul comunist. M.N.R. urmărea să-și amenințe adversarul pe o suprafață cât mai mare posibilă, obligând astfel Securitatea și forțele ei regulate să-și disperseze mijloacele pe arii ce depășeau posibilitățile acesteia, rezistența fiind în măsură să acționeze acolo unde dorește. Dimpotrivă, lipsa acestui nucleu conducător, a permis Securității să realizeze o concentrare a forțelor în vederea nimicirii fiecărui grup în parte. Obligați de la început să adopte o atitudine defensivă sau să fie nevoiți să atace, membrii rezistenței în fața acestor forțe dense și vigilente, nu puteau supraviețui decât fracționându-se în grupuri mici de 2-5 oameni, alteleori acțiunile trecând în clandestinitate sau fiind abandonate.

Longevitatea fenomenului s-a datorat atât insuficientului profesionalism al organelor de securitate, cărora li s-a reproșat adeseori, în cadrul analizelor efectuate la nivelul conducerii M.A.I., că nu acordă suficientă atenție infiltrării informative a grupărilor subversive<sup>37</sup>, dar și unor cauze obiective: după unele estimări, în cazul unui război revoluționar, controlul efectiv al terenului cere o densitate de forțe considerabile (de exemplu, un

---

<sup>36</sup> Cristian Troncotă, *Procesul Mișcării Naționale de Rezistență (I)*, în „*Arhivele Totalitarismului*”, nr. 3/1995, p. 121.

<sup>37</sup> *Cartea Albă...*, vol.III, 1995, p. 53.

batalion de 1000 oameni pentru 100 km<sup>2</sup>, adică 10 oameni pe km<sup>2</sup>, ceea ce reprezintă un număr minim). Cu forțele limitate ale unui corp expediționar, nu se poate ocupa decât 10-20% din teren<sup>38</sup> și chiar în cazul realizării unei rețele informative eficace, exploatarea unei informații, chiar excelente, este foarte dificilă, fiind necesară o deplasare rapidă și o încercuire prin surprindere destul de largă, apoi scotocirea terenului cu deosebită grijă. Cât despre folosirea de parașutiști și elicoptere, ele dau un randament foarte aleatoriu în fața unei guerile alerte.<sup>39</sup>

2) „Marile fapte de arme, eroismul, acțiunile strălucite, rezistența nu sunt la îndemâna oricui. Cum poți să-i reproșezi unui popor că n-a participat la toate aceste bătălii? Trebuie să fii făcut dintr-un aluat special pentru a te implica în acțiuni excepționale”, afirma fostul șef al serviciului de informații francez S.D.E.C.E.<sup>40</sup> și nu putem să fim decât de acord cu acest lucru, mai ales că *abnegația și tăria morală i a lipsit de multe ori în cazul rezistenței românești.*

Într-adevăr, exceptând cazurile de o rectitudine și pregătire deosebite oferite de militari, cum a fost cazul maiorului Dabija, genul acesta de rezistență a fost format din oameni lipsiți de un orizont clar – și care obligați să lupte datorită manifestărilor de curaj civic și de sentimentul apărării propriei vieți, s-au trezit că erau total profani în organizarea și conducerea unor asemenea acțiuni adoptând metodele haiducilor – și nu o dată din indivizi asupra cărora apăsau și culpele unor grave acțiuni

---

<sup>38</sup> General André Beaufre, *Strategie pentru viitor. Problemele militare ale războiului modern*, București, Editura Militară, 1991, p. 80.

<sup>39</sup> *Ibidem*, p. 81.

<sup>40</sup> Christine Ockrent, Conte de Marenches, *Consilier de tranșă al puterii*, București, Editura Humanitas, 1992, p. 65 și urm.

penale, sau deosebit de violenți.<sup>41</sup>

Datorită condițiilor vitrege, a riscurilor, a diferențelor de temperament, a suspiciunilor de trădare, relațiile din interiorul grupurilor nu puteau fi scutite de neînțelegeri care în final au dus la destrămarea acestora sau chiar la răfueli personale.<sup>42</sup> La fel ca în baladele haiducești, conducătorii se pomenesc cu un premiu pe capul lor, iar unii hotărând să se răzbune pe cei care au cotizat, își transformă grupul în bandă.<sup>43</sup> Lupta armată împotriva unui regim politic necesită o puternică disciplină care trebuie să fie îmbinată cu o mare rezistență fizică și psihică. Câți dintre membrii rezistenței au avut de exemplu pregătirea generalului Aldea, inteligența în a-și atinge scopul a maiorului Dabija, prezența de spirit a locot.-colonelului Arsenescu, abilitatea deosebită a lui Ion Gavrilă-Ogoranu, dăruirea Mariei Plop și a Mariei Jubleanu sau credința că slujește o cauză dreaptă și națională așa cum s-a întâmplat cu Elisabeta Rizea? Desigur că foarte mulți, dar în același timp și foarte puțini.

---

<sup>41</sup> Un exemplu în acest sens îl constituie Ionel Marinescu, membru al grupului Arnăuțoiu. Deosebit de impulsiv, el a fost autorul a numeroase atacuri armate, soldate cu victime, inclusiv în rândul unor țărani (Marius Oprea, *Braconierii răului. O istorie a Securității în documente, 1949-1989*, Iași, Editura Polirom, 2002, documentul 18, nota 408, p. 269).

<sup>42</sup> În Sentința nr. 107/19 mai 1959 de condamnare a membrilor grupului Arnăuțoiu, se specifică faptul că „bănuindu-se reciproc de neîncredere, membrii bandei Arnăuțoiu s-au asasinat între ei” (Vășile Novac, Gheorghe Nicolescu, *Procesul grupului Arnăuțoiu (I)*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr.2/1995, p. 154).

<sup>43</sup> Aron Altman, colector de fier vechi din Rădăuți, a contribuit cu o sumă de bani la constituirea unui premiu pentru prinderea lui Vladimir Macoveiciuc. Înștiințat de un prieten, acesta hotărăște să se răzbune, jefuindu-l (Adrian Brișcă, *Rezistența armată din Bucovina. Documente, 1944-1950*, vol.I, București, I.N.S.T., 1998, p. 201).

3) *Inexistența unui control al teritoriului*. Din lipsa unui nucleu de conducere la nivel central decurge și inexistența unor teritorii controlate, sau mai exact a unor suprafețe geografice în care prezența activă a formațiunilor înarmate ale rezistenței, limitează, restrânge sau produce întreruperi în executarea autorității regimului de ocupație sau guvernului formal independent. În afară de unele instigări antisovietice, anticomuniste sau monarhiste, sau acțiuni care vizau intimidarea și terorizarea membrilor P.C.R. sau a celor care făceau parte din organele de ordine și administrație, după cum se consemnează în documentele epocii, mijloacele pentru impunerea controlului erau deosebit de reduse, iar în cazul manifestărilor de nesupunere civică această idee nici măcar nu era prezentă. De aici rezultă însă un fapt care este trecut sub tăcere, ignorat sau prezentat ca legitimă apărare de istoriografia de „după 1989 care s-a ocupat de rezistența din munți: în lipsa unor teritorii controlate sau a unor planuri și operații militare care necesită păstrarea secretului, execuțiile unor oameni dovediți sau bănuți de colaborare cu securitatea, precum și lichidarea unor false grupuri de partizani care desfășurau în munți acțiuni informative, nu sunt altceva decât asasinate<sup>4</sup>, fiind clasificate în dreptul internațional

---

<sup>4</sup> Interesantă în acest sens este mărturia lui Teofil Răchișeanu, a cărui tată a fost suspectat de grupul condus de Teodor Șuşman de colaborare cu Securitatea. „Fără a încerca o cât de mică verificare – afirmă nutorul – Șuşman și cei din grupul lui au dat crezare celor auzite și au hotărât moartea tatei. [...] Totul s-a făcut în mare taină, fără martori – în afară, desigur, de membrii grupului care au participat la omor” (*Tragedia ca mod de viață*, în *Analele Sighet*, 2, București, Fundația Academică Civică, 1995, p. 348).

drept crime împotriva umanității.

4) *Inexistența unei influențe reale asupra populației.*

Inițial, mișcarea s-a bucurat de sprijinul direct sau indirect al populației, din rândurile cărora au acționat numeroși adepți, constituiți pe criterii familiale, politice, de simpatie sau în unele cazuri, datorită unor constrângeri.<sup>15</sup> În alegerea sprijinitorilor, gazdelor și persoanelor de legătură, membrii rezistenței se orientau în special spre cei fără manifestări deschise împotriva regimului, spre locuitori care aveau casele situate în poziții topografice avantajoase, spre familiile cu un număr redus de membri, ori spre cetățenii care datorită profesiei sau a preocupărilor veneau în contact cu multă lume.<sup>16</sup> În ultimă instanță însă, totul depinde de gradul în care populația este capabilă să suporte cu tărie pericolele și

---

<sup>15</sup> În documentul intitulat "Referat privind constatările și concluziile rezultate din studiul efectuat asupra unor acțiuni lichidate în cursul anilor 1956-1957, Securitatea constata următoarele: „În alegerea gazdelor, fugarii se orientau în primul rând asupra elementelor dușmănoase cunoscute de ei mai înainte, care însă prin comportarea lor nu erau în atenția organelor de Securitate. Mai mult, căutau să atragă de partea lor și să folosească (sic!) ca gazde și legături unele elemente considerate atașate regimului, cu ar fi unele persoane strecurate în Partid și în aparatul de stat [...]. Pentru a se asigura că nu vor fi denunțați, bandiții întrebuințau și amenințarea cu moartea și uneori chiar șantajul (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 82, vol.2, f.6-7).

<sup>16</sup> Aflat în arestul Securității, „banditul” Șerban Ionn a declarat: „Mă orientam asupra elementelor dușmănoase fără manifestări deschise, ale căror case să aibă o poziție topografică prielnică și cu o familie redusă numeric. De exemplu, la familia Baden, compusă numai din soț și soție, la Vintilescu, fost liberal, care a fost foarte bun prieten cu tata și care mă cunoștea și pe mine, la Maria Postoncă, ghicitoare, la care venea multă lume și ca atare nu ne putea bănuși nimeni că ne ascundem acolo și la cei religioși, cărora căutam să le inspirăm milă, pe care o îmbinam cu prelucrarea de a nu ne denunța” (ibidem, f.7).



privațiunile pe care rezistența împotriva unui regim politic i le aduce. Pentru a menține la nivelul dorit moralul populației, ne referim în mod special la manifestările de nesupunere civică, este necesar ca rezistența să se sprijine pe o linie politică foarte bine concepută și acest lucru e dificil când cei care luptă trebuie ei înșiși să fie lămuriiți (neînțelegând prea bine ce se întâmplă ei își iau denumirea de „partizani“, organizându-se astfel – ironia soartei – sub influența celor pe care doresc să-i combată) sau aparțin unei ideologii la fel de falimentară ca și comunismul, cea legionară. Aprecierile unui membru a rezistenței sunt pertinente în privința participării reduse a populației la mișcare<sup>47</sup>, dar nu este mai puțin adevărat că „partizanii“ nu au întreprins hărțuiri și raiduri asupra forțelor regulate pentru a-și menține prestigiul în rândul celor care-i sprijineau și de a insufla celor „care n-au venit de frică“ credința că izbânda va veni, nu au avut nici o linie politică prin care să atragă pe cei „interesați de propriul lor interes“ și nu i-au supus – sau nu s-au îndurat să o facă – unui terorism nemilos pe trudnicii „a căror conștiințe nu se ridică mai sus de blidul cu mâncare“. Nu întâmplător locot.colonelul Arsenescu abandonează operațiunile din munți după ce devine clar că posibilitățile de acțiune împotriva regimului sunt reduse. Ofițerul de carieră intuiește pericolele pe care postura de „hoinar“ le presupune, dorind astfel să rămână o persoană liberă și independentă. Mai puțin subtil decât superiorul său, locotenentul Toma Arnăuțoiu se complăce în această

---

<sup>47</sup> Ion Gavrilă-Ogoranu, *Brazii se frâng dar nu se înclădesc*, Timișoara, Editura Marineasa, 1992, p. 267-268.

ipostază și după ce jefuiește alături de Ionel Marinescu cabana Padina, este nevoit să-l omoare mai târziu pe acesta pentru a păstra disciplina grupului. Istoria nu poate fi rescrisă, dar după modesta noastră opinie, apelul la colaborare făcut de militari nu trebuia să fie respins. Adoptând o atitudine defensivă, ei puteau să se numească „partizani” și „haiduci” sau să-și intituleze grupurile cum doreau, în ultimă instanță nu au reușit însă să-și depășească condiția de „fugari”, pierzând astfel și ultima luptă, dar care era deosebit de importantă: păstrarea imaginii în rândul populației.

•

Organele de Securitate au început încă de la sfârșitul anului 1948 să se ocupe de problema „bande și fugari” înlocuind astfel Jandarmeria. Mișcarea de rezistență din munți, considerată singura speranță pentru salvarea României de spectrul sovietizării, a pus alături de revoltele din mediul rural împotriva colectivizării<sup>48</sup>, cele mai mari probleme Securității și forțelor ei regulate, iar experiența câștigată în procesul de lichidare a grupurilor de rebeli, a folosit mai târziu în transformarea acestui aparat represiv într-unul de supraveghere generală a populației când represiunea impregnase cotidianul și nu mai ieșea în evidență<sup>49</sup>. Fiind

---

<sup>48</sup> Au fost și situații cum a fost cea din iarna 1949-1950, când grupurile din munți l-au ajutat pe țăranii baricadați în sate împotriva autorităților și mai târziu a trupelor care au fost trimise să aplice colectivizarea (Ghiță Ionescu, *Communism in Romania*, Oxford University Press, 1964, p. 132).

<sup>49</sup> Marius Oprea, *op.cit.*, p. 16.

principalul instrument de impunere a regimului de ocupație sovietică, având la dispoziții fonduri enorme și beneficiind de aportul consilierilor sovietici care au introdus unele măsuri organizatorice și metode de muncă inspirate din anii războiului civil din U.R.S.S., Securitatea avea încă din start un enorm avantaj. Venit la putere datorită unei mișcări clandestine și conspirative tenace, regimul comunist cunoștea totodată și metodele de lichidare a acesteia, astfel că genul acesta de operațiuni, deși unele din ele au fost foarte bine organizate, au fost și repede înfrânte, infiltrările membrilor rezistenței cu agenți ai Securității fiind principalul mijloc de acțiune.

Rămâneau astfel numai grupurile din munți care după intensificarea operațiunilor de lichidare desfășurate între 1948-1951, au început să se reorganizeze prin recrutarea de noi membri sau prin alăturarea celor care supraviețuiseră distrugerii unor nuclee și fugarii răzleți dispăruți de la domiciliu în special din motive politice.

Prima operație a fost cea de culegere de informații despre grupurile armate și fugari existenți în fiecare regiune. Referatele, sintezele și dările de seamă întocmite cu acest prilej și discutate în cadrul analizelor la nivelul conducerii M.A.I., abundă în informații de la cele mai neînsemnate cum ar fi simpla semnalare a prezenței în zonă a unor indivizi rămași neidentificați, până la cele mai mult sau mai puțin exacte, culese cu ajutorul organelor locale de Miliție și a conducerilor organizațiilor de partid din comune: date personale, biografiile dinainte și după 23 august 1944, motivele care au determinat această formă de protest, precum și potențialul uman și tehnic de care grupul dispune, toate

acestea fiind elaborate într-un limbaj ideologic și tendențios care începe să se impună.

Vine apoi sarcina cea mai grea: genul acesta de luptă se bazează pe stăpânirea informației, deoarece luptătorul care acționează clandestin răspunde astfel la acțiunea forțelor de ordine. În consecință, cunoașterea adversarului și evitarea posibilităților de a te lăsa cunoscut de către acesta prin controlul perfect al populației reprezintă cheia victoriei.<sup>30</sup> Astfel, primele măsuri luate sunt cele de concentrare a tuturor forțelor regulate din regiune: a nu te lăsa surprins, a ajuta organele locale de partid să-și desfășoare netulburat activitatea și a tăia legăturile dintre luptători și populație reprezintă primele scopuri urmărite. Posibilitatea surprinderii grupurilor este amânată; acum important este de a cerceta populația și de a obține răspunsul la următoarele întrebări: cine sunt cei care lucrează într-o formă sau alta – sprijinitori, gazde sau persoane de legătură – pentru rezistență și care ar putea fi mijloacele eficace pentru penetrarea grupurilor.

Toate aceste răspunsuri se obțin printr-o serie de metode menite a înfrânge capacitatea de rezistență și reticența populației și a-i obține astfel sprijinul: anchetarea prin mijloace de tortură a familiilor răzvrătiților și introducerea de tehnică operativă la domiciliul acestora, iar în final dacă acestea se dovedesc inutile se recurge la deportare. Constituirea unei rețele informative s-a realizat în special prin exploatarea slăbiciunilor specifice naturii umane iar interogatoriul relevă în acest sens o

---

<sup>30</sup> Alain Dewerpe, *op.cit.*, p. 64.

adevărată politică a violenței: brutalității i se poate substitui uneori viclenia pentru obținerea adevărului, discuția alunecă treptat spre constrângere, simbolică la început, trecându-se apoi la șantaj – orice anonimă care face referire la viața personală sau obștească a subiectului e luată în considerație – și la amenințări tot mai concrete în cazul recalcitranților, sau prin ademenirea cu recompense care să stimuleze obediența celor cooperanți.

Această rețea începe treptat să-și arate roadele și chiar dacă la început „mulți agenți s-au dovedit nesinceri sau trădători”<sup>51</sup>, „informațiile obținute n-au fost exploatare în mod judicios”<sup>52</sup> sau „n-a existat o preocupare pentru elaborarea și aplicarea de combinații”<sup>53</sup>, ea provoacă uzura lentă dar sigură a grupurilor prin privarea acestora de alimente și informații, timpul fiind în favoarea celui care așteaptă și nu urmărește de la început rezultate spectaculoase.<sup>54</sup>

Terenul odată pregătit, e rândul trupelor de Securitate și Miliție să acționeze pentru anihilarea fizică a grupurilor. Și în cazul acestor trupe, deși inițial se observă lipsa pregătirii militare și fizice<sup>55</sup> sau de

---

<sup>51</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 82, f.82.

<sup>52</sup> *Ibidem*.

<sup>53</sup> *Ibidem*, f. 83.

<sup>54</sup> Unul din participanții la rezistența din munți estimează că 90% din membri au căzut prin trădare (Adrián Brișcă, *La resistance anticomuniste en Roumanie. Les partisans de Bucovine*, în „Totalitarianism Archives”, vol. IX, nr. 13-14, Winter 1996 – Spring 1997, p. 317).

<sup>55</sup> „Dare de seamă din 28 nov.1950 privind rezultatele obținute în urma acțiunilor întreprinse de organele de securitate, cu sprijinul organelor de miliție, în vederea depistării și lichidării bandelor teroriste și a organizațiilor subversive semnalate în munți și păduri”, în *Cartea Albă...*, vol. II, 1994, p. 257.

combativitate, efectivele uneori sunt considerate deosebit de mari pentru prinderea „bandiților”, unele cadre sărbătoresc victoria înainte de a o obține<sup>54</sup> sau se constată „lipsa aparatelor de emisie-recepție pentru menținerea legăturilor în timpul acțiunii, atât între echipele aflate în scotocire, cât și cu Centrul”<sup>55</sup>, faptul că ajutorul extern nu mai vine precum și greșelile comise față de o serie de oameni nevinovați au contribuit la reducerea substanțială a acestei forme extreme de opoziție<sup>56</sup>.

Începând cu operațiile de scotocire a terenului în scopul descoperirii și distrugerii ascunzătorilor „bandiților” și de patrulare pentru depistarea celor care circulă în grupuri mici sau izolați pe potecile de munte, trecând apoi la acțiuni de învăluire și de încercuire pe baza informațiilor primite, se obține în final capturarea sau lichidarea membrilor grupurilor, neuitându-se să se amintească și cei care au căzut în lupte „pentru apărarea clasei muncitoare și a granițelor” din cadrul trupelor de securitate, grăniceri și miliție<sup>57</sup>, iar un decret din 1958 instituie ordinul “Pentru servicii deosebite aduse în apărarea orânduirii sociale și de stat” și care urmează să

---

<sup>54</sup> „Referat din 31 mai 1954 privind activitatea întreprinsă de grupul operativ de la Făgăraș pentru prinderea bandei contrarevoluționare Gavrilă Ion” (*Ibidem*, p. 468).

<sup>55</sup> „Sinteza informativă întocmită în problema bande pe perioada anului 1951” (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar 36, f. 269 și urm).

<sup>56</sup> *Cartea Albă...*, vol. III, p. 53.

<sup>57</sup> Vezi în acest sens „Extras dintr-o sinteză referitoare la militarii din trupele Ministerului Afacerilor Interne morți în luptele cu formațiunile rezistente din munți și la frontiere – iulie 1957” (*Ibidem*, vol.III, p. 245) și „Situația din martie 1956 privind pierderile în oameni avute de organele noastre, în acțiunile întreprinse pentru depistarea bandelor din munți” (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar 82, vol.2, f. 17).

fie conferit "militarilor și civililor care se disting în lupta efectivă pentru descoperirea și reprimarea acțiunilor contrarevoluționare ale dușmanului de clasă"<sup>60</sup>.

În final, se putea raporta că în total au fost descoperite 1196 „grupări și organizații subversive” dintre care 119 în 1948, 200 în 1949, 182 în 1958 și 180 în 1959.<sup>61</sup> Ultimul luptător anihilat a fost țăranul Ion Banta din Rusca-Banat, care a fost ucis (1962) de consătenii săi, exasperați de constrângerile la care erau supuși de către Securitate.<sup>62</sup> La ora aceea, totalitarismul comunist se instaurase de mult.

### 3) *Sânge, spioni și moarte*

Există cineva sau ceva pentru care se duce această luptă de rezistență: S.U.A. și Occidentul, sau mai exact democrația liberală. Toate grupurile de rezistență armată, toate organizațiile subversive și manifestările de nesupunere civică din această parte a Europei se cristalizează în jurul unei singure idei, devenită cu timpul obsesie: „Vin americanii!”. Foștii membri ai partidelor tradiționale rămași încă nearestați, ofițerii deblocați dar și simpli cetățeni cu înfățișări și ocupații cât se poate de pașnice își canalizează atenția și energiile către un singur scop: declanșarea luptei de eliberare a țării odată cu izbucnirea unui conflict inevitabil între Est și Vest.

---

<sup>60</sup> Este vorba de Decretul nr. 398, publicat în B.O. al M.A.N. nr. 35/27.IX.1958.

<sup>61</sup> *Cartea Albă...*, vol.III, p. 54.

<sup>62</sup> M. Milin, *Rezistența anticomunistă din Munți Banatului în documente*, București, Editura Fundația Academică Civică, 2000, p. 17.

Semnalul întârzie să vină și toți se întreabă care este explicația. Amână Occidentul declanșarea ostilităților în așteptarea unui prilej favorabil? Schisma lui Tito se produce dar conflictul nu izbucnește și atunci în mințile acestor oameni încolțește o bănuială că au fost victimele unui târg între americani și ruși la Yalta sau la Moscova, puțin importă unde, sau a unei împărțiri a sferelor de influență, după cum se pronunță cunoscătorii vieții politice internaționale și care devine apoi certitudine odată cu izbucnirea insurecției populare din Budapesta în 1956 și pe care Occidentul o abandonează, lăsând-o la cheremul Armatei Roșii. Și atunci se așterne resemnarea.

Dar în definitiv care era atitudinea S.U.A. și a Occidentului în general? Există inițial convingerea împărtășită în special de președintele american Roosevelt că sovieticii și „unchiul Joe” (I.V. Stalin) ar putea fi parteneri de dialog constructiv în noua configurație postbelică a lumii, mai ales că ambii se pronunță împotriva sistemului colonial, socotit ca perimat; atitudinea de a ajunge la o înțelegere cu U.R.S.S. este adoptată și de cinicul Churchill cu ocazia vizitei la Moscova în octombrie 1944. În cele din urmă însă, diferența dintre S.U.A. și U.R.S.S. în 1945 era aceea că unii americani credeau că, după o cursă lungă, era posibil un compromis cu Rusia, în timp ce rușii, nu credeau decât într-o înțelegere cu bătaie scurtă cu viitorii lor adversari. Atât timp cât Uniunea Sovietică rămânea un stat mesianic, ideologia îi obliga la o expansiune crescută a puterii comuniste<sup>40</sup>, din această

---

<sup>40</sup> Arthur Schlesinger Jr., *Originea războaielor rece*, în Allan W. Winkler, *Trecutul apropiat. Eseuri și documente despre America celui de al doilea război mondial*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1996, p. 44-45.



cauză provenind și regretele occidentale că această țară nu a fost tratată mai cu circumspecție în timpul celui de-al doilea război mondial („se pare că am omorât porcul cel mai slab” avea să declare Churchill la Haga în 1948, referindu-se la înfrângerea Germaniei<sup>44</sup>).

În consecință, intervine teama mai ales după ce rușii sparg monopolul nuclear iar comunismul se instaurează în China și bate la porțile Coreei de Sud. Analizele consacrate politicii externe sovietice menite să justifice politica de „îngrădire a comunismului” inițiată de noul președinte Harry S. Truman, păcătuiesc printr-o retorică bazată pe o sensibilitate tipic liberală și mai ales pe o necunoaștere crasă a realităților din Uniunea Sovietică, pentru simplul motiv că americanii nu au nici un agent implantat acolo, în comparație cu penetrarea descoperită sau bănuită a Occidentului de către sovietici. În lipsa unor informații credibile, Occidentul îi atribuie lui Stalin, executorul testamentar al lui Petru cel Mare, planuri globale de cucerire a lumii și nu ia deloc în seamă suspiciunile fondate sau nu ale sovieticilor față de semnalele venite din Vest („Esența politicii noastre? Teamă de voi, de guvernul vostru, de politica voastră”, este răspunsul pe care Paul-Henry Spaak, ministru de externe al Belgiei îl dă la sediul O.N.U., delegatului U.R.S.S., A.I. Vișinski)<sup>45</sup> – teză aprofundată de istoriografia-revizionistă americană.

Pentru a-și crea primele rețele de agenți în U.R.S.S.,

---

<sup>44</sup> Citat în Jacques de Launay, *Marea prăbușire*, Iași, Editura Polirom, 1996, p. 238.

<sup>45</sup> Citat în François Soulet, *Istoria comparată a statelor comuniste: din 1945 până în zilele noastre*, Iași, Ed. Polirom, 1998, p. 80.

Serviciul de Informații Secrete din Marea Britanie (S.I.S.) și mai târziu C.I.A. au utilizat grupurile de rezistență împotriva comunismului, dar majoritatea tentativelor de penetrare dinspre statele baltice înspre nord și dinspre Turcia în sud s-au încheiat printr-un răsunător eșec<sup>66</sup>. Fie că este vorba de operațiunile din Letonia din octombrie 1945, când agenții care aveau ca misiune stabilirea de contacte cu mișcarea de rezistență au fost capturați de N.K.G.B., de rămășițele armatei naționale poloneze a generalului Bor-Komarovski, regrupată acum sub denumirea de Wolnosc i Niepodeglosc (WiN: „Libertate și Independență”) sau de Organizația Naționaliștilor Ucrainieni (O.U.N.) o constatare dureroasă începe să se impună: în întregul bloc sovietic, polițiile secrete și forțele armate sunt prea puternice pentru a putea fi atacate cu șanse de succes de către mișcările de rezistență chiar și cu înzestrare tehnică și de specialitate<sup>67</sup>, mai ales că sovieticii sunt la curent de la început prin intermediul „cârțiței” Kim Phillby cu întregul plan și se lansează în acțiuni de dezinformare și în final de ridiculizare a Occidentului. În Polonia, ei creează o falsă WiN care în perioada 1948-1952 primește ajutor constând în armament, aparatură radio și monede de aur transmise prin parașutare de Oficiul de coordonare politică (O.P.C.) condus de Frank Wisner, care furniza acoperirea C.I.A. Apoi, în decembrie 1952 se expune diversiunea: într-o

---

<sup>66</sup> Christopher Andrew, Oleg Gordievski, *K.G.B. Istoria secretă a operațiunilor sale externe de la Lenin la Gorbaciov*, București, Ed. All, 1994, p. 271.

<sup>67</sup> Christopher Andrew, *C.I.A. și Casa Albă. Serviciul secret și președenția americană de la George Washington la George Bush*, București, Ed. All, 1998, p. 165.

emisiune de două ore la radioul polonez se anunță că suma de un milion de dolari transmisă de C.I.A. pentru WłN a ajuns în mâinile autorităților.<sup>68</sup>

Nici în Albania nu s-a obținut vreun rezultat: foștii membri ai Organizației Balli Kombetar parașutați la 8 iulie 1949<sup>69</sup> sau debarcările și parașutările unor agenți finanțate de S.I.S. și C.I.A. din vara și toamna anului 1950<sup>70</sup> nu au avut nici cea mai mică șansă de a perturba ordinea stalinistă.

În România, mișcarea de rezistență a fost socotită destul de importantă pentru ca O.P.C. – a cărui director era un bun cunoscător al realităților românești (în timpul războiului acesta a condus prima misiune O.S.S. – Biroul de Servicii Strategice, precedesorul C.I.A. - în România)<sup>71</sup> – să încerce să o exploateze. Gratiel Yatsevich, care conducea operațiunile secrete din zona Balcanilor, a dezvăluit faptul că, din punct de vedere al resurselor alocate și agenților recrutați, acțiunile din România se aflau pe locul al doilea, după cele din Albania<sup>72</sup>. La începutul anului 1949, O.P.C. a început să recruteze români din lagărele de refugiați din sudul Germaniei, Austria și Iugoslavia, oameni „veniți din frig” în genul eroilor lui John Le Carre<sup>73</sup>, care acceptă să se reîntoarcă având ca misiuni încurajarea partizanilor de a

---

<sup>68</sup> Andrew, Gordievski, *op.cit.*, p.275.

<sup>69</sup> *Le proces des espions parachutes en Albanie (Compte rendu stenographique des débats du proces de Tirana 24 mai – 6 juin 1950)*, Paris, Edition Sociales, f.a., p.19.

<sup>70</sup> Andrew, Gordievski, *op.cit.*, p. 275.

<sup>71</sup> Elisabeth Hazard, *Războiul rece a început în România* în „Magazin istoric”, august, 1996

<sup>72</sup> Dennis Deletant, *op.cit.*, p. 177.

<sup>73</sup> Poate că cel mai bun roman al acestui scriitor este *Spionul venit din frig* (București, Ed. Univers, 1996, pentru versiunea în limba română).

sabota căile ferate și fabricile – pentru a-și demonstra existența sau mai degrabă faptul că grupul nu este infiltrat de agenți ai Securității – de a spiona mișcărilor trupelor, în special în cazul unui eventual atac asupra Iugoslaviei sau a Europei de Vest, și de a-i organiza pe rebeli pentru acțiunea de hărțuire a trupelor sovietice în cazul izbucnirii unui război.<sup>74</sup>

Sfârșitul acestor oameni care în prealabil erau informați că în cazul unui eșec, Statele Unite aveau să nege orice implicare în acțiune, nu a diferit de cel al omologilor din celelalte țări ale Europei de Est: grupul lui Constantin Săplăcan care fusese recrutat în Italia și parașutat pe Muntele Negoiu în Făgăraș în noaptea de 18-19 oct.1951, n-a supraviețuit decât o lună, nereușind să stabilească vreun contact cu rezistența, și dovedind o pregătire deplorabilă.<sup>75</sup> Căpitanul Sabin Mare, un ofițer deblocat care în toamna anului 1950 plecase în Franța, a fost parașutat în 1953, dar nu s-a putut întâlni cu grupul lui Ion Gavrilă din Munții Făgăraș<sup>76</sup> și moare în fruntea unei grupe de rezistență din Maramureș<sup>77</sup>. De asemenea, grupul Golea-Samoilă, ultimul recrutat dintr-o fabrică din Salsburg unde lucra ca muncitor<sup>78</sup>, Tanțu Mihail care promise misiunea de a reactiva pentru serviciul de informații al militarilor români în exil, o agentură național-țărănistă

---

<sup>74</sup> Elisabetch Hazard, *op.cit.*

<sup>75</sup> Marius Oprea, *Spioni de străinauri*, în „Dosarele Istoriei”, nr.1/1998.

<sup>76</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr.16, vol. 5.

<sup>77</sup> Ion Gavrilă, *Principii în prăpastie*, în *Din documentele rezistenței*, nr. 2/1991, Arhiva A.F.D.P.R., p. 124.

<sup>78</sup> *Cartea Albă...* vol.11, p. 215.

condusă de inginerul Secară Dumitru<sup>79</sup> sau echipa „Robert” (Tănase-Popovici)<sup>80</sup> nu au fost decât simpli pionii ai S.U.A. pentru testarea capacității de reacție a U.R.S.S., anihilarea acestora de către Securitate fiind apreciată la cel mai înalt nivel de către conducerea R.P.R.<sup>81</sup> „Sânge, spioni și moarte, nota Maurice Laporte în 1929. Aceste cuvinte, deși ne duc cu gândul la titlul unui roman de duzină, se pare că au devenit întregul program al comunismului<sup>82</sup>. Născut dintr-un complot, comunismul se teme de cei care completează.

## Epilog la rezistența anticomunistă din România

„Cei răi nu sunt întotdeauna abili, iar dictatorii nu au întotdeauna dreptate” afirma Winston Churchill<sup>83</sup>; dar acest lucru nu este valabil și în cazul României comuniste. Retragerea Armatei Roșii în 1958, relativa distanțare față

---

<sup>79</sup> „Sinteză referitoare la lichidarea unei agenturi a spionajului francez condusă de căpitanul de parașutiști Mihail Tanțu” în *ibidem*, p. 492.

<sup>80</sup> Neagu Cosma, *Cupola. Din culisele Securității*, București, Editura Globus, f.a., p. 138-143.

<sup>81</sup> „Ministerul Afacerilor Interne și organele securității de stat – afirma Gh. Gheorghiu Dej la Plenara lărgită a C.C. al P.M.R. din 23-25 martie 1956 – au obținut rezultate pozitive importante în activitatea lor din ultimii ani, mai cu seamă în descoperirea unor grupuri contrarevoluționare și a unor agenți ai spionajului imperialist strecurați pe teritoriul țării noastre” („Scânteia”, nr. 3556/29 martie 1956, p.2).

<sup>82</sup> *Apud* Alain Derville, *op.cit.*, p.106.

<sup>83</sup> Citat în André Fontaine, *Istoria războiului rece*, Ed. Militară, București, 1992, p. 178.

de Moscova începută de Gheorghiu-Dej și continuată de Nicolae Ceaușescu, succesele inițiale ale industrializării, precum și manipularea abilă a simbolurilor naționale, au făcut ca P.C.R. să fie justificat și acceptat de bună voie de către români. Importanța rolului liderului de tip charismatic ce dezvăluie un model mitic de raportare la puterea politică s-a păstrat și în cazul regimului comunist. Consecința a fost aceea că la sfârșitul anului 1989, România era o țară cu o conducere neostalinistă, dar în care, așa după cum subliniază pertinent politologul american Robert D. Kaplan, „Stalin a furnizat fundația, însă restul a venit de la sine pe pământul de aici”<sup>44</sup>.

---

<sup>44</sup> Robert D. Kaplan, *Războaiele Balcanilor*, București, Editura Antet, f.a., p.95.

## FORME DE REZISTENȚĂ PASIVĂ MANIFESTATE ÎN PROCESUL COLECTIVIZĂRII

**D**upă evenimentele din 1989, perioada comunistă, caracterizată de unii istorici ca fiind „dark age” a României și nu numai, a fost subiectul multor lucrări de specialitate. Atenția istoricilor s-a îndreptat asupra unor subiecte foarte variate, care au scos la lumină tot cortegiul de nenorociri suportate de societatea românească.

Unul dintre aceste aspecte pe care l-am considerat demn de luat în seamă îl constituie și opoziția manifestată în satele românești în timpul cooperativizării.

În demersul nostru am pornit de la studierea dosarelor intrate în arhiva C.N.S.A.S. și inventariate de la D 4 până la D 16, intitulate „Problema cooperativizării”. Informații despre aceeași problemă am mai găsit, este drept, disparate, în dosarele numite generic „Problema P.N.Ț.” și „Problema P.N.L.”.

Aceste date - parțiale totuși -, coroborate, au putut oferi o imagine asupra tragediei care s-a petrecut într-un segment important al societății românești și anume cel reprezentat de satul românesc.

Evenimentele legate de cooperativizare s-au petrecut în paralel cu mișcarea de rezistență desfășurată

în munți de o parte a opozițiilor comunismului; departe fiind de ideea de a pune semnul egalității între această mișcare de rezistență și opoziția locuitorilor de la state, considerăm totuși că și aceasta se poate înscrie tot în cadrul rezistenței generale dusă împotriva încercării disperate a noilor conducători ai României de a instaura o altă ordine socială.

Urmând modelul sovietic dar încercând să-l adapteze la condițiile din țară, autoritățile comuniste au început cooperativizarea prin așa numitele întovărășiri, o cale meschină de a obține treptat comasarea pământurilor în Gospodării Agricole Colective sau Gospodării Agricole de Stat.

Acest proces a debutat în anul 1949 și apoi treptat, prin forță - recunoscută în documentele secrete - dar și prin „metoda convingerii” au apărut G.A.C., anunțate cu multă emfază în presă ca fiind noi cuceriri și succese ale muncii de partid. Potrivit documentelor P.C.R., cooperativizarea s-a încheiat oficial în anul 1962 și a fost una dintre cele mai importante „izbânzi ale luptei de clasă”.

Analizând însă și reversul acestui proces putem vedea ce s-a petrecut în realitate. După cum este bine știut, în agricultură existau pe lângă marii proprietari de pământ care fuseseră expropriați prin metode „specifice”, așa zișii chiaburi, țăranii mijlocași și pătura săracă a țăranimii.

Suprafața de pământ avută în stăpânire de fiecare îl încadra și îi repartiza într-unul din segmentele deja amintite, deși această repartizare a fost făcută arbitrar. Activiștii de partid, repartizați la sate, i-au considerat „a priori” dușmani ai comunismului în special pe chiaburi;



în fapt lucrurile nu au stat chiar așa pentru că și proprietarii unui hectar sau două de teren s-au împotrivit cooperativizării.

O țintă predilectă a comuniștilor a fost și intelectualitatea satelor, recte notarii, învățătorii, preoții - distrugerea lor însemna distrugerea vechilor mentalități.

Toate aceste categorii au opus o rezistență surdă împotriva schimbărilor impuse de comunism. Chiar dacă acest tip de rezistență nu s-a manifestat organizat și nu a avut anvergura celei din munți, o considerăm totuși parte integrantă a mișcării generale de rezistență, având în vedere că urmările ei au fost aceleași pentru opozanți, adică deportări, arestări și maltratări, internări în colonii de muncă, culminând cu numeroase cazuri în care moartea a fost pedeapsa finală.

Lecturând documentele, din dosarele avute la îndemână, am reușit să desprindem câteva tipuri de opoziție, dintre care cele mai frecvente au fost:

- refuzul de a preda sau repara inventarul agricol care consta în batoze, tractoare, semănători etc;
- acte de sabotaj asupra acestor mașini agricole - s-au găsit ascunse în snopii de grâu hucăți de fier folosite pentru a distruge utilajele, multe mașini agricole dezmembrate și vândute ca fier vechi<sup>1</sup>;
- dispariții de la domiciliu<sup>2</sup>, mulți țărani s-au ascuns în orașe unde aveau copii sau rude, încercând astfel să se sustragă de noile ordine;
- refuzul de a efectua lucrările agricole;

---

<sup>1</sup> ACNSA.S., fond Documentar, dosar nr. 5, ff. 16-94, dosar nr. 7, f. 158

<sup>2</sup> Idem, dosar nr. 4, vol. 1, ff. 9-116

- refuzul de a preda la timp cotele impuse de organele de partid sau predarea lor, în special a cotelor de porumb sau grâu, în stare proastă - semințe infestate cu paraziți sau mucegăite<sup>3</sup>;

- refuzul de a cultiva plante industriale;

- distrugerea recoltelor prin incendiere voluntară - în timpul treierii sau prin arderea magaziiilor de cereale<sup>4</sup>;

- dosirea unor cantități de cereale sau măcinarea lor în ascuns, pentru a nu fi predate.

Aceste forme de rezistență au fost susținute prin alte acțiuni cum ar fi:

- actele de intimidare îndreptate împotriva activiștilor de partid: scrisori de amenințare, incendierea caselor - sunt cunoscute cazuri când au fost aruncate chiar grenade asupra locuinței președintelui G.A.C., sau incendiată casa secretarului P.M.R.<sup>5</sup>;

- răspândirea zvonurilor - devenite pentru noi astăzi proverbiale - cum ar fi venirea americanilor, războiul din Coreea și extinderea lui având ca scop alungarea rușilor;

- relatările foștilor prizonieri veniți din Uniunea Sovietică despre adevăratele realități din societatea rusească - mulți foști prizonieri pledau împotriva predării pământului arătând că prin acest act și aderarea la G.A.C. se va ajunge în postura rusului care „merge cu lingura și cu gamela legate la șold și mănâncă de la cazan”<sup>6</sup>;

- distrugerea materialelor de propagandă comunistă;

---

<sup>3</sup> Idem, dosar nr. 7, vol. 4, f. 71

<sup>4</sup> Idem, dosar nr. 8, vol. 1, ff. 76-77

<sup>5</sup> Idem, dosar nr. 5, ff. 20-27

<sup>6</sup> Ibidem, f. 100

- infiltrarea ca activiști a chiaburilor în comitetele provizorii sau în conducerea G.A.C.-urilor'.

- Aceste acțiuni s-au desfășurat aproape în toate satele și au fost, în parte, colective (ajungându-se la ciocniri dure cu Miliția, trupele de Securitate) sau individuale.

Țăranii știau deja care le este soarta dacă se opun, exprimându-se în genul „avem deja bagajul pregătit pentru Canal” sau „așteptăm să ne deportați ca pe bănățeni”.

Dentn de menționat în - susținerea celor prezentate mai sus - este refuzul lui Cojocaru N., țăran din satul Podoleni, județul Neamț, care departe de a fi chiabur, afirma: „mai bine sufăr moartea sau tortura în celulă, dar la colectiv tot nu mă înscriu”<sup>8</sup>. Sunt însă cunoscute și cazuri când țăranii, care s-au înscris în colectiv, au renunțat pe parcurs, dându-și seama prea târziu de greșeala făcută. Disperarea unora dintre ei este manifestată prin cuvintele „numai un război ne mai poate scăpa de colectiv!”<sup>9</sup>

În toată această degringoladă produsă în viața țăranului, mai bogat sau mai sărac, dar dornic să-și cultive pământul propriu, un rol de sprijinire a P.M.R. l-a avut Securitatea. Prin metode specifice - lucrători de teren, informatori, urmărire - a fost „mereu prezentă la evenimente”. Astfel, printr-o circulară a Direcției Regionale Ialomița se cerea atât Miliției, activiștilor de partid cât și organelor de securitate locale să fie urmăriți „dușmanii de clasă” și anume instigatorii, lansatorii de zvonuri, producătorii de agitație, sabotorii<sup>10</sup>.

---

<sup>8</sup> Idem, dosar nr. 8, vol. 1, f. 299

<sup>9</sup> Ibidem, f. 100

<sup>10</sup> Idem, dosar nr. 8, vol. 1, f. 70

<sup>11</sup> Idem, dosar nr. 4, vol. 1, f. 39

Nu este greu de imaginat că drept urmare a unor astfel de ordine mulți țărani au luat drumul închisorilor, coloniilor de muncă și la fel de mulți nu s-au mai întors acasă niciodată. Toate dosarele cercetate sunt pline de nume ale țăranilor cărora li s-au „dresat acte” pentru a fi arestați.

Există, de asemenea, documente referitoare la coordonarea acțiunilor de cooperativizare și sprijinirea realizării lor; unul din ele deja mai elevat, din 6 iulie 1950, bine elaborat, adresat tuturor direcțiilor regionale ale Securității statului, clasifică tipurile de manifestări ale țăranilor și cere sesizarea și anihilarea lor. Cele care intră sub incidența legii sunt:

- manifestări de masă cu caracter agresiv în urma activității provocate de dușman;
- manifestări de masă fără acte de agresiune;
- manifestări împotriva colectivizărilor;
- acțiuni de nesupunere;
- acțiuni izolate, individuale, cum ar fi incendierile, acte de sabotaj, împrăștiere de manifeste, nemulțumiri individuale etc<sup>11</sup>.

Aceste fapte trebuiau preîntâmpinate, sau cei găsiți vinovați de ele să fie arestați, anchetați și închiși.

Documentul mai sus prezentat este încă o dovadă legată de tragedia satului românesc, susținând ceea ce am încercat să prezentăm în studiul de față.

Deși spontană, neorganizată și fără rezultate durabile, acțiunea țăranilor din aproape toate satele românești poate fi integrată în mișcarea generală de rezistență împotriva comunismului.

---

<sup>11</sup> Idem, dosar nr. 7, vol. 4. f. 110

## REZISTENȚA ANTICOMUNISTĂ DIN ROMÂNIA ȘI „DEFECȚIUNEA” TITOISTĂ

**U**na din problemele cele mai interesante ale istoriei românilor a fost reacția lor față de contextul extern. Context care, e inutil s-o mai subliniem, a avut mereu un rol (variabil ca importanță, după cum și forța internă a variat) în modelarea peisajului intern. Dincolo de orice reflecții asupra eficienței diplomației românești (care, uneori, s-a ridicat pe de-a întregul la înălțimea problemelor cu care românii se confruntau, ca națiune), sau de moralitatea unor acțiuni ale ei, rămâne valabilă constatarea că, periodic, românii au forțat limitele impuse acțiunii lor de cadrul extern („punerea Puterilor în fața faptului împlinit” nu este o expresie folosită gratuit de unii istorici), alteori s-au adaptat doar acestora, mai bine sau mai rău.

Dacă în unele perioade românii s-au bucurat de o libertate de acțiune mai mare, în altele constrângerile impuse de factorii externi au fost sufocante. În mod clar, anii `40 ai secolului trecut (înainte și după august 1944) sunt un excelent exemplu de perioadă în care factorul extern a fost decisiv în privința evoluției interne.

Am reamintit aceste aspecte binecunoscute, de altfel, datorită situației concrete de la sfârșitul anilor `40, când a fost remarcat fenomenul denumit rezistență anticomunistă. Acesta n-a devenit nicicând, cu adevărat,

o „mișcare” de rezistență în sensul propriu, în absența unui comandament pe țară, dar și a unui teritoriu pe care „insurgenții” să-l fi controlat efectiv.

Fenomenul a fost determinat de situația internă (mai precis, de comunizarea forțată a României), dar este intim legat de factorul extern. Nu avem în vedere, aici, Uniunea Sovietică (adică factorul extern care a determinat, direct și indirect – prin intermediul Partidului Comunist – comunizarea forțată), ci „lagărul occidental”, adică acel factor extern care, în contextul citat, era valorizat pozitiv de marea majoritate a românilor. Modul în care unii dintre ei au încercat să se „înscrie” în sensul intențiilor pe care considerau că le au anglo-americanii este străveziu reflectat în episodul rezistenței armate anticomuniste. Trebuie însă spus că tactica respectivă a fost utilizată exclusiv cu intenția de a servi interesul național. Mai precis, cu intenția de a opri procesul de comunizare forțată, cu sprijin anglo-american. Realitatea era însă mult mai complexă decât erau dispuși s-o accepte cei implicați în rezistența armată, iar reacția (sau, mai corect spus, lipsa de reacție) a puterilor occidentale s-a dovedit, încă o dată, decisivă în privința destinului și a rezultatelor obținute de rezistența românească.

Dacă în imaginarul colectiv al anilor `45-`56, americanii și „venirea” lor era principalul eveniment de care se legau speranțele reușitei unei revolte anticomuniste, ocaziile și modalitățile concrete în care s-ar fi produs această “venire” au variat, în funcție de evenimentele care s-au derulat la Washington, în Europa de Est, dar și în restul lumii (de exemplu, în Coreea). În

acest cadru, se poate spune, fără teama de a greși, că momentul 1948 și conflictul izbucnit (sau, mai degrabă, oficializat) acum între U.R.S.S. și „lagărul comunist“, pe de o parte, și Iugoslavia titoistă, pe de alta, a fost unul din cele mai însemnate sub aspectul întreținerii iluziei în intervenția externă eliberatoare.

Conform schemei preconcepute a opozanților români, pe care (paradoxal) propaganda cominformistă venea s-o întărească, orice defecțiune în cadrul sistemului comunist trebuia să confirme ipoteza intervenției americane. În contextul anului 1948 (ținându-se cont și de forța recunoscută a armatei iugoslave), se ajunsese la proorocirea unei invazii combinate, americano-iugoslave.

De fapt, chiar în 1945 s-a vorbit, pentru scurt timp, despre o amenințare militară iugoslavă, însă într-un alt sens (pericolul revizuirii frontierei). O situație tensionată existase la granița comună în toamna lui 1944 și prima jumătate a lui 1945, datorită pătrunderii unor formațiuni înarmate ale partizanilor iugoslavi, în scop de jaf, și prin crearea unor grupări iredentiste în rândul sârbilor localnici (Partidul Dezrobitor)<sup>1</sup>. Siguranța cu care o parte a populației și a partizanilor sârbi vorbeau despre incorporarea Banatului la Iugoslavia a determinat autori-

---

<sup>1</sup> Vezi, în acest sens, Dumitru Șandru, *Propaganda revizionistă a șoabilor și sârbilor din Banat (1930-1946)*, în *Problema iugoslavă. Studii și marginalii*, coordonator Silviu B. Moldovan, Timișoara, Editura Meridian 21 Delta, 1998, la pp.87-96; Gheorghe Onișoru, „Defecțiunea titoistă” și România, în *Ibidem*, pp.112-113; Vasile Rămneneanu, *Aspecte ale vieții politice din județul Timiș-Torontal în perioada 1944-1946*, în „Revista istorică”, serie nouă, tom VII, nr.3-4, martie-aprilie 1996, pp.207-211; Miodrag Milin, „Titoismul” la granița româno-iugoslavă. Preliminarii (octombrie 1944-ianuarie 1945), în *Ibidem*, pp.221-231.

tățile românești să ia anumite măsuri de descurajare militară, și să obțină o întrevvedere la nivel înalt, între Petru Groza și I.B. Tito (Pancevo, iunie 1945), în cadrul căreia liderul iugoslav s-a angajat să nu pună în nici un fel la îndoială granița comună<sup>2</sup>. Se pare totuși că o cucerire a Banatului a fost luată în calcul de o parte a noii elite iugoslave. Într-un timp relativ scurt însă, elementele extremiste au fost aduse sub control și Iugoslavia n-a mai fost interesată decât de extinderea influenței sale spre sudul Peninsulei Balcanice și de dobândirea Triestului.

Premisele conflictului sovieto-iugoslav s-au acumulat încă din perioada celui de-al doilea război mondial. Confruntarea a izbucnit însă, cu virulență, abia în timpul reuniunii Cominformului de la București, în iunie 1948. Împrejurările sunt destul de bine cunoscute la ora actuală, astfel încât nu voi insista asupra lor. Unul din aspectele care merită investigate este influența pe care conflictul Moscova-Belgrad (în care România și celelalte „democrații populare” s-au văzut implicate, de partea Moscovei, la ora aceea putere dominantă în zonă) a avut-o (sau nu a avut-o) asupra fenomenului cunoscut sub denumirea de rezistența armată anticomunistă din România. Cercetarea de până acum m-a dus la concluzia că disidența iugoslavă a avut într-adevăr un efect stimulat în acest sens, trecând peste considerente ce puteau deveni handicapuri, precum distanța geografică față de țara vecină sau diversitatea apartenențelor politice. Știrile despre confruntarea intercomunistă (ce părea să se îndrepte spre un război interstatal, variantă

---

<sup>2</sup> Liviu Groza, *Dr. Petru Groza, Mihail Tito și Mao Zedong* (interviu de Mircea Suciu), în „Dosarele istoriei”. III, 2(18). 1998, p.62.



agreată, se pare, de liderii sovietici cel puțin până la declanșarea ostilităților în Corcea, în 1950) produceau, contrar intențiilor guvernamentale, satisfacție în mediile de opoziție. Una din consecințele ușor de documentat a fost și apariția, în perioada imediat următoare, a unui număr însemnat de grupări ale rezistenței armate. Faptul este vizibil nu numai în Banat (zonă aflată în proximitatea Iugoslaviei titoiste), ci pe mare parte din teritoriul României. Desigur, în Banat au existat unele circumstanțe favorizante, create de proximitatea geografică și de existența în zonă a puternicei minorități sârbe. În plus, legăturile cu mișcarea de rezistență a lui Tito datau din perioada războiului, când mulți partizani s-au ascuns pe teritoriul românesc iar granița se trecea destul de ușor dintr-o parte în alta, inclusiv de către voluntarii plecați din România, și care au revenit după 1944, aducând cu ei și rudimente de ideologie titoistă. Într-un interviu pe tema rezistenței armate, istoricul Miodrag Milin descria astfel propensiunile bănățenilor pentru fenomenul respectiv: „Dar de ce în Munții Banatului și nu în altă parte? Această stare de nemulțumire, de insurecție care se va produce, a fost generată pe un fond de *lume de graniță* (subl. S.B.-M.) plină de orgoliu, de demnitate; au fost acele regimente grănicerești, oameni cu spiritul libertății foarte puternic și cu un simț extraordinar al demnității. Și ei nu puteau fi umiliți chiar așa, și terfeliiți, de acești noi căpătuiți ai puterii”<sup>3</sup>. Totuși, apariția rezistenței n-a fost pusă în

---

<sup>3</sup> Miodrag Milin (ed.), *Rezistența anticomunistă din Munții Banatului în documente*, București, Fundația Academia Civică, 2000, p.10.

relație directă cu „schisma titoistă”<sup>4</sup>. Fără a cădea în reducționism, putem remarca faptul că erezia iugoslavă a avut un efect vizibil și rapid asupra opozianților, dinamizându-le acțiunile. În Banat, bunăoară, un grup care și-a luat numele Mișcarea Națională de Rezistență a prezis izbucnirea războiului între cele două „lagăre” la 23 august 1948, scop în care a început pregătirile pentru viitoarele acțiuni armate în spatele frontului sovietic. Din documentele cunoscute până la această oră reiese că scurta istorie a grupului a început cu o discuție referitoare la „situația din Serbia” la târgul din comuna Mehadica<sup>5</sup>.

În 1948 (re)apare, în România, o formă extremă de rezistență, legată în special de zona muntoasă. Faptul coincide nu numai cu izbucnirea conflictului Moscova-Belgrad, ci și cu efectele dizolvării partidelor de opoziție și cu arestările masive de foști legionari. „Amprenta” conflictului menționat este vizibilă însă din primul moment. Încă la 12 septembrie 1948, în Banat este semnalată apariția unei grupări numite „Partizanii lui Tito”, „bandă care a dat foc unor câpițe de grâu în apropierea pichetului Regimentului de Grăniceri”<sup>6</sup>. La 11 februarie 1949, în cadrul ședinței de analiză a muncii

---

<sup>4</sup> „Nu a fost o anumită dată, ca în poveștile cu răscoale, în care respectivul lider ar fi dat semnalul și toată lumea a pus mâna pe coase. Au fost niște situații care au pregătit un fel de stare de spirit de revoltă, de opoziție față de realitățile comuniste pe cale de instaurare în această țară. Toți cei care au fost implicați sau cei care au avut un rol de pornire sunt cei care au făcut războiul, deci sunt soldații, cei din armată, care au fost în Rusia” (*Ibidem*, p.9).

<sup>5</sup> *Ibidem*, p.131, 138.

<sup>6</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 36, f.451.

depuse de la înființarea Direcțiunii Generale a Securității Poporului, ministrul de Interne, Teohari Georgescu, apreciază că: „Problema Teregova trebuie legată cu problema externă. Bandele formează puncte de rezistență unde dușmanii poate [sic!] să-și arunce oamenii lor. În perspectivă, trebuie să vedem unde poate [sic!] să mcargă lucrurile”<sup>7</sup>. Trimiterea la „problema” titoistă este evidentă. În context, e vorba de atacul celor 13 partizani bănățeni conduși de Spiru Blănaru, în noaptea de 12 spre 13 ianuarie 1949, asupra postului de jandarmi Teregova, de unde eliberează alți doi partizani<sup>8</sup>. Este prima acțiune armată spectaculoasă a rezistenței, însă existența grupării a fost una scurtă. Deja, la ședința de la Ministerul Afacerilor Interne din 12 aprilie 1949, atmosfera era mai optimistă, „bandele” bănățene conduse de Ion Uță, Petre Domășneanu și Spiru Blănaru fiind distruse. Ședința fusese convocată în scopul analizării rezultatelor obținute de Comandamentul Unic Timiș (Caransebeș) în perioada 23 ianuarie-12 aprilie 1949. Formațiunea respectivă fusese înființată la 23 ianuarie 1949 tocmai cu misiunea „de a lichida bandele teroriste care activează în zona Caransebeș-Teregova-Mehadia și a restabili spiritul de autoritate în această regiune”<sup>9</sup>.

În închisorile din România (unde, după expresia martorilor, „era o crimă să cânti imnul Iugoslaviei

---

<sup>7</sup> Marius Oprea, *Beneditarea răului. O istorie a Securității în documente, 1949-1989*, Iași, Editura Polirom, 2002, p.76.

<sup>8</sup> Moise Ancușă și Grigore Ienășișă, membrii ai grupului.

<sup>9</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr.76, f.105.

titoiste"<sup>10</sup>), capitolul imagologic vis-a-vis de Iugoslavia titoistă era de o varietate extraordinară, aceasta fiind văzută, chiar, ca un fel de „mică (și mai apropiată) Americă“, invocându-se diferite aspecte, de la ajutorarea de către sârbi a rezistenței românești din munți până la (zvonul a circulat în 1948-1949)<sup>11</sup> iminența unei acțiuni comune sârbo-americane, vizând eliberarea României de sub ocupația sovietică. În cazul celor arestați înainte de 1948, aceste imagini s-au dezvoltat exclusiv în interiorul penitenciarelor. Aș cita, în acest caz, mărturia lui Richard Wurmbrand în legătură cu propriul său proces: „Procurorul spune că am susținut în România aceeași ideologie criminală pe care o susținuse Iosip Broz Tito în Iugoslavia. Am crezut că aiurez. La data când am fost arestat mareșalul Tito fusese socotit un comunist model – nu știam că de atunci încoace se dovedise a fi un deviaționist și un trădător“<sup>12</sup>. În rechizitoriile proceselor politice, Iugoslavia lui Tito era deseori pomenită. Pentru început, răscoala țăranilor din județul Arad (toamna lui

---

<sup>10</sup> Richard Wurmbrand, *Cu Dumnezeu în mizeria*, traducere de Marilena Alexandrescu-Munteanu și Maria Chilian, Editura „Casa Școlilor“, București, 1994, p.134. Aceasta a găsit o modalitate interesantă de a scăpa de un informator sârb (dezertor din armata iugoslavă): l-a determinat să cânte imnul Iugoslaviei, ceea ce a atras intervenția promptă a gardienilor.

<sup>11</sup> Această legendă a fost cultă până foarte târziu în unele medii apropiate unor foști rezistenți români. Personal, am avut ocazia să ascult, chiar la mijlocul anilor '90, povești legate de ajutorarea (chiar și prin parașutare) a partizanilor de către „cetnicii“ lui Draja Mihailovici. Este un fals istoric evident: cetnicii au fost distruși la foarte scurt timp după încheierea războiului de către titoiști, în plus nu dispuneau de mijloace. Persistența legendei spune însă mult despre speranțele legate de „poarta Iugoslavă“ (către Occident), fie enpăzită de titoiști sau de regaliști.

<sup>12</sup> Richard Wurmbrand, *op. cit.*, p. 78.

1948), care nu puteau face față cotelor către stat, a fost considerată o „provocare” a „elementelor” infiltrate din Iugoslavia. Procesul lotului de partizani anticomuniști bănățeni, în frunte cu Spiru Blănaru și Petre Domășneanu (21-25 iunie 1949, Tribunalul Militar din Timișoara) a fost exemplar din acest punct de vedere. În actul de acuzare, procurorul scria că aceștia „căutau aderenți printre anumite elemente șovine titoiste, din rândurile populației sârbești din Banat. Astfel, acuzatul Popovici Gheorghe, unul din elementele de căpetenie ale acestei organizații subversive, primește delegație scrisă de la Tanase Ion de a organiza asemenea elemente”<sup>13</sup>. „Culmea” virulenței propagandistice este însă atinsă la procesul „grupului de spioni și trădători în serviciul spionajului clicii fasciste a lui Tito”, desfășurat la București între 1 și 3 august 1950<sup>14</sup>. Desigur, autoritățile comuniste aveau tot interesul să „pluseze” teoria ingerinței iugoslave în România, pentru a explica cât mai simplist opoziția față de ideologia pe care o reprezentau: dacă opoziții s-ar fi dovedit dirijați din exterior (fie din Occident, fie din Iugoslavia, n-avea importanță), atunci însemna că acțiunile opoziției nu aveau la bază motive reale de nemulțumire. De aceea, acuzațiile formulate de comuniști trebuie primite cu oarecare rezervă.

Pentru a evalua impactul real al rupturii asupra populației de deținuți politici, consider utilă analiza contactelor directe între deținuții români și cei sârbi sau

---

<sup>13</sup> Mireea Rusnac, *Procesul partizanilor anticomuniști din Banat (1949)*, în „Barutier”, 14, 1996, p.425.

<sup>14</sup> Vezi Gheorghe Buzatu, Mireea Chirițoiu, *Procesul „titoiștilor”*, în „Document”, an II, nr.1(5)/1999, p.48-49.

iugoslavi, petrecute în diferite zone ale spațiului concentraționar, fie în închisori<sup>15</sup>, fie în Bărăgan, mai precis în satele nou create în urma deportării a peste 40.000 de bănațeni, de diferite naționalități, în anul 1951. Din mărturiile orale publicate până acum<sup>16</sup>, nu reiese existența unor stări conflictuale între deportații de diferite naționalități sau între aceștia și românii băștinași. Într-un excelent text, Smaranda Vultur sintetizează această experiență: „În povestirile celor deportați în Bărăgan între anii 1951-1956, alteritatea îmbracă forme diverse, de la cea a autorităților care au pus la cale, au organizat sau au executat ordinele legate de deportare, la grupul celor deportați din același sat, la locuitorii băștinași din Bărăgan, la diferența etnică (au fost deportați români, sârbi, germani, și, mai puțin importanți numeric, bulgari, turci, unguri) sau regională (bănațeni, mehedințeni, macădoneni, basarabeni, bucovineni) dintre deportați și până la descoperirea propriei identități ca alteritate pentru ceilalți”<sup>17</sup>. Descoperirile acestea erau urmate deseori și de redescoperiri: „La început li s-o spus că au fost aduși numai oameni răi din Banat, dar al doilea an or văzut ei”<sup>18</sup>. Mai târziu –

---

<sup>15</sup> Vezi Teohar Mihaldaș, *Pe marșele Ebel*, Cluj-Napoca, Editura „Clusium”, 1990, Ion Ioanid, *Închisoarea noastră cea de toate zilele*, vol. II, București, Editura Albatros, 1991 etc.

<sup>16</sup> Vezi Miodrag Milin, Liubomir Stepanov, *Golgota Bărăganului pentru sârbi din România, 1951-1956*, Timișoara, Uniunea Democratică a Sârbilor și Carașovenilor din România, 1996, 304 p., Smaranda Vultur, *Istorie născută – istorie porcesută. Deportarea în Bărăgan (1951-1956)*, Timișoara, Editura Amarcord, 1997, 398 p.

<sup>17</sup> Smaranda Vultur, *În câte feluri poți fi altul pentru ceilalți*, în Miodrag Milin, Liubomir Stepanov, op. cit., p.12.

faptul este extrem de interesant din perspectiva prezentului articol -, unii sârbi stabiliți în Bărăgan i-au cunoscut acolo pe noii deportați, foștii „partizani” din gruparea Haiducii Muscelului”.

În restul spațiului concentraționar, coexistența dintre deținuții români și sârbi era sporadică și Iugoslavia era percepută în special prin prisma spectaculoasei rupturi din 1948, a cărei veste ajunsese, pe diferite canale, la urechea tuturor deținuților. Consecințele „schismei” constituiau o preocupare majoră a deținuților, nu puțini fiind cei care-și așteptau din această direcție salvarea. Existau chiar discuții în contradictoriu, precum cea dintre un deținut care-l numea pe Tito „un dictator blând” și altul care-i semnala faptul că acesta „a omorât mii de oponenți și și-a băgat prietenii în pușcărie”<sup>20</sup>. În general însă, „Moralul deținuților era excelent. Tito își schimbase atitudinea, și seara, în timpul plimbării pe «Corso», acolo, la câțiva kilometri de frontieră, deținuții politici evaluau șansele unei apropiate ofensive americano-iugoslave împotriva rușilor. Dar eu, care veneam din Iugoslavia și văzusem ceea ce văzusem, eram mult mai sceptic”<sup>21</sup>.

Așteptarea unei astfel de ofensive era o fațetă spectaculoasă a „filo-titoismului” ce-i cuprinsese pe deținuții politici români. O fațetă la fel de spectaculoasă se observă în cazul grupurilor de rezistenți anticomuniști

---

18 Mărturia Elenei Mirosan, în Smaranda Vultur, *Istorie trăită - istorie povestită*, p.334.

<sup>20</sup> Vezi *Povestea Elisabetei Rizeci din Nucșoara, urmată de Mărturia lui Cornel Drăgoi*, București, Editura Humanitas, 1993, p.168-169.

<sup>21</sup> Richard Wurmbrand, *op. cit.*, p.169

<sup>22</sup> Constantin Cestianu, *Săptămâna din infern*, București, Editura Humanitas, 1992, p.142.

din munții României. Cornel Drăgoi, un fost membru al grupării Haiducii Muscelului, condusă de colonelul Arsenescu, povestește: „Deci noi așteptam semnalul de la Timișoara. Ei erau cei mai aproape de sârbi. Sârbii reușiseră să iasă din tutela rusă și aveam speranțe de acolo. Adevărul este și istoria trebuie să consemneze, că a existat o dată fixată pentru Banat, dar a eșuat datorită trădării”<sup>22</sup>. Un alt luptător al aceluiași grup, Predoiu Loghin, oferă date mai complete: gruparea Haiducii Muscelului s-a cristalizat în martie 1948, căpătând însă impulsul decisiv după ruptura iugoslavă; atunci, colonelul Arsenescu „a povestit situația care era în țară, dramatică. Trupele rusești umblau de colo până colo. Izolaseră granița de vest către Iugoslavia și trupele le masau la frontiera Iugoslaviei. A început discordia între Tito și Gheorghiu-Dej. Și mi-a spus colonelul, zice: «Au fost douăsprezece divizii de armată ale Uniunii Sovietice în Iugoslavia. Mareșalul Tito i-a dezarmat și i-a trimis fără arme în Rusia și acu` or să atace Iugoslavia. Și noi, în spatele frontului, să aruncăm trenuri, să aruncăm poduri, căi ferate, ca să îngreunăm mișcarea lor de război pe teritoriul nostru». Nu s-a întâmplat nimic. A venit toamna. (...) Mișcarea noastră s-a simțit. Trupele rusești n-au mai acționat. Noi am rămas descoperiți”<sup>23</sup>. Relatarea colonelului Arsenescu (de departe unul din cei mai lucizi și mai informați membri ai rezistenței românești!) amesteca fapte reale (tensiunea ivită la graniță, mișcările vizibile de trupe) cu altele mult exagerate (ca episodul

---

<sup>22</sup> *Povestea Elisabetei Rizea*, p.111.

<sup>23</sup> Mihai Rădulescu, *Sîn țară pe Rînd Doamnei*, București, Editura Ramida, 1992, p.47.



așa-zisei dezarmări a douăsprezece divizii sovietice; sâmburele real al zvonului consta în faptul că trupele sovietice care luptaseră pentru eliberarea regiunii Belgrad s-au retras ulterior, înaintea conflictului cu sârbii, ceea ce i-a impresionat pe cei din țările vecine, unde s-a instaurat o veritabilă ocupație). Șeful unei alte grupări de partizani, din munții Carașului, comandorul Petre Domășneanu, își puneă speranțe nelimitate în Tito: datorită ajutorului iugoslav, credea el, va declanșa un război de gherilă în toată regula, în urma căruia va izbucni o revoltă populară masivă în toată țara, care va provoca, la rândul-i, războaie în toate țările vecine și, astfel „încolțiți, din toate părțile”, sovieticii vor fi nevoiți să-și retragă toate forțele<sup>24</sup>.

Apariția grupărilor anticomuniste înarmate ca răspuns la disidența iugoslavă este documentată și în alte regiuni ale țării. Iată o confirmare directă din zona Vrancei<sup>25</sup>. În memoriile inedite ale fostului lider al grupării Paragină, împrejurările sunt prezentate cât se poate de explicit: „Vrancea, ca și întreg ținutul care se numea atunci Putna, fusese organizat pentru rezistență încă cu un an înainte, când Tito s-a desprins de Kremlin, iar Stalin a trimis trupe masive prin Ungheni și Reni în

---

<sup>24</sup> Constantin Cesianu, *op. cit.*, p.157.

<sup>25</sup> Vezi, în acest sens, și Laura Stancu, Liviu Burlacu, *Organizarea de rezistență „Paragină” în atenția Securității*, în *Totalitarism și rezistență, teroare și represalii în România comunistă*, coordonator Gheorghe Onișoru, București, C.N.S.A.S., 2001, p.146-147: „Credința, iar pentru unii români convingerea, că salvarea va veni din partea americanilor, a fost alimentată și de conflictul Tito-Stalin. La momentul respectiv se credea că Stalin va interveni militar în Iugoslavia, iar calea trupelor rusești care vor trece prin România, va fi prin zona Vrancei”.

Banatul românesc ca să pedepsească pe «tovarășul» care făcea nazuri. Dacă ar fi fost război între Tito și Stalin, noi ar fi trebuit să acționăm armat în spatele frontului sovietic. Era inițiativa lui Octavian Voinea. Dar cum Stalin s-a retras cu coada între picioare din Banat, noi rămăseserăm să rezistăm împotriva comunismului și comunizării în primul rând pe un front spiritual și ideologic.

Aversiunea lui Iosip Broz Tito și îndepărtarea lui de tutela Moscovei, ne-a turnat un pic de apă la moara noastră, care măcina scânteii împotriva lui Stalin.

Cei care scăpasem din mâinile lor cu arma în mână, trebuia să ne apărăm libertatea și viața. Prezenta noastră în pădure trebuia să fie un punct de sprijin moral pentru cei închiși și milioane de orășeni și țărani care rezistau cu pumnii strânși sub cnutul sovietic.

Un război civil nu era posibil atâta vreme cât trupele sovietice erau în țară și câtă vreme, la Yalta și la Teheran fusesem dați în gura lupului flămând de la Răsărit. Pe atunci nu știam de «Yalta» și mizam naiv pe ajutorul Occidentului. Dar lupta trebuia dusă de cineva<sup>26</sup>. În lipsa războiului, gruparea din Vrancea, aidoma altora, intra într-un declin lent, dar inevitabil („Am rămas să executăm planul cel vechi: menținerea în Vrancea a unui spirit de frondă împotriva comunizării și făclia Rezistenței până la marea insurecție<sup>27</sup>). Ion Paragină arată că în întreg județul existau grupuscule, aflate în „legături strânse”, iar „parte din oamenii lor fuseseră alertați încă cu un înainte, când «Tito a cotit-

---

<sup>26</sup> Ion Paragină, *Frământări din viața unui partizan* (ms.), f.12-13.

<sup>27</sup> *Ibidem*, f.15.

o<sup>128</sup>. Remarcabil, într-un context atât de ideologizant, rămâne faptul că „filotitoismul” rezistenților români n-a fost condiționat de prejudecățile de partid. Chiar și lideri ai rezistenței de orientare legionară (precum Ion Paragină, Petre Domășneanu sau Spiru Blănaru) își îndreptau speranțele către Belgrad. În martie 1950, cetățeanul Gheorghe Nica se adresa deschis conducerii comuniste a comunei dobrogene Pântânele: „Ce ascultați voi Radio Moscova, ce spun rușii, voi nu știți că Tito a sunat mobilizarea?”; „O să vedeți voi cum o să ajungem până în fundul Rusiei. Credeți că mai stau mult comuniștii la putere?”<sup>129</sup>. Ulterior însă, a fost rândul comuniștilor reformatori sau, cel puțin, naționali, inclusiv din conducerea României, să-și îndrepte privirile și speranțele spre Belgrad, tot pentru sprijinirea unor forme de opoziție față de politica sovietică.

Ipoteza impulsionării rezistenței românești de către revolta antistalinistă a iugoslavilor nu se bazează însă totdeauna pe mărturii explicite, cum sunt cele de mai sus. Uneori, argumentele în acest sens sunt implicite și chiar discutabile, rămânând la latitudinea istoricilor să aprecieze gradul lor de credibilitate. De pildă, în cazul lui Ioan Popșa, șeful național-țărănist al unei grupări armate din Maramureș, constituite în octombrie 1948. În declarația sa de anchetă din 23 septembrie 1949, acesta nu pomeneste nimic de Iugoslavia, ci doar de știrile vehiculate de posturile de radio anglo-americane. „Banda sa teroristă” s-ar fi constituit „în scopul unei revolte

---

<sup>128</sup> *Ibidem*, f.15-16.

<sup>129</sup> Marius Oprea, *Beneficiarii răzului. O istorie a Securității în documente, 1949-1989*, Iași, Editura Polirom, 2002, p.196.

armate pentru răsturnarea regimului democrat și aceasta în urma unui conflict armat între Apus și Răsărit<sup>30</sup>. De reținut însă, din această declarație, pe lângă momentul constituirii (apropiat rupturii Moscova-Belgrad) și faptul că Popșa era cunoscut și cu apelativul „Tito”<sup>31</sup>. Data la care Popșa a fost obligat să dea această declarație ar putea fi, și ea, pusă în legătură cu înăsprirea propagandei antititoiste. Mai ales că, într-o declarație mai veche (16 iulie 1949), Popșa scria că acțiunea sa urmărea „răsturnarea regimului actual în urma unui conflict armat între marile puteri”, prezentându-se doar cu numele real, nu și cu porecla pomenită<sup>32</sup>. Cum bine se știe, la puțin timp după data primii declarații citate (în noiembrie 1949), propaganda antiugoslavă cunoștea o nouă escaladare, în urma adoptării, de către Consfătuirea Biroului Informativ al partidelor comuniste și muncitorești, a raportului *P.C.J. în mâinile unor asasini și spioni*. Evident, cum s-a întâmplat și cu rezoluția din iunie 1948, evenimentul nu constituia un secret pentru mediile comuniste de conducere cu câteva luni înaintea producerii lui. Mai ales că și acest document a fost prezentat în cadrul consfătuirii tot de Gheorghe Gheorghiu-Dej<sup>33</sup>. Ca atare, e plauzibil ca Securitatea să fi dirijat din timp unele anchete în sensul, deja stabilit, de reclamare permanentă a amestecului iugoslav în tentativele de subminare a regimului. În orice caz, și rezistenții

---

<sup>30</sup> A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr.84, vol.1, f.17.

<sup>31</sup> *Ibidem*

<sup>32</sup> *Ibidem*, f.108.

<sup>33</sup> *Partidul Comunist din Iugoslavia în mâinile unor asasini și spioni. Raport prezentat la Consfătuirea Biroului Informativ al partidelor*

anticomuniști din Maramureș și-au legat multe speranțe de Iugoslavia. De pildă, preotul unit Atanasie Oniga intenționa ca, în primăvara lui 1953, „să străbată drumul plin de primejdii până la granițele țării, să treacă în Iugoslavia, iar de aici, prin Triest, să ajungă în Italia, la Cetatea Eternă a Scaunului Sf. Petru, de unde să informeze și să atenționeze întreaga lume civilizată asupra celor ce se petrec în România sub teroarea roșie”<sup>134</sup>. Planul eșuează deoarece în ianuarie 1953, preotul fugar e ucis în timpul unui asalt al Securității. A existat în același sens un precedent bănățean: în noiembrie 1948, învățătorul (originar din Cadrilater) Ilic Stănescu a încercat să treacă ilegal în Iugoslavia, cu intenția de a înmâna Papei, după ce-ar fi ajuns la Roma, un memoriu cu un conținut politic. Este însă reținut de grănicerii români și, ulterior, eliberat din lipsă de probe<sup>135</sup>.

Reiese deci cu claritate că ruptura iugoslavă a impulsionat lupta rezistențelor români. Rămâne de văzut dacă nu cumva a existat și o dorință conștientizată de

---

comuniste care a creat loc în a doua jumătate a lunii noiembrie 1949, în Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și discursuri*, ediția a III-a, București, Editura pentru Literatură Politică, 1952, pp.399-418. Printre acuzațiile aduse de-a valma, cu acest prilej, autorităților iugoslave legale, era și următoarea: „Trădătorii iugoslavi, executând voința imperialiștilor, și-au pus ca sarcină să creeze în țările de democrație populară bande politice alcătuite din elemente reacționare, naționaliste, clericale și fasciste, pentru ca, bazându-se pe ele, să infiptuiească în aceste țări o lovitură de stat, să le despartă de Uniunea Sovietică și de întregul lagăr socialist și să le subordoneze forțelor dominante ale imperialismului. Clica lui Tito a transformat Belgradul într-un centru american de spionaj și de propagandă anticomunistă” (*Ibidem*, p.403).

<sup>134</sup> Ștefan Bellu, *Încurcarea răzvrătită. Mărcurii ale rezistenței anticomuniste*, Baia Mare, Editura Gutinul, 1993, p.83.

<sup>135</sup> Document din arhiva personală a doamnei Rodica Băiașu

copiere a luptei victorioase duse de partizanii lui Tito în munții Bosniei<sup>36</sup>. O astfel de tentativă era din start sortită eșecului, datorită condițiilor interne și absenței oricărui sprijin extern.

În ceea ce privește finalul luptei de rezistență (atâta câtă a fost ea), este și acesta legat oarecum de Iugoslavia titoistă. Agonia multor grupări este pusă în legătură cu intenția lor, mai mult sau mai puțin serioasă (aspectul merită o analiză separată) de a fugi în țara vecină. Din câte cunoaștem, nu s-au petrecut cazuri spectaculoase de acest gen, deși un important număr de români a trecut ilegal granița cu Iugoslavia, pentru a-și continua apoi drumul în Occident (marea majoritate), dar și, în nu puține cazuri, pentru a se stabili definitiv acolo.

În ampla *Sinteză a acțiunii de depistare și prindere a bandei „Armăuțoiu”* (document din 19 octombrie 1959)<sup>37</sup>, se remarcă faptul că ultima legătură de încredere a acestei grupări a avut, printre altele, „sarcina să meargă la București, să procure hărți turistice, printre care și hărți ale munților Iugoslaviei, cât și alte materiale, banda având intenția ca în vara anului 1958 să fugă din țară, dorință manifestată de mai mulți ani”<sup>38</sup>. Capturarea a ceea ce mai rămăsese din „banda” fraților Armăuțoiu poate fi considerată ca finalul rezistenței armate din România. Securitatea primise informații similare și în

---

<sup>36</sup> O apreciere interesantă în legătură cu fermitatea opoziției față de presiunile staliniste pe care au dovedit-o partidul și populația Iugoslaviei, la Joseph Rothschild: „Curajul lor politic în situația de față a reprodus vitejia militară a anilor luptei de partizani” (*Întorcerea la diversitate*, București, Editura Antet, CEL Press, 1997, p.205).

<sup>37</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 48, ff.2-39.

<sup>38</sup> *Ibidem*, f.35.

legătură cu rămășițele altor grupări din rezistență. Astfel, într-un *Plan de măsuri pentru urmărirea pe scară a banditului Gavrilă Ion*, datat 6 iulie 1958, se prezenta ca sigură știrea că „în luna iunie 1955 Gavrilă Ion s-a decis să părăsească regiunea Stalin și să încerce trecerea frontierei în Iugoslavia sau, în caz de nereușită, să se ascundă undeva în regiunea Cluj sau Timișoara, cu ajutorul prietenilor săi din aceste regiuni”<sup>39</sup>. Este posibil ca încă din 1948 unii membrii ai grupării conduse de Teodor Șușman (care a acționat în Munții Apuseni, fiind constituită în împrejurările anului 1948) să fi încercat trecerea în Iugoslavia, fapt sugerat de prezența lor intermitentă în comuna timișeană Liebling, departe de baza de acțiune<sup>40</sup>. În anul 1950, Nicolae Giurgiu s-a arătat surprins să-i întâlnească în codru pe membrii grupării Șușman („M-o întrebat ce se aude prin sat. «Cum îi? Ce e?». «Păi, zâc, s-aude că sunteți trecuți în Sârbia». Așa s-auzea atunci, că-s trecuți în Sârbia”<sup>41</sup>). Intenția de evaziune este confirmată de supraviețuitoarea grupării Teodor Șușman, Lucreția Jurj-Costescu. Grupul se pregătise intens în vederea intervenției americane („ne gândeam să ne organizăm, iar dacă vin să-i ajutăm, că nu ar fi putut singuri”), însă finalul acestei veritabile campanii de dezinformare i-a făcut să-și schimbe intențiile: „Apoi în privința americanilor am tăc așteptat că or veni, până când n-o mai venit. Noi nu știam că deja

---

<sup>39</sup> A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar nr.770, vol.1. f.111.

<sup>40</sup> Cornel Jurju, Cosmin Budeancă, „Sufărîța nu se dă la frați...”. *Mărturia Lucreției Jurj despre rezistența anticomunistă din Apuseni (1948-1958)*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2002, p.31.

<sup>41</sup> *Ibidem*.

eram vânduți. D-apoi, dacă am văzut că nu mai vin atunci... Mai erau și momente când eram disperați. (...) Ne-am gândit și să plecăm din țară. Vorbeam să ieșim prin Sârbia. Da` nu puteam să ne apropiem de graniță, că nu aveam acte, nu aveam nimic"<sup>42</sup>.

În legătură cu o altă tentativă de evaziune este menționat chiar un cetățean iugoslav, Rada Șișcovići<sup>43</sup>. Acesta era un sârb monarhist, condamnat la moarte de autoritățile titoiste. Refugiat în România, a lucrat o vreme la Comisia Internațională Dunăreană, ca arhivist, după care se alătură grupului de partizani anticomuniști conduși de comandorul Domășneanu. Arestat în cele din urmă lângă Iablanța, pare-se a fi decedat într-una din închisorile românești<sup>44</sup>. Înainte de asta însă, „profesorul” sârb (cum era cunoscut printre partizani) mai fusese o dată arestat, fiind însă eliberat de camarazii săi (incidentul e neclar în evocările supraviețuitorilor)<sup>45</sup>. Relatările celor care l-au cunoscut pe acest Șișcovići sunt extrem de favorabile. Fost student și chiar profesor de

---

<sup>42</sup> *Ibidem*, p.113-114.

<sup>43</sup> Este menționat și cu numele Radol Siskovici – Miodrag Milin (ed.), *Rezistența anticomunistă din Munți Banițai în documente*, București, Fundația Academiei Chieș, 2000, p.47, sau Siskovits Radolev (*Ibidem*, p.68). Dacă cea de-a doua formă este o deformare evidentă, prin transliterare, cea dintâi este, probabil, corectă (Radol/Radoe Siskovici). De asemenea, este probabil ca acel „colonel sârb” semnalat la viaa comandurului Domășneanu într-o declarație a lui Petre („Tică”) Artinescu (*Ibidem*, p.46) să fie aceeași persoană cu Șișcovići, cunoscut în general ca „profesorul”.

<sup>44</sup> *Rezistența anticomunistă din Munți Banițai (Zona Mehedința – Iablanța – Breasova). Interviu și evocări*, coordonator Miodrag Milin, Timișoara, Editura Marineasa, 2000, p.43.

<sup>45</sup> *Ibidem*, p.60.



franceză la Paris, acesta a predat franceza și unora din copiii partizanilor<sup>46</sup>. În rest, „nu era un om agresiv, nu punea mâna pe armă nici chiar să-și apere viața lui, dar fuma încontinuu”<sup>47</sup>. Se povestește chiar că „era un om cult, știa 5 limbi la perfecție, era unul din locotenenții lui Draja Mihailovici”<sup>48</sup>. Cu alte cuvinte, Rada Șișcovici „era un naționalist sârb, în perioada când Serbia era ocupată (de trupele Axei, 1941-1945 – n. S.B.-M.), erau două feluri de partizani: niște masivi muncitori erau ai lui Tito cu ai lui, și Draja Mihailovici, care era cu ceilalți. Când i-a întins o cursă și l-a prins, Rada Șișcovici s-a retras aici”<sup>49</sup>. Este una din foarte puținele atestări ale colaborării (fortuite, ce-i drept) partizanilor români cu elemente ale (fostei) gherile monarhiste sârbești. Paradoxal într-un fel, deși fugit din Iugoslavia lui Tito, Șișcovici stătea la baza planului creat de fideliul lui Spiru Blănarș și Petre Domășneanu de a fugi în (aceeași) Iugoslavie titoistă, după ruptura acesteia cu U.R.S.S.: „În legătură cu profesorul sârb, aș mai adăuga un lucru. Gestul tatălui meu de a-l scoate de sub arest a fost determinat de doi factori: unul a fost că se considera vinovat de arestarea sa, fiindcă îl lăsase în grija unor oameni nu destul de vigilenți, când putea tot așa de bine să-l ia cu el, așa cum a procedat în numeroase cazuri; al doilea era că se întesise urmărirea celor fugiți, Securitatea era peste tot. Se pusese la un moment dat problema ca, cine dorește, să treacă clandestin în

---

<sup>46</sup> *Ibidem*, p.43, 46.

<sup>47</sup> *Ibidem*, p.46.

<sup>48</sup> *Ibidem*, p.42-43 (mărturiea lui Dumitru Petchescu).

<sup>49</sup> *Ibidem*, p.42.

Iugoslavia și tocmai acest sârb constituia speranța lor de a reuși să se strecoare peste graniță și mai departe prin Iugoslavia. Prin arestarea domnului Șișcoviți s-a destrămat tot planul lor. Cine știe cum s-ar fi soldat tentativa lor de a trece fraudulos granița?<sup>50</sup>.

Merită consemnat în context și gestul colonclului Uță, unul din pușinii șefi din rezistență care a reușit să-și afirme, pentru o scurtă perioadă de timp, autoritatea (tot în zona Banatului). Conform unei mărturii, acesta și-a adunat simpatizanții, instruindu-i astfel: „Măi, noi acum am terminat, da nu se poace să mai merjem în grupuri așa mari, pentru că ne pringem cu ei și ș-așa o să ne pierdem viața, da` grupați doi-trei mai rezistați și vom face tot posibilul ca să vă treșem granița“. Era vorba tot de o posibilă evaziune organizată în Iugoslavia: „Pentru că, se-ntâmplă din ălea opt cum or fost grupace, sârbii s-or desprins și era «luda Tito», așa îi spuneau. Dacă treșeau, ăia ne primeau, n-aveam probleme<sup>51</sup>. Și, după aia ne spunc să ne grupăm așa, și ne-am retrace fiecare tot așa în grupuri miși, că nu puceam risca, ș-alimentație persecuție, și sigur că o fost foarte greu și ne-am întâlnit de mulce ori cu ei, ei p-un geal, noi pe altul<sup>52</sup>. Gruparea

---

<sup>50</sup> *Ibidem*, p.60 (mărturia lui Dumitru Petchescu).

<sup>51</sup> Remarcabilă siguranța cu care se miza pe obținerea azilului politic în Iugoslavia. Sentimentul era larg împărtășit în epocă, dar în realitate au existat și probleme în legătură cu refugiații români, mai ales în primii ani ai conflictului cu Moscova. Unii au fost repatriați forțat, din diferite motive, alții internați temporar în lagăre de muncă, au existat chiar cazuri de refugiați uciși (cum s-a întâmplat cu familia Virgil Economu). Nu poate fi, deocamdată, exclusă posibilitatea ca gruparea Uță să fi avut un canal de comunicare peste Dunăre și să fi primit asigurări în sensul acceptării lor pe teritoriul iugoslav:

Ușă a fost destrămată de Securitate, dar în toamna lui 1949 se vorbește de o tentativă de evaziune a supraviețuitorilor, în colaborare cu grănicerii români<sup>53</sup>, dejucată în ultimul moment de Securitate. În fine, sunt de menționat și detaliile unui spectaculos plan de evaziune despre care informa la 13 septembrie 1948, Serviciul Județean de Securitate a Poporului Severin: „Mai suntem informați că un anume Răutu<sup>54</sup>, din Comitetul Central al Mișcării Naționale de Rezistență, de profesiune ziarist și fost director al unei reviste provinciale, a luat contact cu Căpitanul Mitucă, atîrmînd către acesta că urmează să treacă în Iugoslavia, de unde va pleca în America. Acest Răutu a îndemnat și pe căpitanul Mitucă să-l însoțească împreună cu alte persoane care sunt supravegheate de Poliție și că acest Răutu intenționa să treacă în Iugoslavia după ce mai înainte merge la Baziaș pentru a lua contact cu Cînsulatul American; iar după trecere va merge în Elveția pentru a se întîlni cu ex-regele Mihai, prințul Bibescu, de la care va primi dolari pentru drumul în America”<sup>55</sup>. Întregul plan a eșuat.

Au existat totuși cazuri individuale de evaziune reușită a unor luptători din rezistență. De departe cel mai

---

<sup>53</sup> *Ibidem*, p.97-98 (mărturia lui Nicolae Bubă).

<sup>54</sup> „Colaboram și cu militarii. Trebuia să trecem în Iugoslavia. Militarii erau de treabă. Ofițerii... Asta ați vrut? Să treceți? Da, să trecem... Comandantul unității de grăniceri a pus barca la dispoziție. O zis că ne trece și pe noi, pe toți” – *Ibidem*, p.101 (mărturia aceluiași).

<sup>55</sup> Răutu Constantin, din Turnu Severin, unul din conducătorii grupului intitulat Mișcarea Națională de Rezistență.

<sup>56</sup> Miodrag Milin (ed.), *Rezistența anticomunistă din Munții Hemoșului în documente*, București, Fundația Academia Civică, 2000, p.126-127.

spectaculos (din câte se cunosc până acum) este cel al lui Vasile Blidaru, partizan maramureșean. După mărturia soției lui, acesta a fugit în Iugoslavia și de-acolo la Triest. Între 1951 și 1956, nu l-a mai văzut deloc, până când Blidaru se întoarce, înarmat, din Italia<sup>56</sup>. Este ucis doi ani mai târziu, în luptă. Cazul este aproape neverosimil. Totuși, existența lui este documentată cu certitudine pentru anul 1953 în lagărul de la Triest, „unde era încartiruit la punctul de selecționare pentru centrele speciale de instruire complexă”<sup>57</sup>. Prin urmare, avem de-a face, după toate probabilitățile, cu un personaj misterios, care a beneficiat în Occident de o instrucție militară specială. Probabil că a revenit în țară tot prin Iugoslavia, dar s-a abătut de la misiunea cu care fusese trimis aici (cum procedaseră și unii din cei parașutați de aviația americană)<sup>58</sup>. Unicitatea cazului Vasile Blidaru a fost remarcată chiar de primul autor care a scris despre el: „Spre deosebire de alți fugari pe păduri de care ne-am ocupat până acum, Vasile Blidaru reprezintă un caz aparte, el reușind să treacă clandestin frontiera României și, prin Iugoslavia, să treacă în Occident. Când și prin ce împrejurări s-a petrecut acest lucru, e greu de precizat”<sup>59</sup>.

Se cunoaște, de-acum, în mare, ce s-a întâmplat în timpul crizei sovieto-iugoslave la granița româno-

---

<sup>56</sup> Ștefan Bellu, *op. cit.*, p.106.

<sup>57</sup> *Ibidem*, p.110.

<sup>58</sup> Mai există câteva cazuri asemănătoare, care implică „poarta iugoslavă”. Despre acest aspect, care depășește cadrul prezentului articol, voi scrie cu altă ocazie. Am menționat cazul Vasile Blidaru doar datorită faptului că acesta a luptat și în rezistența anticomunistă (unele din faptele sale necesită însă o discuție distinctă, din punct de vedere al moralității).

<sup>59</sup> Ștefan Bellu, *op. cit.*, p.110. Studiarea, pe viitor, a dosarelor personale ale lui Vasile Blidaru va elucidă cu siguranță aceste aspecte.

iugoslavă. S-a scris despre construirea liniei fortificate în Banat și Oltenia și despre schimburile de focuri ce aveau loc frecvent în zonă. Încă la 29 decembrie 1948, la Ministerul de Interne a avut loc o ședință a conducerii, având ca obiect întărirea pazei la frontiera de vest a României. S-a făcut referire, în acest cadru, la ambele granițe din vest (Ungaria și Iugoslavia) și s-a exprimat obiectivul ca, prin măsurile luate, „să facem cu adevărat o cotitură serioasă în paza frontierei de vest”, după expresia ministrului de Interne, Teohari Georgescu<sup>40</sup>. Mai concret, locotenent-colonelul Nicolae Dobre (șeful de stat major al Secretariatului General pentru Trupe), propunea „reducerea efectivelor la absolut strictul necesar pe frontierele liniștite și mărirea efectivelor în frontiera de vest”, zonă în care patrulele și pândeale urmau „să fie înarmate cu pistoale-mitralieră și grenade pentru a putea răspunde cu succes în cazul când bandiții ar încerca să le atace”<sup>41</sup>. Rezultatele s-au văzut în anii următori. Astfel, într-un *Raport asupra activității și rezultatelor obținute de trupele de grăniceri și de Securitate în cursul anului 1951*, se arată că densitatea pe kilometru

---

<sup>40</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr.45, f.52.

<sup>41</sup> *Ibidem*, f.50. La ședința cu comandanții de Regionale și Județene de Securitate din 1 martie 1950, însuși ministrul adjunct de Interne, Gheorghe Pintilie, în toial unui lung monolog, dăruază verbal de-a binele: când aduce vorba de problemele Regionalei Timișoara: „Ambrus a fost chemat o dată, de două ori, de trei ori. Aici avem problemă granița. Este o problemă granița, nu este o graniță onecare, cu Republica Ungară sau Bulgară. Avem un sector greu, nu numai că avem granița, dar avem populația. Te gândești câteodată ce dracu' este acolo, nu cumva și Securitatea este băgată în porcăria asta? (Mi-ai dreptul să mă gândesc și eu” (Marius Oprea, *op. cit.*, p. 139). Pisajul vorbește de la sine despre fobiile legate de vecinătatea (contagionasă) a Iugoslaviei titoiste. În fond, rezistenții revendicau același drept (de a gândi și ei).

frontieră a crescut în 1951 după cum urmează: pe frontiera cu Iugoslavia de la 8,7 la 13,2, cu R.P. Ungară, de la 8,7 la 9,8, pe litoral de la 3,6 la 5,7, pe frontiera cu U.R.S.S. de la 2 la 4,3. Cifrele nu lasă deci nici un dubiu asupra temerilor pe care le nutreau în epocă comunistii români (de notat că granița cu Iugoslavia era în parte naturală, pe Dunăre). Mai mult, raportul sublinia că: „Experiența anului 1951 a dovedit că mai este necesară înființarea de noi unități și subunități, în special în frontiera cu Iugoslavia”<sup>12</sup>. Chiar și în condițiile întăririi pazei, în 1951 s-au înregistrat „919 infractori care au încălcat sau au încercat să calce frontiera, din care 421 din R.P.R. și 498 în R.P.R.”. Mai mult, „în numărul de 49 infractori neprinși la frontiera cu Iugoslavia, se află și 21 militari, printre care un ofițer, trădători de Patrie din Trupele de Grăniceri. Dezertarea la inamic a acestora a fost posibilă din cauza unor lipsuri în selecționarea elementelor, în controlul întrebuințării efectivelor în îndeplinirea serviciului de pază, cât și din cauză că nu s-au luat măsuri la timp contra abaterilor produse în unele plutoane din paza frontierei”<sup>13</sup>. Totuși, având în vedere numărul mare de cetățeni români care au reușit să treacă ilegal granița cu țara vecină, e lucru de mirare cum nici un grup organizat al rezistenței armate nu a reușit s-o facă (cel puțin din câte cunoaștem până acum).

Chestiunea impactului pe care „defecțiunea”

---

<sup>12</sup> A.M.I., fond Direcția Secretariat-Juridică, dosar nr.II/B/4, 1949-1952, f.64.

<sup>13</sup> *Ibidem*, f. 69. Documentul citat și altele de acest gen provoacă la o altă discuție, distinctă de ceea ce ne-am propus în acest sumiar articol: afacerile de spionaj legate de Iugoslavia titoistă, precum și propaganda ocazională de ele. Asupra acestui aspect mă voi opri într-un alt articol.

iugoslavă din 1948 l-a avut asupra rezistenței armate anticomuniste din România nu este încă elucidată și necesită un volum apreciabil de muncă în arhive. Este sigur însă – chiar cele câteva elemente schițate mai sus o confirmă – că evenimentul pomenit a avut într-adevăr o influență. Cât de mare a fost ea și, mai ales, cât de mare putea deveni, în anumite condiții, consider că este încă o chestiune de discutat. De asemenea, trebuie făcută o distincție destul de netă între impactul avut de conflictul Moscova-Belgrad asupra mentalului românesc și influența lui asupra acțiunii efective de opoziție împotriva regimului comunist.

În stadiul actual al cercetărilor, se poate spune că rezistența armată anticomunistă a fost un fenomen marginal, care nu a antrenat mase mari de oameni și nu avea șanse să răstoarne regimul comunist, susținut de trupele sovietice prezente în țară. La fel de adevărat este că rezistența armată avea un potențial remarcabil (mai ales în primii ani), care nu putea fi însă fructificat decât în directă legătură cu factorul extern<sup>44</sup>. În acest fel trebuie interpretată dorința atât de des și de naiv exprimată în acei ani, „Vin americanii!”. Mai curând

---

<sup>44</sup> Comportamentul rezistențelor n-a fost mereu univoc sau lipsit de paradoxuri aparente nici chiar în situații mult mai limpede decât cea din România anilor 1948-1956, precum în Iugoslavia (1941-1945), unde revolta armată a cunoscut proporții masive și performanțe pe măsură, existând, în același timp, și un sprijin extern (chiar dacă nu în forma intervenției militare directe). Vezi în acest sens, inspiratul comentariu al istoricului german Holm Sundhussen: „Decizia pentru unul sau altul dintre modurile de comportare nu era influențată numai de poziția față de puterea de ocupație, ci și de stabilirea diferitelor priorități și scopuri. Împotrivirea principală și colaborarea pentru un timp cu dușmanul erau atunci compatibile. Ca urmare a structurii ei naționale unice în Europa, Iugoslavia oferea un bogat material ilustrativ pentru trecerea fluidă de la colaborare la rezistență” (*Experimentul Iugoslavia. De la învingere la desăvârșire stăruind*, traducere și postfață de Călin-Radu Anușă, București, Editura Pro Historia, 2003, p.85).

decât o invazie a acestora în România, era așteptată declanșarea unui război între aliații occidentali (în rândul cărora S.U.A. aveau cea mai puternică poziție) și U.R.S.S., susținută de guvernele comuniste ale Europei de Est. Ostilitățile, odată declanșate, aveau să cuprindă, cu sau fără implicarea directă a occidentalilor, și teritoriul României, prin activarea rezistenței armate și producerea unei revolte masive, pe care se conta. Intervenția era văzută, deci, ca o ocazie strict necesară pentru a se putea trece la eliberarea țării și nu exprimă nicidecum dorința rezistențelor de a înlocui o ocupație străină cu alta. În fond, așteptările publice nu ar fi fost cu nimic diferite în anii 1916-1918, de pildă, dacă întreaga Românie ar fi fost ocupată atunci de Puterile Centrale. Situația a fost similară și în Franța ocupată de cel de-al treilea Reich, unde rezistența aștepta ajutorul anglo-american (inclusiv debarcarea masivă din Normandia), fără a dori înlocuirea unei ocupații străine cu alta.

Lipsa unei implicări serioase a aliaților occidentali, dublată de consolidarea internă a regimului comunist, au dus la înfrângerea definitivă a rezistenței armate, spre sfârșitul anilor '50. Dacă zdrobirea revoluției de la Budapesta (1956) le-a tăiat rezistențelor orice urmă de elan și orice iluzii în intervenția occidentală, retragerea trupelor sovietice (1958) le-a luat și o parte din motivație. Consider că impactul celui de-al doilea eveniment pomenit asupra rezistenței în general n-a fost încă suficient analizat. Începând din anii '60, formele opoziției anticomuniste sau antitotalitare s-au schimbat radical, poate mai mult decât regimul însuși, dar în consonanță cu schimbarea climatului internațional.



*EPILOG OPTZECIST*  
**LA MIȘCAREA DE REZISTENȚĂ ARMATĂ  
DIN ANII '50**

**D**upă prăbușirea regimului comunist, în România au apărut numeroase volume de documente, memorii și studii care au făcut cunoscut publicului larg un aspect puțin studiat al luptei anticomuniste: mișcarea de rezistență armată din munții și codrii României. Declanșată, în unele regiuni, chiar din momentul intrării trupelor sovietice pe teritoriul național, aceste acțiuni curajoase ale unor mici grupuri de români, de cele mai diverse origini sociale și orientări politice, au durat până către sfârșitul anilor '50.

Cercetătorii care au analizat fenomenul rezistenței armate au fost seduși, în special, de prezentarea celor mai spectaculoase acțiuni ale membrilor grupurilor de rezistență, de creionarea unor portrete ale liderilor cu aureolă de legendă, de sublinierea suferințelor celor ce luptau cu arma în mână și a celor care îi sprijineau în perioada în care Securitatea și Trupele de Securitate cutreierau satele și munții pentru a lichida orice urmă de împotrivire. De asemenea, în lucrările apărute până în prezent se regăsesc tratate probleme referitoare la anchetele sălbatice la care au fost supuși cei capturați, sunt analizate simulacrele de procese încropite de justiția comunistă și redată suferințele îndurate în pușcăriile și lagărele de muncă forțată ce împânzeau țara.

În mod surprinzător, peste perioada în care supraviețuitorii acestei inegale înțeleștări cu statul totalitar au revenit în rândul oamenilor liberi (atât cât se poate vorbi de oameni liberi într-un regim comunist!) s-a așternut o nedreaptă tăcere. Cei mai mulți analiști s-au mulțumit să menționeze că, începând cu anii '60, regimul de detenție s-a mai relaxat<sup>1</sup>, iar în anii 1963-1964, conducerea comunistă de la București, dornică să-și amelioreze imaginea (în special în Occident) a recurs la grațierea majorității deținuților politici. Ceea ce s-a petrecut după ieșirea din închisoare pare a nu mai interesa mediul istoriografic. Înșiși supraviețuitorii, în lucrările lor memorialistice, au preferat ca perioada ulterioară „eliberării” să o treacă sub tăcere sau să redea doar unele din greutățile de integrare în societatea românească deplin comunizată. Să fi fost ei considerați de organele de represiune ca cetățeni „normali”, care au ispășit unele greșeli dar își recapătă libertatea deplină, să fi devenit regimul politic din România, după 1964, fidel unor norme internaționale privind respectarea drepturilor omului?

În rândurile de față dorim să prezentăm câteva date care adevăresc vechiul proverb care spune „lupul își schimbă părul, dar năravul ba!”. Cu alte cuvinte, un regim politic totalitar, prin însăși trăsăturile sale esențiale, nu poate fi reformat, nu poate căpăta „o față

---

<sup>1</sup> Aceste „îmbunătățiri” permit ele însele conturarea unei imagini a ceea ce însemna detenția înainte vreme. Gavril Vîtmanîuc, luptător anticomunist din Bucovina, își amintește despre această perioadă: „Gardienii nu ni se mai adresau cu epitetul «bandit», ci numai cu «domnule»; treptat am fost mutați în alte celule, amenajate cu saltele, pături și cearșafuri. A dispărut interdicția de a sta pe pat în timpul zilei. Au început să acorde asistență medicală și au îmbunătățit simțitor hrana. (...) Baia și bărbieritul au devenit normale. Au încetat pedepsele cu carcera și izolarea.” – Gavril Vîtmanîuc, *Grațierile din anii 1963-1964*, în *Analele Sighet*, 9, București, 2001, p. 332-333.

umană", așa cum s-a încercat să li se demonstreze românilor, în special după 1965<sup>2</sup>. Acțiunile inițiate<sup>3</sup> de Nicolae Ceaușescu în anii 1967-1968, de anchetare a activității ministrului de Interne Alexandru Drăghici și a Securității în ansamblu, de reabilitare a unor ex-lideri comuniști (Ștefan Foriș, Lucrețiu Pătrășcanu) și de condamnare a „greșelilor” și „încălcărilor legalității socialiste”, nu erau decât o perdea de fum menită să camufleze manevrele prin care noul lider urmărea concentrarea întregii puteri în mâinile sale. Noua epocă, „de întronare a legalității socialiste”, nu s-a deosebit însă de cea precedentă decât prin intensitatea durtății cu care își trata opoziția, dar nu a slăbit o clipă supravegherea celor mai mici gesturi de revoltă a potențialilor inamici politici. Nu trebuie uitat că teroarea, diseminată la nivelul întregii populații de predecesorul său mult blamat, diminuase până la forme ne semnificative rezistența anticomunistă.

Semnificativ, în acest sens, este faptul că, în anii '80, Direcția I-a Informații Interne din Departamentul Securității Statului (DSSI) era intens preocupată de „situația și atitudinea foștilor condamnați pentru infracțiuni contra securității statului”<sup>4</sup>. Ochiul vigilent al Securității a fost

---

<sup>2</sup> Suita de măsuri inițiate de conducerea comunistă a României, după 1965, au fost acte politice simbolice menite să declanșeze o reacție de identificare cu regimul din partea maselor și, implicit, de susținere a acestuia – cf. Murray Edelman, *Politici și simboluri*, Iași, 1999, p. 163-165.

<sup>3</sup> Printre aceste acțiuni se numără și publicarea Legii nr. 25/27 decembrie 1967 privind amnistierea unor infracțiuni și reducerea unor pedepse precum și adoptarea unui nou cod penal în 21 iunie 1968 – Ioan Gh. Jurchescu, *Anul 1967 a fost anul „împăcării cu poporul”?*, în *Analele Sighet*, 9, București, 2001, p. 706-707.

<sup>4</sup> În anul 1984 de problema „foști condamnați pentru infracțiuni contra securității statului” se ocupa, în cadrul Direcției I, lt. col. Winiernin Mihai, A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 131, vol. 1, f. 57

permanent<sup>5</sup> îndreptat asupra acestei categorii de cetățeni, dar ne-am oprit asupra unor documente din anii '80 tocmai pentru a sublinia faptul că, până în ultimii săi ani de existență, statul comunist a continuat să manifeste același dispreț suveran față de drepturile și libertățile fundamentale ale omului și, în ultimă instanță, față de propria-i Constituție și propriile-i legi.

Intrucât numărul de foști condamnați „pentru infracțiuni contra securității statului” era destul de mare<sup>6</sup>, Direcția I și-a stabilit o ordine a priorităților. Dintr-o notă redactată în octombrie 1983 rezultă că „activitatea de supraveghere informativă” era desfășurată în rândul a 3611 foști condamnați. În notă se menționa: „un număr important din rândul acestor persoane îl reprezintă foștii condamnați pentru participare în organizații subversive, semnalati cu preocupări dușmănoase prezente”<sup>7</sup>. Dintre aceștia, „șefii de organizații subversive continuă să reprezinte prioritate de lucru, dată fiind experiența dobândită în organizarea acțiunilor clandestine în cadrul grupărilor pe care le-au inițiat și condus”. De asemenea, o atenție sporită era acordată foștilor condamnați care lucrau în obiective economice importante precum și în sectoarele artă – cultură, sănătate, învățământ. În aceste domenii își desfășurau activitatea, în mai 1984, 2781 foști condamnați, din care 2415 în obiective economice aflate în vizorul compartimentelor de contrainformații economice, 88 în

---

<sup>5</sup> Supravegherea era intensă și în anii '70: în nota nr. 390600/6 noiembrie 1978, referitor la foștii condamnați pentru infracțiuni contra securității statului, se menționa: „în țară numărul acestora se ridică la 14463, dintre care 151 au fost conducători de bande și organizații subversiv-teroriste” – *ibidem*, f. 7

<sup>6</sup> În 1984 erau „controlate informativ” un număr de 13642 de foști condamnați, urmărirea și supravegherea informativă fiind realizată cu ajutorul a „aproape 2500 de surse” – *ibidem*, f. 57-58

<sup>7</sup> *ibidem*, f. 14

„artă cultură”, 169 în „sănătate”<sup>8</sup> și 109 în învățământ”.

Din cele 2781 de persoane, 91 erau „lucrate” prin D.U.I. (Dosar de Urmărire Informativă), 770 erau „cuprinse în priorități”, 1695 erau supravegheate informativ în cadrul unor dosare de problemă sau de obiectiv, iar 225 fuseseră recrutate și incluse în rețeaua informativă a Securității ca informatori, colaboratori, rezidenți.

Potrivit Securității, la baza deciziei de urmărire a acestor persoane „au stat atât informațiile referitoare la poziția și preocupările ostile prezente a unora, cât și activitatea dușmănoasă trecută, prin prisma căreia unii pot fi considerați pretabili sau potențial periculoși în anumite momente de conjunctură. Astfel, din rândul acestora, 68 au fost condamnați ca fiind „inițiatori, conducători ori participanți în diferite organizații sau bande subversiv-teroriste”<sup>9</sup>.

Venit la putere pe cale conspirativă, partidul comunist continua să se teamă, după 30 de ani de guvernare dictatorială, de orice însemna asociere, grupare. Din tonul documentelor redactate de Securitate răzbate parcă teama ca nu cumva munții României să se umple din nou de grupuri de rezistență. În fapt, preocupările foștilor lideri ai rezistenței, ajunși cei mai mulți la o vârstă respectabilă, erau de cu totul altă natură, dar la fel de nocive, din punctul de vedere al Securității, pentru statul socialist. În ce constau „manifestările duș-

---

<sup>8</sup> Securitatea împărțea societatea românească după propria sa „diviziune a muncii”. Astfel, o persoană care lucra într-o editură, lucra, de fapt, „în problema artă-cultură”, după cum un medic de la o clinică oarecare lucra „în problema sănătate”.

<sup>9</sup> Numărul mic de persoane în domeniul „sensibil” este explicat chiar de Securitate: „Deși din totalul acestei categorii de persoane 40% au studii superioare, s-a acționat în mod selectiv și diferențiat pentru îndepărtarea lor din funcțiile de conducere importante și limitarea accesului la date cu caracter secret de stat” – *ibidem*, f. 20

<sup>10</sup> *Ibidem*

mănoase" ale acestor înveterați „dușmani ai poporului" aflăm chiar din documentele D.S.S.: „Principala formă de activitate ostilă a acestora o constituie încercările de creare a unor anturaje compuse din persoane cu sau fără antecedente politice ori penale, precum și antrenarea lor la comentarii denigratoare împotriva orânduirii noastre socialiste, pe fondul concepțiilor lor ostile și a știrilor audiate la postul de radio *Europa Liberă*".

Astfel, Muscalu Gheorghe, angajat al C.A.P. Plopana, județul Bacău, avea întâlniri frecvente cu trei foști membri ai organizației „Mâna Albă". Muscalu Gheorghe, el însuși fost șef al respectivei organizații, profera în timpul acestor întâlniri „injurii și calomnii la adresa orânduirii socialiste" și își manifesta regretul că „datorită vârstei sale, nu mai poate să se răzbune pe actualul regim"<sup>11</sup>.

Arion Gheorghe, din comuna Popești – Prahova, fost condamnat pentru „participare în bandă subversivă" era semnalat organelor de securitate ca fiind un „auditor frecvent" al postului Europa Liberă cu un grad sporit de periculozitate întrucât se folosea, în acțiunea de colportare a știrilor, de „unele foi volante cuprinzând adnotări tendențioase", pe care le comenta și difuza unor persoane de vârste apropiate și concepții asemănătoare cu a sa<sup>12</sup>. Cu preocupări asemănătoare erau înregistrați în evidențe și Oprișan Dumitru, din Bârlad, fost șef al organizației „Mișcarea oamenilor dreptății din România", Manițiu Ion, din Tg. Jiu, fost membru al unei grupări subversive, precum și mulți alți cetățeni „vinovați" de a dori să afle și alte știri în afara celor trâmbițate de propaganda oficială.

O preocupare la fel de periculoasă, în optica Securității, o reprezenta orice tentativă de stabilire în străinătate, pe căi legale sau nu, precum și relațiile cu

---

<sup>11</sup> *Ibidem*, f. 21

<sup>12</sup> *Ibidem*, f. 73

cetățenii străini veniți în România. Cu astfel de preocupări, era semnalat Ciurică Nicolae, din comuna Teregova, jud. Caraș-Severin. Acesta nu numai că întreținea legături cu unele persoane cu antecedente politice din București, persoane cu care purta „discuții necorespunzătoare”, dar, „sub pretextul executării unor comenzi de cojoace, a realizat la domiciliul său întâlniri cu doi cetățeni iugoslavi semnalati că frecventează cercurile legionare din R.F. Germania”<sup>13</sup>.

Nici foștii condamnați care reușiseră să părăsească România nu scăpau atenției Securității. În 1983, de pe raza capitalei, se stabiliseră în străinătate 207 cetățeni din această categorie. Dintre ei, 27 trecuseră fraudulos frontiera, iar 39 au refuzat să se înapoieze în țară în timpul unor călătorii în exterior. Asupra acestora, Securitatea își exercita „influența” prin Direcția I care colabora cu U.M. 0544 (Centrul de Informații Externe).

După 1984-1985, preocupările Securității de a preveni „orice formă de activitate ostilă” a foștilor deținuți politici aflați în Occident s-au intensificat. Aceasta se datora faptului că „dacă în urmă cu ani de zile astfel de elemente se frământau în cercuri restrânse, în discuții sterile, în limitele unui oraș sau chiar a unui cartier, acum au în preocupare editarea a tot felul de tipărituri, cu o arie de răspândire lărgită, în mai tot vestul Europei, iar unele venind și din S.U.A. sau de pe alte continente”<sup>14</sup>. Îngrijorare provoca organelor de securitate și faptul că cei aflați în Occident întrețineau legături cu persoanele din România cărora încercau să le trimită diverse publicații și materiale în scopul stimulării lor morale.

Ponderea cea mai mare în rândul relațiilor din țară o aveau „foștii condamnați care au condus sau au acționat în organizații și bande subversiv-teroriste, au comis acte

---

<sup>13</sup> *Ibidem*, f. 22

<sup>14</sup> *Ibidem*, f. 67

violente, au desfășurat propagandă dușmănoasă". Printre aceștia era semnalat și „Scriitorul”, „în vârstă de 72 de ani, jurist, pensionar, membru al Uniunii Scriitorilor, domiciliat în București, semnalat ca legătură a lui Virgil Ierunca, Monica Lovinescu, Eugen Ionescu și Mircea Eliade. Acești „dușmani ai poporului” fuseseră contactați de „Scriitorul” în timpul vizitelor efectuate în Franța în anii 1978 și 1980, ulterior „făcând cu ei și un intens schimb de cărți și periodice literare”. Începând din 1984, „Scriitorul” era preocupat să constituie, în cadrul unor mănăstiri, un fond de carte conținând operele celor amintiți mai sus. „Scriitorului” îi fusese ridicat și un manuscris memorialistic în care descria „de pe poziție ostilă”, condamnarea și detenția sa din perioada 1959-1964. „Scriitorul” era nimeni altul decât Nicolae Steinhardt, iar manuscrisul era acela al *Jurnalului fericirii*<sup>13</sup>.

La sfârșitul anului 1984, Direcția I-a a realizat o sinteză referitoare exclusiv la foștii condamnați pentru activitatea desfășurată în „bande și organizații subversive”, pe care a înaintat-o conducerii D.S.S., sub semnătura generalului Aron Bordea, șeful direcției. La acea dată, din această categorie, figurau în evidențele Securității 3817 persoane, din care 1886 în mediul urban și 1930 în mediul rural. Dintre acestea, 171 erau foști inițiatori și conducători de astfel de organizații. Din punct de vedere al vârstei, 86 aveau până în 60 de ani, 52 erau între 60-70 de ani, iar 33 erau în vârstă de peste 70 de ani. După profesii, 17 erau ingineri, 20 profesori, 25 juriști, opt medici, 52 funcționari, 136 muncitori și tehnicieni și 68 țărani.

În baza de lucru erau incluse 1500 de persoane (42%): dintre acestea 124 erau lucrate prin D.U.I și 1376 erau supravegheate informativ cu prioritate. Această

---

<sup>13</sup> Cf. Clara Cosmineanu, *Pocesten neștiută a Jurnalului fericirii*, în „Anuarul Institutului Român de Istorie Recentă”, vol. I, 2002, p. 72-76



activitate era justificată de faptul că „o parte însemnată din rândul acestor elemente nu au renunțat la concepțiile lor reacționare și continuă să adopte atitudine potrivnică orânduirii socialiste”.

Printre astfel de atitudini și preocupări se număra și „redactarea de materiale referitoare la perioada de detenție, pentru publicare în străinătate ori spre a servi posterității ca surse de informare”. În această categorie se înscriau persoane ca Luchian Toader, jurist pensionar din Iași, care concepea „un roman autobiografic, cuprinzând mai multe volume în care descrie perioada de detenție”, Borca Toader, profesor pensionar din Sighetu Marmației, care redacta „materiale memorialistice cu conținut tendențios” sau Vulcănescu Ion, profesor din București, „fost șef al organizației subversive Graiul Sângelui”<sup>16</sup>, preocupat să organizeze un partid de opoziție și să redacteze „materiale cu conținut sociofilozofic, în care atacă de pe poziții dușmănoase sistemul socialist”<sup>17</sup>.

De o supraveghere informativă minuțioasă se „bucurau” și cei 336 „descendenți ai foștilor condamnați la moarte și executați, ai celor care au decedat pe timpul detenției, ai șefilor de bande și organizații subversive”. Dintre aceștia, 73 erau urmași ai foștilor condamnați la moarte, 58 ai celor care decedaseră în închisoare, 205 ai unor „șefi de bande și organizații subversive”. Nouă astfel de urmași fuseseră ei înșiși condamnați pentru infracțiuni contra securității statului, iar opt erau stabiliți în străinătate. Inspectoratele Județene de Securitate care aveau pe raza lor un număr mai mare de persoane din această categorie erau: Suceava (36), Argeș (20), Har-

---

<sup>16</sup> Pentru activitatea anticomunistă a lui Ion Vulcănescu vezi A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar nr. 772, 775 precum și fond Penal, dosar nr. 18 (94 volume), dosar nr. 70 (17 volume)

<sup>17</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 131, vol. 1, f. 75

ghita (16), Vrancea (16), Caraș-Severin (12) și Inspectoratul de Securitate al Municipiului București (ISMB) (40), întrucât pe raza acestora „au existat mai multe bande și organizații subversive”.

Din rândul descendenților, nouă persoane aveau deschise D.U.I., iar 24 erau „supravegheate informativ cu prioritate”. Informațiile deținute de Securitate evidențiau faptul că majoritatea descendenților „nu au preocupări de natură ostilă și adoptă o conduită corespunzătoare în societate”. Aceasta nu însemna că Securitatea relaxa supravegherea, ba chiar dimpotrivă, întrucât unele „elemente” încercau „să tulbure climatul politic” prin diverse acțiuni:

- „comentarii denigratoare la adresa realizărilor din țara noastră, a politicii partidului și statului nostru (...) ca urmare a influențelor exercitate de emisiunile posturilor de radio străine și foștii șefi de bande și organizații subversive cunoscuți cu poziție dușmănoasă”;

- încercări de a obține reabilitarea părinților „de pe poziții tendențioase”<sup>14</sup>;

- redactarea unor lucrări literare „cu conținut tendențios orânduirii socialiste din țara noastră”;

- manifestarea intenției de a se stabili în străinătate și întreținerea de legături cu cetățeni străini.

Din această categorie, a recalcitranților, vom menționa câteva exemple. Astfel, Păvăluță Mihai din Bacău, fiul unui condamnat mort în închisoare, el însuși condamnat pentru sprijinirea organizației „Frontul Mișcării Naționale”, avea deschis un D.U.I. fiind „semnalat

---

<sup>14</sup> „Pozițiile tendențioase” se „traduc” prin faptul că urmașii unor foști condamnați, înșelați de discursul demagogic al liderilor comuniști și de „condamnarea unor abuzuri petrecute în anii '50”, insistau la diverse autorități pentru recunoașterea statutului de victime ale regimului pentru părinții lor.

cu comentarii ostile și legături suspecte în rândul cetățenilor străini. Tomeci Ion, condamnat la 20 de ani de închisoare pentru „favorizarea bandei Armăuțoiu“, tatăl său decedând în perioada întemnițării, era în atenție întrucât „se dedă la comentarii denigratoare, fiind preocupat de a se sustrage atenției organelor de securitate prin schimbarea periodică a locului de muncă“<sup>19</sup>.

Cei patru fii ai lui Pop Romulus din Cluj, fost șef al organizației „Mișcarea națională de rezistență“ (urmărit prin D.U.I. „Radu“), erau semnalați cu „manifestări dușmănoase, activitate clandestină de natură greco-catolică și legături suspecte cu unii cetățeni străini“.

Ciurică Ion, fiul „banditului“ Ciurică Nicolae (condamnat la 25 de ani de închisoare ca membru al „bandei teroriste“ condusă de Ișfănuț Dumitru zis Sfârloagă), nu scăpa vigilenței Securității deși era, în 1984, elev de liceu. Acesta a fost „pus în discuția organizației U.T.C.“ pentru „atitudinea dușmănoasă manifestată în școală“<sup>20</sup>.

Șușman Nicolae, fiul unui alt „bandit“ celebru – Șușman Leon, încadrat ca inginer la Combinatul de Fire și Fibre Sintetice Săvinești era urmărit de Securitate întrucât întreținea relații „suspecte“ cu rude stabilite în S.U.A.

Vasilache Gheorghe Vespasian, medic din Fălticeni, era trecut în evidențele Securității deoarece făcea „comentarii necorespunzătoare“ și considera că nu s-a realizat profesional așa cum a dorit „datorită trecutului tatălui său“<sup>21</sup>.

Faptul că supravegherea acestei categorii de persoane nu era o activitate de rutină a Securității este demonstrat de numeroasele „inspecții pe problemă“ și

---

<sup>19</sup> *Ibidem*, f. 26

<sup>20</sup> *Ibidem*, f. 28

<sup>21</sup> Tatăl său fusese condamnat la moarte pentru inițierea și conducerea organizației „Gărzile lui Decebal“.

analize periodice desfășurate la nivelul unităților centrale și teritoriale de Securitate. Acestea sesizau, de obicei, faptul că „nu s-a exploatat în suficientă măsură potențialul informativ existent”, precaritatea activității de instruire și dirijare a rețelei informative, deficiențe între diferitele compartimente informativ – operative ale Securității, volumul mic de informații care „să reflecte preocupările și poziția politică” a persoanelor urmărite.

Ca urmare a unor „măsuri de îmbunătățire a activității”, evidențele Securității au fost reverificate și au ajuns să includă, în noiembrie 1985, 18297 persoane din categoria „foști condamnați pentru infracțiuni contra securității statului”. Acestea erau grupate în trei categorii:

- persoane care „au renunțat la concepțiile reacționare ori s-au resemnat, cristalizându-li-se convingerea că încercarea de a acționa nu poate avea succes, ceea ce-i determină să evite discuțiile și legăturile de natură să creeze suspiciuni din partea organelor de stat”.

- persoane care „lasă impresia că au renunțat la convingerile ostile, dar în fapt, ocazional, nutresc și uneori exprimă speranța în schimbarea orânduirii socialiste din țara noastră”.

- „elemente profund fanatice” care continuă să adopte „atitudini potrivnice statului nostru, fiind pretabile la fapte cu un grad sporit de pericol social”.

Desigur că persoanele din a treia categorie erau în prim planul atenției Securității. Unitățile centrale și teritoriale de Securitate „lucrau” 7198 „elemente”, din care 625 prin D.U.I. Aceste persoane erau calificate ca având „convingeri anticomuniste și experiență în activitatea clandestină, suspecte că ar deține armament, muniție și explozivi, au activități și relații dubioase ori caută să realizeze legături cu persoane dușmănoase stabilite în exterior”<sup>22</sup>.

---

<sup>22</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 131, vol. 1, f. 119

Urmărirea informativă a acestor categorii de cetățeni ai Republicii Socialiste România se realiza prin întreaga gamă de mijloace și metode specifice Securității. Pe primul loc se situa încadrarea elementelor suspecte cu o cât mai largă rețea de informatori. Cea mai mare parte dintre aceștia erau recrutați chiar din rândul foștilor condamnați<sup>23</sup>, iar restul proveneau din rândul vecinilor, colegilor de muncă, rudelor. Se apela și la instalarea mijloacelor speciale T.O. (tehnică operativă pentru interceptarea convorbrilor), filaj, interceptarea scrisorilor.

Cum se valorificau rezultatele obținute în urma supravegherii minuțioase? Dată fiind perioada istorică diferită, nu se mai concretizau în dosare penale individuale sau de grup, cu sentințe de condamnare la moarte sau muncă silnică pe viață. Regimul devenise „mai blând”, activitatea Securității având „un caracter preventiv”.

Astfel, în 1984 au fost aplicate 456 măsuri care au constatat în „cercetarea” a 121 de persoane, 71 au fost „avertizate”, 52 au fost „atenționate” iar asupra a 200 de persoane s-a acționat, prin ofițerii de securitate și agentura informativă, pentru „influențare pozitivă”. De asemenea, cinci persoane au fost „puse în dezbateră publică sau în discuția colectivelor de oameni ai muncii”, șase „elemente” avizate negativ „pe linie de pașapoarte”, iar șapte anturaje au fost „destrămate”<sup>24</sup>. Desigur că „elementele fanatice” nu

---

<sup>23</sup> În 1984 existau 2500 surse și, la finalul anului, se putea raporta o creștere a numărului lor de 9%. În raport se preciza că s-a acordat, în procesul de recrutare, „prioritate foștilor inițiatori și membri ai organizațiilor subversive – *ibidem*, f. 58; în 1985, 60% din sursele folosite în această problemă proveneau din rândul foștilor deținuți – *ibidem*, f. 107

<sup>24</sup> Pentru înțelegerea conținutului unor astfel de „măsuri” și a diferenței de intensitate vezi Radu Cristescu, *Spionajul și contraespionajul pe înțelesul nineror. Mic dicționar al serviciilor secrete*, București, 2000, passim

beneficiau de astfel de „măsuri blânde“. Împotriva lor regimul comunist, care nu mai accepta existența unor deținuți politici, acționa altfel: „în 44 de cazuri ce priveau elemente recidiviste, fanatice, sesizând alte fapte infracționale, s-a procedat la informarea operativă a organelor de miliție care au luat măsuri de aplicare a legii penale, fiind condamnate“<sup>25</sup>. Cu alte cuvinte, erau înscenate diverse încălcări ale legii (lipsuri în gestiune, plasarea unor obiecte furate la domiciliul persoanelor respective etc.) pentru ca cei incomozi pentru Putere să fie condamnați pentru delikte de drept comun.

Considerăm că cele câteva date aduse în atenție prin paginile de față arată, fără putință de tăgadă, faptul că regimul comunist din România a rămas, de la instaurare și până la prăbușirea sa sângeroasă, un regim marcat de un profund dispreț al drepturilor omului, al demnității și probității, un regim veșnic în vânătoare de potențiali „dușmani ai poporului“. Un demers cașcel de față ni se pare cu atât mai util cu cât, în ultimul timp, nu puține sunt vocile (și condeiele!) care elogiază „umanismul socialist“, care contestă crimele comunismului și vorbesc doar de aplicarea greșită a unor principii valoroase. Mărturiile trecutului trebuie să împiedice orice posibil proiect de reiterare a unor experimente sociale sângeroase care au marcat secolul al XX-lea.

---

<sup>25</sup> A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 131, vol. 1, f. 106

**Foto coperta 1**  
**GHEORGHE ARSENESCU (stânga)**  
**ION GAVRILĂ (dreapta)**

**Corector: autori studiu**  
**Tehnoredactor: Florența SAVA**  
**Coperta: Adrian DUMITRESCU**